pr. prof. dr. Constantin COMAN

între *Iluzia împlinirii*

și certitudinea eșecului

Pr. prof. univ. dr. Constantin COMAN

Între iluzia împlinirii şi certitudinea eşecului

Interviuri

Ediţie îngrijită de Garoafa COMAN

Editura Bizantină
Bucureşti

Coperta: Maria COMAN
Corectura: Teodor COMAN
Tehnoredactare: Eliodor IFTIMIU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
COMAN, CONSTANTIN
Interviuri/ pr. prof. dr. Constantin Coman - Bucureşti: Editura Bizantină, 2013
ISBN 978-606-8112-25-1

Copyright©Editura Bizantină
ISBN 978-606-8112-25-1

La vârsta mea înţeleg că
atât de neputincioşi suntem încât
ratăm început după început.
Despre post.

Trinitas Tv, 2013,
Realizator: Pr. Dumitru Ştefănescu

Bine v-am regăsit doamnelor şi domnilor. Suntem la începutul Postului Mare, o perioadă duhovnicească deosebită pentru fiecare dintre noi. Postul este de mare actualitate şi ne dorim să ştim mai mult despre folosul lui duhovnicesc. Invitatul nostru este astăzi Părintele Profesor Constantin Coman, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureşti. Bine aţi venit Părinte Profesor la emisiunea noastră.

Bine v-am găsit, cu bucurie!

Se vorbeşte foarte mult despre post în zilele noastre şi sigur că ar trebui să punctăm din perspectivă ortodoxă care este adevăratul înţeles al postului?

Îngăduiţi-mi să remarc şi eu că se vorbeşte foarte mult despre post, dar şi faptul că se şi posteşte foarte mult în societatea noastră românească, alcătuită în mare majoritate din creştini ortodocşi. Iată, în prima zi a Postului Mare, presa nebisericească, scrisă sau audio-vizuală, vorbeşte despre începutul postului. Dau ştiri, dau informaţii istorice atât despre conţinut, cât şi despre suportul duhovnicesc şi finalitatea postului. Este extraordinar de îmbucurător! Eu am prins şi perioada când toate cele bisericeşti, inclusiv postul, erau „închise" în biserică şi în casele

creştinilor. Pe piaţa publică a discursului şi a dialogurilor nu se pomenea despre post. Este îmbucurător lucrul acesta, dar cel mai îmbucurător este faptul că foarte multă lume posteşte. Se dau cifre impresionante, dar nu ştiu dacă să le dăm crezare, se vorbeşte despre un procent de 30-40% dintre români care ar posti, ceea ce este uimitor în contextul unei lumi din ce în ce mai îndepărtate de Dumnezeu şi a unei culturi foarte secularizate. Da, sunt informaţii foarte multe despre post, dar nu cred că trebuie să supralicităm informaţia despre post. Personal, ca preot şi ca teolog, aş duce discuţia înspre soluţii pentru un post adevărat, adică cum să postim, pentru ca postul nostru să fie folositor şi să-şi atingă finalităţile, dar şi spre zona mistagogică, adică de iniţiere şi de desluşire a raţiunilor postului.

Dar să răspundem la întrebarea: „De ce postim acum, înainte de Paşti şi de ce postim în acest fel înainte de Paşti? De ce, iată, în primele zile se recomandă, în mod special la mânăstiri, dar şi în lume, zile de ajunare până după slujba Canonului?" Cred că în această direcţie va merge şi dialogul nostru. Postul Mare, Postul Sfintelor Paşti este cel mai important pentru că este legat de cea mai importantă sărbătoare din viaţa liturgică a noastră, a Bisericii, Învierea Domnului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, precedată desigur de Patimi şi de răstignire şi moarte. Sunt evenimente dramatice care intră în iconomia Postului Mare, pentru că postim 40 de zile înainte de Sfintele Paşti, tocmai pentru a ne apropia cu şanse mai mari de a înţelege şi a participa la evenimentele respective. Postul, aşadar, este un mijloc de subţiere a simţirii, a minţii, a inimii şi a înţelegerii, pentru percepţia lucrurilor în adâncimea lor. Trebuie să acceptăm faptul că există factori care îngroaşă, deci împuţinează, obturează înţelegerea şi simţirea, între care poate cel mai important este mâncarea şi lăcomia pântecelui, ca şi alte provocări ale trupului; după cum sunt factori care ajută la creşterea

eficienţei simţirii şi gândirii, iar între acestea, desigur, postul este cel mai important. Este vorba despre postul de alimente, dar nu asumat izolat şi limitat, ci lărgit la o asumare plenară, la întreg modul nostru de existenţă, la modul şi manierele noastre de a ne comporta în această perioadă faţă de noi înşine, faţă de semeni şi faţă de Dumnezeu. De aceea, aş dori să se reţină acest lucru ca stimulent real. Trebuie să ştim de ce postim. Sigur, există şi un suport şi o motivaţie care ţin şi se referă la datoria noastră de a posti, dar nu aş vrea să ne cramponăm acolo, pentru că dacă ne limităm la această motivaţie prin aceasta poate fi încurajată o automulţumire, iar postul nu ajunge să funcţioneze aşa cum trebuie. Se cultivă ispita cum că, iată, postind, ne facem o datorie şi, spre deosebire de alţii care nu postesc şi nu-şi fac această datorie, suntem buni, iar finalitatea aceasta nu este una pozitivă. Acesta este semnalul că postul nu şi-a atins scopul. Ci să postim pentru a creşte noi în sensibilitate faţă de înţelegerea prezenţei şi lucrării lui Dumnezeu în viaţa noastră, în înţelegere şi sensibilitate faţă de semenii noştri. Să înţelegem ce înseamnă cei din apropierea noastră, familia înainte de toate, vecinii, colegii, prietenii şi desigur lumea întreagă. Să postim pentru a dezvolta în noi capacitatea de angajament conştient şi simţit în relaţie cu semenii şi cu Dumnezeu. Acesta este demersul cel mai important. Dar iată, pentru că se leagă de Sfintele Paşti, trebuie să amintim faptul că scopul ultim al postirii este exerciţiul nostru de a ne apropia de Dumnezeu. Sărbătorile mari, praznicele mari, sunt prin excelenţă prilejuri de apropiere şi de întâlnire cu Dumnezeu. De aceea, în vederea acestor popasuri şi prilejuri, omul trebuie să se pregătească, aşa cum ne pregătim pentru întâlnirea cu cineva important. Sigur, nu numai pregătire exterioară, dar şi un pic de pregătire sufletească, lăuntrică. Cu atât mai mult trebuie să ne pregătim pentru întâlnirea cu Dumnezeu.

Aţi amintit despre pericolul percepţiei greşite asupra postului şi printre acestea există pericolul de a înţelege postul doar ca pe un regim alimentar, pe de o parte, sau ca pe o rânduială depăşită, pe de altă parte, care a aparţinut unor vremuri demult apuse, dar care nu se mai potriveşte cu structura vieţii omului contemporan. Din această perspectivă, Părinte Profesor, aş vrea să mergem către Sfânta Scriptură să ne daţi câteva exemple relevante, pentru a înţelege ce este postul?

Cea de-a doua parte a întrebării dumneavoastră cred că pierde foarte mult teren. Sunt foarte puţini aceia care mai consideră postul o chestiune anacronică, depăşită, din moment ce, iată, interesul pentru post creşte. Iar cât priveşte prima parte a întrebării dumneavoastră, dacă sunt mulţi dintre semenii noştri care confundă postul sau şi-l asumă ca pe un mijloc de dietă, ca pe un exerciţiu fizic pur şi simplu, este adevărat că mai sunt astfel de accente, dar aproape toată lumea, nu în grade asemănătoare, plasează gestul postului în spaţiul relaţiei sale personale cu Dumnezeu. Toţi ştiu că acest lucru se întâmplă în biserică, se întâmplă pentru că suntem creştini, se întâmplă pentru că se leagă de o sărbătoare mare; prin urmare, există dacă nu o foarte consistentă, cel puţin o minimală fundamentare teologică a postului. Adică, plasăm postul în spaţiul relaţiei noastre cu Dumnezeu, în spaţiul raportării noastre la Bunul Dumnezeu. Aş insista pe acest aspect, pentru că nu numai în ceea ce priveşte postul, dar şi în ceea ce priveşte viaţa noastră, ansamblul vieţii noastre liturgice bisericeşti şi creştineşti, trebuie să ne adâncim cu multă voinţă în conştientizarea raportării noastre personale la Dumnezeu. Eu şi bunul Dumnezeu. Cine sunt eu şi ce trebuie să fac eu? Mă aşez suficient de corect, de sănătos în raportarea mea la Dumnezeu? Trebuie să mă rog lui Dumnezeu, iar când mă rog Lui, trebuie să am simţul unui dialog personal, întâi de toate simţul propriei mele persoane,

simţ care nu este deloc uşor să-l aibă cineva? Adâncirea în conştiinţa de sine sau venirea în sine, cum spun Scripturile, dintr-o risipire foarte mare, nu este un lucru uşor. Deci adunarea în sine, pe de-o parte, iar pe de alta, efortul de a te raporta la Dumnezeu ca la o prezenţă personală, ca la cineva care este desigur mult mai conştient de Sine, ca la cineva cu o conştiinţă deplină, totală a Sinelui şi a ceea ce este în afară de Sine, dar care este foarte interesat şi preocupat de fiecare dintre noi, prin urmare şi de mine. Acest lucru este extraordinar! Deci postul se desfăşoară în spaţiul relaţiei mele cu Dumnezeu. Nu este o abstracţiune care îi priveşte pe ceilalţi, lumea cealaltă, ci în spaţiul acestei relaţii trebuie analizat postul. Vă întrebaţi despre temeiurile postului sănătos, corect. Avem, iată, chiar pentru postul acesta de 40 de zile exemple extrem de importante, clasice, de altfel cunoscute de toţi. Rememorăm numai în Vechiul Testament, pe de-o parte, exemplul lui Moise care înainte de a primi pe Muntele Sinai Tablele Legii de la Dumnezeu, înainte de a se întâlni cu Dumnezeu posteşte 40 de zile şi 40 de nopţi. Iar al doilea exemplu este cel al proorocului Ilie, care de asemenea plecând înspre Muntele lui Dumnezeu, Horeb, cum ne spun Scripturile, după ce primeşte hrană puţină de la înger, drumul este de 40 de zile şi 40 de nopţi, timp în care posteşte. La capătul celor două perioade de post, în cazul proorocului Ilie şi în cazul lui Moise, se realizează întâlnirea cu Dumnezeu. Şi unul şi celălalt Îl văd pe Dumnezeu. Cele două personaje, Moise şi Ilie, sunt stâlpi ai istoriei vechi-testamentare şi consideraţi ca atare în perioada nou-testamentară. Avem apoi postul Mântuitorului Hristos, care posteşte 40 de zile înainte de începerea activităţii Sale publice, înainte de a începe să propovăduiască Evanghelia Împărăţiei lui Dumnezeu şi înainte de a se confrunta cu ispititorul, cu cele trei ispite bine cunoscute, relatate de cei trei evanghelişti Matei, Marcu şi Luca. Un aspect foarte important este acela că în lupta

cu vrăjmaşul, cu ispititorul, căruia trebuie să-i dăm foarte mare atenţie, pentru că el se bucură să nu fie luat în seamă ca să-şi facă treaba nederanjat, trebuie să ne pregătim postind. Deci postul, pe de-o parte, ne ajută în lupta cu ispitele şi cu ispititorul, tocmai pentru că ne subţiem duhovniceşte simţirea şi înţelegerea şi dispar ceaţa, opacitatea în vederea lucrurilor, întrezărind adevărul lor, iar în egală măsură postul este necesar pentru a fi pregătiţi să ne întâlnim cu Dumnezeu. Aceste două aspecte importante trebuie să le avem în atenţie şi să le actualizăm în mintea noastră când postim. Părinţii spun - lucruri care se regăsesc în *Paterice*, în cărţile de învăţătură - că cel mai bun dascăl la rugăciune este foamea. Deci un lucru foarte practic, pe care telespectatorii acestui dialog trebuie să-l ia în seamă, este să facă experienţa rugăciunii. Vor afla că rugăciunea trebuie să se întâmple într-o situaţie în care nu sunt cu pântecele plin, nu sunt îmbuibaţi de mâncare, ci sunt flămânzi. Toţi râvnim să ne rugăm. Din experienţa noastră pastorală şi din întrebările credincioşilor aflăm şi ştim că mulţi se plâng de faptul că nu ştiu să se roage. Dacă astăzi telespectatorii noştri rămân numai cu acest îndemn de la noi, este suficient. Îndemnul nu este al nostru, ci este preluat de la Părinţii Bisericii şi de la duhovnicii contemporani. Toţi ne îndeamnă să învăţăm să ne înfometăm pântecele, pentru a putea să ne rugăm cum trebuie, cu putere. Dacă guşti odată din această experienţă, vei continua cu siguranţă, vei înmulţi experienţa şi vei deveni tu însuţi un învăţător credibil pentru ceilalţi. În contextul acesta, aşadar, postul nu este numai calitativ, de mâncare: adică nu mai mâncăm cărnuri, lactate, ouă, deci mâncăruri plăcute pântecelui, ci şi cantitativ, adică nu mai mâncăm nici prea mult. Din experienţa noastră ştim, căci şi noi preoţii cădem în aceste ispite şi trebuie să spunem lumii că şi cei din biserică suntem sub aceleaşi presiuni şi deseori cădem în aceleaşi neputinţe. Ne străduim şi noi, întemeindu-ne pe învăţătura părinţilor dinaintea

noastră, să ne asumăm aceste lupte, pentru ca rugăciunea noastră să fie primită. Dacă ne umplem pântecele cu pâinică, cu cartofiori şi cu fasolică, vom fi la fel de îngreuiaţi sau poate şi mai îngreuiaţi decât eram atunci când mâncam carne şi brânză. Prin urmare, trebuie să se ţină seama de acestea şi invit pe cei care ne ascultă să încerce acest experiment. Cuvântul care nu este experimentat, nu este probat, nu lucrează şi nu este convingător. Este adevărat că lucrează şi Bunul Dumnezeu. Aude cineva un cuvânt şi vrea să vadă cum este şi încearcă primele 4-5 zile din post să mănânce sau să bea un ceai cu puţină pâinică după slujba de seară, după Canon. Nu va muri de foame patru zile. Atunci face experienţa adevărului despre care vorbim acum, anume că foamea este cel mai bun dascăl al rugăciunii.

Aţi amintit, Părinte Profesor, aici despre post, ca despre o călătorie duhovnicească spre marea sărbătoare a Învierii Mântuitorului. Duminica trecută a fost Duminica izgonirii lui Adam din rai şi sigur că fiecare dintre noi înţelege că prin păcatele noastre ne-am scos singuri din rai şi căindu-ne vrem să ne întoarcem către Împărăţia lui Dumnezeu. Care sunt reperele duhovniceşti ale drumului acestuia pe care îl facem noi către Învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos?

Este frumos că aţi raportat perioada postului la *Duminica izgonirii lui Adam din rai*. Nu întâmplător este aşezată această duminică la început de post, ci ca să amintească omului condiţia pe care a pierdut-o, aceea de a fi cu Dumnezeu, de a trăi cu Dumnezeu. Sigur, noi vorbim mult despre Dumnezeu, ne închinăm lui Dumnezeu, Îl lăudăm şi Îl slăvim, dar foarte puţin sau în măsuri foarte diferite avem simţul prezenţei şi lucrării lui Dumnezeu în viaţa noastră. Prin urmare, putem spune că trăim conştient şi sensibil împreună cu Dumnezeu mental, cerebral. Toţi acceptăm că

Dumnezeu este deasupra noastră, că este Cel care ne poartă de grijă, Cel datorită căruia existăm, Cel care ne cheamă la existenţă şi aşa mai departe, dar a avea simţul şi înţelegerea prezenţei şi lucrării Lui, nu se pot lăuda mulţi dintre noi. În consecinţă, suntem lipsiţi şi de foloasele acestei simţiri conştiente a prezenţei lui Dumnezeu. Dacă am avea simţul dezvoltat al percepţiei lui Dumnezeu, am avea în consecinţă şi gustul apropierii Lui, care ar aduce multă şi foarte diferită pace, multă şi foarte diferită bucurie, diferită de celelalte bucurii ale omului. Bucuria relaţiei cu Dumnezeu este mult diferită, ne mărturisesc cei care au avut-o. Nu mai vorbim despre stadiul foarte avansat al vederii lui Dumnezeu, care este sigur o vedere duhovnicească, sufletească, cu ochii minţii sau mai curând cu ochii duhovniceşti ai inimii, cum spun Părinţii, iar lucrul acesta este foarte încurajator. Spun aceasta, ca să înţelegem ce înseamnă alungarea lui Adam din rai, care pierde şansa vieţuirii sensibile împreună cu Dumnezeu. Asociem acest eveniment cu postul, pentru că postul este un exerciţiu de recuperare, de apropiere de Dumnezeu, aşa cum spuneam la începutul dialogului nostru. Noi ne facem rugăciunea noastră de seară şi de dimineaţă, mergem la biserică duminica şi în sărbători - câţi putem dintre noi - postim miercurea şi vinerea şi toate posturile, dar puţini ne putem lăuda că Îl simţim pe Dumnezeu aşa cum simţim pe tata şi pe mama, pe soţ şi pe soţie, pe copii şi avem bucuria prezenţei Lui. Poate unii dintre noi mai mult, alţii mai puţin. Postul este o chemare la a merge înspre acolo, înspre a desluşi, a identifica, un pic, prezenţa şi lucrarea lui Dumnezeu. Acestea sunt lucruri care se desfăşoară înlăuntrul nostru, cum ne spun Părinţii. Ne întâlnim înlăuntrul nostru cu Dumnezeu. Dar mă întrebaţi şi despre un parcurs. Postul prorocilor Moise şi Ilie este un post interpretat de marii teologi ai Bisericii, de sfântul Grigorie Teologul, ca şi de sfântul Vasile cel Mare, ca o imagine a parcursului despre care vorbeşte toată

spiritualitatea răsăriteană, un parcurs al omului de la robia păcatului spre unirea cu Dumnezeu. Acest parcurs este împărţit sau descifrat în trei faze importante: o primă fază este despătimirea sau eliberarea de patimi, a doua este iluminarea şi a treia este unirea cu Dumnezeu. Trebuie să fim conştienţi de faptul că mai toţi suntem prinşi de o patimă sau de mai multe patimi. Robia patimilor nu este compatibilă cu deschiderea noastră faţă de Dumnezeu, avem foarte puţine şanse să ajungem la Dumnezeu şi mai ales la o simţire a lui Dumnezeu fiind pătimaşi. Postul ne ajută să ne întărim în lupta pentru eliberarea de patimi, una câte una. Urmează faza foarte importantă a iluminării. Ne spun Părinţii că în această fază ne creşte capacitatea de a înţelege lucrurile şi mai ales de a înţelege prezenţa şi lucrarea lui Dumnezeu. Contemporanii noştri, ca şi cei dinaintea noastră se plâng că nu sunt semne vizibile ale prezenţei lui Dumnezeu, că nu-L văd pe Dumnezeu. Unii au spus că s-au dus în cosmos şi nu L-au găsit pe Dumnezeu. Alţii spun că Îl caută peste tot, cu cele mai avansate instrumente de investigare a microcosmosului, ca să găsească particula lui Dumnezeu, şi se plâng că nu-L văd pe Dumnezeu, dar nimeni dintre aceştia probabil nu cercetează o literatură extraordinar de bogată care se întinde în întreaga istorie a creştinismului. Ca să nu mai vorbim de perioada vechi-testamentară, a profeţilor, de perioada de început a Bisericii şi până în veacul nostru, când sunt părinţi contemporani cu noi, care mărturisesc experienţa vederii lui Dumnezeu. Oamenii nu sunt dispuşi să investigheze în această direcţie, pentru că sunt, mai mult sau mai puţin, ei înşişi captivi forţelor care-l ţin pe om departe de Dumnezeu. Prin urmare, există o cale, dacă vreţi, un organ aşezat de Dumnezeu în om, care eliberat de patimi şi iluminat de Duhul lui Dumnezeu poate accesa vederea nemijlocită a dumnezeirii. În fine, a treia fază, care este legată de post şi este foarte frumoasă, este unirea omului cu Dumnezeu, îndumnezeirea

omului, despre care vorbesc Dumnezeieştile Scripturi şi despre care vorbeşte întreaga literatură, în mod special răsăriteană, concentrată pe experienţa duhovnicească, care începe cu asceza lepădării de patimi, continuă cu iluminarea şi ajunge la îndumnezeire.

Duminica trecută s-a cântat în toate bisericile, La râul Babilonului, şi acolo se povesteşte că evreii care se aflau în captivitatea babiloniană s-au adunat la râul Babilonului şi au început să plângă gândindu-se că se află în pământ străin. Sigur, nu întâmplător a fost aşezată cântarea aceasta în momentul începerii postului. Ne dăm seama cu toţi că suntem străini prin păcatele noastre de Dumnezeu şi dorim să ne apropiem mai mult de El. În concluzie, Părinte Profesor, ce sfat duhovnicesc aţi da, pe de-o parte celor care ţin post şi doresc să se adâncească în experienţa postului, iar pe de altă parte, celor care încă nu au gustat din bucuria postirii?

Ar fi bine să ne simţim străini în această lume. Ar fi un pas uriaş către Dumnezeu, dar mă tem că nu se întâmplă aceasta. Foarte puţini dintre noi simţim că lumea aceasta în care ne bucurăm de viaţă este de fapt un exil, este o captivitate foarte frumoasă. Foarte potrivit recursul dumneavoastră la captivitatea babilonică a iudeilor. Acesta ar fi un prim pas ca omul să înţeleagă faptul că lumea aceasta este o captivitate. Dar nu lumea ca atare, ci felul cum ne raportăm noi la lume, pentru că dacă am trăi în această lume cu conştiinţa că este darul lui Dumnezeu pentru noi, nu am mai fi captivi. Suntem captivi numai pentru că socotim această lume autonomă, suficientă sieşi şi ca venită de undeva din nimic. Nu aş da prea multe sfaturi. Cred că lumea este foarte agresată de sfaturi. Îndemnul pe care-l fac, şi către mine însumi de fiecare dată, este un nou început. Pentru mine, ajuns la o vârstă apreciabilă, cea mai mare bucurie în această

viaţă este şansa unui nou început. Cei tineri nu înţeleg acest lucru, dar cei care se îndreaptă spre vârsta mea înţeleg că atât de neputincioşi suntem, încât ratăm început după început. Dar faptul că prindem încă un început în care sperăm să facem un pas înainte, este un mare dar şi o mare binecuvântare a lui Dumnezeu. Îmi doresc şi mie şi celorlalţi să fie acest post cel în care nu mai ratăm şansa începutului bun. Să punem început bun şi adaug acestui îndemn, o sporire a conştiinţei de sine. Să ne adâncim în noi şi să spunem: „Doamne eu cine sunt? Să fac şi eu ceva!" O articulare a voinţei. Eu ieri, duminică, la predică, am insistat pe acest aspect, să ne articulăm voinţa, să exprimăm voinţa, dorinţa noastră de a posti şi de a posti aşa cum se cuvine. Iar dacă vede Dumnezeu o voinţă din toată inima, ne va ajuta El mult mai mult.

Părinte Profesor, vă mulţumesc pentru participare.

Şi eu vă mulţumesc.

Dacă acceptăm premiza că suntem creaţi de Dumnezeu, trebuie să acceptăm şi premiza că trebuie să trăim conform scopului, finalităţii pe care Creatorul a aşezat-o în noi.
Despre spovedanie.

Radio România Actualităţi, 2013,
Realizator: Remus Rădulescu

Bună seara tuturor. Practica în creştinism, în timpul postului, presupune mărturisirea păcatelor la preot, adică spovedania. De ce să mă spovedesc? Răspunsuri în această seară la Lumea pe Verticală, *cu Remus Rădulescu, la Radio România Actualităţi. Suntem împreună cu Părintele Profesor Constantin Coman, de la biserica Sfinţii Voievozi, din Bucureşti şi, desigur, profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureşti. Bine aţi venit Părinte Profesor!*

Bine v-am găsit! Vin chiar de la biserică, de la Taina Sfintei Spovedanii.

Aţi spovedit oameni în seara aceasta, acum veniţi să ne vorbiţi nouă despre ce înseamnă spovedania. Părinte Profesor, sunt om, greşesc faţă de cei din jurul meu, este inevitabil acest lucru. Frumos şi civilizat este, atunci când greşesc, să-mi cer iertare. Dar de ce să merg la preot să-mi mărturisesc greşelile?

Mărturisirea greşelilor sau a păcatelor la preot, înseamnă mărturisirea acestora la Dumnezeu. Deci, cine merge la preot, Îl are în vedere, în mod expres, punctual, pe Bunul Dumnezeu. Întrebările, prin urmare, ar fi două: de ce mă spovedesc lui Dumnezeu, de ce Îi mărturisesc lui Dumnezeu păcatele şi de ce să mă spovedesc lui Dumnezeu prin preot?

De ce am nevoie de Dumnezeu să-I mărturisesc eu păcatele mele, de vreme ce El le ştie pe toate?

Între noi şi Dumnezeu există o relaţie interpersonală, o relaţie vie, dinamică. Nici eu, nici Dumnezeu nu suntem două noţiuni, două concepte, două abstracţiuni. Îi rog pe toţi cei care îşi pun astfel de întrebări să plaseze realităţile acestea în spaţiul relaţiei interpersonale, o relaţie care este accesibilă ca experienţă tuturor. Am în vedere relaţia concretă, cu soţul, cu soţia, cu părinţii, cu copiii, cu prietenii, relaţie în care fiecare poate să înţeleagă că lucrurile sunt foarte dinamice, mişcătoare, şi că este foarte mare nevoie de comunicare. Chiar dacă eu ştiu că celălalt mi-a greşit, este foarte mare nevoie ca el să-mi mărturisească greşeala, şi foarte mare nevoie, în egală măsură, să o mărturisească cu părere de rău şi cu făgăduinţa exprimată sau neexprimată că nu o va mai repeta.

Deci nu Dumnezeu are nevoie să ştie păcatele mele, ci eu am nevoie să mi le recunosc în faţa Lui.

Întocmai, pentru ca relaţia să funcţioneze cum trebuie. Cred că trebuie să clarificăm de ce eu greşesc faţă de Dumnezeu, de ce sunt dator, de ce acumulez datorii faţă de Dumnezeu? Cel care are un strop măcar de credinţă şi care are o minimală raportare la Bunul Dumnezeu ştie că el, existenţa lui şi toată lumea, precum şi tot ceea ce vine de la Dumnezeu, se întoarce către Dumnezeu, pentru că Lui îi datorează existenţa. Aşa cum ne întoarcem către părinţii cărora le datorăm, şi dânşilor, existenţa noastră. Dar părinţii nu nasc din nimic oameni, ci nasc din ceva care există deja. Ca să naşti pe cineva, trebuie să exişti tu mai întâi, şi aşa mai departe. Trebuie să fie un început. Părinţii nu sunt un început absolut. Începutul absolut este Dumnezeu. Propria mea existenţă depinde de o hotărâre a Bunului Dumnezeu.

Propria mea existenţă, a dumneavoastră şi a fiecăruia dintre noi, stă într-o hotărâre a lui Dumnezeu, şi sigur, după aceea, în libertatea părinţilor mei de a fi acceptat această hotărâre, hotărârea lui Dumnezeu de a mă naşte şi eu.

Deci suntem datori!

Dacă acceptăm premiza că suntem creaţi de Dumnezeu, trebuie să acceptăm şi premiza că trebuie să trăim conform scopului, finalităţii pe care Creatorul a aşezat-o în noi. Aşa cum orice creator, când face ceva pune în acel ceva un scop, îl face pentru un anume scop, şi Dumnezeu Creatorul prin excelenţă, al celor văzute şi al celor nevăzute, a pus în creaţia Sa şi în om - recapitularea şi cununa întregii creaţii - un sens care presupune o anume traiectorie existenţială şi un capăt, o împlinire. Acest sens îşi are originea în voia lui Dumnezeu. Aşa a voit Dumnezeu să ne facă, aşa a gândit El făptura omenească. Proiectul uman nu-şi aparţine sieşi, ci a ieşit din voia lui Dumnezeu. Lucrul acesta este acceptat de toată lumea, anume că omul nu este sursa propriei sale existenţe şi dacă este aşa, aceasta nu se datorează sieşi. Nu suntem aşa pentru că aşa am vrut noi, ci pentru că aşa a vrut Creatorul nostru. De aceea suntem datori faţă de Creatorul să trăim conform sensului pe care l-a aşezat Dânsul în noi. Numim greşeli şi păcate orice ieşire, alunecare, deraiere de la sensul aşezat de Dumnezeu Creatorul în noi. Prin urmare, păcatele noastre afectează propria noastră existenţă, normalitatea ei, înaintarea ei firească spre împlinirea sensului pentru care existăm, dar, în ultimă instanţă, ele îl au ca destinatar ultim pe Dumnezeu. Greşelile faţă de noi înşine sunt greşeli faţă de Cel care ne-a conceput. Dacă nu vieţuim aşa cum am fost concepuţi de El, conform proiectului uman pe care l-a aşezat Dumnezeu în noi, denaturăm, pervertim, ucidem traiectoria existenţială, sensul

aşezat de creator în noi. Mă iertaţi că insist atât, dar mi se pare esenţial acest aspect, adică, a înţelege ce este păcatul şi de ce acesta urcă la Dumnezeu. Îmi vine în minte un exemplu ilustrativ: dispreţul faţă de un dar pe care l-ai primit, indiferent cum se manifestă şi ce grad are, este dispreţ faţă de cel care ţi l-a dăruit.

Dar în proiectul acesta, Părinte Profesor, omul este liber.

Absolut, pentru că proiectul uman presupune împlinirea la nivelul suprem a relaţiei interpersonale, care înseamnă relaţie de dragoste; ori dragoste nu poate exista decât în libertate. Tocmai libertatea ne duce şi în postura de a greşi, dar ne duce şi în postura de a ajunge la scopul pe care l-a aşezat Dumnezeu în noi.

Putem spune că păcatul, greşeala, este un exerciţiu al libertăţii?

Păcatul este, în virtutea libertăţii, o alunecare de la sensul, de la traiectoria pe care a aşezat-o Dumnezeu în noi, o alunecare, o deviere, un eşec. Păcat, în limba greacă, înseamnă eşec. Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că păcatul este eşecul de a funcţiona după raţiunea sau sensul pe care l-a pus Dumnezeu în om, în întregime sau la nivelul fiecărei componente alcătuitoare. Păcătuim prin anumite simţuri sau funcţii ale noastre. Păcătuim cu ochii de exemplu, care sunt făcuţi să cultive relaţiile frumoase dintre oameni şi dintre oameni şi creaţia lui Dumnezeu, dintre oameni şi Dumnezeu. Când ochii nu mai slujesc acestor relaţii, ci slujesc răutăţi, duşmănii, pofte, ucideri şi aşa mai departe, deviază de la rostul lor. Sigur că ochii nu păcătuiesc singuri, ci ei primesc comandă de la noi, prin intermediul prelucrării informaţiilor creierului. Nu ochii, în fapt, păcătuiesc, ci noi prin ochi sau prin auz sau prin miros sau prin pipăit sau prin tot trupul. Trebuie să înţelegem că păcatul, alunecările, eşecurile, devierile noastre

sunt foarte frecvente, până acolo încât omul îşi pierde complet simţul şi sensul său existenţial. Omul nu ştie încotro să meargă, nici nu ştie care este finalitatea propriei sale existenţe. Pentru Creator este o mare ofensă aceasta, este un mare păcat. Suntem datori faţă de Creatorul nostru să rămânem pe calea pe care El ne-a aşezat, pe traiectoria care reprezintă voia Sa, să rămânem în voia Sa. A rămâne în voia lui Dumnezeu nu reprezintă ceva arbitrar, exterior nouă, impus, ci reprezintă aşezarea şi rămânerea în adevărul firii omeneşti. Nu putem să-I cerem socoteală lui Dumnezeu de ce ne-a făcut aşa! Trebuie să ne asumăm existenţa aceasta şi eventual s-o investigăm, nu cumva este cea mai bună din cele posibile, nicidecum să credem că ar fi putut fi şi altfel. Noi nu puteam fi decât aşa cum suntem. Să verificăm, dacă nu cumva este cea mai desăvârşită variantă de existenţă umană din câte ar fi fost posibile

Părinte Coman, avem eşecuri, deviem, greşim...

Călcăm pe alături, cum zice poporul.

Da, mergem pe lângă drum. De ce să mă duc la preot, când aş putea să-mi mărturisesc păcatele, la sfârşitul fiecărei zile, în faţa lui Dumnezeu: „Doamne, astăzi am greşit aşa şi aşa, iartă-mă!"

Putem face şi acest lucru şi chiar ar fi de dorit. Aici intră în discuţie rostul preotului. Preotul este unul dintre ceilalţi. Nu este căzut din cer. Este un om, numai că primeşte ceea ce se cheamă o consacrare. Adică, este consacrat pentru această lucrare, pe care o poate face orice alt bărbat, pentru că preoţia este rânduită ca vocaţie bărbătească, aşa cum alte vocaţii sunt exclusiv feminine.

Preotul are un mandat în acest sens?

Preotul primeşte un mandat, nu în temeiul puterii lui, ci în temeiul puterii dumnezeieşti. Întrebarea este, de ce avem nevoie ca în dialogul nostru cu Dumnezeu să existe preotul? Ei bine, întâi de toate, pentru că preotul este, ca şi biserica, un spaţiu consacrat lui Dumnezeu. Aşa cum nu suntem toţi medici, deşi am putea fi, aşa cum nu suntem toţi profesori, deşi am putea fi, tot aşa nu suntem toţi preoţi, deşi am putea fi. Ci dintre noi sunt aleşi unii care să se ocupe în mod special de relaţia noastră cu Dumnezeu. Aceasta este o rânduială de la Dumnezeu. Putem citi în Vechiul Testament cum a poruncit Dumnezeu lui Moise să rânduiască preoţi. Preotul slujeşte relaţia noastră cu Dumnezeu aşa cum medicul slujeşte cauza sănătăţii noastre. Preotul se ocupă sau este chemat să se ocupe, poate uneori nu o face cum se cuvine, dar este chemat să se ocupe mult mai mult decât ceilalţi de relaţia cu Bunul Dumnezeu. Acesta este un aspect. Cei credincioşi sau apropiaţi de Dumnezeu ştiu că slujbele bisericeşti nu pot fi săvârşite de oricine, adică în orice condiţii. De aceea este nevoie de persoane consacrate care să se îngrijească continuu să-şi păstreze condiţia compatibilă cu slujirea lui Dumnezeu. Acesta este un aspect, cum spuneam. Altul, la fel de important, este acela care ia în calcul nevoia suplinirii existenţei şi prezenţei netrupeşti, prin urmare, nevăzute, a lui Dumnezeu printr-o prezenţă văzută. Aceasta vine tot în ajutorul omului care poate intra foarte greu în relaţie cu Cineva nevăzut şi neperceptibil la nivel sensibil.

Concreteţea unei relaţii.

Exact, preotul oferă concreteţe unei relaţii. Dumnezeu nu este trupesc. Preotul nu ţine locul lui Dumnezeu, ci este semnul văzut al prezenţei lui Dumnezeu. Deci unde este preotul, este

Dumnezeu. Dumnezeu este prezent prin intermediul preotului. Întrebarea de ce avem nevoie de preot nu o pun cei care merg la preot, ci o ridică cei care nu merg la preot. Am să-i rog să se cerceteze cu onestitate şi vor constata că motivul îndoielilor sau refuzului lor este acela că stau departe de Dumnezeu, dar invocă motivul că nu au nevoie de mijlocitor sau invocă defectele preotului, calităţile lui mai puţin performante. Este foarte mare nevoie de preot şi cine face exerciţiul acesta simte şi înţelege funcţia şi lucrarea preoţească. Preotul nu se reprezintă pe sine. Avem nevoie de preot, aşa cum avem nevoie de Liturghie, de biserică, de icoană, de cruce. Toate acestea sunt semne care se constituie într-un instrumentar palpabil al raportării noastre la Dumnezeu. Este o întreagă şi frumoasă bogăţie. Când pun mâna pe cruce, mă duce gândul la Dumnezeu. Când fac semnul crucii mi se duce gândul la Dumnezeu, se activează relaţia mea cu Dumnezeu. Când aprind o lumânare, se activează relaţia mea cu Dumnezeu, ca şi atunci când mă întâlnesc cu preotul. Preotul este semn, dacă vreţi, al prezenţei lui Dumnezeu.

Semnele acestea trebuie să le cunoaştem. Pot duce sau pot prezenta şi riscul unui ritualism?

Există riscul formalismului, este adevărat, dar este mult mai mare riscul provocat de lipsa acestor forme văzute. Fără ele omul o poate lua razna cu propria imaginaţie şi îşi poate face dumnezei falşi, cum se spune.

Părinte Profesor, unii se spovedesc odată pe an, alţii mai des. Ca şi duhovnic, spuneaţi că veniţi la emisiunea noastră, direct din biserică unde aţi spovedit, câteva ore bănuiesc. Cum recomandaţi celor care vin la dumneavoastră să se spovedească? Cât de des să o facă?

Există nevoia ca în preajma sărbătorilor mari să ne spovedim, să ne curăţim, să fim pregătiţi, pentru că „agonisirea" de păcate, de eşecuri existenţiale, de căderi, de alunecări, de răutăţi ne asfixiază pur şi simplu fiinţa, ne limitează suflul, ne împietreşte, ne face mai puţin simţitori şi, aşa cum ne spălăm fizic, are şi sufletul nevoie de o spălare, de o primenire periodică. Trebuie să probeze cineva lucrul acesta, că să creadă ce spun eu. Să se spovedească şi va vedea cum devine mai uşor, mai limpede după o spovedanie. Este o foarte mare şansă pentru om spovedania. Să ne amintim ce uşurare simţim când ne biruim ruşinea şi mărturisim unui cunoscut sau prieten o greşeală faţă de el care ne apăsa conştiinţa. Omul agoniseşte foarte multe căderi, neputinţe, foarte multe eşecuri. Evit să folosesc cuvântul păcat, deşi este un termen tehnic, ca să nu rămânem într-un limbaj care nu spune nimic, pentru că uneori este prea des folosit. Merg în direcţia aceasta pentru ca omul să înţeleagă că păcatul este un eşec, o cădere, o neputinţă, o alunecare, un insucces, o greşeală etc., care se înregistrează în banda lui de înregistrare sufletească şi-i apasă sufletul. Ne mărturisim şi păcatul se şterge prin mărturisire şi prin iertare. Lucrul acesta îl facem şi între noi. Nimic nu face pace între două persoane decât iertarea, iertarea mijlocită de mărturisire. Mărturisirea celuilalt că a greşit, a suspectat, nu a avut încredere în tine, te-a înşelat, te-a minţit şi-i pare rău, te determină să-l ierţi. Este o foarte mare taină aceasta, din perspectiva duhovnicească, nematerială a lucrurilor. Există în noi un mecanism foarte complex unde se desfăşoară, de altfel, aspiraţia noastră esenţială, aceea de a iubi. În cele din urmă, păcatul este un obstacol în calea iubirii, este o cădere, o alunecare de la şansa noastră şi de la elanul nostru de a iubi semenii, de a-L iubi pe Dumnezeu, lumea, natura, creaţia. A iubi este sensul propriei noastre existenţe, este ceea ce ne umple. A greşi este omeneşte, dar tot în firea omului este aşezată şansa de a lua drumul de la capăt. Am greşit, spunem, nu trebuia să

fac aceasta, am să încerc să nu mai greşesc.

Părinte Coman, vă rog să o faceţi să înţeleagă şi pe Elena, de ce mai trebuie să meargă la biserică şi să-şi mărturisească păcatele în faţa duhovnicului, dacă Dumnezeu aude şi de acasă?

Îi spun Elenei ceea ce spun Părinţii la *Pateric*. Nu vei înţelege prin argumentele mele, oricâte voi aduce eu. Mergi şi fă odată un experiment dacă eşti creştin ortodox botezat şi ai acces la un preot, şi încearcă, testează personal. Cu suflet curat mărturiseşte-ţi păcatele şi vei înţelege ce înseamnă să te mărturiseşti la preot, în comparaţie cu ce înseamnă să-ţi mărturiseşti păcatele tale numai în faţa lui Dumnezeu, deşi mă îndoiesc că acest lucru se întâmplă. Cel care îşi mărturiseşte păcatele în faţa lui Dumnezeu zilnic, simte nevoia să o facă şi la preot. Nu va rămâne acolo, pentru că simte că are nevoie de o concreteţe, cum spuneaţi dumneavoastră, de o replică, de o ureche care ascultă, de un sfat. Există un dialog. Dumnezeu are şi Dânsul replici, dar noi nu suntem la nivelul necesar să le receptăm. Sunt pustnici care nu se duc la spovedit, poate decât odată pe an sau la nu ştiu câţi ani, pentru că aceia au culoare deschise de comunicare cu Bunul Dumnezeu. Ei nu mai au nevoie de intermedieri, dar noi avem nevoie. Avem nevoie de preot care este instituit cu rânduială, cu consacrare din partea lui Dumnezeu. Nu sunt o joacă lucrurile acestea. Din păcate nici nu se pot înţelege la nivelul demonstraţiei teoretice.

Părinte Profesor, faptul că sunt lângă un preot, un om înzestrat cu haruri speciale, poate să aibă asupra mea şi un efect psihologic? Adică eu, în faţa lui Dumnezeu, singur în camera mea, nu simt ruşine pentru ceea ce am greşit într-o zi sau într-o perioadă de timp, dar în faţa preotului intervine sentimentul de ruşine, care mă ajută pe mine, psihologic.

Preotul nu este acolo pentru că are nevoie de el Dumnezeu în relaţia Sa cu noi, ci preotul este acolo pentru că noi avem nevoie în relaţia noastră cu Dumnezeu de preot. Prin prezenţa lui şi prin faptul că este o persoană foarte concretă, în numele lui Dumnezeu. Acest lucru este unul funcţional, probat de o experienţă de mii de ani. Funcţionează şi vă dau exemplu din aspectele negative ale vieţii. Mulţi dintre concetăţenii noştri, care nu sunt foarte credincioşi în cele bisericeşti, nici în taina spovedaniei nu cred prea mult. Când întâlnesc pe stradă un preot pe care nu-l cunosc, fac trei paşi înapoi sau trec pe partea cealaltă sau fac gesturi obscene! De ce fac acest lucru, fiindcă nu-l cunosc personal pe preot? O fac pentru că ei înşişi îl receptează pe preot ca pe un semn al lui Dumnezeu. Este, aşadar, o reacţie a omului la întâlnirea cu Dumnezeu, cu cineva care-L reprezintă, care trimite la Dumnezeu, şi îl pune pe el într-o postură concretă de relaţionare şi raportare la Dumnezeu.

Este o prezenţă neconformă, ca atunci când te simţi cu musca pe căciulă?

Întocmai. Copiii mici vin la preot. Copiii mici, până la 5-6 anişori, când încep dânşii să facă răutăţi şi ascunzişuri, vin toţi, vă spun din propria experienţă, vin ciucure la preot, nu fug de el. Când încep să facă micile răutăţi, atunci evită şi ei întâlnirea cu preotul.

Este conştiinţa care lucrează.

Exact.

Părinte Profesor, ne spovedim prin preot lui Dumnezeu. Preotul la cine se spovedeşte?

La alt preot. Nu există nici un preot care să nu se spovedească.

Dar episcopii?

Episcopii de asemenea, se spovedesc la un preot duhovnic sau la un episcop duhovnic. Nu există slujitor al lui Dumnezeu care să nu se spovedească. În persoana preotului duhovnic se întâlnesc şi preotul slujitor al Tainei Sfintei Spovedanii, care primeşte mărturisirea păcatelor noastre cu părere de rău şi ne dă dezlegare în numele lui Dumnezeu, dar şi părintele duhovnicesc care-şi asumă rolul de îndrumare părintească duhovnicească a ucenicului sau a credinciosului. Acesta din urmă se aşează într-o relaţie de ascultare şi intră în voia duhovnicească a părintelui. Voia părintelui duhovnicesc exprimă voia lui Dumnezeu, iar lucrul acesta este foarte important, are o foarte mare relevanţă pentru liniştea omului, pentru împlinirea lui. Dacă lumea aceasta ar fi foarte împlinită şi foarte fericită, am desfiinţa totul, dar ne uităm în noi înşine şi vedem că suntem foarte neîmpliniţi, că avem foarte multe probleme.

Gheorghe din Salonic, Părinte Profesor, întreabă unde scrie în Sfânta Scriptură că trebuie să merg la preot să mă spovedesc? Care este argumentul scripturistic, adică temeiul biblic?

Ar trebui să refuz să răspund expres d-lui Gheorghe pentru că este o întrebare tendenţioasă. Sigur că există temei biblic, din moment ce Mântuitorul Hristos le încredinţează Sfinţilor Apostoli puterea de a lega şi dezlega păcatele oamenilor, spunându-le concret: „Ceea ce veţi legaţi pe pământ, este legat şi în ceruri, iar ceea ce veţi dezlega pe pământ, este dezlegat şi în ceruri!" Evenimentul acesta se întâmplă de mai multe ori, dar cel mai important moment este cel după învierea Mântuitorului Hristos, eveniment reprodus de toţi Evangheliştii aproape, dar în mod special de Sfântul Evanghelist Ioan, când Mântuitorul le dă Duhul Sfânt:

„Luaţi Duh Sfânt, cărora veţi ierta păcatele, le vor fi iertate şi cărora le veţi ţine, ţinute vor fi" (Ioan 20,23).

Un duhovnic poate dezvălui public păcatele spovedite?

Categoric nu. Este o foarte mare osândă pentru el dacă face acest lucru. Preotul cunoaşte foarte bine ce osândă îşi poate agonisi. Din propria mea experienţă vă spun că, dă Dumnezeu o aşa putere preotului, încât preotul nu numai că nu este încercat de ispita de a dezvălui cele primite la spovedanie, dar nici nu este influenţat în relaţia şi în raportarea sa la persoana care se spovedeşte; nu este influenţat de mărturisirea păcatelor. Şi eu aveam temere când eram tânăr că ascultând păcatele cuiva, care pot fi ruşinoase, pot fi căderi foarte grave, din cele mai neaşteptate, poate crime, îţi poţi schimba impresia despre o persoană, care poate fi în jurul tău, dintre enoriaşii. Este o taină mare! Nu-ţi schimbi impresia. Dacă preotul este aşezat în cele preoţeşti nu se întâmplă aceasta, ci dimpotrivă, faptul că cineva are puterea să-şi biruie rezervele de orice gen şi să mărturisească păcatul, îţi dă o impresie pozitivă şi bună despre dânsul, oricât de mari ar fi căderile. Şi preotul este un om asemenea celorlalţi, cu căderi. Şi el merge la duhovnic, chiar mai des, pentru că nu poate intra în Dumnezeiasca Liturghie sau în celelalte slujbe sub presiunea păcatelor şi a căderilor.

Lui Dumnezeu Îi plac oamenii pocăiţi, pentru că spovedania este un exerciţiu al pocăinţei?

Oamenii pocăiţi sunt numai cei care păcătuiesc. Dacă sunt oameni care nu păcătuiesc, ei nu au nevoie de pocăinţă! Dar nu este om fără de păcat! Noi avem exerciţiul spovedirii pentru că avem credinţă, credem în Dumnezeu. Un ateu ne întreabă pe

noi de ce ne spovedim? Ar trebui să ne întrebe mai întâi de ce credem în Dumnezeu? După ce se convinge sau acceptă existenţa lui Dumnezeu, abia atunci discutăm tema spovedaniei cu un ateu, ca de altfel orice aspect al relaţiei noastre cu Dumnezeu.

„Eu mă simt uşurată, spune o ascultătoare, după ce mă spovedesc, dar numai dacă este sinceră spovedania. Am avut momente când mi-a fost jenă de preot, pentru că mă cunoştea. În plus, lumea spune că preotul spune şi altora. Este păcat să ai jena aceasta?"

Jena aceasta este o neputinţă, dar toţi o avem. Este o jenă, pe care dacă o depăşim, devine purificatoare. Este de fapt o sfială, care ţine de o anumită curăţie a omului. Omul ar vrea să fie curat, dar iată, nu este şi atunci se ruşinează. Dar dacă ne ruşinăm de preot, ne ruşinăm de semenii noştri, de părinţi, de copii, de soţi, într-o bună zi, când ne vom afla faţă în faţă cu Bunul Dumnezeu, cum vom suporta ruşinea? Atunci când ni se vor dezvălui şi developa toate greşelile noastre faţă de Dumnezeu ce vom face? Şi greşeala mea faţă de semenul meu, în cele din urmă, se ridică la Dumnezeu, pentru că tot darul existenţei mele vine de la Dumnezeu.

Am stat de vorbă cu mulţi oameni şi principala piedică pentru a merge să se spovedească, deşi recunosc că sunt credincioşi, este că preotul este un om păcătos, nu este sfânt ca să se poată spovedi, spune un ascultător. Trebuie ca preotul să fie curat, să fie mai deosebit decât ceilalţi, adică, să fie fără de păcate, pentru că orb pe orb nu se poate călăuzi?

Este foarte adevărat că preotul este şi el un om păcătos, cu căderi şi cu păcate. Dacă respectiva persoană se crede mai curată decât un anume preot, să nu meargă la acela, dar poate insista să găsească unul mai curat. Cei mai păcătoşi dintre oameni, pot

merge să se spovedească la preoţi mai păcătoşi. Cei mai curaţi - care se cred mai curaţi - dintre oameni să meargă să se spovedească la preoţi mai puţin păcătoşi. Există şi între preoţi, ca şi între ceilalţi oameni, unii mai neputincioşi, mai slăbănogi. Aceste clasificări sunt totuşi subiective şi exterioare. Unele sunt criteriile oamenilor, altele sunt criteriile lui Dumnezeu. La Dumnezeu sunt primiţi mai curând păcătoşii care au nevoie de pocăinţă şi se pocăiesc, decât cei care se cred drepţi şi nu se pocăiesc. Vă amintiţi cuvântul Mântuitorului Hristos consemnat de Sfântul Evanghelist Luca: *Zic vouă că mai mare bucurie va fi în cer pentru un păcătos care se pocăieşte, decât pentru nouăzeci şi nouă de drepţi, care n-au nevoie de pocăinţă.* (Luca 15,7) Să ştiţi că la Dumnezeu nu păcatul este problema, ci nerecunoaşterea lui şi aşezarea în păcat cu sentimentul că eşti în adevăr, de unde vine împietrirea inimii, lipsa pocăinţei. Pentru că un om căzut, dacă se căieşte, poate să fie mai aproape de Dumnezeu decât unul care nu a căzut. Iată ce spune un mare Părinte: „Cel care şi-a cunoscut păcatul, este mai mare decât cel care a văzut îngeri!". A-ţi cunoaşte păcatul, nu este foarte simplu. Păcate nu sunt numai cele grosolane, pe care le facem noi: furăm, înşelăm, desfrânăm, bem, minţim, etc. Sunt şi păcate subţiri, cum le spunem, care pot trece drept virtuţi. Toate izvorăsc dintr-o parte rafinată, adâncă a fiinţei noastre, dintr-un mecanism lăuntric foarte complicat. Aici intervine funcţia ajutătoare a preotului. Cu experienţa pe care o are, te ajută să pătrunzi în aceste mecanisme de unde izvorăsc toate relele şi să le descifrezi. Ele vin din inima omului, din duhul lui, din adâncul fiinţei, unde preotul ne ajută să pătrundem.

Mi-aţi adus aminte de o întâmplare din Pateric. Un călugăr beţiv moare şi toţi răsuflă uşuraţi că au scăpat de el, că a murit, că la judecat Dumnezeu. Dar stareţul le-a spus un singur cuvânt: „Voi l-aţi văzut ca pe un mare păcătos, dar voi nu ştiaţi că el a început

să bea foarte mult, iar în ultima săptămână ajunse să bea doar un pahar!" Deci, pornise de la zece pahare, dar se luptase cu păcatul şi scăzuse la un singur pahar. Este important că se luptase cu patima băuturii?

Să nu ne facem judecătorii celorlalţi, aşadar. Nu vreau să-mi scape acest lucru. Şi încă ceva! Să nu cumva să-şi facă cineva impresia că spovedania este ceva impus, este obligaţie. Dacă este înţeleasă ca obligaţie, atunci sensul acestei obligaţii este asemenea oricărei obligaţii pe care o avem faţă de noi înşine: să ne hrănim, să bem apă, să ne ferim de intemperii etc. Spovedania este un foarte mare dar, este o foarte mare şansă. Să nu fim ipocriţi şi să nu inventăm pretexte. Aţi văzut vreun preot sau vreun episcop sau credincios, că duce cu forţa la biserică pe altcineva? Ferească Dumnezeu! Biserica este spaţiul libertăţii prin excelenţă, este o şansă mare! Să beneficiem de ea. Cine doreşte, cine simte că are nevoie, acela vine singur. Biserica, preotul, crucea, icoana, Liturghia, spovedania nu sunt obligaţii. Postul nu este o obligaţie, ci o mare şansă, iar cei care au făcut experienţa şansei darului pe care îl reprezintă postul, ştiu aceasta. De la o anumită vârstă, din cauza bolilor nu se mai poate posti, atunci simţim ce şansă am pierdut. La fel preotul, biserica...

Costel din Suceava spune: „Am 38 de ani şi nu m-am spovedit niciodată. Mă poate spovedi cineva?"

Da, vă poate spovedi cineva şi la 70 de ani şi la 90 de ani, numai să vă împingă Duhul şi să aveţi puterea să ajungeţi acolo. Nu mai întârziaţi, căutaţi un preot. Dacă nu vă încredinţaţi celui de lângă dumneavoastră, căutaţi unul mai departe, la o mânăstire etc. Dacă nu vă puteţi încredinţa unuia tânăr, căutaţi unul vârstnic. Este ca şi în medicină sau în alte profesiuni. Nu ne inspiră încredere medicul de la dispensarul nostru, ne ducem la

spital şi căutăm până găsim. Celelalte toate sunt pretexte, pe care şi le furnizează omul pentru a sta departe de Dumnezeu. A te apropia de Dumnezeu nu este o obligaţie, nu vine dintr-o presiune, ci este firescul lucrurilor. Atunci se împlineşte omul, când se apropie de Dumnezeu. Biserica şi tot instrumentarul ei funcţionează pentru a-l apropia, la modul concret, pe om de Dumnezeu.

Să vorbim, Părinte Constantin, şi despre „doctoria" pe care o primeşte omul la spovedanie. Este vorba despre aşa numitul canon, care funcţionează ca o doctorie. Ce este canonul şi ce efect are el?

Canonul este o anume rânduială pe care o dă preotul credinciosului după spovedanie, şi pe care respectivul credincios trebuie s-o împlinească. El are rostul de a-l ajuta pe credincios, este un fel de doctorie. Dar efectul cel mai benefic vine din aceea că respectivul credincios face ascultare, se reaşează în voia lui Dumnezeu, ascultând de preotul duhovnic, adică făcând ceea ce îi rânduieşte duhovnicul. Poate fi vorba despre anumite rugăciuni, despre anumite fapte, despre un număr de metanii mari, de exemplu. Metania mare, înseamnă a se pleca cineva în genunchi, cu fruntea la pământ şi a se ridica, închinându-se. Este o doctorie, fiind un gest de căinţă, de părere de rău. Este o plecăciune în faţa lui Dumnezeu, cu beneficii colaterale. Este semn că există o încărcătură sufletească şi duhovnicească. Să nu credeţi că este uşor. Nu toţi oamenii pot face metanii. I-aş îndemna pe cei care pun în discuţie acest aspect, să facă metanii lui Dumnezeu, în faţa unei icoane, să vadă că nu este deloc uşor.

Părinte, ce efect are înlăuntrul nostru acest gest exterior?

Are un efect vindecător. Este ca medicamentul, vindecător. Canon poate fi şi să mai posteşti o zi în plus pe săptămână sau

să posteşti puţin mai aspru sau să faci anumite rugăciuni speciale sau milostenie, toate în funcţie de neputinţele şi slăbiciunile fiecăruia. Iată, judecăm foarte mult. Suntem o ţară de judecători. Toţi judecăm şi osândim pe toţi ceilalţi. Este foarte mare decadenţa, fără să ştim că judecata este mecanismul care ne face extrem de vulnerabili la orice cădere. Putem primi canon să nu mai judecăm pe cineva anume!

Acesta credeţi că este păcatul cel mai frecvent, cel mai mărturisit, din experienţa dumneavoastră de duhovnic?

Este cel mai generalizat. Mă bucur să fac pomenirea duhovnicului meu pentru o foarte bună perioadă de timp la Bucureşti, a părintelui Sofian Boghiu, care era foarte aspru şi foarte supărat când mărturiseam: „Părinte, iar am judecat pe un preot, pe patriarh, pe episcop, pe profesor, pe medic, etc.

Al judeca, a-l vorbi de rău.

A vorbi de rău pe cineva este o consecinţă a judecăţii. Te faci pe tine judecător, evaluezi şi dai verdicte. Cutare a făcut rău, este nepriceput, este neştiutor, este înşelător, este desfrânat, este mincinos, etc. Toate acestea se încadrează într-o practică care este generalizată. Toată lumea judecă pe toată lumea. Nu-şi dau seama că aşa devin ei înşişi vulnerabili. Mântuitorul Hristos ne îndeamnă să nu judecăm, atenţionându-ne că vom fi judecaţi cu judecata cu care judecăm căci *Nu judecaţi, ca să nu fiţi judecaţi; cu judecata cu care judecaţi veţi fi judecaţi, şi cu măsura cu care măsuraţi vi se va măsura.* (Matei 7,1-2). Iar Sfântul Apostol Pavel ne avertizează de riscul ca judecând, să cădem noi înşine exact în ceea ce am judecat: *Pentru aceea, oricine ai fi, o, omule, care judeci, eşti fără cuvânt de răspuns, căci, în ceea ce judeci pe altul, pe*

tine însuţi te osândeşti, căci acelaşi lucruri faci şi tu care judeci.(Romani 2,1) Dacă este cineva într-o comisie de evaluare, şi dacă face lucrul cu responsabilitate, îşi dă seama cât de greu este să judeci şi să dai verdicte. Dar să judeci un om fără să ai căderea de a-l judeca!?

„Nu m-am spovedit de 30 de ani, spune Dumitru din Topliţa şi nu am fost la biserică de 17 ani. Am consăteni trecuţi de 70 de ani, care au trăit furând de la alţii şi aşa au ajuns la bătrâneţe. Aşa sunt şi copiii lor. Au şi nepoţi şi sunt mari închinători, când trec pe lângă biserică. La biserică se duc în fiecare duminică. Eu de ce să merg la biserică, printre cei care mă fură?

Dacă sunteţi prea bun şi nu găsiţi pe nimeni la măsura dumneavoastră, nu încăpeţi în nicio biserică din ţara asta, puteţi să vă faceţi una proprie. Dar eu cred că mai puteţi găsi unul cel puţin la fel ca dumneavoastră în biserica respectivă şi vă asociaţi dânsului, nu păcătoşilor şi neputincioşilor, deşi ar fi mai plăcut lui Dumnezeu să vă alăturaţi celor din urmă. Este impresionant faptul că toţi românii ne considerăm mai buni decât ceilalţi. Cine-o fi rău în ţara asta, totuşi?

Părinte Profesor, nu vreau să încheiem fără să mă lămuriţi asupra unui aspect. Cum se desfăşoară o spovedanie corectă? Omul îşi mărturiseşte păcatele sau preotul îl întreabă? Sau şi una şi cealaltă?

Şi una şi cealaltă, desigur. Cei care au exerciţiul spovedaniei, ştiu ce să spună. Se analizează, îşi scrutează lăuntrul, îşi semnalizează căderile care îi chinuie şi îi apasă, şi atunci le mărturisesc. Funcţia preotului este să-l ajute, să-l întrebe: „...dar în problema cutare cum stai? Dar relaţia cu ceilalţi cum merge?" Însă cea mai importantă misiune a preotului este să-l ajute să înţeleagă izvorul

căderii, cauza sufletească, partea mai ascunsă.

Cu întrebările, până unde poate merge? Poate intra preotul duhovnic până în intimităţile, să zicem sexuale?

Nu, nici vorbă. Preotul dobândeşte discreţia, dacă nu o are. Delicateţea momentului, faptul că cineva îşi descarcă tainele sufletului îţi creează această aşezare discretă. Spovedania nu este bârfă, nu este discuţie sau dezbatere lejeră, care ar putea să-ţi stârnească curiozitatea. Spovedania este înainte de toate o atitudine, o aşezare. Preotul are exerciţiul de a se raporta el însuşi cum se cuvine în faţa acestei aşezări a credinciosului. Apoi, aş mai spune ceva, pornind de la întrebarea dumneavoastră. Există o obsesie cu privire la problema trupească, sexuală, cum îi spuneţi dumneavoastră, cum că ceea ce se întâmplă în această zonă ar fi păcatul prin excelenţă. Este adevărat că acest domeniu al vieţii omului este foarte expus, datorită instinctului puternic aşezat în om pentru alte raţiuni şi pe care omul ar trebui să-l stăpânească şi să-l ţină pe făgaşul rostului lui iniţial. Dar să luăm aminte la faptul că nu actul în sine este păcătos, ci motivaţia care-l determină şi finalitatea care i se atribuie înlăuntrul şi în adâncul fiinţei pot fi păcătoase. În anumite condiţii actul acesta poate fi expresia unei grosolane înşelăciuni, infidelităţi faţă de cineva. A înşela şi a fi infidel cuiva căruia ai făgăduit credincioşie este un mare păcat. Într-o relaţie asumată, cum este cea dintre soţi, nu numai infidelitatea trupească este înşelare, ci sunt nenumărate alte modalităţi de înşelare, mult mai ascunse, dar la fel de grave şi chiar mai grave decât cea trupească. Funcţia aceasta prin care se realizează întâlnirea trupească are şi ea un rost, o raţiune de a fi, are nişte limite ale normalităţii şi firescului, dincolo de care decade de la normalitate, se perverteşte, ca orice altă funcţie a omului. Dacă ea se consumă în afara acestui rost aduce consecinţe negative care se răsfrâng

asupra subiectului ei şi care repetate duc la pervertirea sinelui, a întregii fiinţe. Acestea sunt lucruri de bun simţ, elementare. Când funcţionează în afara acestui sens este degradant, neconstructiv, foarte vătămător. Problema este că-ţi baţi joc de propriul dar, care este propriul tău trup, de darul lui Dumnezeu. Trupul nu l-ai făcut tu, l-ai primit în dar şi trebuie să ştii cum funcţionează, în ce limite, ca să fii măcar în spaţiul normalităţii. Orice lucru funcţionează pentru ceva anume. Pentru ce funcţionează, este marea problemă. Omul de astăzi se îndulceşte cu amăgirea că el este cel care hotărăşte ce este bun şi ce este rău pentru el, că îşi este sieşi criteriu. Este o foarte evidentă amăgire, iluzie. Omul nu-şi este sieşi criteriu, nu hotărăşte el limitele normalităţii. Nu poate fi el criteriu pentru că nu este autorul conceptului uman pe care-l întrupează. Criteriul este cel care a conceput, cel care a gândit aşa pe om. Aceste limite au fost puse în el de Cel care l-a făcut. Omul trebuie să se conformeze acestor limite. Este adevărat că este liber, absolut liber. Dar libertatea trebuie citită în aceşti termeni. Este liber să rămână în limitele normalităţii firii sale sau să iasă din aceste limite. Dar trebuie să ştie că ieşind din limitele firii şi rosturilor firii, riscă moartea sau pervertirea gravă a vieţii. Este liber, cum spune Scriptura să aleagă între viaţă şi moarte, între binecuvântare şi blestem. Trufia sau naivitatea cu care cei mai mulţi dintre contemporanii noştri îşi revendică dreptul de a judeca ei înşişi ce este bine şi ce este rău pentru ei, nu-şi are nici un temei. Lucrul este dovedit de cea mai elementară logică. Omul este o existenţă dată, nu are nicio contribuţie la elaborarea propriului concept, nici măcar la hotărârea de a exista sau nu, sau de a exista într-o condiţie sau alta (bărbat sau femeie, acum sau altădată, aici sau în altă parte, aşa sau altfel...). El este liber să-şi asume existenţa dată şi să vieţuiască conform traseului existenţial dat sau să nu vieţuiască conform acestui traseu. Dar nu are, logic, capacitatea de a modifica conceptul

iniţial. Ar trebui în mod normal să fie nu încântat ci fascinat, uimit de ceea ce reprezintă conceptul uman pe care el îl întruchipează şi ar fi dacă ar cunoaşte măcar o parte din şansele şi posibilităţile lui. Cei care caută să schimbe firea, fie nu-şi cunosc firea şi potenţialul ei uriaş, fie fac numai experienţa firii pervertite de păcatele părinţilor şi ale strămoşilor sau de păcatele proprii. Cine se răzvrăteşte sau este nemulţumit de propria fire şi de limitele ei este un naiv, pentru că cea mai elementară şi evidentă logică îi demonstrează că el nu putea exista decât în condiţiile în care există. Orice modificare în datele existenţei lui ar fi condus la existenţa altcuiva. Singura lui şansă de a exista este condiţia concretă în care există, ca bărbat sau femeie, născut din respectivii părinţi, la respectiva dată, cu profilul fizic şi psihic dat, etc.

Constantin are o nelămurire. Întreabă de ce preoţii dau canoane diferite, pentru acelaşi tip de păcat?

Pentru că oamenii sunt diferiţi. Ca şi medicii. Nu toţi oamenii sunt bolnavi la fel. Şi la spovedit, unii sunt mai rezistenţi la anumite canoane, alţii sunt mai sensibili.

Spovedania este legată de împărtăşanie, Părinte Profesor?

Sigur că da. Mai corect spus, Împărtăşania este legată de Spovedanie. Nu te poţi împărtăşi, îmbrăţişa cu cineva dacă eşti certat. Cu Dumnezeu nu te poţi împărtăşi, dacă eşti certat. Trebuie să te împaci cu El, iar împăcarea se face prin spovedanie, adică Îi ceri iertare: „Doamne, am greşit, iată ce am făcut cu trupul pe care mi l-ai dat Tu, iată în ce mizerie am intrat! Iartă-mă, Doamne, n-am să mai cad, încerc să nu mai fac. Poate de o mie de ori am să mai cad, dar eu o să mă zbat să nu mai cad!" Aceasta este o împăcare şi primeşti de la Dumnezeu dezlegare şi te poţi

împărtăşi. Nu te poţi împărtăşi în orice stare, aşa cum nu te poţi îmbrăţişa cu cineva mincinos şi ipocrit, nici când eşti certat, nici când i-ai făcut un rău. Aceea nu este îmbrăţişare, ci este trădare, ca sărutul lui Iuda. Nu putem înţelege spovedania decât în acest context, în relaţie cu Dumnezeu. Cel care are nevoie de Dumnezeu, trăieşte cu Dumnezeu, se raportează la Dumnezeu, se roagă lui Dumnezeu, Îl crede pe Dumnezeu ca fiind lucrător în viaţa lui, acela simte nevoia de Spovedanie şi înţelege rostul foarte firesc al acesteia. Îi îndemnăm pe cei care sunt neinformaţi sau needificaţi, să facă pasul, să încerce. Iar cei care stau într-o nepăsare, deşi aud şi ştiu şi se întreabă, îşi pun probleme, dar stau 30 de ani, 40 de ani fără să se spovedească, sunt foarte vinovaţi faţă de ei înşişi. Nu ştiu ce înseamnă să se spele sufleteşte, măcar odată. Să facă experienţa să stea nespălaţi 30 de ani trupeşte. Putem sta nespălaţi? Ne putem suporta? Cum nu suportăm pojghiţa de necurăţie de pe părul nostru, de pe ochii noştri, nici sufletul nu poate suporta zgura care se aşează pe el de-a lungul anilor!

Părinte Profesor Constantin Coman, vă mulţumesc că aţi fost împreună cu noi în această seară la Lumea pe Verticală. Am vorbit despre spovedanie. Cuvintele cheie pe care le-am reţinut eu din discuţia pe care am avut-o sunt: spovedanie înseamnă împăcare cu Dumnezeu, înseamnă o autoevaluare, autocritică, înseamnă autocunoaştere. Avem nevoie de lucrurile acestea, ne spovedim. Nu avem nevoie de ele, nu o facem.

Remus Rădulescu sunt şi vă mulţumesc.

Omul nu poate fi înfăptuitorul
lucrului bun, decât ca asociat lui
Dumnezeu, ca împreună-lucrător.
De unul singur, nu poate face nimic
bun, nici măcar să creadă.
Despre aşezarea în propria fire.

Interviu publicat în Revista,
Cuvinte către tineri, Mân. Putna, V/2012

Vorbiţi-ne despre una sau mai multe personalităţi de la care aţi avut foarte multe de învăţat.

Am învăţat multe lucruri de la mulţi oameni. Primii oameni de la care am învăţat ceva au fost părinţii mei. Cea mai preţioasă moştenire o am de la dânşii. De la tata am învăţat răbdarea, îngăduinţa, înţelegerea, blândeţea faţă de toţi oamenii, iar de la mama am învăţat curajul de a fi liber, suveran, de a te ridica deasupra lucrurilor, de a nu fi robit de acestea. Cuvântul Mântuitorului Hristos că omul este Domn al Sâmbetei sau cel al Sfântului apostol Pavel că toate îmi sunt îngăduite dar nu toate îmi sunt de folos şi nu toate mă zidesc, aveau să-şi găsească confirmarea lor în intuiţiile pe care eu le moştenisem de la felul în care mama depăşea în sus legea sau canoanele, de la aerul de mişcare liberă şi suverană pe care l-am simţit la dânsa totdeauna. Amândoi părinţii, împreună cu bunica mea, Lambra, mi-au servit mai târziu drept cele mai autentice şi echilibrate modele de oameni credincioşi. Felul în care trăiau ei relaţia cu Dumnezeu, cu Biserica şi cu sfinţii, firescul în care îşi articulau viaţa în ansamblul ei, credinţa în Dumnezeu îmi servesc şi acum drept temei pentru teologia mea. Pentru ei a trăi cu Dumnezeu era la fel de firesc ca a respira. De aici şi discreţia, delicateţea credinţei şi lipsa oricărei devieri sau exagerări pietiste, formaliste sau de orice natură. În fond, cine-şi poate construi amăgiri sau păreri de sine sau merite pe faptul de a respira? Faptul chemării mele la preoţie este, cred,

răsplata dată de Dumnezeu părinţilor mei pentru credinţa statornică şi vie a lor şi a strămoşilor mei.

Apoi, m-a învrednicit Dumnezeu să mă întâlnesc în viaţa mea, începând cu perioada studiilor şi continuând cu perioada carierei mele universitare şi a activităţii bisericeşti, cu nenumărate personalităţi, de la care am rămas cu multe învăţăminte, uneori la nivel teoretic, alteori la nivel existenţial. Am fost binecuvântat de Dumnezeu cu şansa de a întâlni şi cunoaşte personalităţi bisericeşti de prim rang, patriarhi, ierarhi, teologi, stareţi, mari părinţi duhovniceşti şi să rămân aproape de la fiecare cu ceva spre învăţătură. Mi-ar fi greu să mă refer la toţi. Am fost de câteva ori în preajma Patriarhului Ecumenic Dimitrios I, un chip desăvârşit al blândeţii şi al răbdării; în preajma Patriarhului Diodoros al Ierusalimului, un vârstnic entuziast cu inimă mare şi iubitor al românilor; în preajma Patriarhului Partenie al Alexandriei, o persoană detaşată, liberă, total dezinteresată de imaginea sa; în preajma actualului Patriarh Ecumenic, Bartolomeu I, icoană a consecvenţei, a rigorii, a eleganţei; a Patriarhului Pavel al sârbilor, chip al smereniei şi al deplinei şi exclusivei consacrări ...

Am stat mulţi ani în preajma Patriarhului Teoctist, pe care l-am însoţit în nenumărate vizite bisericeşti mai ales în spaţiul grecesc. Am învăţat multe de la dânsul... Ce să spun mai întâi!? Etosul său prin excelenţă bisericesc, capacitatea sa de cuprindere şi de îmbrăţişare şi mai ales capacitatea sa de recapitulare şi de reprezentare a poporului lui Dumnezeu, puterea sa de a se întemeia şi de a se hrăni din evlavia poporului binecredincios, darul de a se ridica deasupra agitaţiei lumii acesteia, a grijilor, a problemelor, a dificultăţilor şi de a se bucura de întâlnirea cu cineva, cu oricine, dar mai ales cu tine, un simţ şi un respect al persoanei umane... Deşi i-am cerut iertare, regret că i-am greşit şi mai ales că l-am descoperit cu adevărat, împreună cu mulţi, după ce a plecat dintre noi.

Am cunoscut şi am stat de vorbă îndelung cu Mitropolitul Antonie de Souroj (Bloom). Am reţinut de la dânsul două lucruri practice: să ne străduim ca în slujbe să ne asumăm lucrurile pe care le spunem: rugăciuni, slăviri, laude aduse lui Dumnezeu şi mai ales mărturisirile complexe ale credinţei noastre. „Dacă slujitorul, preotul sau arhiereul, spunea, nu-şi asumă la nivel personal şi ad-hoc lucrurile pe care le spune ne aflăm mincinoşi!" Apoi, legat de pregătirea pentru predică, spunea că trebuie să lăsăm şi lui Dumnezeu loc suficient pentru a fi prezent şi a lucra! „Eu, spunea, când vin la biserică, citesc fragmentul Evangheliei şi textul asupra căruia mi se opreşte primul gând şi prima temă care-mi vine în gând legată de acel text, pe aceea o predic!" L-am cunoscut pe Părintele Paisie Olaru, chipul desăvârşit al monahului smerit, rugător şi deplin încredinţat în prezenţa şi lucrarea lui Dumnezeu. L-am cunoscut pe Părintele Cleopa, de la care am rămas cu multe lucruri, dar unul a fost determinant pentru aşezarea în slujirea mea preoţească şi chiar teologică: adevărul că nu eu aduc oamenii la biserică, ci Dumnezeu, adevăr din care decurg atitudini esenţiale. L-am avut duhovnic pe Părintele Sofian, mulţi ani. Dânsul a reprezentat pentru mine reflexul sau ecoul bunătăţii şi iubirii dumnezeieşti. Părintele Arsenie Papacioc m-a consolat în neputinţa mea de a mă nevoi cu îndelungi rugăciuni sau canoane, încredinţându-mă că la Dumnezeu nu contează cantitatea ci intensitatea prezenţei, adică să fii prezent în ceea ce faci şi spui. Am primit faţă către faţă cuvânt de la Părintele Sofronie de la Essex, cuvânt trimis de Dumnezeu, care viza una din slăbiciunile mele funciare: „Nu te opri la jumătatea drumului, mergi până la capăt, ţinteşte desăvârşirea!" De la Sfântul Munte, şi mai ales din relaţia cu obştea vatopedină, am învăţat să îndrăznesc a crede că Duhul lui Dumnezeu este prezent şi lucrător în mine şi că pot recurge în orice clipă la ajutorul Lui şi că multe din gândurile, cuvintele sau smeritele mele atitudini şi fapte sunt

rodul prezenţei şi lucrării harului dumnezeiesc. De la Părintele Petroniu Tănase mi-a rămas chipul şi îndemnul nevoinţei trupeşti. De la Părintele Dionisie de la Colciu, aşezarea în smerenie faţă de celelalte neamuri...

Dintre teologii şi profesorii români sunt profund recunoscător Bunului Dumnezeu că am cunoscut îndeaproape pe Părintele Dumitru Stăniloae, pe Părintele Constantin Galeriu şi pe Părintele Ilie Moldovan. Nu este timp să spun despre fiecare dintre ei, dar spun numai că mi-au servit în multe situaţii şi îmi servesc în continuare ca repere. Părintele Nicolae Şerbănescu îmi stăruie, de asemenea, în minte, cu profesionalismul său de istoric şi cu puritatea, căldura şi dragostea sa de oameni cuceritore. De la profesorul meu, Savvas Agouridis, de la Atena, am învăţat multe lucruri: respectul faţă de studenţi şi grija de a nu-i aprecia exclusiv după note, bucuria faţă de viaţă, dragostea şi solidaritatea faţă de cei care aveau nevoie de ajutor... deschiderea faţă de toată lumea („Cine eşti tu să arunci la coşul de gunoi al istoriei o făptură a lui Dumnezeu!!?", spunea). Acelaşi lucru avea să-mi fie confirmat de încă doi mari teologi greci contemporani, Arhiepiscopul Anastasie al Albaniei şi profesorul Nikolaos Matsoukas. De la Arhiepiscopul Anastasie am rămas şi cu revelaţia că Biserica este o realitatea deschisă către lume, către întreaga lume şi întreaga istorie, nu este o realitate închisă în sine şi pentru sine. De altfel, orice existenţă - fie că este vorba despre persoana umană, despre familie, fie despre orice comunitate umană - care se închide în sine, trăieşte pentru sine, se sinucide, spunea Arhiepiscopul Anastasie. Trebuie să găseşti temei în adevăr să te deschizi necondiţionat spre oricine şi chiar să fii pregătit să-l îmbrăţişezi. Mă opresc aici, deşi aş putea să adaug încă multe persoane.... Poate într-o bună zi am să fac un catalog cu toţi cei de la care am învăţat lucruri importante.

Cum îşi poate menţine un tânăr credinţa vie, într-o societate atât de secularizată ca cea de astăzi?

Prima condiţie şi cea mai importantă, fără de care nu se poate, este aceea de a vrea să aibă o credinţă vie, lucrătoare. Dacă se aşează cu multă consecvenţă în această vrere şi îşi exprimă cu fermitate şi articulat, pentru sine însuşi dar mai ales pentru Bunul Dumnezeu, voinţa aceasta, nu mă îndoiesc de faptul că va primi de la Dumnezeu darul şi puterea credinţei. A se avea în vedere că, prin construcţie, omul nu poate fi subiectul lucrului bun decât asociat lui Dumnezeu, împreună lucrător cu Dumnezeu. Aşa ne-a proiectat şi aşa ne-a făcut pe noi Dumnezeu. De unul singur omul nu poate face nimic bun, nici măcar să creadă. Cred că ceea ce cere de la noi Dumnezeu ca mişcarea iniţială, care să confirme statutul nostru de făptură liberă, este exprimarea voinţei de a face sau de a dobândi ceva. Rămân, deci, la răspunsul că pentru a dobândi mai întâi o credinţă vie şi apoi pentru a o menţine, tânărul sau orice om trebuie înainte de orice să vrea acest lucru şi să-l exprime. Exprimarea către Dumnezeu a voinţei noastre de a avea o credinţă vie sau pentru orice altceva se cheamă, cum ştim cu toţii, rugăciune. Deci, să vrem şi să exprimăm voinţa în rugăciune.

Ce are Hristos să ne dăruiască ca să merite să renunţăm la „Vreau să fac tot ce-mi place"?

Oferta lui Hristos este cea a vieţii la măsura deplinătăţii, a vieţii celei adevărate, cum spune Sfântul Evanghelist Ioan, adică a vieţii care depăşeşte stricăciunea, perisabilitatea şi evident moartea, a vieţii veşnice, cum o numim noi. Viaţa aceasta nu este însă o ofertă care priveşte numai lumea cealaltă sau perioada de după moarte sau după sfârşitul acestei lumi, ci este viaţa

adevărată, deplină, la care omul are acces şi este chemat acum şi aici, în această lume şi în acest timp. Aşadar, oferta lui Hristos, a Evangheliei Sale şi a Bisericii este viaţa la măsura deplinătăţii, care înseamnă măsura deplină a iubirii după care aspirăm toţi şi mai ales tinerii, viaţa în adevăr şi nu în amăgire. Marea şi continua provocare la adresa oamenilor este aşezarea în adevărul existenţei. Spre sfârşitul vieţii mulţi oameni încep să intuiască riscul fatal de a fi trăit o viaţă întreagă în amăgire, în minciună, în neştiinţă, în fals şi încep să aibă fiori care anticipează înfricoşătoarea judecată. La judecată vom răspunde în faţa propriei conştiinţe şi în faţa lui Dumnezeu, dăruitorul propriei noastre vieţi, la întrebarea dacă am trăit în adevăr, conform cu darul dumnezeiesc al vieţii umane sau am alunecat cu totul în amăgiri. Oferta lui Hristos are în vedere calea împlinirii care presupune parcursul în adevăr al vieţii. Surogatele sau înlocuitorii sunt evident amăgiri. Omul aspiră ca un asfixiat după împlinirea existenţială, după fericire. Ei bine, fericirea reală este dată de aşezarea pe traiectoria adevărată a vieţii. Plăcerea sau plăcerile oferite de contextul imediat al vieţii dovedesc a fi în cea mai mare parte amăgitoare. Evaluarea unei bucurii sau a unei plăceri trebuie făcută, evident, în funcţie de sensul ultim al existenţei noastre. Spiritualitatea răsăriteană confirmă prin experienţa de veacuri că lupta împotriva plăcerilor imediate, egoiste, trupeşti, materiale, este calea adevăratei bucurii pentru că acestea toate sunt dovezi ale orientării noastre egocentrice, meschine.

Cum putem să ne păstrăm curăţia până la căsătorie, sub presiunea atâtor modele şi repere contrare? Cum să-l conving pe celălalt?

Reiau răspunsul de la întrebarea precedentă. Prima condiţie este să vrem cu fermitate acest lucru. Apoi să ne articulăm, să exprimăm această voinţă propriei noastre conştiinţe şi mai ales

lui Dumnezeu în rugăciunea noastră. Aş dori ca aceste cuvinte să nu fie luate ca nişte clişee. Este adevărat că din partea societăţii contemporane se exercită o presiune extrem de puternică din acest punct de vedere. Dar cu atât mai mare va fi răsplata celor care vor reuşi să reziste acestei presiuni. Toată lumea ştie că este de preferat şi că este bine să ne păstrăm curăţia trupească, dar cedează, oferindu-şi argumente ieftine şi amăgitoare, între care cel mai des întâlnit este cel al complicităţii cvasi - generale. Omul este ipocrit şi, deşi în adâncul său ştie ce este bine şi ce este rău, se asociază unor ideologii care-i legitimează amăgitor plăcerile păcătoase, păcatul. Bărbaţilor le-aş spune că bărbăţia constă şi este exprimată în stăpânirea de sine, nu în căderea în ispite de tot felul. Sunt convins că marea criză morală şi marea criză a familiei de astăzi se datorează căderii bărbatului din bărbăţia sa, adică pierderea stăpânirii de sine, care cred că este trăsătura caracteristică fundamentală a bărbăţiei. Cea mai mare parte a bărbaţilor nu mai ajung la o maturitate care să le confere stăpânirea de sine, prin urmare, nu mai ajung la o maturitate a bărbăţiei. Cât despre convingerea celuilalt, aceasta nu poate intra în discuţie decât după ce eşti tu însuţi convins. Iar dacă tu eşti convins, vei găsi argumente să-l convingi şi pe celălalt. Dacă nu este convingător cuvântul nostru înseamnă că este fără acoperire în propria convingere şi experienţă, este demagogic. Şi lucrul acesta se întâmplă foarte des. Ne amăgim cu mângâierea falsă că dacă eu nu fac lucrul bun, măcar pe celălalt să-l conving să-l facă. Dacă preoţii şi învăţătorii ar fi mai oneşti cu ei înşişi şi mai smeriţi, lăsând măcar să se înţeleagă faptul că şi ei sunt neputincioşi, cuvântul lor ar avea mai multă putere.

Modelul „carierei profesionale de succes", atât de mediatizat şi de popular în societatea în care trăim, vine oarecum în contradicţie cu căsătoria, în primă fază întârziind-o, iar în a doua sufocând-o.

Care este soluţia pentru noi?

Este adevărat că astăzi tinerii se confruntă cu această provocare, atât băieţii cât şi fetele. Eu sunt foarte tradiţionalist. Am crescut la ţară într-o societate foarte aşezată în vechile rânduieli. Apoi, experienţa mi-a confirmat că prioritar în abordarea vieţii este asumarea cu multă claritate a vocaţiei specifice, bărbăteşti, pe de o parte şi femeieşti, de cealaltă parte. Înainte de orice provocare profesională, trebuie să răspundem acestei provocări a propriei firi. Din acest punct de vedere, în mod obişnuit, lăsând deoparte excepţiile, primordial pentru bărbat şi pentru femeie este să-şi împlinească vocaţia bărbătească şi respectiv femeiască. Şi această împlinire se face în însoţirea celor doi, din care însoţire rezultă familia. Este o prioritate ce ţine de fire. Celelalte provocări sau chemări ale vieţii sunt secundare faţă de aceasta, se subsumează acesteia. Anticipăm că sunt şi excepţii. O excepţie este monahismul, alta este vocaţia excepţională pentru o profesiune sau alta, în care situaţii provocarea însoţirii este depăşită sau sacrificată. Simţul ierarhiei lucrurilor şi apoi simţul măsurii sunt absolut necesare pentru a birui ispita confiscării persoanei umane de către profesiune sau serviciu; discernământul şi curajul asumării sau activării darului suveranităţii persoanei umane. Omul este chemat să nu se lase subjugat de nimic. Nu trebuie invocat fatalist contextul. Dumnezeu le vine în întâmpinare celor îndrăzneţi, care au simţul suveranităţii omului peste lucruri, oricât de importante ar părea acestea.

Care sunt sfaturile Sfinţiei Voastre pentru a avea o căsnicie fericită?

Eram mai optimist în tinereţe. Acum sunt mai pesimist. Experienţa câtorva zeci de ani de căsnicie, dar mai ales de contact duhovnicesc cu nenumărate familii mi-a temperat mult entuziasmul

din tinereţe. Cred şi de data aceasta că pentru a avea o căsnicie fericită trebuie mai întâi să vrei cu tot dinadinsul acest lucru. O să vi se pară deranjantă insistenţa mea asupra acestui aspect, dar tot din experienţă vă spun că soţii vor mai curând dreptate în familie decât fericire. Eu îi provoc la spovedanie să spună cu glas tare că vor o căsnicie fericită şi cei mai mulţi nu pot să spună măcar acest lucru. Am în vedere pe cei care au fost cuprinşi de rutina şi de inerţia căsniciei. Înainte de căsnicie şi la început toţi spun că îşi doresc o căsnicie fericită şi chiar şi-o doresc cu adevărat. După ce s-au confruntat cu concreteţea însoţirii, sunt mai curând prinşi de dorinţa obsesivă de a avea dreptate în disputa cu celălalt, de a se îndreptăţi. Şi, în consecinţă, nu văd fericirea decât cu condiţia ca să se facă voia lui şi celălalt să renunţe la dreptatea sa, să se îndrepte, să fie cum şi-l doreşte el. Reuşita căsniciei depinde de măsura împlinirii personale, iar măsura împlinirii personale este dată de măsura capacităţii sacrificiului de sine, a jertfelniciei. Căsnicia presupune răspunsul la chemarea sau provocarea esenţială a vieţii, aceea de a-l iubi pe celălalt. Ori iubirea celuilalt presupune sacrificiu de sine. Marea provocare este nu să-l ai pe celălalt, ci să i te dai! Dacă această logică este inversată se anulează orice şansă de împlinire în căsnicie, şi aceasta devine un chin zadarnic. Viaţa omului este un mare dar, o mare taină, un univers extraordinar, o adâncime de nepătruns, o minune. De aceea responsabilitatea lui este uriaşă. Investim voinţă pentru a înfăptui multe lucruri în viaţa noastră, uneori chiar neînsemnate, dar nu investim aproape nici un strop de voinţă şi energie pentru a iubi. Ne amăgim că dragostea e ceva ce vine de la sine. O confundăm cu atracţia trupească de cele mai multe ori. Nimic mai greşit! Capabil de iubire nu poate fi cineva confuz, inconştient, care-şi duce viaţa la nivelul instinctelor primare. Pentru a iubi este nevoie de maximă trezvie sufletească, duhovnicească, de simţire curată.

Un alt aspect mai practic şi, oarecum, mai la îndemână este aşezarea cu fermitate în propria fire. Însoţirea bărbatului cu femeia va fi cu atât mai reuşită cu cât bărbatul este mai aşezat în firea sa bărbătească, cu cât este mai bărbat, şi cu cât femeia este mai aşezată în firea sa femeiască, cu cât este mai femeie.

Dacă cineva întreabă ce înseamnă să te aşezi în propria fire, face dovadă că nu are simţul şi cunoştinţa propriei firi şi aceasta este o problemă. Asumarea firii începe cu cunoaşterea ei. Cele mai multe probleme în căsnicie vin de la confuzia care domneşte în fiecare dintre subiecţi în ceea ce priveşte specificul propriei firi. Bărbăţia se manifestă în capacitatea de a stăpâni, care începe cu stăpânirea de sine. Criza familiei de astăzi nu vine din căderea femeii de la condiţia de a se supune soţului, ci din faptul că bărbaţii nu ajung să-şi activeze darul stăpânirii de sine. Prima care simte că bărbatul nu este stăpân pe sine şi deci nu-şi poate exercita stăpânirea nici asupra ei, este soţia lui. în acest caz, soţiei îi va veni foarte greu să se supună unui bărbat neputincios, slab, imatur. Soluţia ar fi ca cei doi să-şi cunoască foarte bine putinţele şi neputinţele şi să se ajute reciproc în a şi le depăşi. În care caz, fundamentală este înţelegerea. Să arăţi celuilalt înţelegere.

A avea copii este un lucru nedorit astăzi: presupune durere, grijă, oboseală, stres, efort financiar. Ce aduce nou un copil?

Din experienţa mea, cred că se revine încet-încet la naşterea mai multor copii într-o familie. Cred că sunt puţini cei care nu-şi doresc copii deloc din motivele pe care le-aţi enumerat. Nu se poate pierde instinctul firesc de a naşte copii. Eu nu cunosc în jurul meu familii care au trecut nu numai peste doi, ci şi peste trei şi peste patru copii şi chiar şi peste mai mulţi. Copilul aduce griji, oboseală, efort de toate felurile, dar se înscrie în firescul

vieţii. Cine refuză să nască se aşează în postura de a-şi condamna propria naştere. El nu ar fi existat dacă părinţii lui ar fi gândit la fel. Aşa a făcut Dumnezeu lumea ca să ne naştem şi ca să naştem. Copilul aduce împlinire, bucurie, gustul purităţii, al nevinovăţiei, al frumuseţii, al neprihănirii. Nu cred că este nevoie să pledăm pentru naşterea de prunci. Este un lucru de la sine înţeles. Copilul aduce mult sprijin în ceea ce priveşte consolidarea căsniciei. Copilul îi uneşte pe cei doi soţi, cum se spune. Este binevenit şi pentru că îi provoacă pe cei doi soţi la ieşirea din egoismul în doi. Împreună, de acum se vor raporta la al treilea, în care se regăsesc amândoi în egală măsură, la modul foarte propriu, dar care reprezintă o persoană aparte. Cu toate acestea, trebuie spus că însoţirea celor doi reprezintă căsnicia în sine; copilul este rodul căsniciei. Odată crescuţi mari, copiii se desprind de părinţi şi cei doi soţi rămân mai departe, până la sfârşit, împreună. Spun acest lucru pentru că există ispita foarte frecventă de a face din relaţia cu copilul un substitut pentru relaţia cu celălalt soţ. Sunt mulţi părinţi care se refugiază în relaţia cu copiii, încercând astfel să evite dificultăţile şi mai ales solicitările relaţiei cu celălalt soţ.

De ce ar fi nevoie de mai mult de doi copii?

Din experienţa mea, copilul singur la părinţi creşte cu un handicap major, de care nu scapă toată viaţa, acela de a suporta toate presiunile venite din partea părinţilor sau a mediului înconjurător şi a vieţii înseşi. Ceea ce s-ar fi descărcat pe doi, trei sau mai mulţi copii, se descarcă acum pe unul singur: aspiraţiile şi visele părinţilor, temerile, riscurile, tensiunile viitorului, dilemele, opţiunile etc. Aceste presiuni se manifestă, de obicei, într-o evidentă dificultate de a decide. Copilul singur la părinţi decide foarte greu, balansează mereu între decizii contrare, între opţiuni posibile. Am cunoscut multe astfel de cazuri. Nu mai

vorbim de lipsa exerciţiului de a împărţi lucrurile, darurile cu altcineva. De fapt este acelaşi lucru! Al doilea copil vine cu o descărcare importantă. Totul se va împărţi la doi. Dar rămâne riscul disputei: tu sau eu. Abia al treilea copil - şi ceilalţi în egală măsură - îi scoate pe cei doi din dispută: nu mai sunt numai eu şi tu, ci mai este şi el. Disputa sau lupta în doi creează iarăşi o psihologie defectuoasă. Copilul crescut numai cu un frate va vedea în el un adversar, o persoană cu care-şi dispută sau împarte situaţiile, lucrurile etc. Abia venirea celui de-al treilea îi aşează pe copii în firescul existenţei, în care lucrurile se împart la trei, după cum ne arată şi pronumele personale: eu, tu şi el. Teologia creştină afirmă şi propune existenţa în Treime, ca chip al existenţei depline. Oamenii sunt făcuţi după chipul Preasfintei Treimi. Părintele Dumitru Stăniloae valorifică în pagini memorabile înţelegerea lumii după chipul Treimii Dumnezeieşti. Relaţia dintre mine şi tine este incompletă dacă nu are un martor, în care se reflectă, care confirmă şi care dă mărturie despre ea.

Cea mai importantă moştenire pe care o poate lăsa cineva urmaşilor nu este agoniseala materială, nici măcar educaţia sau cultura, ci este un depozit de dar duhovnicesc, acumulat de şirul generaţiilor anterioare, care s-au împărtăşit de Dumnezeu. Despre credinţă ca zestre a românilor.

Revista *Formula As*/mai 2007,
Realizator: Adriana ROTARU

Părinte Coman, cum se explică amploarea acestei reveniri a românilor la credinţă?

Înainte de orice, trebuie spus un lucru peste care trecem uneori prea uşor. Şi anume că, în perioada despre care vorbiţi, în România, flacăra credinţei nu s-a stins. Bunul Dumnezeu a luminat pe Patriarhii Bisericii noastre, pe ierarhi şi pe preoţi, dar şi pe credincioşi, să găsească modalităţi de a ţine vie credinţa şi viaţa creştinească, în ciuda condiţiilor istorice, într-adevăr deosebit de ostile. Este suficient de amintit faptul că în toţi acei ani grei pentru români, în toate bisericile din România nu a încetat nicio clipă săvârşirea Sfintei Liturghii în duminici şi sărbători - iar în mănăstiri, în fiecare zi - şi a celorlalte Sfinte Taine ale Bisericii: Botezul, Cununia, Spovedania etc. În ciuda vicisitudinilor, viaţa Bisericii a mers înainte. Fără doar şi poate, eliberarea de sub presiunea pe care am trăit-o cu toţii în perioada comunistă a produs un reviriment în planul credinţei, nu numai la noi în România, ci şi în celelalte ţări răsăritene ortodoxe - şi el durează, iată de şaptesprezece ani. Aceasta este o explicaţie evidentă, dar nu singura. Pe lângă redobândirea libertăţii, este vorba aici de încă un lucru, mult mai profund, şi anume, de suferinţele celor aruncaţi în temniţe ori târâţi în deportări, torturaţi, înfometaţi sau ucişi. Aşa cum citim acum în literatura foarte bogată, apărută între timp, cei mai mulţi dintre ei au întâmpinat chinuri cu gândul şi cu nădejdea la Dumnezeu. Poate milioane

de oameni, la noi şi în alte ţări, au murit pentru că erau creştini, au murit creştineşte. Jertfa lor este comparabilă cu cea a martirilor din primele veacuri ale Bisericii creştine şi ea rodeşte în renaşterea actuală a credinţei. Iar noi, cei ce am parcurs acea epocă mai comod, mai superficial, sustrăgându-ne presiunilor ei, ne bucurăm astăzi de rodirea jertfei semenilor noştri. Apoi, aş mai adăuga un al treilea element: zestrea credinţei creştine, păstrată adânc în fiinţa neamului nostru. Noi am beneficiat de strămoşi care, veacuri de-a rândul, au fost puternic ancoraţi în relaţia cu Dumnezeu. Aceasta este o moştenire preţioasă, ea se transmite din generaţie în generaţie în sufletul omului şi, în momentul când condiţiile devin mai prielnice, înfloreşte. Există un dat spiritual şi duhovnicesc al fiinţei umane, care cumulează această moştenire: credinţa mamei, a bunicii, a străbunicilor, râvna lor pentru Dumnezeu. Toate se constituie într-o moştenire duhovnicească. Cea mai importantă moştenire pe care o poate lăsa cineva urmaşilor nu este agoniseala materială, nici măcar educaţia, nici cultura, ci un depozit de dar duhovnicesc, tezaurizat de şirul generaţiilor anterioare care s-au împărtăşit de Dumnezeu. Înaintaşii noştri au agonisit darul acesta, iar noi ne hrănim din el. Există o solidaritate fantastică între generaţii, care presupune însă şi o responsabilitate foarte mare. Dacă noi ducem o viaţă confortabilă, mai neglijentă, mai desfrânată, mai risipitoare, felul cum trăim va avea un impact negativ asupra descendenţilor noştri. Pentru că moştenirea duhovnicească lăsată în urmă va fi extrem de firavă, ei vor lupta mult mai greu cu provocările vieţii.

Auzim mereu spunându-se că România ar fi „grădina Maicii Domnului". Se justifică o asemenea caracterizare?

Muntele Athos este supranumit „grădina Maicii Domnului". Sintagma poate fi însă aplicată şi României, ca şi oricărei alte

ţări sau regiuni unde se dezvoltă în mod special monahismul. Dacă ne uităm la anumite zone ale României, de exemplu Neamţ, Bucovina, Vâlcea, vedem că sunt pline de mănăstiri presărate la trei km, la cinci km una de alta, la fel ca în Sfântul Munte. În ultimii 16 ani, s-au ridicat la noi aproape două mii de aşezăminte de cult, între care sute de mănăstiri. Nu cred că s-a mai întâlnit aşa ceva în istoria de două milenii a creştinismului. De unde acest elan ctitoricesc al românilor? Nu cei cărora le prisosesc banii sunt primii care au înălţat biserici... Sigur, sunt şi dintre aceia, unii care şi-au clădit case şi palate, iar apoi au construit biserici. Mai mulţi sunt însă cei care au construit întâi biserica şi abia pe urmă s-au gândit şi la o casă pentru ei, dacă a mai fost posibil. Nu vom adopta un mod de gândire trufaş şi exclusivist, nu vom afirma că suntem cei mai grozavi din lume, dar ne bucurăm. Şi putem spune că acolo unde înfloreşte credinţa, unde înfloresc mănăstirile şi bisericile, unde înfloreşte viaţa în Hristos, este o grădină a Maicii Domnului.

În ziua de astăzi, ne ducem viaţa în condiţii nespus de dure. Din acest motiv, oamenii aleargă la Dumnezeu, căutând ajutor imediat şi concret: un loc de muncă, un acoperiş deasupra capului, vindecarea unei boli incurabile. Nu credeţi că, de multe ori, ei cer şi aşteaptă miracole?

Biserica Răsăritului are conştiinţa că minunea cea mai mare care s-a săvârşit şi se săvârşeşte necontenit este Dumnezeiasca Euharistie, faptul că în Sfântul Altar, pe Sfânta Masă, în timpul Sfintei Liturghii, o bucăţică de pâine şi un păhăruţ de vin se transformă, prin rugăciunea preotului şi a celor prezenţi acolo, în Trupul şi Sângele Domnului, şi că noi ne împărtăşim cu Dumnezeul nostru, nu simbolic, ci real. Ce minune mai mare ne trebuie decât aceasta? Aşadar, masa mare a credincioşilor nu

caută miracole, iar atunci când le trăieşte, totuşi, le învăluie într-o anumită discreţie. Credincioşii noştri simpli, cei ce n-au o credinţă prea luminată, prea performantă şi elaborată, sunt în general corect aşezaţi în relaţia lor cu Dumnezeu. Se duc la El să-i ceară ajutorul, dar se duc cu umilinţă, nu fălindu-se cu merite care i-ar îndreptăţi să fie copleşiţi cu daruri, ci înţelegând că sunt păcătoşi, că greşesc, că se află sub apăsarea răutăţilor zilei de astăzi şi ale tuturor zilelor. Cer cu smerenie şi de aceea şi primesc. Ei au simţul sfinţeniei, care nu poate fi confundată cu nimic. Darurile lui Dumnezeu sunt altceva decât bunătăţile acestei lumi. Sfinţenia lui Dumnezeu, slava lui Dumnezeu, puterea lui Dumnezeu, înţelepciunea lui Dumnezeu sunt de necomparat cu ceva din această lume. Pentru a se sublinia diferenţele, se consacră un anumit spaţiu care este biserica, un anumit timp, care este acela al slujbelor, o anumită persoană, care este cea a preotului, tocmai ca prin ele să se reflecte şi să se dăruiască cele dumnezeieşti. Noi, preoţii, purtăm zi de zi reverenda neagră, aceasta este îmbrăcămintea noastră cu care ne plângem păcatele şi neputinţele. Însă când intrăm în slujbă, purtăm veşmântul strălucitor, chipul Împărăţiei lui Dumnezeu, cel care trimite la lumea dumnezeiască, „veşmântul mântuirii", cum spunem în rugăciune. Dacă ar dispărea la un moment dat biserica, preotul, icoana, lumânarea, Evanghelia, întregul complex de lucruri şi gesturi care ni-L fac prezent pe Dumnezeu, ne-am sperія ca de absenţa Lui totală. Poporul binecredincios are această intuiţie, el umple bisericile în zilele de duminică sau de praznic, se înghesuie la sfintele moaşte, dă năvală să ia apă sfinţită, aşa cum s-a întâmplat de curând, la Izvorul Tămăduirii. Poate că uneori exagerează cu îmbulzeala, dar acesta este un aspect secundar. Când oamenii se vor civiliza la casa lor şi pe stradă, vor fi mai civilizaţi şi în biserică. Slavă Domnului, Biserica răsăriteană s-a păstrat mereu într-o atmosferă foarte firească, adică s-a abţinut să ia măsuri de disciplinare

forţată. Se înţelege că are un rol educativ, dar în cu totul alţi termeni. Ea este prin excelenţă un spaţiu al manifestării libere.

Chiar asta am citit într-o prefaţă semnată de dvs. la cartea „Casa creştinului". Am întâlnit acolo o propoziţie foarte frumoasă: „Biserica este spaţiul libertăţii, al darului şi al chemării". V-aş ruga să ne explicaţi sensul acestor cuvinte.

În nici o instituţie nu există atâta libertate ca în Biserică. Dangătul de clopot şi toaca vestesc începutul slujbei şi-i cheamă pe credincioşi. Nimeni nu este silit să vină şi nimeni nu este sancţionat pentru că nu vine, eu nu ştiu să se strige pe undeva catalogul. Chemarea este un concept fundamental pentru relaţia noastră cu Dumnezeu. El te cheamă, dar în acelaşi timp îţi respectă libertatea ca tu să răspunzi chemării sau nu. Oriunde te-ai afla, în România, faci zece paşi şi vezi o biserică. Aceea este o chemare. Dacă te întrebi: „Ce rost are această biserică?", gândul ultim te va conduce la Dumnezeu. Ieşind din Bucureşti sau din oricare altă localitate, dai peste pădurea de cimitire cu cruci frumoase. Iarăşi te întrebi: „Ce este cu acele cruci?". Se termină săptămâna, vine duminica şi din nou auzi clopotul. Deci, este o permanenţă şi nesfârşită chemare. Trec zeci de ani din viaţa noastră şi trebuie să ne întrebăm dacă răspundem sau nu răspundem la această chemare continuă. Aceasta este libertatea. Cât priveşte darul, uitaţi-vă la gesturile care se fac în biserică. Oamenii au obiceiul de a aduce prinoase: o pâine, două mere, câteva prăjiturele. Din ele dăruiesc o parte, iar o parte le iau înapoi acasă. În acest gest concret se recapitulează toată relaţia noastră cu Dumnezeu şi cu semenii. Însă cel mai mare dar este să fii împreună cu ceilalţi şi cu Dumnezeu. Omul, deşi înghesuit în oraşe, în blocuri şi în autobuze, este totuşi însingurat. De ce? Pentru că nu apropierea fizică te face să fii împreună cu

alţii, ci apropierea sufletească. Să ştii că celălalt este într-un gând cu tine, speră la fel ca tine, crede în aceleaşi lucruri ca tine, se roagă împreună cu tine. Iată, câţiva sau mai mulţi suntem duminica în biserică. Numai Dumnezeu ne poate aduce şi ţine laolaltă, căci El este Creatorul, susţinătorul existenţei noastre şi sensul ei final. Din păcate, uneori, ne simţim mai liniştiţi când suntem singuri în biserică. Aceasta fiindcă pentru noi semenii reprezintă provocări sau chiar poveri şi ne obligă la sacrificii. Trebuie să-l rabzi pe celălalt cu deprinderile lui, cu relele lui, cu slăbiciunile lui, cu cicăleala lui şi aşa mai departe. Oare nu merită să faci acest sacrificiu, ca să fii împreună cu el? Cine s-ar lepăda de proprii lui copii sau părinţi, din pricina micilor lor indiscipline ori neputinţe? Părinţii noştri mor bolnavi, paralitici, neputincioşi. Ne lepădăm de ei? Nu, tocmai atunci le suntem alături. „Purtaţi-vă unii altora sarcinile", spune Sfântul Apostol Pavel. Este o chemare extraordinară.

Iar cu Dumnezeu, sursa noastră de viaţă, comunicăm prin credinţă. Ce ar mai fi de spus despre ea?

Este importantă o precizare: credinţa nu poate fi înţeleasă decât ca o mişcare sufletească între două persoane şi nicidecum ca raportarea cuiva la ceva, aşa cum reiese câteodată din discursul unora. Dacă am spus, de pildă „cred că există Dumnezeu", în momentul acela L-am transformat pe Dumnezeu într-o realitate supremă, într-o idee absolută, în loc să ne raportăm personal la El, spunându-I că Îl credem. Eu am aflat aceasta din proprie experienţă, ca adolescent şi tânăr, într-o perioadă tulbure, în care seminariştii şi teologii erau marginalizaţi. Am suferit mult, pentru că eram un om viu şi doream să fiu prezent în social. S-a dat luptă mare înlăuntrul meu, în ce priveşte problema raportării mele la Dumnezeu. Căutam argumente ca să-mi întăresc credinţa.

M-am liniştit, în clipa în care am înţeles că a crede înseamnă să-L crezi pe Mântuitorul Hristos, care ne-a făgăduit viaţa veşnică şi ne-a arătat calea şi ne-a învăţat toate. Şi eu Îl cred pe El, cum îl cred pe tata - păstrând proporţiile - Îi acord credit, cred în spusele Lui. Spune foarte frumos Sfântul Evagrie Ponticul: „Credinţa este începutul dragostei". Dragostea fiind plenitudinea relaţiei, dar ea nu poate începe fără un minimum de încredere între două persoane. „Iar capătul dragostei", zice acelaşi sfânt, „este cunoaşterea lui Dumnezeu". Credinţa noastră se întemeiază pe mărturiile celor care L-au văzut şi L-au trăit pe Hristos. Este o explozie de literatură mărturisitoare acum, la sfârşitul veacului XX şi începutul veacului XXI. Părintele Paisie, Părintele Porfirie, Părintele Cleopa, Părintele Petroniu de la Prodromu, Părintele Arsenie Papacioc, Părintele Iustin Pârvu, Părintele Sofian, Sfântul Siluan, Părintele Sofronie, şi mulţi alţii au umplut piaţa de carte din România şi ne stau la dispoziţie. Sunt mărturii zguduitoare despre întâlnirea lor cu Dumnezeu. Când face cineva această experienţă, ştiţi în ce termeni vorbeşte despre Dumnezeu? Aşa cum vorbeşte un îndrăgostit. Deci, iată încă o explicaţie a revigorării credinţei: voia lui Dumnezeu a făcut ca, în ultimii treizeci-cincizeci de ani, să iasă la suprafaţă aceste nenumărate mărturii.

Starea morală a poporului este o mustrare legitimă la adresa preoţimii, faţă de care nu avem cuvânt de răspuns. Credibilitatea Bisericii.

Radio România Actualităţi, 2012,
Realizator: Remus Rădulescu

Bună seara. Cât de credibilă este Biserica? Sociologia spune că din ce în ce mai puţin. Ce părere aveţi dumneavoastră ne puteţi spune în această seara la Lumea pe verticală, cu Remus Rădulescu, la Radio România Actualităţi. Invitat în studio este părintele profesor Constantin Coman. Bine aţi venit părinte!

Bine v-am găsit.

V-am invitat în această seară nu ca profesor de teologie, sunteţi profesor de teologie la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureşti, ci în primul rând ca preot slujitor într-o biserică bucureşteană, deci într-o parohie. Sociologia spune că încrederea în biserică scade, a ajuns la 66 % faţă de 84 %, cât era acum 3 ani. Acestea sunt procentele. Dumneavoastră, ca preot într-o biserică, simţiţi că sunteţi mai puţin credibil în ultima vreme?

Atunci când m-aţi anunţat subiectul discuţiei din această seara, mi-au trecut prin gând câteva lucruri. Personal, ca preot, nu sunt preocupat de sondajele care iau în calcul credibilitatea Bisericii. Sondajele acestea iau în calcul impactul, mai curând, al autorităţii bisericeşti, al instituţiei bisericeşti, al conducerii bisericeşti. Ori Biserica, după cum ştim, nu se epuizează în

conducerea sa sau în slujitorii săi. Ci Biserica este suma, adunarea tuturor celor botezaţi în numele Preasfintei Treimi, care în România numără cum ştim o cifra impresionantă. Din aceştia, sigur, poate că un bun procent nu sunt foarte activi, nu sunt foarte prezenţi şi în viaţa bisericească, în viaţa liturgică cum spunem, dar un număr important de români totuşi sunt ataşaţi Bisericii, valorilor creştineşti şi mai ales vieţuirii după această filozofie de viaţă. Mă întrebaţi ca preot! În biserică, la aceeaşi biserică din Bucureşti, eu am o vechime de aproximativ 30 de ani şi nu pot să spun că nu a fost o schimbare sesizabilă după 90. În Biserică lucrurile nu sunt dependente la modul spectaculos de schimbările sau fluctuaţiile exterioare de orice natură ar fi ele: socială, culturală, politică. Există o constantă care este greu sau deloc afectată de prefacerile din exterior şi se datorează ancorării Bisericii în afara acestei lumi, adică, în lumea lui Dumnezeu. Există un anume segment consistent de credincioşi care împreună cu preotul sunt în Dumnezeiasca Liturghie, orice s-ar întâmpla în afară. Sunt slujbele Bisericii duminică de duminică, sărbătoare de sărbătoare, praznic de praznic, posturile mari sau posturile de o zi de peste săptămână. Există un ritm de viaţă bisericească, jalonat de reperele de mai sus şi de altele, care înaintează constant prin istorie. Ritmul acesta bisericesc, care sigur caracterizează viaţa noastră creştină întemeiată pe credinţa în Mântuitorul nostru Iisus Hristos ca Dumnezeu, nu este vizibil pentru cei care nu vor să-l vadă. Nu este vizibil nici pentru sondaje. Desigur, suntem martori la aceste sondaje, la dezbaterile care se fac pe marginea acestor sondaje şi putem trage anumite concluzii. Personal nu sunt deloc preocupat şi cu atât mai puţin îngrijorat de scăderea în sondaje a Bisericii. Ba aş îndrăzni să spun că, într-un fel mă bucură. Dată fiind tensiunea dintre Biserică şi lume, este normal ca cei dominaţi de criteriile lumeşti să reacţioneze potrivnic la criteriile bisericeşti. Prin urmare,

acesta ar fi un semn bun pentru Biserică, ar confirma faptul că Biserica se aşează ferm pe poziţia sa, în contrast evident cu poziţia lumii, cu duhul lumesc, ca să fiu mai clar. Deci, dacă ar fi să măsoare şi să evalueze prezenţa şi mărturia bisericii în lume nu poate să o facă în nici un caz pe indicatori care ţin de criteriile lumeşti şi omeneşti pentru că prezenţa Bisericii este o una care ţine de alte criterii, de cele mai multe ori contrare celor pe baza cărora sunt elaborate chestionarele sondajelor invocate. Atunci când Biserica iese bine pe criteriile omeneşti sunt semne de întrebare în ceea ce o priveşte. Biserica nu trebuie să placă lumii, oamenilor, ci lui Dumnezeu. Când se preocupă să placă lumii, Biserica se află pe o traiectorie discutabilă.

Criteriile omeneşti, Părinte Profesor, sunt la îndemână pentru că ele sunt vizibile. Când întreb pe un om dacă are sau nu încredere, omul răspunde în funcţie de ceea ce vede el, de ceea ce percepe. Vreau să vă întreb, n-aţi observat o schimbare în interiorul parohiei dumneavoastră? Dar în Biserica macro, ca instituţie mare care cuprinde toate parohiile, toate episcopiile într-o ţară? Credeţi că este o miză câştigarea încrederii populaţiei este o miză pentru ea ca instituţie.

Tocmai spuneam, nu cred că este o miză, mai ales când vorbim de încredere în termenii propuşi de cei care fac astfel de sondaje şi care sunt amatori sau necunoscători sau neinteresaţi să cunoască specificul prezenţei şi lucrării Bisericii în lume.

Deci nu este o preocupare să ai o imagine.

Nici vorbă. Ar fi semnul cel mai rău pentru noi. Preocuparea majoră a preoţimii, a călugărilor, a oamenilor credincioşi nu este să placă oamenilor, ci este să placă lui Dumnezeu. Nu este o vorbă gratuită pe care o spun, ci este miza

esenţială a lucrurilor, este garanţia sau certificarea faptului că mergem pe un drum bun. Când nu suntem preocupaţi să plăcem oamenilor şi lumii, ci suntem preocupaţi să-I plăcem lui Dumnezeu, iar a-I plăcea lui Dumnezeu înseamnă a fi aşezat pe lucrurile lăuntrice, tainice, adânci ale sufletului, nu pe exterior, pe manifestare, pe spectacol, pe demonstraţie de putere eventual. Biserica, dacă ajungea să cadă sau atunci când cade în această capcană îşi afectează puternic propria misiune. Biserica este o realitate care cheamă pe om într-o aşezare, dacă vreţi, contrară celei la care îl cheamă lumea cu ansamblul ei de evenimente sau de oferte. Să luăm un singur indicator: părerea de sine! Evanghelia Mântuitorului şi Biserica dintotdeauna ne spun că a avea părere de sine, a avea consideraţie de sine nu este ceva pozitiv, ci dimpotrivă. Ei bine, lumea de astăzi, cultura de astăzi ne spune tocmai contrariul. Este vorba aici de o dominantă a culturii lumii contemporane. În varianta Bisericii, criteriul lucrurilor nu trebuie să fii tu, în timp ce în varianta lumii eul uman este supralicitat şi îndemnat la a-şi revendica cu orice chip şi prin orice mijloace dreptul la imagine etc.

Părinte Profesor Constantin Coman, pe unii oameni, credincioşi practicanţi, nu-i interesează despre alţi preoţi. Ei cunosc preotul lor şi au încredere în el. Alţii îşi pun problema în general şi s-a conturat ideea că majoritatea preoţilor sunt oameni care umblă după bani, oameni neserioşi. Sunt puţini cei care sunt serioşi. Percepţia dumneavoastră dinăuntru care este? Sunt mai mulţi preoţi serioşi sau neserioşi?

Ar fi fost mai important să-i întrebaţi pe preoţi, dacă s-ar fi găsit vreunul care să spună că este la măsura vocaţiei preoţeşti? Acela cred că ar fi fost în afara realităţii. Noi, toţi preoţii, mărturisim în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor, în momentele noastre cele mai intime, nevrednicia şi netrebnicia noastră. În

faţa lui Dumnezeu nimeni nu se aşează cu conştiinţa vredniciei, a meritului. Nu mai vorbim de alunecările, de căderile noastre omeneşti. Eu sunt primul în această stare, eu sunt primul dintre păcătoşi, cum spune Sfântul Apostol Pavel şi cum spun marii sfinţi ai Bisericii. Nu aceasta este problema. Problema este ca preotul să aibă conştiinţa că cel care lucrează în Biserică şi în slujirea şi în lucrarea preoţească este Dumnezeu însuşi. Preotul este unul dintre ceilalţi, este unul ales. Ar trebui ales de comunitate, ţinându-se seama de anumite calităţi: de răbdare, de un pic de bunătate, de un pic de înfrânare, de un pic de curăţie, etc. Tot aşa cum alegem şi un loc pentru construcţia unei biserici, pe care ne propunem să-l păstrăm cât mai curat. Nu vom alege pentru a construi o biserică o groapă de gunoi, nici un loc marginal sau ascuns, ci un loc potrivit, central, vizibil, curat. Apoi, locul acela ca şi biserica sunt păstrate curate de orice întinare. Aşa cum ne îngrijim să păstrăm biserica, aşa ar trebui şi preotul să se păstreze. Ştiu că sunt foarte multe căderi, foarte multe alunecări, dar dacă pe cineva mângâie faptul că preoţii sunt răi, imorali, lacomi, nepregătiţi etc., acelora le spun că sunt preoţii pe care poporul lui Dumnezeu din România i-a dat lui Dumnezeu. Cât priveşte seriozitatea, sunt de acord cu dumneavoastră că ea trebuie să fie în mod necesar o caracteristică a persoanei şi lucrării preoţeşti. Dacă ea se regăseşte la mai mulţi sau la mai puţini preoţi, nu sunt în măsură să răspund eu. Ştiu însă că există o zbatere a fiecărui preot de a se aşeza în rigorile propriei vocaţii şi slujiri. Cât reuşeşte fiecare, Dumnezeu ştie cel mai bine.

Ioan Morar spune că a scăzut încrederea oamenilor în oameni întâi de toate. Pentru că oamenii îşi spun minciuni unii altora, nici în biserică nu stau lucrurile altfel. Deci biserica este o oglindă a societăţii.

Este o oglindă, într-adevăr. Eu mi-aş asuma, nu în numele tuturor preoţilor şi cu atât mai puţin în numele autorităţii bisericeşti, o responsabilitate majoră pentru starea lucrurilor. Noi, preoţii, iată slujim şi ne rugăm lui Dumnezeu, atât cât poate fiecare, predicăm şi învăţăm poporul şi nu putem să ne eschivăm de la responsabilitatea pe care o avem faţă de starea lucrurilor, de starea şi neputinţele românilor ca neam. Avem o foarte mare responsabilitate. Ar trebui să ne plecăm genunchii, să ne plecăm capetele pentru că suntem responsabili pentru ceea ce se întâmplă şi nu ar fi trebuit să se întâmple, pentru căderile morale ale românilor, pentru minciuna generalizată din România, pentru corupţia generalizată, evident. Starea morală a poporului este o mustrare legitimă la adresa preoţimii, faţă de care nu avem cuvânt de răspuns. Cum o fi să de mai lauzi în astfel de condiţii.

Părinte Profesor, acum vă pun o întrebare ca unui profesor, pentru că mă leg de ceea ce spune o ascultătoare; că sunt şi unii preoţi care nu sunt făcuţi să fie preoţi. Se vede dacă au vocaţie de preot din şcoală?

Am să-i surprind pe ascultătorii dumneavoastră cu răspunsul meu. S-ar putea ca cel care pare din perspectiva omenească nevrednic să fie preot, să fie mult mai vrednic în faţa lui Dumnezeu. La Dumnezeu nu calităţile morale, nici calităţile intelectuale, nici pregătirea academică nu sunt criteriile valabile. Cel mai important criteriu în faţa lui Dumnezeu este capacitatea cuiva de a-şi recunoaşte limitele, neputinţa, slăbiciunea şi chiar starea de păcătoşenie. Vă pot mărturisi, din propria mea experienţă. Preotul trebuie să fie smerit, să se poată deşerta de sine, să nu fie orgolios, ambiţios, pătimaş. În faţa lui Dumnezeu trebuie să fii liber, ca să te poţi aşeza în postura cea mai de jos.

Iar lucrul acesta să se întâmple, Părinte Profesor, şi la nivelul ierarhiei înalte, la nivelul instituţional al Bisericii!

Nu mă determinaţi să critic ierarhia!

Nu, dar imaginea există!

Nimeni nu cunoaşte starea şi aşezarea cuiva, a ierarhului, a episcopului, a mitropolitului sau a patriarhului în intimitatea lui, faţă în faţă cu Dumnezeu. De aceea nu trebuie să judecăm, de aceea judecata este a lui Dumnezeu.

Judecăm lucrurile numai.

Judecăm lucrurile numai după ceea ce se vede. Important pentru preot nu este ceea ce se vede, este ceea ce se întâmplă în sufletul lui ca temei al lucrurilor văzute. Cu ce suflet se aşează el în faţa lui Dumnezeu şi ce cere lui Dumnezeu pentru semenii săi. Acolo este cheia. Nu ştie nimeni câte metanii face un preot sau un ierarh, ce post şi ce pocăinţă face el când se retrage în chilia sa, după ce probabil, a săvârşit vreun lucru nepotrivit.

Avem mesaje de la ascultători. Alexandru din Târgu Mureş spune că trăim într-un proces bine concentrat de distrugere a încrederii spirituale civice şi politice ale statului român. De ce ar scăpa de acest tăvălug demolator Biserica!?

Personal nu mă preocupă nici teoria conspiraţiilor. Cred că parte din ele sunt adevărate, cred că sunt cercuri de putere sau cercuri de interes care duc lucrurile în această direcţie. Evident că Biserica lui Hristos are drept adversar pe stăpânitorii acestui veac, o spune Mântuitorul Hristos, au spus-o marii Părinţi.

Cei care vor să stăpânească această lume, în nume propriu, aceia sunt adversari ai Bisericii lui Hristos, singurul Stăpân legitim al lumii. Noi credem şi-L mărturisim pe Dumnezeu ca stăpân al lumii. Nu noi suntem proprietarii acestei lumi. Noi avem lumea în dar, în folosinţă. Cei care vor să-şi împroprieze lumea prin forţă politică, economică, culturală sau de orice altă natură, se vor lovi de această adversitate şi sigur vor intra într-un oarecare război, iar acest război poate avea şi ipostaza conspiraţiilor, a atacurilor programate etc.

În preoţi nu prea am încredere spune un ascultător deoarece sunt păcătoşi, ca toţi ceilalţi. În ceea ce priveşte Biserica am toată încrederea, pentru că este casa Domnului. Biserica, dar fără preoţi.

Este o contradicţie aici. Biserica nu poate exista fără preoţi. Dacă vrem biserică, adică un loc anume, o clădire consacrate exclusiv întâlnirii noastre cu Dumnezeu, va trebui să acceptăm şi nevoia unei persoane consacrate, care slujeşte relaţia noastră cu Dumnezeu. Nu este timpul să dezvolt mai mult acest aspect. În altă ordine de idei, preotul este şi el un slujitor dat Bisericii şi lui Dumnezeu de neamul în care s-a născut. Calitatea lui ţine de calitatea neamului care îl dă. Eu am întrebat pe unii venerabili reprezentanţi civili, în cadrul unei mese rotunde, care criticau foarte mult preoţii, în anii de după 89: „Domnule X şi domnule Y, de ce nu vă faceţi dumneavoastră preoţi, ca să avem şi noi preoţi de ispravă, preoţi culţi, preoţi integri?" Aceeaşi întrebare o pun celor care îi judecă pe preoţi. Este o problemă mare în România, aceea de a vedea cu precădere neputinţele celorlalţi. Acest reflex generalizat este dovada complexului de a-ţi ascunde mai ales faţă de tine însuţi propriile neputinţe. Eu zic să ne judecăm fiecare pe sine. Medicii pe medici, profesorii pe profesori, scriitorii pe scriitori şi preoţii pe preoţi. Este un cerc vicios şi dăm dovadă

de un grosier infantilism, să ne arătăm cu degetul unii pe ceilalţi. Să-i lăsăm pe preoţi să se judece singuri. Dacă n-or fi toţi dispuşi la judecată, măcar unii dintre ei vor fi deschişi la a se analiza şi evalua. Dacă nu toţi sunt cu conştiinţa curată sau sensibili la starea actuală de lucruri, unii dintre ei măcar sunt responsabili. Şi dacă nu cunosc toţi aşa cum se cuvine rânduiala lor, măcar unii dintre ei o cunosc, oricum, mai bine decât cei care judecă din afară. În plus, preoţia este o chestiune mult dincolo de ceea ce se vede. Prin urmare a o judeca numai după cele văzute este o greşeală. Aceasta este o mare problemă.

Părinte Coman aud deseori următoarea critică: Biserica nu face destul din punct de vedere social. Credeţi că dacă s-ar implica mai mult în activitatea socială de binefacere către cei săraci, ar fi mai credibilă?

Sfatul Mântuitorului Hristos şi porunca Mântuitorului Hristos este foarte clară şi categorică, nu faceţi faptele dreptăţii voastre pentru a fi văzuţi de oameni! Cei care evaluează Biserica după ce se vede sau după bilanţurile sau rapoartele de activitate, o îndeamnă să se îndepărteze de cuvântul Mântuitorului Hristos. Acesta este un aspect. Al doilea, la fel de important, ţine de o ierarhie a priorităţilor. Miza majoră a Bisericii nu se epuizează în limitele acestei vieţi, prin urmare nu se poate limita la nevoile de supravieţuire trupească. Miza Bisericii este veşnicia, viaţa la nivelul deplinătăţii, viaţa la nivelul duhovnicesc, sufletesc, viaţa la nivelul iubirii de oameni şi de Dumnezeu. Ori, obsesia pe care au făcut-o unii dintre semenii noştri, cu privire la activitatea socială instituţionalizată a Bisericii, trebuie să ţină seama de aspectul acesta. Apoi, trebuie să recunoaştem că există un echilibru între actul liber şi cel instituţionalizat, între mişcarea spontană spre a-l ajuta pe celălalt, şi cea organizată şi programată. Dacă

acest echilibru se strică, este afectat suportul gestului nostru social. Una este să te mişti liber, din dragoste, solidaritate şi simpatie pentru cineva, şi alta este să fii determinat de inerţia programului sau chiar de obligaţie. Eu nu m-aş grăbi să întăresc prea mult sistemul organizat de asistenţă socială al Bisericii, ci mai curând m-aş strădui să cultiv sensibilitatea tuturor credincioşilor faţă de cel în nevoi. Şi pentru a susţine această perspectivă invoc întotdeauna faptul că Mântuitorul Hristos nu are în vedere instituţiile de nici un fel, ci exclusiv persoana umană. Calitatea persoanei umane garantează şi calitatea instituţiilor, fie că este vorba de familie, de asistenţă socială organizată sau de orice altceva. Aş atrage atenţia celor care invocă în sprijinul asistenţei sociale, asupra cuvintelor Mântuitorului de la judecată, conform cărora, dacă ai hrănit pe cel flămând, ai îmbrăcat pe cel gol etc., eşti evaluat pozitiv şi invers. Aici nu este vorba de responsabilitatea şi grija noastră pentru hrană, îmbrăcăminte, bolnavi - toate acestea sunt în grija lui Dumnezeu -, ci este vorba despre indicatori ai iubirii noastre faţă de semeni. Ceea ce este cu totul altceva.

Să te lepezi de lume pentru a-L
redescoperi pe Dumnezeu
şi iubirea Lui, după care
să te reîntorci către lume
cu iubirea care i se cuvine.
Ura de aproapele.

Radio România Actualităţi, 2013,
Realizator: Cristian Curte

Când citim Noul Testament, ne aşteptăm şi găsim foarte multe pasaje în care Mântuitorul Hristos vorbeşte despre îngăduinţă, despre bunăvoinţă, despre iubire. Predica de pe munte, prezentă în Evanghelia după Matei, ne vorbeşte mult despre iubirea de vrăjmaşi, dar există un loc anume în care Mântuitorul Hristos vorbeşte despre contrariul iubirii. Despre ceilalţi, Părinte Profesor Constantin Coman, este versetul din Evanghelia după Luca, care are un echivalent în Evanghelia după Matei, dar Luca exprimă cuvintele Mântuitorului Hristos „dacă vine cineva la mine şi nu urăşte pe tatăl său şi pe mama şi pe femeie şi pe copii şi pe fraţi şi pe surori, şi chiar sufletul său, nu poate fi ucenicul meu!" Cu alte cuvinte, ca să fiu ucenicul lui Hristos, şi prin extensie, ca să fiu un creştin adevărat trebuie să îmi urăsc aproapele, să-i urăsc pe cei de lângă mine, să mă urăsc pe mine însumi? Este singurul loc în care Mântuitorul Hristos vorbeşte despre ura de ceilalţi, faţă de cei apropiaţi. În ce condiţii este nevoie să ajungi să-i urăşti pe aceştia?

Întâi de toate să vă spun că mie îmi plac foarte mult aceste atitudini radicale. Poate să surprindă pe ascultătorii dumneavoastră, dar tonul şi măsura evangheliei sunt foarte radicale, răstignesc de-a dreptul orice logică omenească şi, iată, avem aici un astfel de caz.

Ne dă peste cap.

Da, atât de mult, încât chiar unii dintre traducătorii Dumnezeieştilor Scripturi încearcă să îmblânzească textul în traduceri, traducând de exemplu dacă mi-aduc bine aminte în traduceri franţuzeşti sau englezeşti: „cine preferă pe tatăl sau pe mama sau pe frate mai mult decât pe Mine..."

Există varianta aceasta la Matei.

Este vorba despre îndulcirea neîngăduită a cuvântului Mântuitorului Hristos. Textul trebuie citit exact aşa cum este, însă pus în context. Întâi de toate trebuie spus că avem aici un context misionar. Aşa cum este şi la Sfântul Evanghelist Matei în Capitolul 10, bine cunoscutul discurs misionar al Mântuitorului Hristos, când îi cheamă pe cei 12 apostoli şi-i trimite la propovăduire. Este vorba despre cei care urmează să se dedice exclusiv şi cu măsura deplinătăţii misiunii propovăduirii Evangheliei în lume ca ucenici trimişi, ca apostoli trimişi de Mântuitorul Hristos. Acelaşi context misionar îl aflăm şi la Sfântul Evanghelist Luca şi este adeverit de cuvântul pe care îl rosteşte Mântuitorul Hristos chiar în contextul acestui verset şi anume: „Cine nu urăşte pe tata, pe mama, pe fraţi... nu poate fi ucenicul Meu". Deci cuvântul ucenic ar avea aici un sens limitat, referindu-se la ucenicii apropiaţi ai Mântuitorului, cei care aveau să se dedice exclusiv vestirii Evangheliei în lume. Ei sunt cei care s-au lepădat de tot ce era al lor şi au urmat Învăţătorului, apoi, au părăsit satele lor şi au devenit martori ai Învierii în toată lumea cunoscută de atunci. Vă amintiţi replica apostolilor, prin gura Sfântului Petru, la aceste cuvinte ale Mântuitorului: „Iată, noi am lăsat toate şi Ţi-am urmat Ţie. Cu noi ce va fi?" (Matei 19,27) Vă amintiţi şi răspunsul Mântuitorului care are în vedere răsplata pentru

lepădarea de sine desăvârşită a apostolilor: „Amin, zic vouă, că voi, cei ce Mi-aţi urmat Mie la naşterea din nou [a lumii], când Fiul Omului va şedea pe tronul slavei Sale, veţi şedea şi voi pe douăsprezece tronuri, judecând cele douăsprezece seminţii ale lui Israel." (matei 19, 28)

Părinte Profesor, iertaţi-mă că vă întrerup, înainte să fie redat acest cuvânt al Mântuitorului Hristos, Luca spune că era mulţime multă şi Mântuitorul Hristos a spus lucrul acesta. Deci nu se adresează doar apostolilor, ucenicilor, ci se adresează tuturor, deci erau mulţi.

Îmi aduc aminte perfect contextul. Înainte spusese pilda celor chemaţi la cină. Dar să încercăm întâi o erminie în temeni radicali, pe care eu o agreez, şi după aceea să revenim la această perspectivă. În Filocalie întâlnim, de asemenea, îndemnul de a urî lumea. Am ţinut un referat la un congres internaţional de ecologie pe tema *Ura faţă de lume, ca soluţie teologică la criza ecologică.* Pe scurt, discursul filocalic este acesta: Întrucât omul s-a alipit de lume ca de ultima realitate şi-i atribuie o iubire absolută şi ultimă, amăgindu-se, deci, părinţii filocalici recomandă să urăşti lumea pentru a-L redescoperi pe Dumnezeu şi iubirea faţă de El, după care să te întorci către lume cu iubirea care i se cuvine! Discursul este consecvent cu cel al Mântuitorului Hristos, dacă prin lume nu înţelegem numai creaţia ca lume înconjurătoare, natură, ci includem în ea şi pe oameni, deci, pe părinţi, fraţi, prieteni etc. Se pare că iubirea cu care iubim noi pe semenii noştri nu este una sănătoasă dacă ea nu se subordonează iubirii faţă de Dumnezeu. Este vorba despre o ierarhie firească a lucrurilor. Ca să nu mai spunem că trebuie să păstrăm proporţiile când comparăm cele omeneşti cu cele dumnezeieşti, dragostea de oameni cu dragostea de Dumnezeu. Distincţia reală funcţionează

la cei care au gustat din iubirea lui Dumnezeu. Pentru noi, ceilalţi, lucrurile funcţionează numai la nivel exterior, conceptual.

În fine, cea mai răspândită erminie este cea care citeşte porunca de a urî pe tata sau pe mama în termenii lepădării totale de sine şi de cele ale tale pentru a te putea raporta la Dumnezeu fără rezerve şi fără obstacole. Aici ne vine în ajutor cuvântul Mântuitorului care ne cere să nu ne îngrijim de sufletul nostru pentru că cine vrea să-şi salveze sufletul său, îl va pierde. Este vorba despre eliberarea sau emanciparea de sub orice presiune sau inerţie egocentrică. Aţi amintit, anticipând foarte frumos, pe călugări. Ei sunt măsura, o măsură avansată, o măsură a deplinătăţii să spunem la nivelul uman, în care îşi asumă porunca Mântuitorul Hristos. Îmi sună în urechi chiar cuvintele unui mare călugăr român de la Sfântul Munte, Părintele Dionisie de la Colciu, care-mi spunea: „Părinte dragă, am plecat la 17 ani de acasă şi m-am lepădat de părinţi şi de fraţi şi de neamul meu, de ţară, pentru Hristos". Avea aproape 90 de ani când spunea aceste cuvinte şi nu mai fusese niciodată în ţară. Îmi spunea aceste lucruri într-un context în care această lepădare totală era sub presiunea unei mari ispite, aceea de a deveni patriot în Sfântul Munte, sub presiunea tensiunilor interetnice care sunt acolo.

Deci avea ceva legături, nu urâse tot ce era legat de familie da ţară.

Părintele vorbeşte despre acestea ca despre o ispită, adică un lucru cu care se mai lupta încă. Trebuie să recunosc, însă, că nu sunt în măsură să-mi explic suficient de convingător nici mie, şi nici celorlalţi aceste cuvinte ale Mântuitorului. Şi tocmai faptul că îmi simt limitele îmi dă prilejul să vorbesc despre neputinţa cuiva de a înţelege cele dumnezeieşti, inclusiv cuvintele, dacă nu a avut sau nu are fie şi cea mai firavă experienţă a

dumnezeirii, a celor dumnezeieşti. Lipsa experienţei personale ne pune în imposibilitatea de a înţelege adevărul spuselor Mântuitorului. Efortul meu de a explica este mai curând unul speculativ. Dar logica omenească închisă în sine, fără intuiţia celor dumnezeieşti, nu are nici o şansă de a cunoaşte şi înţelege lucrurile. Până la urmă, noi rămânem la o erminie care se înscrie într-o logică acceptată de fondul nostru aperceptiv şi de proiecţiile raţiunii noastre. Dar realităţile dumnezeieşti sunt dincolo de orice extensie sau proiecţie a logicii omeneşti. Erminia conform căreia ar fi vorba aici despre măsura deplină a lepădării de sine nu ne ajută foarte mult, decât în termenii percepţiei noastre. Această erminie este susţinută de paralela de la Matei. Acolo este vorba de acelaşi cuvânt pus în temenii iubirii şi nu ai urii: „Cel care iubeşte pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine; cel care iubeşte pe fiu ori pe fiică mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine". (Matei 10,37) Deci este o ierarhie a iubirii, care ne arată că maximum de iubire trebuie să o dăm lui Dumnezeu. Sigur, la nivelul speculaţiei teoretice lucrul acesta nu poate fi conceput. Noi operăm cu nişte cuvinte, cu nişte măsuri, dar cei care au reuşit să se aşeze în această dragoste înţeleg şi dau mărturie despre adevărul acestor lucruri. Aş mai introduce în discuţie încă un aspect şi anume replica Mântuitorului Hristos destul de aspră, pe care ne-o consemnează Sfântul Evanghelist Matei, atunci când cineva Îl anunţă că mama Dânsului şi fraţii au venit să-L vadă. Mântuitorul, ca şi când nu i-ar fi recunoscut ca atare, spune că mama şi fraţii lui sunt cei care fac voia lui Dumnezeu (Matei 12, 50). Este o foarte interesantă perspectivă. Relaţia de sânge sau relaţia firii este numai o premiză care nu este suficientă pentru a se asigura o relaţie de dragoste între oameni. Noi trăim, suntem martorii faptului că mulţi părinţi îşi urăsc copiii şi mulţi copii îşi dispreţuiesc părinţii. Copiii care-şi dispreţuiesc părinţii nu pot

spune că-L iubesc pe Hristos. Cine L-ar iubi pe Dumnezeu ar avea o atitudine mult superioară celor care îşi iubesc părinţii sau copii. Relaţiile de rudenie ne alimentează egoismul. Este aceeaşi măsură pe care o întâlnim la părinţii filocalici. Cum spuneam, la aceştia întâlnim frecvent îndemnul de a urî lumea şi cele ale lumii. Acolo lucrurile sunt foarte simple. Ne ajută, cred, să invocăm exemplul lor.

Există o legătură între ce a spus Hristos şi atitudinea lor?

Da, există o foarte mare legătură. Mulţi dintre Părinţii filocalici spun că omul trebuie mai întâi să urască lumea pentru ca să-L descopere pe Dumnezeu. Să iasă din atracţiile şi din articulările lui la această lume, să-L descopere pe Dumnezeu, să-L iubească pe Dumnezeu şi după aceea să se întoarcă la lume cu iubirea care i se cuvine. Acest cuvânt, după părerea mea, poate fi cheia ermineutică a lucrurilor. Omul trebuie să se întoarcă la lume, după ce L-a descoperit pe Dumnezeu, cu iubirea care se cuvine lumii. Acelaşi lucru se poate întâmpla şi cu părinţii, cu fraţii... După ce-L descoperim pe Dumnezeu, să ne întoarcem la ei cu iubirea care li se cuvine. Sigur, noi nu putem ierarhiza iubirea, decât în limitele iubirii omeneşti şi ale iubirii de semeni, dar există şi iubirea de Dumnezeu care este în afara sferei umanului, în afara sferei lumii create despre acestea vorbim. Cine face experienţa acestei iubiri, poate că avea înţelegerea exactă a cuvintelor Mântuitorului.

Exagerează Mântuitorul Hristos în vreun scop, ca să arate gravitatea relaţiei pe care o au de îndurat oamenii cu Dumnezeu şi cu lumea, adică este o exagerare voită? Totuşi, cuvântul urăşte pe tată, pe mamă, pe fiu este clar termenul urăşte!

Pentru mintea noastră este o piatră de poticnire. Putem să o luăm ca pe o exagerare. Eu, însă, mă duc cu mintea la pustnicii care se zbat o viaţă întreagă să descopere, să se aşeze într-o relaţie de iubire cu Dumnezeu şi terenul luptei lor este tocmai acesta: să se lepede de lume. Avem în *Paterice*, de exemplu, multe situaţii în care mamele doresc să-şi mai vadă copiii deveniţi călugări înainte de a muri. Când vine mama şi bate la uşa mănăstirii şi spune că vrea să-l vadă pe cutare, copilul ei, acum călugăr avansat în vârstă şi în cele ale nevoinţei călugăreşti, i se trimite răspunsul acesta: „Vrei să ne vedem acum sau vrei să ne vedem în Împărăţia lui Dumnezeu?" Nu ne spune foarte mult nouă, celor care nu facem experienţa depăşirii relaţiilor omeneşti, le spune însă foarte mult celor care au gustat lumea lui Dumnezeu. Ei pot vorbi mult mai convingător despre lucrurile acestea, decât vorbesc eu.

Părinte Profesor, dar de ce această ruptură, de ce acela cu experienţa lui spirituală, pe care nu şi-o recunoaşte pentru că este smerit, nu acceptă o mică relaţie cu familia lui, înainte de moarte, la bătrâneţe? De ce se teme, ce se întâmplă dacă acceptă?

S-ar întâmpla exact ce spune Mântuitorul Hristos. Există riscul să piardă pe Dumnezeu sau iubirea lui Dumnezeu! El s-a aşezat pe o traiectorie a deplinei lepădări de sine, iar când cineva o viaţă întreagă reuşeşte să se desprindă de mâncare, de băutură şi nu mai are de nici un fel nevoie de ele, dar la un moment dat cineva îl ispiteşte şi iese din această lepădare de sine, căderea poate fi catastrofală, fără recuperare, iar tot efortul de dinainte să devină zadarnic.

Mai este un aspect! Aceste lucruri ar trebui să ne preocupe în măsura în care ne-ar preocupa să o luăm pe acest drum. Pe mine mă mângâie foarte mult iubirea de fraţi, de soţie şi de copii,

dar nu resping provocarea Mântuitorului Hristos. Nu o resping pentru că nu o pot eu împlini sau nu mă pot înscrie în ea, ci prin raportare la ea îmi recunosc neputinţele. Cred în ea, cred că dacă cineva ar avea măsura să urmeze cuvintelor Mântuitorului Hristos, ar descoperi adevărul lor. Este marea provocare, nu putem să-L închidem pe Dumnezeu în logica acestei lumi!

Părinte Profesor Constantin Coman, nu putem să împlinim cuvântul acesta greu, deci nu suntem vrednici de Hristos şi constatăm că suntem o turmă de nevrednici. Sunt foarte puţini cei care urmează acest cuvânt. De ce Mântuitorul Hristos ridică atât de sus ştacheta?

Aţi spus un foarte mare adevăr. Toţi cei care se adună în biserică, se adună sub calificativul de nevrednici. Preotul sau arhiereul care slujeşte Dumnezeiasca Liturghie, ori de câte ori slujeşte, face această mărturisire „eu nevrednicul şi netrebnicul robul Tău!" Deci mărturisim că suntem foarte nevrednici. Este perspectiva maximalistă despre care vorbesc exegeţii *Predicii de pe munte.* Dumnezeu ne cheamă la măsura dumnezeirii: „Fiţi desăvârşiţi precum şi Tatăl vostru cel ceresc este!" Aceasta este chemarea adevărată. Omul este chemat să atingă măsura deplinătăţii.

O misiune imposibilă.

O misiune imposibilă la limitele firii omeneşti, dar nu imposibilă când omul accede la resursele dumnezeieşti, la împărtăşirea de cele dumnezeieşti. Tocmai aici este explicaţia şi trebuie să spunem cu tărie că Biserica propovăduieşte acest lucru. Omul este chemat, aşa este el conceput de Dumnezeu, la o măsură care depăşeşte posibilităţile firii sale. Este chemat să se împărtăşească de cele dumnezeieşti şi să devină Dumnezeu prin har, cum spun Părinţii Bisericii. Toate Evangheliile, dar în mod

special Evanghelia după Ioan, ne vorbesc despre hrana cea cerească - pâinea cea cerească, apa cea vie, Dumnezeiasca Împărtăşanie, sfinţenia, toate sunt resurse dumnezeieşti - care ne oferă şansa şi calea să atingem măsura dumnezeirii, să atingem imposibilul despre care vorbim.

Părinte Profesor, o ultimă problemă, ca să îndulcim, să scăpăm din această contradicţie din Noul Testament. Poate veni în contradicţie această zicere a Mântuitorului Hristos cu altele în care spune să-l iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi? Aici cere să ne urâm pe noi înşine. Este pe dos. Am înţeles contextul, este acelaşi ca la Matei. El nu prea foloseşte cuvântul a urî, el spune: „cel ce iubeşte mai mult pe mamă, pe tată, pe cei de aproape, decât pe Mine...", adică decât pe Dumnezeu, acela nu este vrednic. Este o exprimare mai pe înţelesul minţii noastre, nu atât de radicală. Există posibilitatea ca Luca, în persoană, să nu fi fost de faţă la rostirea acestor cuvinte de către Mântuitorul Hristos, şi să fi preluat mesajul şi să fi introdus această nuanţă radicală în mesajul pe care el îl exprimă în evanghelia sa?

Nici vorbă. De altfel nici unul dintre evanghelişti nu reproduce precum magnetofonul cuvintele Mântuitorului Hristos, ci cu o fidelitate mult mai mare decât a magnetofonului, şi anume aceea a inspiraţiei Duhului Sfânt spunem noi, a confirmării acestor adevăruri prin propria şi nemijlocita experienţă a dumnezeirii. Aceşti oameni vorbesc de dumnezeieştile Scripturi plini fiind de Duh Sfânt, cum spune Sfântul Ioan Gură. Şi Matei şi Luca şi Pavel spun cuvinte pe care probabil Mântuitorul nici nu le-a rostit în forma aceea, dar nu înseamnă că acele cuvinte nu sunt adevărate, ci sunt mai adevărate - în sensul de mai pline - decât cele spuse de Mântuitorul Hristos într-un context istoric, iertaţi-mi forţarea discursului. Mântuitorul Hristos spune: „Am multe să vă spun, dar nu vă spun pentru că nu puteţi înţelege. Când voi trimite Duhul lui Dumnezeu,

Acela vă va învăţa toate!" Deci Luca şi ceilalţi evanghelişti beneficiază de suportul Duhului lui Dumnezeu. Prin urmare, propovăduirea lor nu este o simplă reproducere a cuvintelor Mântuitorului Hristos preluate pe orizontală, ci o reproducere a acestor cuvinte care beneficiază de înţelegerea dată de experienţa nemijlocită a Duhului lui Dumnezeu. Este un lucru destul de complex aici. Noi Îl avem pe Dumnezeu vorbind în continuare prin marii sfinţi ai Bisericii, prin marii duhovnici. Sunt lucruri care se spun şi în secolul al XXI-lea, de către marii duhovnici ai Bisericii şi au aceeaşi greutate ca şi cuvintele rostite de Mântuitorul Hristos.

Deci Luca a avut un cenzor misterios de dincolo de lume şi nu a putut introduce de la sine nuanţă.

Indiscutabil! Luca este ucenic al Sfântului Apostol Pavel şi are un discurs radical. Paradoxal, contradictoriu, dacă am încerca să punem lucrurile unul lângă altul, după logica omenească, s-ar bate cap în cap, aşa cum vedem că ar putea să se bată cap în cap, după mintea noastră aceste cuvinte ale Mântuitorului Hristos reproduse de Sfântul Evanghelist Luca, cum că Mântuitorul ne cere să urâm. Nici vorbă! Nu ne cere să urâm, ne cere o măsură necunoscută iubirii. Nici nu ne cere, de fapt, ci invită la această măsură pe cine doreşte. Ca nu cumva oamenii să fie speriaţi de măsura exigenţelor lui Hristos, reproducem scena judecăţii viitoare, unde exigenţele sunt minimale: intră în Împărăţia lui Dumnezeu cel care a dat un pahar cu apă celui însetat sau o bucată de pâine celui căruia îi era foame sau a cercetat pe cel bolnav... Se cere minimala întoarcere către aproapele. Este cea mai firavă mărturie a simpatiei sau solidarităţii sau iubirii faţă de semeni, care îi asigură omului deschiderea faţă de Dumnezeu şi veşnicia fericită. Acestea sunt paradoxurile Dumnezeieştii Scripturi, dar dacă vrea cineva să vâneze măsura deplinătăţii, aceea este măsura dumnezeirii.

Părinte Profesor, nu încheiem fără să vă mai provoc cu o întrebare. Ura în lumea noastră ajunge să ducă la gesturi extreme. Cine ucide, urăşte bineînţeles. Există şi uciderea din culpă, cum se spune în limbaj juridic, adică n-am vrut să fac fapta, dar am făcut-o din greşeală. Dar de cele mai multe ori, cel care vrea să ia viaţa cuiva, urăşte persoana respectivă. Poate să ducă această invitaţie la gestul extrem?

Aceasta ar fi o erminie în totală contradicţie cu Duhul lui Dumnezeu, cu duhul Dumnezeieştii Evanghelii. Niciodată în Biserica creştină nu a apărut o astfel de atitudine, decât atunci când probabil au fost exacerbări ale elementului uman la nivelul instituţionalizării omeneşti, secularizante. Nici vorbă de aşa ceva! De altfel, aici, dacă ar rămâne cuvântul spus „cine urăşte pe tatăl său şi pe mama sa...", atât şi nu s-ar adăuga în ce condiţii este cerută această atitudine (în condiţia de a deveni ucenic desăvârşit al lui Dumnezeu), atunci poate că s-ar face loc unor astfel de erminii. Nu se poate, însă, întâmpla în situaţia în care lucrurile se pun în ecuaţie cu iubirea lui Dumnezeu. Deci nu poate cineva să-L iubească pe Dumnezeu şi să accepte o astfel de perspectivă asupra lucrurilor. Ura nu este ură, de fapt, ci este măsura deplină a lepădării de ceilalţi, inclusiv de tata şi de mama. Imaginaţi-vă marea luptă a călugărilor tineri, care se desprind de familie, de lume. I-am putea socoti cinici pe stareţii sau părinţii duhovniceşti, care interzic călugărilor tineri ani de zile să comunice cu rudeniile după trup.

Dar ei fac aceasta ca să nu-i oprească din urcuş.

Întocmai! Nu înseamnă că respectivii cultivă ura faţă de părinţi. Ferească Dumnezeu! Aceasta devine o atitudine, o măsură absolut necesară, pentru a înainta pe un astfel de drum. Îmi este greu de înţeles mie acest lucru. De aceea vedeţi că nu am scos

lucrurile la capăt aşa cum vă aşteptaţi probabil pentru că nu putem da un răspuns convingător acestor provocări de vârf ale Evangheliei din perspectiva oricărei analize omeneşti şi trebuie să avem experienţa lucrurilor dumnezeieşti, care iată lipseşte.

Am putea traduce, să spunem aşa, pe înţelesul minţii noastre: „urăşte pe tatăl tău şi pe mama ta ca să fii vrednic să fii ucenicul meu", adică, nu te sprijini, suspendă-te, întrerupe relaţiile ca să înţelegi că nu pe tată sau pe mamă sau pe fiică te sprijini atunci când eşti în relaţie cu Mine, Dumnezeu, ci pe altceva, abandonează-te total.

O încercare de a îndulci lucrurile cu care, personal, nu sunt total de acord. Îmi vine în minte acum faptul că, Evanghelia Mântuitorului Hristos este recapitulată întru totul de Cruce. Ce reprezintă Crucea? Reprezintă lepădarea totală de sine, adică, capacitatea de a te sacrifica întru totul pe tine pentru ceilalţi, din moment ce ţi se cere să nu ai nici cea mai mică, mai firavă ezitare şi nici cel mai firav instinct de conservare. Cât este instinct sau voinţă de sine, tot atâta lipseşte disponibilitatea şi capacitatea de asumare a crucii. Această perspectivă asupra vieţii ne place tuturor atâta timp cât rămânem la măsuri accesibile minţii omeneşti. Vedem că unii oamenii sunt disponibili de sacrificii, nu se văd pe ei înşişi, nu se gândesc la casele lor, nici la grija de mâine, ci se dedică cu totul celorlalţi. Sunt oameni care au marcat istoria omenirii cu astfel de atitudini de jertfă, s-au pus în pericol pe ei înşişi, fără nici cea mai mică ezitare pentru a scăpa omenirea sau parte din omenire sau neamul lor ... Eu aş vedea aici ura exprimată ca măsură absolută a disponibilităţii de sacrificiu, de jertfelnicie şi lepădare de sine, care este de fapt măsura maximă a iubirii.

Conştiinţa propriei măsuri îşi este dată de etalonul cu care te măsori, cel lumesc sau cel dumnezeiesc. Biserica, între promovarea propriei imagini şi prezenţa discretă

Trinitas Tv, 2011,
Realizator: Pr. Nicolae Dima

Doamnelor şi domnilor bine v-am regăsit. Emisiunea noastră de astăzi vorbeşte despre discreţie şi despre valoarea imaginii. Am formulat în felul acesta tema noastră, dar ea este ceva mai cuprinzătoare. Ca să înţelegeţi care este miza acestei discuţii, o să plec de la sfatul evangheliei: „Să nu ştie stânga ce face dreapta". Aceasta înseamnă o discreţie care merge până la a-ţi diviza persoana între cel care generează o faptă bună, pe care o faci şi forul tău interior, care nu trebuie după aceea să facă aprecieri pe marginea faptei bune. Adică, faci o faptă şi treci mai departe, nicidecum să nu vorbeşti despre ea. Să nu se ştie despre fapta ta, pentru că Dumnezeu este singurul care ştie şi trebuie să aprecieze. Însă de aici şi până la mentalitatea lumii de astăzi, calea este foarte lungă. Mentalitatea lumii de astăzi spune că ceea ce eşti, ceea ce faci trebuie să fie prezentat lumii, aşa încât imaginea ta în faţa lumii să fie una care să te favorizeze. Se pune foarte mult accent pe imagine. Trăim într-o lume în care panourile publicitare sunt la tot pasul, ne agresează, iar aceasta ne indică faptul că, un lucru cu cât este mai bine popularizat, mai bine promovat, cu atât el se transformă mai uşor într-o valoare uşor cuantificabilă financiar. Din nefericire, aceasta se aplică şi persoanelor umane. Vorbim, deci, despre imagine şi despre discreţie, cu invitaţii noştri de astăzi, Părintele Profesor doctor Constantin Coman, de la Facultatea de Teologie din Bucureşti. Bine aţi venit Părinte Profesor!

Bine v-am găsit!

Şi cu domnul Cosmin Alexandru, consultant în afaceri şi specialist în branding. Bine aţi venit.

Pr. N. Dima: Părinte daţi-mi voie să nu vă întreb pe dumneavoastră primul care este înţelesul tematicii de astăzi sau care este primul dumneavoastră punct de vedere.

Domnule Cosmin Alexandru, vă rog să-mi spuneţi dumneavoastră din punctul de vedere al specialistului în branding, cât de importantă este imaginea în lumea de astăzi şi dacă ea este prioritară sau secundară? Vorbim, fireşte, despre imaginea persoanelor nu a produselor. Este ceva dispensabil, este ceva pe lângă care putem trece cu uşurinţă?

Cosmin Alexandru: Bineînţeles că este ceva dispensabil. Cred că depinde de scopurile fiecăruia. Eu nu sunt deloc un cunoscător al lucrurilor bisericeşti, însă exemplul pe care l-aţi dat din evanghelie, probabil că pleca de la premiza că oamenii fac lucruri datorită relaţiei şi raporturilor pe care le au cu Dumnezeu. În vremea de astăzi, cred că toţi facem lucruri în funcţie de relaţiile şi raporturile pe care le avem cu alţi oameni. Din perspectiva aceasta, a promova o faptă bună are într-adevăr şi o conotaţie personală. Deşi o să ştie stânga ce face dreapta, mie mi se pare că are un rol educativ foarte important. Disponibilitatea mea de a face fapte bune este cu atât mai mare cu cât ajung la mine fapte bune făcute de alţi oameni. Are un rol social, care mi se pare benefic. Nu vorbesc de lăudăroşenie şi de a arăta fapta bună. Ideea că faptele bune nu trebuie comunicate, mi se pare că se întorc împotriva noastră, ca şi comunitate, ca societate. Noi avem nevoie de modele. Ar trebui să ştiu cum e bine să fac un lucru, din moment ce sunt oameni care fac bine, iar eu aş vrea să fac bine ca ei.

Pr. N. Dima: Da, dar pe de altă parte există şi ispita de a face bine numai pentru că este un lucru de care societatea are nevoie şi

pe care îl aşteaptă de la tine, dar pe care îl faci nu pentru altă motivaţie, decât aceea de a se şti că este făcut de tine.

Constantin Alexandru: Aceasta este motivaţia în lumea de astăzi, una egoistă, egocentrică, însă, dincolo de ea, cred că sunt foarte multe situaţii în care chiar şi Biserica în momentul în care face fapte bune, ar vrea să se audă că a făcut fapte bune pentru ca oamenii să vină spre ea ca să facă şi ei fapte bune în sânul ei. Este o graniţă unde, într-adevăr, morala fiecăruia sau caracterul fiecăruia este chemat să discearnă. Nu mi se pare că discreţia absolută ar fi avantajoasă, după cum nici lăudăroşenia. Calea de mijloc, cred, este importantă dacă ne preocupă să o atingem.

Pr. N. Dima: Bine, aceasta înseamnă că după ce faci o faptă bună şi eşti într-o poziţie în care este avantajoasă pentru tine, trebuie să se ştie, trebuie să dai un comunicat de presă?

Constantin Alexandru: Câteodată îi ajută pe oamenii să facă şi fapte bune, alteori te ajută numai pe tine. Este o distincţie, care trece prin setul de valori ale fiecăruia.

Pr. N. Dima: Se aplică oamenilor politici, oamenilor de business. Vorbim mai ales despre persoane, nu despre companii.

Constantin Alexandru: Cred că se aplică în grade diferite şi cred că avem un spaţiu public românesc, cu exemple de lăudăroşi fără substanţă, dar şi de oameni extrem de modeşti, despre care chiar nu ştim dacă fac multe fapte bune. Însă una peste alta, generaţiile noi care vin, cred că au nevoie de un fel de repere. Măsura în care cineva exagerează cu promovarea propriilor fapte, noile generaţii sunt chemate să discearnă în ce măsura cineva comunică lucrurile bune pe care le face. Ele ar putea avea un rol informativ şi mi se pare de dorit.

Pr. N. Dima: Care este părerea dumneavoastră Părinte Profesor?

Pr. C. Coman: Înainte de a-mi spune părerea, revenim la reperul nostru esenţial, care sunt Dumnezeieştile Scripturi, pe care dumneavoastră le-aţi invocat în deschidere. Aţi uitat totuşi poziţia foarte fermă, radicală chiar, a Mântuitorului Hristos - şi în continuare a Bisericii - în această problemă. În Sfintele Evanghelii s-au păstrat lucrurile esenţiale. Nu sunt luate în discuţie absolut toate aspectele, toate faptele, toate perspectivele. De aceea, trebuie să le dăm o mare atenţie celor păstrate. Unul din lucrurile esenţiale, pe care le găsim formulate foarte clar şi fără clauză, este tocmai cel referitor la faptele evlaviei voastre. Spune Mântuitorul Hristos că faptele noastre bune, expresia sau manifestarea pozitivă a noastră, să nu le facem pentru a fi văzuţi de oameni, ci în ascuns, discret, pentru a fi văzuţi de Dumnezeu: „...de Tatăl vostru cel ceresc, care vede în ascuns". Lucrurile se complică foarte mult. Este foarte frumoasă logica pe care a dezvoltat-o în introducere domnul Alexandru. Reprezintă starea reală a lucrurilor. Este foarte adevărată, dar din perspectiva Bisericii lucrurile stau diferit. Trebuie să ne raportăm ferm la reperul esenţial, la măsura deplinătăţii sau măsura dumnezeiască, pentru că noi acolo ne întemeiem. Din această perspectivă mai puţin teoretică şi care are în vedere adâncul şi lărgimea realităţii şi mai ales înţelegerea realistă asupra omului, asupra putinţelor şi neputinţelor lui, vedem altfel lucrurile. După Sfintele Scripturi şi după învăţătura Bisericii, omul trebuie să se ferească ca de foc de reclama faptelor sale bune, de a-şi consemna undeva faptele bune şi cu atât mai mult de a le face publice. Să nu mai vorbim de adoptarea unei strategii cât mai eficiente pentru promovarea publică în scopul creării unei anumite imaginii. Biserica a dezvoltat această poziţie radicală a Mântuitorului Hristos în predica ei şi în canoane. Se întâmplă să mă ocup, în vremea aceasta, cu traducerea unei

opere foarte importante din acest punct de vedere şi anume a *Patericului Mare, adică,*şi varianta tematică a *Patericului egiptean.* Patericul Mare este împărţit în 21 de teme. Una dintre teme, tema a opta - o coincidenţă fericită a făcut să fi tradus nu demult acest capitol - este intitulată: *Cum să nu facem lucrurile pentru a fi văzuţi de oameni.* Este o atât de mare insistenţă asupra acestui aspect, încât monahii - vorbim despre pustnicii din pustia Egiptului, din secolul IV-VI - ajungeau până într-acolo încât să pozeze o oarecare nebunie sau prostie pentru a-şi ascunde starea reală a dânşilor de îmbunătăţiţi sau înduhovniciţi. Deci, făceau orice pentru a nu fi percepuţi bine de oameni.

Pr. N. Dima: Dar părinte...!

Pr. C. Coman: Aspectul acesta se regăseşte până astăzi, în mod special, dezvoltat în mediile monahale. Oamenii fug de orice fel de publicitate a lor şi a faptelor lor. Mă întorc, ca să închei, la riscul major pe care îl presupune publicitatea faptelor bune. Teoretic, sigur, lucrurile ar putea fi echilibrate cum spune domnul Alexandru, doar teoretic, pentru că în fapt trebuie să acceptăm această concluzie, şansa pe care ar avea-o omul să se propună pe sine, cu faptele sale, presupune riscul major al ipocriziei. De aceea, Mântuitorul Hristos de la un capăt la altul al Evangheliei, în contrapondere cu această perspectivă, înfierează pe un ton vehement ipocrizia fariseilor, comparându-i cu imaginea, bine cunoscută, a mormintelor văruite pe dinafară care înlăuntru sunt pline de oseminte şi de necurăţie.

Pr. N. Dima: Domnul Cosmin Alexandru a avuto intuiţie bună atunci când s-a referit la funcţia de model a faptei bune care este publicitată într-o anumită formă. Intuiţia constă în faptul că Mântuitorul a spus adresându-se apostolilor următorul lucru pe lângă

recomandarea de discreţie absolută: „Să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încât ei văzând faptele voastre cele bune, să slăvească pe Dumnezeu, pe Tatăl vostru cel din ceruri!" Deci, faptele bune ale noastre, trebuie să strălucească ca o lumină în faţa lumii. Ei să-L slăvească pe Dumnezeu, pentru că noi creştinii facem cele ce se cuvine a fi făcute.

Pr. C. Coman: Aş reţine din ceea ce aţi spus dumneavoastră finalul: „...ca văzând faptele voastre, lumea să slăvească pe Dumnezeu".

Pr. N. Dima: Să nu vă slăvească pe voi!

Pr. C. Coman: Dacă oameni ar da slavă ui Dumnezeu luând act de faptele noastre bune, ar fi semnalul că lucrurile se fac dintr-o perspectivă sănătoasă. De cele mai multe ori nu se întâmplă aşa. Este foarte greu să scapi din capcana autoevaluării pozitive. Eu veneam spre emisiune şi mă analizam pe mine însumi. Am ajuns la concluzia, la vârsta mea, că cel mai bun subiect de cercetat eşti tu însuţi. Mă studiam, pe subiectul acesta, şi am descoperit că am lucrat la imaginea mea publică, cu discreţie sau fără discreţie. Şi mă găseam întru totul vinovat din acest punct de vedere. Se poate lucra cu foarte mare discreţie la propria imagine. Nu încetăm să ne construim propriul piedestal, cu atât mai grav cu cât o facem prin instrumente aparent pozitive. Lumea începe să ne laude, să ne vorbească de bine. Acesta este semnalul că mergem pe o cale foarte greşită. Ar trebui ca lumea să vorbească despre Dumnezeu atunci când ne vede pe noi şi faptele noastre bune. Să-L laude pe Dumnezeu, nu pe noi, să-L slăvească pe Dumnezeu, nu faptele noastre bune! De ce nu este slăvit Dumnezeu?

Constantin Alexandru: Eu aş introduce, construind pe ce aţi spus, totuşi, noţiunea de scop. Dacă ar fi să alegem, am prefera

ca oamenii să facă fapte bune, iar dacă nu le fac întru Dumnezeu, mai bine să nu le facă de loc?

Pr. C. Coman: Indiscutabil, din punctul meu de vedere a doua variantă este corectă. Există o logică, alta decât cea a cazuisticii imediate, care conduce la fapta bună. Există o logică dumnezeiască, îi spunem noi, pe care încercăm să o împrumutăm de la modelul Hristos, care nu a beneficiat de o imagine pozitivă, nici nu a exploatat în vreun fel instrumentele vremii pentru a-şi construi o imagine pozitivă.

Pr. N. Dima: Părinte, nu l-au lăudat autorităţile, dar gura lumii Îl vorbea de bine.

Pr. C. Coman: Dânsul nu a recurs la factorii care în vremea aceea ar fi putut să-I construiască o imagine pozitivă, nu S-a împrietenit cu mai marii poporului, cu cei drepţi, cu cei învăţaţi, cu cei aristocraţi, ci a mers spre clasele sociale marginalizate, înfruntând scara de valori acceptată de societatea de atunci. Asocierea cu cei marginalizaţi - cu vameşii şi desfrânatele, cu pescarii şi cu păcătoşii - I-a creat o imagine negativă. Este evident că Mântuitorul Hristos nu a lucrat de nici un fel la imaginea Sa. Este evident că Mântuitorul Hristos nu a luptat de nici un fel pentru apărarea Sa, deşi era întru totul îndreptăţit să o facă, întrucât era evaluat cu totul nedrept de directorii de opinie din vremea Sa. Nu a căutat nici un fel de îndreptăţire. Există o tensiune între logica lumească, care se întemeiază pe cauză-efect, pe cauza imediată a efectului imediat şi logica dumnezeiască sau logica Evangheliei sau logica bisericească, care aruncă un pic mai departe punctul de sprijin. Un om care nu are acces la prezentarea faptelor bune, la modele, dar care îşi construieşte propriul lăuntric, propriul interior, într-o relaţie de căinţă faţă de Dumnezeu şi de oameni, fugind de orice slavă deşartă, ajunge la o foarte profundă

înţelegere a lucrurilor şi la o foarte copleşitoare dragoste de oameni, de unde vor izvorî multe fapte bune. Aşadar, sursa faptelor lui bune va fi alta decât cea a modelului expus sau promovat prin publicitate. Toţi Părinţii spun să ne retragem din vâltoarea lumii, să ne construim propria lume într-o imediată relaţie cu Bunul Dumnezeu, unde aflăm sursa duhovnicească, sufletească, suportul făptuirii noastre bune şi după aceea să ne întoarcem către lume cu puterea pe care ne-o dă racordarea la sursa dumnezeiască de putere şi de dragoste.

Pr. N. Dima: Şi totuşi, Părinte, credeţi că ar trebui să mai meditäm puţin la întrebarea pe care a adresat-o domnul Alexandru puţin mai devreme, respectiv cel care nu are o motivaţie religioasă creştină pentru fapta lui bună, mai degrabă să nu facă fapta bună? Dacă fapta bună este văzută ca un fel de reflexie.

Pr. C. Coman: Să ştiţi că morala creştină nu se întemeiază pe categoriile de bine şi de rău la modul suficient şi ultim, la modul absolut. Eu nu sunt specialist în morală creştină, poate un profesor de morală creştină ar avea alt punct de vedere. După opinia mea, întemeiată pe textele biblice, ale Vechiului şi Noului Testament, morala nu se întemeiază pe categoriile de bine şi de rău, ci se întemeiază pe categoriile de adevăr şi neadevăr şi pe categoriile de viu sau mort. Nu poate fi ceva bun, dacă este neadevărat sau dacă nu alimentează viaţa, ci alimentează moartea.

Constantin Alexandru: Dacă eu îmi ajut aproapele, dar nu o fac cu credinţă în Dumnezeu, nu este bine? Nu este adevărat?

Pr. C. Coman: Este bine, dar nu este adevărat până la capăt. Iar dacă ajutaţi aproapele cu credinţă potrivnică lui Dumnezeu, nu este bine.

Constantin Alexandru: Nu, îmi ajut aproapele pentru că eu cred că aşa este bine să-l ajut.

Pr. C. Coman: Nu aceasta a fost iniţial alternativa, ci fac binele fără Dumnezeu sau nu-l fac deloc.

Pr. N. Dima: Este bine dacă nu eşti un om credincios şi faci un lucru bun, o faptă bună? Se adaugă la păcate sau la virtuţi?

Pr. C. Coman: Nu este vorba dacă eşti credincios sau necredincios, ci este vorba de aşezarea ta în adevăr; atitudinile tale trebuie să izvorască din aşezarea ta în adevăr. Există un foarte mare risc în viaţa omului, acela de a trăi în neadevăr, în minciună, în amăgire. Eu sunt cel mai vârstnic dintre dumneavoastră şi vârsta mă determină să mă aplec foarte mult asupra riscului de a fi trăit într-o permanentă amăgire. Dacă este un regret mare care mă copleşeşte pe mine acum, este acela că în mare parte atitudinile mele sau demersurile mele au fost inspirate de amăgiri mai mari sau mai mici. Fundamental este ca omul să fie aşezat în adevărul propriei sale existenţe, în adevărul propriului său proiect uman. Este foarte important să ştim dacă acceptăm că acest adevăr vine de la Dumnezeu sau dacă acceptăm că adevărul nu vine de la Dumnezeu. În al doilea caz ne oprim la o morală autonomă, pe care o ilustrează ipoteza avansată de dumneavoastră, aceea de a face binele fără a-l raporta la Dumnezeu, din punctul meu de vedere, nu se aşează în adevăr.

Pr. N. Dima: Discuţia noastră nu gravitează în jurul subiectului fapte bune şi promovarea faptelor bune. Aş vrea să o extindem la tot ceea ce înseamnă imagine publică. Domnule Constantin Alexandru, aş avea câteva întrebări strict profesionale. Există conceptul de branding personal. Ce înseamnă şi cine ar fi interesat de branding personal? Vă rog să explicaţi, în română, ce înseamnă branding, pentru cei care nu sunt familiarizaţi cu acest termen.

Constantin Alexandru: Conceptul de branding pleacă de la presupoziţia că fiecare dintre noi beneficiem de o imagine anume, în percepţia celorlalţi. Semenii noştri când se gândesc la noi, se gândesc pe un set de atribute, le numim noi, care ţin fie de felul cum arătăm, fie de felul în care suntem, fie de ceea ce avem, fie de ceva în care credem. Depinde de la caz la caz. În general, atât oamenii cât şi lucrurile nu pot exista în mintea celorlalţi decât printr-un set de atribute. Branding-ul personal pleacă de la premiza că, dacă toţi oamenii vor avea o opinie despre mine, eu pot influenţa această opinie.

Pr. N. Dima: Şi anume în bine?

Constantin Alexandru: În binele pe care mi-l definesc, pentru că eu definesc cum vreau să fie percepută imaginea mea. Fie prin faptele bune mă pot poziţiona şi crea un atribut de valoare, fie alte atribute, în funcţie de cum aş vrea să fiu perceput, cum cred că sunt şi cum vreau ca lumea să mă vadă. Atunci pot să fac lucruri, pot să comunic lucruri care să ajute poziţionarea de brand, cum se numeşte ea în temeni tehnici.

Pr. N. Dima: Cine este interesat să se brănduiască? Cine este interesat de branding personal?

Constantin Alexandru: Cei mai interesaţi sunt oamenii din spaţiul public: politicieni, artişti, sportivi, oameni de afaceri pentru că spaţiul public este un spaţiu al brandului. În particular, de obicei, se cheamă brand, atunci când despre tine au o opinie, o percepţie, oamenii care te cunosc în mod direct, dar şi oameni dincolo de cercul tău proxim. Când pot spune despre tine că eşti aşa şi aşa, iar aceste atribute coincid cu ceea ce ţi-ai dori să circule despre tine, atunci se cheamă că ai un brand corect.

Pr. N. Dima: De obicei branding-ul personal depinde de mijloacele materiale sau este urmare a mijloacelor materiale de care dispune cineva? Adică, aveţi oameni bogaţi care vă spun: „Îmi pare rău că nu mă cunoaşte lumea, aş vrea să mă cunoască!", sau dimpotrivă, aveţi oameni care ştiu că au un cuvânt de spus şi vor să aibă şi mijloacele şi imaginea care să-i ajute să conteze cuvântul lor?

Constantin Alexandru: Sunt valabile ambele cazuri, depinde de tipul de influenţă pe care oamenii vor să-l aibă. Dar întorcându-ne la exemplul pe care l-aţi dat, cineva a făcut nişte fapte bune şi vrem să se ştie cine este cel care a făcut faptele bune, pentru ca şi alţii, eventual, să-i preia modelul şi să facă aşa cum a făcut acela.

Pr. N. Dima: Dar a face branding personal poate însemna şi a spune cineva multe minciuni. Adică, dacă persoana este suficient de puternică, dar nu atât de valoroasă, cum vrea să lase impresia. Adevărul se va afla. Ori insistenţa de a le promova are alt efect?

Constantin Alexandru: Nu prea mai suntem în lumea aceea. Ştiu că este o paradigmă în care noi suntem educaţi, dacă o să fii bun lumea o să afle...

Pr. N. Dima: Logica bastonului de mareşal din raniţa oricărui soldat. Toţi încep prin a fi soldaţi şi pot ajunge a fi foarte sus.

Constantin Alexandru: Da, numai că lumea a ajuns într-un stadiu în care tuturor ne este foarte la îndemână să aflăm despre ceea ce fac mulţi oameni buni. Înainte, când spaţiul era doar cel proxim: satul, comitatul, judeţul era relativ uşor ca lumea să afle despre tine că eşti bun. În momentul de faţă, fiecare dintre noi, concurăm cu toată lumea, la nivel global. Adică, şi în meseria mea şi în a dumneavoastră sunt foarte mulţi oameni

foarte accesibili, care sunt foarte buni în ceea ce fac. Simpla prezenţă nu mai garantează. În orice fel de succes, din perspectiva aceasta, este nevoie de un pic de efort de comunicare şi de diferenţiere.

Pr. N. Dima: Nu aţi preluat şi subtilitatea pe care v-am adresat-o, este sau nu o chestiune dacă se spun minciuni?

Constantin Alexandru: Nu m-am lovit de o astfel de situaţie. Nu am avut niciodată clienţi sau proiecte în care cineva să ceară se spună minciuni. Problema nu este să-ţi gonflezi expertiza sau imaginea, ci să comunici ceea ce în mod obişnuit nu comunici. Adică, să poţi să explici pe înţelesul oamenilor care te interesează, ce faci bine, cum faci binele şi de ce le-ar fi bine să lucreze cu tine. Eu nu am lucrat în spaţiul public cu artişti, cu cântăreţi, ci am lucrat în general cu oameni de afaceri, nu oameni de afaceri pe care îi vezi la televizor. A minţi este ultimul lucru pe care poţi să-l faci. Dacă ai minţit şi ieşi la iveală, lucrurile se cam termină, nu prea se poate aceasta!

Pr. N. Dima: Respectiv, preluaţi un tânăr inteligent pe care trebuie să-l brănduiţi, astfel încât să devină un foarte bun director sau manager al unei companii sau să ocupe o funcţie foarte bună într-o anumită companie privată. Aceasta poate să însemne branding personal?

Constantin Alexandru: Am lucrat cu mai mulţi oameni, însă brandingul ţine mai puţin de sporirea competenţelor persoanei respective. Acesta este un subiect.

Pr. N. Dima: Competenţele le-am spus: un tânăr inteligent, cu carte doar, care nu are pârghiile să ajungă la postul dorit.

Constantin Alexandru: Da, pârghiile nu sunt finalmente de comunicare, contează şi ele, ci ţin de alte competenţe care

trebuie să pornească inteligența, să știe ce să facă cu ea. Ține de capacitatea lui de a se instrui în mod oportun, adică de a învăța lucrurile cele mai bune, ca să acceadă unde vrea. Efortul de branding, de obicei, se apleacă asupra unui fel de a comunica coerent și concis lucrurile la care știi că ești bun. Nu a te lăuda cu ele, ci pur și simplu a le spune într-un fel în care să fie clar pentru celălalt ce fel de beneficii ar putea avea după urma colaborării cu tine.

Pr. N. Dima: Se pare că nu este un lucru simplu, dacă este nevoie de un specialist în asta!

Constantin Alexandru: Nu este chiar o știință speculantă...

Pr. N. Dima: Să nu ne spuneți că nu este nevoie de dumneavoastră.

Constantin Alexandru: Nu spun că este atât de mare nevoie. Sunt și oameni care o fac foarte bine singuri, dar sunt și oameni care neavând obișnuință, în dialogul cu un specialist sau cu un consultant își clarifică lucruri, îl ajută să ia decizii bune. Mulți dintre noi suntem împrăștiați, facem foarte multe lucruri în același timp, ceea ce nu ne ajută să obținem rezultate în toate ariile în care ne-am întins. În această situație, discuția este despre ce să nu faci sau despre ce să faci.

Pr. N. Dima: Pe scurt, pentru a face branding personal, înseamnă să te lauzi.

Constantin Alexandru: Nu, este foarte prost pentru branding personal să te lauzi. Lăudăroșenia nu este niciodată un atribut de dorit pentru un branding personal. Te pune într-o

postură în care oamenii nu vor să aibă de-a face cu tine. Dimpotrivă, modestia este un atribuit de branding personal. Noi facem o mare confuzie între a comunica şi a ne lăuda. Nu ştim să comunicăm. Ni se pare că atunci când trebuie să povestim despre noi, dacă nu ne lăudăm, nu avem ce spune despre noi. Ba avem foarte multe lucruri de spus.

Pr. N. Dima: Deci poţi să vorbeşti de bine despre tine însuţi, fără să te lauzi?

Constantin Alexandru: Nu neapărat de bine, dar poţi să povesteşti ce ai făcut, prin ce experienţe ai trecut, ce ştii să faci, cum ai mai ajutat pe alţii. Poţi să povesteşti despre lucrurile pe care ştii că le-ai făcut, nu să te lauzi cu ele.

Pr. N. Dima: Cred că o lecţie de genul acesta...!

Pr. C. Coman: Mă bucur să asist la o lecţie de introducere în branding personal, pentru că mă provoacă din perspectiva teologică şi a preotului. Îmi dau seama că, iată, încă o problemă, între multe altele, asupra căreia noi, teologii, nu reflectăm îndeajuns de mult. Aşa cum spune domnul Alexandru, totul se petrece în funcţie de scop. Vă citam *Patericul* şi găsesc şi acolo preocupare pentru branding personal, numai că discursul este într-un sens total invers.

Pr. N. Dima: Adică?

Pr. Coman: Găsim monahi care intră în postura de nebuni, pentru a nu fi sesizaţi de ceilalţi că sunt extrem de avansaţi duhovniceşte. Într-o obşte monahală foarte mare ajunge la un moment dat un Avva Daniil, seara, cu ucenicul său şi sunt invitaţi

la cină. În acest timp, una dintre monahii stătea afară şi se tăvălea, ameţită ca de băutură, cum ne spune părintele. Avva Daniil întreabă pe maica stareţă ce se întâmplă cu aceasta. „Este una din surorile noastre care a căzut, nu o mai putem de nici un fel controla", le spune stareţa. Avva Daniil avea, însă, vederea cu duhul şi când se retrag toţi seara la culcare, îi spune ucenicului să o urmărească. Într-adevăr, se ascund amândoi după un perete şi o urmăresc, iar când toată lumea se culcă, acea soră se ruga înălţându-şi mâinile la cer şi de atâta înduhovnicire se ridica de la pământ. Când se auzea un zgomot, de teamă că cineva ar putea s-o vadă, din nou se aşeza în postura aceea de căzută şi de ameţită ca de băutură. Un alt exemplu este al unui frate călugăr care era într-o piaţă şi-şi lega tinichele de cingătoare, şi tot un avvă înţelept şi-a dat seama că acel nebun de fapt nu era un nebun, ci ascundea în el un sfânt. L-au prins, l-au dus la arhiepiscopul locului şi sub presiunea episcopului a mărturisit că era un călugăr care se luptase mulţi ani cu duhul desfrânării şi biruise, dar tot pentru atâţia ani îşi propusese să se aşeze în această postură de batjocură a lumii. Iată un brand, dacă îngăduiţi. Observaţia importantă este în funcţie de ce scop ne construim brandul? Iar a doua, imaginea pe care brandul o dezvoltă, este imaginea unei lumi în competiţie, într-o continuă şi nemiloasă competiţie!

Pr. N. Dima: Şi nu recunoaşteţi acest brand?

Pr. C. Coman: Absolut, îl recunosc dar încerc să-l evaluez ca teolog şi ca preot. Ca exponent al Bisericii şi Evangheliei Mântuitorului Hristos, mă întreb ce reacţie să am faţă de această competiţie? Intru şi eu în ea ca preot sau ca Biserică sau mă lupt din răsputeri să stau în afara ei?

Pr. N. Dima: Dânsul ar spune că sunteţi împins în ea!

Pr. C. Coman: Aş propune, cu foarte multă responsabilitate, conştient că pot greşi evident, să ne disociem foarte clar de duhul lumesc, de cultura lumească care nu are de-a face cu duhul Evangheliei Mântuitorului Hristos. Să mă ierte domnul Alexandru, poate îi sună radical şi fundamentalist, dar nu este deloc, lucrurile sunt într-o tensiune evidentă. Pe de-o parte, unii oameni - poate foarte mulţi sau cei mai mulţi - îşi dezvoltă o cultură autonomă, pe de altă parte alţii - poate mai puţini - încearcă să nu fie autonomi în viaţă, ci să se întemeieze, cât pot, pe perspectiva dumnezeiască, dezvoltând o cultură neautonomă, care-L include pe Dumnezeu. Cele două culturi sunt în foarte mare tensiune. Iată de ce eu, dacă, de exemplu, mi-aţi propune să intru într-o competiţie onestă, cum aţi spus dumneavoastră şi cred în acest lucru - deşi ipocrizia este mai mare la cei care s-ar arăta oneşti pentru că lăudăroşenia este un branding grosolan, în timp ce celălalt este un branding subtil dar în esenţă reprezintă acelaşi lucru - atunci eu intru cu o conştiinţă sinceră a propriei mele măsuri, a propriei mele staturi, indiferent de ce natură ar fi ea: morală, profesională, etc. Conştiinţa propriei măsuri îţi este dată în funcţie de etalonul cu care te măsori. Este vital etalonul în funcţie de care te evaluezi. Etalonul meu, ca om credincios, este măsura dumnezeiască. Etalonul unui necredincios nu este măsura dumnezeiască, este măsura omenească obişnuită. Eu cred că măsura la care este chemat omul să acţioneze, este măsura dumnezeiască. Aşa învăţăm şi aşa propovăduim noi. Nimeni dintre noi nu va îndrăzni să pretindă că a realizat ceva prin raportare la măsura dumnezeiască. Atunci, singura stare reală şi onestă a omului este cea de smerenie, de căinţă, că nu a reuşit să se ridice de la pământ un milimetru. Ba mai mult, s-a dus în jos. Dacă mă compar cu statura semenilor mei, voi găsi

uşor pe cineva mai slab ca mine la colţul străzii sau în vecini sau în familie, pe cineva mai puţin moral ca mine, mai puţin pregătit şi atunci îmi voi construi şi eu un suport propriu, care este fals, pentru că vecinul meu sau semenul meu, care nu este împlinit, nu poate fi un etalon. Invocaţi modelul, care până la un loc reprezintă o pârghie foarte importantă şi foarte necesară dar cine este acel model? Dacă este modelul omului de succes, profilul omului de succes, aflăm din Dumnezeieştile Evanghelii că el nu este plăcut lui Hristos. Ci, dimpotrivă, profilul omului care a eşuat şi caută scăpare, acela este simpatizat de Hristos. Paradoxal, nu conştiinţa împăcată este agreată, ci conştiinţa frământată etc.

Pr. N. Dima: Daţi-mi voie să încerc să vă contrazic, cu toată smerenia. Succesul se evaluează şi el în diferite grade, dar nu putem spune că toţi oamenii de succes sunt nişte ticăloşi, mai sunt şi de treabă. Nu aţi spus ticăloşi, dar haideţi să cunoaştem un om de treabă care în decursul vieţii lui a făcut foarte mult bine. Avem un filmuleţ pe care părintele Mihai Miron, producătorul emisiunii noastre, l-a descoperit pe internet. Este un reportaj făcut de o emisiune americană, despre un om, un filantrop, care a făcut multe lucruri bune în viaţa lui, dar nu s-a ştiut până la un anumit punct cine este el. Omul acesta, Lary Stewart, şi-a deconspirat până la urmă identitatea, este misteriosul filantrop care a dat sume foarte de mari în preajma Crăciunului unor persoane necunoscute, înainte de a muri. A murit în urmă cu câţiva ani de cancer şi înainte de a muri a spus cine este, pentru ca presa să nu facă ulterior speculaţii, nici în ceea ce priveşte persoana lui, nici în ceea ce priveşte identitatea, ca să nu conducă la o altă persoană. Nu ştim precis de ce n-a spus timp de 25 de ani nimic. Din punctul dumneavoastră de vedere este un comportament firesc?

Constantin Alexandru: Credeţi că a făcut o faptă bună, Părinte?

Pr. C. Coman: Bineînţeles că a făcut o faptă bună, dar nu putem să legiferăm o astfel de atitudine, să facem milostenie, iar apoi să arătăm lumii prin televiziune ce am făcut noi.

Constantin Alexandru: Eu întrebam dacă a făcut o faptă bună? Noi nu ştim dacă a făcut în credinţă de Dumnezeu. Suntem de acord că el a făcut o faptă bună, iar dacă el a făcut-o pentru Dumnezeu sau nu, este un alt plan al discuţiei.

Pr. C. Coman: Sunt întru totul de acord!

Constantin Alexandru: Dacă el a făcut o faptă bună şi pe noi ne inspiră, este de admirat. Eu mi-aş fi dorit mai mult un clip cu un român.

Pr. N. Dima: Bine, nu am avut timp să-l facem, nu putem da exemple...

Constantin Alexandru: Da, m-ar fi inspirat mult mai mult dacă ar fi fost un clip cu un român, care ar fi şi preot ortodox.

Pr. N. Dima: Aici avem o observaţie.

Constantin Alexandru: Eu am nevoie de modele.

Pr. C. Coman: Perspectiva dumneavoastră este foarte evidentă şi foarte consecventă cu teoria pe care ne-aţi expus-o, ca specialist în branding şi în imagine. Într-adevăr, discursul dumneavoastră este impecabil, dar el prezintă o cultură diferită de cea a Bisericii. Aceasta am vrut să spun.

Constantin Alexandru: Aşa este Biserica?

Pr. C. Coman: Continuaţi să dezvoltaţi lucrurile în logica dumneavoastră, dar trebuie să vă spun că logica Bisericii este diferită. Logica bisericii este diferită şi dumneavoastră nu o acceptaţi. Nu veţi ieşi niciodată din logica dumneavoastră şi nu insistaţi ca noi să fim de acord cu logica dumneavoastră. Din

mulţimea de oameni sfinţi din epoca Mântuitorului Hristos, şi erau foarte mulţi, făceau programat, riguros milostenie cu strictă regularitate dând zeciuială din tot ce aveau şi câştigau. Dintre toţi aceia care-şi făceau datoria cu multă seriozitate, singura care a rămas în Evanghelie a fost femeia văduvă, pentru bănuţul pe care l-a aruncat în cutia milei. Şi aceasta pentru că bănuţul reprezenta toată averea dânsei. Banul văduvei îl regăsim ca imagine comună pentru toţi. Băbuţele noastre, bunicile noastre, mamele vin duminică de duminică şi din pensioara lor de un milion-două dau jertfă la biserică un leu sau 50 de bani. Toţi ştim lucrul acesta şi iată nu ne impresionează, nu ne serveşte de model. Ne serveşte de model să-l vedem pe domnul X, că împarte sute de dolari sau că spune la sfârşitul vieţii că a dat un milion. Dar ar fi interesant, după Evanghelie, să ştim din câte milioane a dat un milion? Eu nu vreau să-l evaluez, dar dacă dânsul vrea, trebuie întrebat din câte milioane a dat unul? Ultimii bănuţi daţi, înseamnă ceva, iar un milion din o sută sau un miliard, înseamnă altceva!

Constantin Alexandru: Dar pentru cel care primeşte ce relevantă are?

Pr. C. Coman: Dar noi discutăm gestul celui care dă, nu al celui care primeşte!

Constantin Alexandru: El face oamenii bucuroşi. Din perspectiva modelului eu înţeleg, dar partea cu doamnele care contribuie la biserică, îmi lipseşte jumătatea cealaltă, adică, ce face Biserica cu banii aceia?

Pr. Coman: Dacă ascultaţi emisiunile de pe Trinitas Radio şi Tv., veţi vedea că aici se spune foarte frecvent ce se întâmplă cu banii Bisericii.

Constantin Alexandru: Să se ştie mai mult.

Pr. C. Coman: Punctul meu de vedere este că se ştie deja prea mult, să mă ierte părintele şi să mă ierte şi superiorii mei ierarhi. Se ştie prea mult deja.

Pr. N. Dima: Noi, ca instituţie, avem un anumit tip de responsabilitate din perspectiva imaginii unui preot îmbrăcat în reverendă care împarte bani pe stradă. Dumneavoastră aţi putea spune că se transformă într-un model. Poate că da, dar experienţa mea spune că există critici care nu apreciază partea pozitivă, ci partea cealaltă şi găsesc mereu o intenţie ascunsă în spatele actului respectiv. Iar în ce priveşte mica dumneavoastră dispută cu părintele există două jumătăţi ale gestului, jumătatea care oferă şi jumătatea care primeşte. Cele două pot avea stări sufleteşti complet diferite, adică cel care dă poate să fie un nemernic, iar cel care primeşte poate să fie un sfânt.

Constantin Alexandru: Dar nu e cazul ăsta.

Pr. N. Dima: Este foarte greu! Sunt atâtea lucruri pe care nu le ştim despre el şi din punct de vedere spiritual. Totuşi este important, repet, din perspectiva primei jumătăţi, a celui care oferă, este important să ştim dacă el este miliardar. Dacă este miliardar şi a dat numai un milion e cam puţin!

Pr. C. Coman: Mai sunt şi alte întrebări, dacă este să speculăm. Dacă miliardele acelea le-a făcut într-adevăr pe propriile sale puteri sau exploatând neonest ceea ce Dumnezeu a dat tuturor.

Pr. N. Dima: Întrebarea esenţială: cât ar fi fost de-ajuns?

Pr. C. Coman: Răspunsul Mântuitorului este banul văduvei. Evident, cel care dă tot ce are dă cel mai mult! Cel care dă numai o parte din cât are, indiferent cât ar fi de mare acea parte, dă mai puţin decât văduva.

Pr. N. Dima: Dacă vrei să fii desăvârşit vinde tot ce ai şi împarte săracilor şi vino după mine.

Pr. C. Coman: Părinte director, lucrurile trebuie disociate. Este un duh al lumii care exercită o presiune fantastică asupra Bisericii. Biserica trebuie să reziste acestei presiuni. Indiscutabil, dintotdeauna Biserica a făcut compromisuri absolut necesare petrecerii ei în lume, împrumutând instrumente lumeşti de gestionare şi funcţionare. Finanţele noastră bisericeşti funcţionează după modelul finanţelor lumeşti. Avem şi noi banii la bancă etc. Noi înşine, preoţi şi teologi şi ierarhii, vorbim despre riscul secularizării. Ce înseamnă secularizarea nu priveşte lumea. Secularizarea lumii este o exprimare tautologică! Secularizarea este un fenomen care priveşte Biserica şi care echivalează cu pătrunderea, riscant de mare şi dezechilibrată, a duhului lumesc în Biserică. Când vorbim despre secularizarea Bisericii înţelegem că Biserica funcţionează lumeşte, după logica lumească. Ceea ce ne spuneţi dumneavoastră este o logică perfectă, dar este o logică lumească care se întemeiază pe o cultură autonomă, care nu ţine seamă de Dumnezeu. Iar noi, dacă nu ţine seamă de Bunul Dumnezeu, trebuie să dăm jos rasele de pe noi şi să nu ne mai numim preoţi şi teologi. Cultura despre care spuneaţi, dacă ar ţine seama de Dumnezeu, ar trebui, să vă determine - după ce vă duceţi acasă diseară şi citiţi Sfintele Evanghelii - să vă reconsideraţi teoria despre branding.

Pr. N. Dima: Asta înseamnă că dânsul o să îşi piardă locul de muncă?

Pr. C. Coman: Nici vorbă! Va fi mult mai căutat. Va fi un specialist în branding creştin, care să aibă la bază Evanghelia lui Hristos. S-ar duce la acel domn care tot este invocat în zilele acestea, care ridică stindardul creştin şi proclamă identitatea creştină cu glas mare, dar nu îşi conformează atitudinile Evangheliei, pentru că nu are un bun specialist în branding creştin care să-l sfătuiască.

Pr. N. Dima: Până la urmă mergem într-o direcţie care să ne aproprie de o concluzie? Suntem pentru imagine sau suntem pentru discreţie? Sau împărţim lucrurile şi spunem că sunt categorii sociale care nu pot scăpa de presiunea imaginii pentru că altfel nu au viaţa pe care şi-o doresc, şi sunt categorii care îşi pot permite să trăiască într-o discreţie şi nimeni nu va simţi nevoia ca ele să intre în lumina reflectoarelor vreodată. Există aceste două categorii sau nu?

Constantin Alexandru: Dacă există, cred că distincţia, cum spuneam şi la început, trece prin setul personal de valori, unii care rămân în relaţie cu Dumnezeu, iar alţii care rămân în relaţie cu sine sau cu oamenii din jur. Important este ca oamenii să fie împăcaţi cu alegerea pe care au făcut-o.

Pr. N. Dima: Dar recunoaşteţi că instrumentele pe care le folosiţi în brandingul personal al unor oameni foarte bine intenţionaţi şi care sunt specialişti în domenii, tot demersul se încadrează în sfera pozitivului, în sfera etică, dar instrumentele pe care le folosiţi sunt folosite şi pentru a crea vedete de carton şi personaje care aglomerează până la obsesie spaţiul public,în timp ce personajele oneste şi care au un cuvânt de bun simţ şi un profil pozitiv nu mai au loc? Atunci, nu vă este puţin ciudă pe profesia pe care o reprezentaţi?

Pr. C. Coman: Îmi daţi voie, părinte moderator, să pun o întrebare domnului Alexandru: Cum apreciaţi dumneavoastră societatea românească din perspectiva brandingului? Promovarea, ca atare, a valorilor se vede a avea vreun rezultat? Mergem înainte, mergem înapoi, ne ajută la ceva brandingul? Aceasta m-ar interesa pe mine.

Constantin Alexandru: Depinde din ce perspectivă discutăm. În afacerile private eu cred că are efecte benefice. Oameni valoroşi au ajuns să fie cunoscuţi şi să poată servi drept model. Oameni

care au afaceri modeste, care au crescut prin muncă, care angajează foarte mulţi oameni, care plătesc taxe la stat, au o afacere etică şi onorabilă. Faptul că ei au devenit cunoscuţi i-a ajutat şi pe alţii să nu mai considere că singura şansă de succes sunt şpăgile, furtul şi aşa mai departe. Să înţeleagă că este o monedă de succes etic în spaţiul public aşa cum arată el astăzi la o lună sau două după criza politică din vară, iar în planul alegerilor mi se pare că deformatorii de opinie sunt mult mai puternici decât formatorii de opinie. Personajele îndoielnice, din punct de vedere moral, au o audienţă mult mai mare, o anvergură, un spaţiu mediatic mult mai mare şi acolo mi se pare că pierdem teren. Eu mi-aş dori foarte mult ca Biserica să joace un rol mai activ în păstrarea reperelor morale. Din păcate, aici discreţia nu cred că ajută scopului pe care-l doriţi, cu cât oamenii morali, cinstiţi, sunt mai discreţi, cu atât ceilalţi sunt mai vizibili. Ei vor crea curente de opinie favorabile lor. Aceasta este lumea în care trăim.

Pr. C. Coman: Profilul de succes bisericesc este în contrast total cu profilul de succes pe care l-aţi descris dumneavoastră şi atunci nu putem să ne înscriem pe linia profilului de succes pe care îl promovaţi.

Constantin Alexandru: Nu văd cum o să câştigaţi bătălia?

Pr. C. Coman: Vă spun eu, nu cu resurse omeneşti. Noi recurgem şi la alte resurse!

Pr. N Dima: O discuţie foarte interesantă! Demult nu am mai avut o asemenea ciocnire de opinii în studioul Trinitas Tv.

Pr. C. Coman: Eu receptez provocarea din această seară pentru teologia românească, pe care o reprezint, pentru preoţia noastră. Este o provocare foarte rară. Trebuie să fim mult mai atenţi, să elaborăm mai mult asupra acestor problema care par a preocupa societatea sau anumite domenii ale societăţii. Trebuie

să avem replică teologică foarte bine articulată, nu o alta decât cea pe care am expus-o, dar mult mai bine elaborată şi mai articulată.

Pr. N. Dima: Mulţumesc foarte mult pentru experienţă. Doamnelor şi domnilor vă mulţumesc şi dumneavoastră pentru atenţie. Cu bine.

Omul în suferinţă este singur.
Suferind singur, este chemat
să se întoarcă înspre sine,
să se adune din toate risipirile
şi să se raporteze exclusiv
la Dumnezeu.
Despre Cruce.

Trinitas Tv, 2010,
Realizator: Pr. Nicolae Dima

Bine v-am regăsit, stimaţi telespectatori! Doamnelor şi Domnilor, ne pregătim pentru a-L urma pe Mântuitorul Hristos pe drumul Crucii Sale, pe drumul către Golgota, şi este minunat dacă putem să ne întâmplăm şi noi pe acolo, venind dinspre ţarină, să-i ducem Crucea Mântuitorului, aşa cum a făcut Simon Cirineul. Vorbim despre atmosfera intensă a Săptămânii Pătimirilor Domnului, atmosferă care ar trebui să ne domine în această săptămână, despre pregătiri, vorbim şi despre 1 Mai şi despre multe altele cu invitatul nostru din această seară, Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin Coman, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian" din Bucureşti. Bine aţi venit, Părinte!

Bună seara, bine v-am găsit!

Sunt bucuros că sunteţi în studioul nostru, pentru că avem mai multe subiecte, unele dintre ele foarte delicate. Cum este cu 1 Mai? Mi-au căzut ochii pe un interviu de astăzi, de la o emisiune de ştiri, în care invitatul, un senator, spunea că orice creştin astăzi îşi ia o dezlegare de la duhovnic şi merge şi el şi mănâncă un mic la grătar şi bea o halbă de bere, în cinstea zilei de 1 Mai. Chiar aşa să fie oare, în Săptămâna Pătimirilor Domnului?

Coincidenţa de anul acesta, când 1 Mai cade în Săptămâna Mare, pune mai tranşant şi mai apăsat în lumină tensiunea dintre perspectiva bisericească, creştinească, dumnezeiască asupra lucrurilor, şi cea lumească. În primul rând este atât de nepotrivit

să vorbim - poate greşesc - despre sărbătoarea muncii, într-o săptămână care ne duce spre sensul dumnezeiesc al existenţei, care nu este munca ci este sărbătoarea, praznicul. Noţiunea de munca, de fapt, nici nu ar trebui prea mult folosită în texte, deoarece este asimilată cu chinul - muncile iadului - munca este asociată condiţiei căzute a omului, este ceva chinuitor. Nu poate exista o sărbătoare a muncii. Eu nu aş agrea o astfel de sărbătoare a muncii. Mai cu seamă în această Săptămână a Patimilor, când trebuie să uităm şi calendarul lumesc. Suntem în Săptămâna Mare, când avem Lunea cea Mare, Marţea cea Mare, Miercurea cea Mare, Joia cea Mare, Vinerea cea Mare, Sâmbăta cea Mare. Numai când aud aceste indicative şi denumiri oamenii ştiu despre ce este vorba. Nu mai ştim că este 1 Mai sau 30 aprilie, nici nu ne mai interesează. Este, aşadar, o chemare să ne detaşăm de reperele lumeşti ale existenţei, tocmai pentru că suntem în miezul parcursului dramatic, fundamental, existenţial al istoriei mântuirii, care este marcat, cum ştim bine, şi în viaţa noastră bisericească, liturgică, şi în viaţa personală.

În condiţiile acestea mai încercăm să criticăm fumul de grătare de 1 Mai sau este aproape vulgar?

Absolut vulgar! Nu cred că trebuie să ne mai preocupe. De o anume atitudine este nevoie. Să ne asumăm şi noi, preoţii, o anumită condiţie decadentă a celor din jurul nostru, care depind într-o oarecare măsură şi de noi. O anumită măsură decadentă care ţine chiar de educaţie, nu neapărat de educaţie creştină, ci de educaţie pur şi simplu. Eu cred că marea majoritate a românilor, în această săptămână, nu vor „cinsti", cum spuneaţi d-voastră, ziua de 1 Mai, ci vor fi articulaţi, mai curând, la chemarea liturgică a Bisericii.

Să sperăm că aşa este. Părinte, este pace pe drumul Crucii sau nu este pace? Aceasta este tema pe care am formulat-o: Pacea de pe drumul Crucii. Când Îl urmezi pe Hristos Domnul ai în suflet linişte, ai în suflet bucurie sfântă sau ai tulburare?

Sunt două răspunsuri. Unul dintr-o perspectivă speculativă, teoretică, căreia mai curând suntem noi tributari, şi unul dintr-o perspectivă existenţială, a experienţei. Dacă a făcut cineva experienţa urmării lui Hristos pe drumul Crucii, fie şi într-o măsură foarte mică, atunci poate să dea răspuns de acolo, spunând: Da, într-adevăr, cineva care îşi asumă drumul chinului, al umilinţei, al îndurării sălbăticiei celor din jur, al scuipărilor, al pălmuirilor şi toate celelalte - tot acest instrumentar al batjocurii din partea lumii - dacă îşi asumă cineva acest drum, chiar şi într-o măsură foarte mică, probabil că a gustat din pacea Crucii, cum spuneţi dumneavoastră. Sigur, celălalt răspuns, dintr-o perspectivă speculativă, îl ştim din cărţi, din dumnezeieştile Evanghelii, din mărturiile Părinţilor şi din mărturiile celor care, de-a lungul istoriei Bisericii, în toată literatura creştină, ne spun că aceasta este calea care duce la linişte, la pace, la împlinire, calea asumării suferinţelor de orice fel, nu cea a evitării lor. Prin urmare, răspunsul este da. Şi, dintr-o perspectivă teoretică-speculativă, şi dintr-o perspectivă existenţială, a experienţei. Sigur, majoritatea oamenilor caută liniştea şi pacea fugind de suferinţă. Ar fi însă chiar profanator ca, în ziua în care Mântuitorul Hristos Se pregăteşte pentru crucificare, noi să vorbim de o alternativă la această cale. Nu există alternativă la cale Crucii. Aceasta este Calea! Aceasta este calea care duce nu numai la linişte, la pace, la bucurie, ci şi la depăşirea condiţiei stricăcioase a existenţei lumeşti. Prin urmare, ne deschide calea spre existenţa nestricăcioasă, spre existenţa dumnezeiască. De altfel, omul nu-şi găseşte pacea şi liniştea decât atunci când îşi găseşte sensul, când se identifică

cu sensul, cu chemarea sa ultimă, iar chemare aceasta este a trăi împreună cu Dumnezeu. Această chemare este mărturisită de Dumnezeu, de Scripturi în toate timpurile, dar este dovedită şi de aspiraţia noastră spre absolut. Nemulţumirile noastre faţă de măsurile bucuriilor lumeşti dovedesc acest lucru. Indiferent cât de mari ar fi aceste bucurii, omul nu se va linişti: „Neliniştit este sufletul meu, cum spunea Fericitul Augustin, până când Îl va întâlni şi se va linişti în Bunul Dumnezeu".

Avem reflexul de a ne teme astăzi de suferinţă. Este un reflex general?

Este un reflex susţinut de instinctul de conservare, dar instinctul de conservare pledează decadent pentru viaţa aceasta, pentru supravieţuirea biologică în limitele stricăcioase. Ori noi avem chemare spre o altă viaţă şi trebuie să o spunem cu tărie, îndeosebi în aceste zile. Învierea lui Hristos este cea mai puternică, mai fermă şi mai zguduitoare chemare a omului spre o altă condiţie -, condiţia îndumnezeirii. De altfel, parcursul acesta dramatic al Mântuitorului Hristos, cum ne spune Sfântul Apostol Pavel în cunoscutul imn din Epistola către Filipeni (2,6-11), este cel care conduce la slăvire, la încununare cerească. De la chipul dumnezeiesc, existând asemenea lui Dumnezeu, Fiul lui Dumnezeu S-a deşertat pe Sine şi a luat chip de rob, făcându-Se asemenea oamenilor, smerindu-Se, ascultător făcându-Se până la moarte, şi încă moarte pe Cruce. De aceea, spune în continuare Sfântul Apostol Pavel - de aici începe finalitatea şi chemarea, destinaţia demersului evenimentelor dureroase din viaţa lumii şi a Mântuitorului Hristos: pătimirile, moartea Mântuitorului Hristos, Răstignirea - „De aceea Dumnezeu, L-a preaînălţat, şi I-a dăruit Lui nume mai presus de orice nume, ca tot genunchiul să I se plece, al celor cereşti şi al celor pământeşti şi al celor de dedesubt,

şi toată limba să mărturisească că Domn este Hristos, spre slava Tatălui". Să mărturisească, deci, puterea, dumnezeirea lui Hristos. Prin urmare, la acest statut îndumnezeitor ne cheamă Dumnezeu. Acesta este masajul fantastic pe care lumea nu îl agreează prea mult. Lumea vrea soluţii exclusiv pentru această viaţă pământească, dar să încheiem tot cu un cuvânt al Sfântului Apostol Pavel, din prima Epistola către Corinteni: „Dacă noi nădăjduim în Hristos numai pentru viaţa aceasta, suntem mai de plâns decât toţi oamenii" (1 Cor. 15,19). Deci nădejdea noastră în Hristos trebuie să îndeplinească această condiţie, să vizeze învierea şi viaţa veşnică. Oricât de puţin credibilă ar părea această perspectivă, pentru că, într-adevăr, noi suntem striviţi de dovezile zdrobitoare ale acestei existenţe pământeşti, de dovezile zdrobitoare ale sfârşitului implacabil, care înseamnă moartea pentru cei mai mulţi, ne deschidem foarte greu spre perspectiva vieţii veşnice, nestricăcioase, îndumnezeite şi îndumnezeitoare.

Hristos pe drumul Crucii este mai puţin atractiv, mai puţin convingător pentru persoanele care nu sunt foarte apropiate de Biserică, decât Hristos triumfător în dimineaţa Învierii. Pentru cei care nu sunt aproape de credinţă, care este înţelesul Săptămânii Pătimirilor Domnului, care este înţelesul suferinţei Mântuitorului? Cum trebuie privită această suferinţă, atunci când ai de-a face cu o figură emblematică, care ar trebui să te marcheze, să te impresioneze, să te seducă, astfel încât să-i predai toată viaţa ta? Vă vorbesc acum şi din perspectiva întâlnirilor la spovedanie cu oameni care sunt sceptici şi care ar aştepta din partea Bisericii mesajul de speranţă, mesajul de bucurie, de liniştire, ori acum este o perioadă în care noi experimentăm un zbucium extraordinar, care este drama Mântuitorului de dinaintea Răstignirii.

Există o premiză esenţială pentru a accesa aceste realităţi cu şansa de a le înţelege, anume aceea de a renunţa la creditarea totală a raţiunii omeneşti, deoarece cu raţiunea umană autonomă nu putem pătrunde sensul acestor lucruri despre care vorbim, nu putem înţelege demersul parcursului istoric al Mântuitorului Hristos, batjocura şi Crucea, care sigur că Îl pun într-o postură dezagreabilă. Omul umilit, mai ales când este o persoană cum deja fusese El perceput, un învăţător, un om cu puteri foarte mari, cu cuvânt cu putere multă, Care săvârşea minuni, o persoană în care cel puţin iudeii contemporani vedeau un proroc, ucenicii Săi vedeau mult mai mult. Şi totuşi, aceea este calea prin care putem să recuperăm condiţia noastră corectă în faţa lui Dumnezeu. Sunt două perspective – încerc să nu teologhisesc, dar mă tem că este inevitabil. Există o pedagogie a lucrului: uitându-ne la Mântuitorul Hristos, vedem calea pe care suntem chemaţi şi noi s-o urmăm, o cale grea, dar care duce la izbăvire; în timp ce calea noastră poate să fie uşoară, dar nu duce la izbăvire, ci duce la pierire şi la rătăcire, la eşec total existenţial. Dar există ceea ce ne scapă din vedere, un parcurs care afectează în mod esenţial firea umană a Mântuitorului Hristos şi, prin aceasta, firea umană în totalitatea ei şi creaţia în ansamblul ei, în asemenea măsură încât, teologic vorbind, putem considera evenimentul de importanţa unei a doua creaţii. Ceea ce se întâmplă, prin urmare, cu firea omenească a Mântuitorului Hristos în acest parcurs, cu Răstignirea, cu Moartea, cu Învierea, cu Înălţarea la ceruri şi cu şederea de-a dreapta Tatălui, este parcursul care echivalează cu o nouă creaţie. Spunea un profesor al nostru foarte frumos, pe vremuri, că după Învierea Mântuitorului Hristos, nici luna, nici soarele, nici pământul, nici oamenii nu mai sunt aceiaşi. Deci, până la urmă, există un impact esenţial, fundamental, ontologic şi cosmologic al evenimentului. E greu să discutăm amănunţit acest lucru. Cine doreşte mai mult poate

să cerceteze teologia Părintelui Stăniloae unde este mult dezvoltat acest aspect al îndumnezeirii firii omeneşti a Mântuitorului Hristos şi al relevanţei sau însemnătăţii acestei îndumnezeiri pentru om în general şi pentru creaţia întreagă. Deci, acest parcurs nu este numai unul pedagogic, nu se propune numai ca model, ci, în sine, presupune o schimbare ontologică radicală a întregii existenţe create. Sigur că nu ne este suficientă mintea pentru a înţelege aceste lucruri. Toţi Părinţii, începând cu scriitorii biblici, ne spun că omul trebuie să beneficieze de împărtăşirea şi luminarea Duhului pentru a putea pătrunde cât de cât aceste taine dumnezeieşti. De altfel, noi nu putem pătrunde nici tainele mai mici, taina propriei noastre existenţe create, de exemplu.

Da, este adevărat. Însă Mântuitorul Iisus Hristos, Care Se apropie de Cruce conştient perfect de misiunea pe care o are, pe de-o parte, pe de altă parte ezitant, este El încurajator pentru oamenii care parcurg şi ei suferinţe la rândul lor? Mântuitorul Hristos Care Se roagă ca paharul să fie îndepărtat de la El, este un model absolut în momentul în care noi înşine suferim?

Este Modelul absolut! Cred că este singurul model cu adevărat încurajator, mobilizator şi consolator. Altul nu există. Eu, ca preot, pot să dau mărturie că cel aflat în suferinţă este ajutat de cel care suferă. Suferinţa altcuiva îl ajută pe cel suferind. Cel care nu suferă, nu îl ajută pe cel care suferă. Este vorba de o oarecare solidaritate în suferinţă, care duce la o înţelegere reciprocă şi la o mângâiere. Cu atât mai mult ajută postura Mântuitorului Hristos, Care suferă această umilinţă ultimă fără a avea vreo vină, vreun păcat, deci, întru totul pe nedrept. Şi, cu atât mai mult cu cât aveam de-a face cu Dumnezeu Însuşi, Care suportă acestea din partea făpturii Sale, a oamenilor. De aceea, omul în faţa suferinţei este singur, ca şi Mântuitorul Hristos. Pentru că

numai cel care are experienţa suferinţei i se poate alătura. Omul în suferinţă este, de obicei, singur. Este şi o pedagogie dumnezeiască aici. Suferind singur, omul este chemat să se întoarcă înspre sine, înlăuntrul său şi să se roage, să se adune din toate risipirile lumii şi să se raporteze exclusiv la Dumnezeu. Dacă a avut experienţa unei firave rugăciuni vreodată, a unei raportări sincere şi consistente la Dumnezeu, dacă a rostit vreodată Numele lui Hristos, acum Îl va rosti cu mult mai mult folos şi cu mult mai mult conţinut. Am fost cu toţii prin spitale, ştim câtă suferinţă este şi ştim cât de puţin pot ajuta oamenii pe cel aflat în suferinţă. Omul în suferinţă atinge şi experienţa umilinţei celei mai dureroase. Acum câteva săptămâni am făcut în spital experienţa unui vârstnic care era atins de foarte multe neputinţe, era un om foarte discret, foarte elegant, şi a trebuit să suporte umilinţa de a nu-şi mai putea controla instinctele. Şi, într-un miez de noapte, îşi spunea sieşi: „Doamne, am păţit şi ultima umilinţă. Nu credeam!" Se aşeza prin această atitudine alături de Mântuitorul Hristos, păstrând proporţiile. Numai în această ipostază a experienţei nemijlocite a suferinţei şi umilinţei putem să avem o înţelegere relativă a celor trăite de Mântuitorul Hristos. Altfel, mă tem că nu! Sigur, într-o bună parte, atât cât reuşim să ne golim noi de lumea aceasta şi de bucuriile acestei lumi, înşelătoare în cea mai mare parte, ne aşează alături de Mântuitorul Hristos şi în parcursul nostru liturgic. Ceea ce se întâmplă cu noi în aceste zile - bine ar fi să fim închişi în biserici săptămâna aceasta, dar nu se poate căci, iată, trebuie să mai facem şi treabă - şi să participăm la slujbele care sunt foarte frumoase şi îl ajută pe om să se aşeze alături de Mântuitorul Hristos şi să simtă drumul Crucii.

Omul care simte umilinţe de genul celei descrise de d-voastră mai devreme îşi mai păstrează demnitatea?

Demnitatea este un concept pe care personal îl asociez condiţiei căzute a omului şi ambiţiilor potrivnice drumului pe care merge Hristos.

Nu vă place cuvântul?

Nu îmi place, deşi poate să fie o opţiune greşită a mea sau pur şi simplu o opinie greşită, dar cuvântul demnitate nu îmi place.

Îl înlocuiţi cu altceva?

Îl înlocuiesc cu o anumită vrednicie a statutului de om, care vrednicie înseamnă că, în orice stare te-ai afla, îţi asumi condiţia umană. De altfel, vă amintesc şi îmi amintesc în acest context îndemnul Mântuitorului Hristos, făcut tuturor, de a-şi lua fiecare crucea şi de a-I urma. Ori, asumarea crucii înseamnă, după erminia mea şi a exegeţilor nou-testamentari, asumarea condiţiei date. Omul vine în lume într-o anumită condiţie umană, o condiţie dată, cu limite foarte concrete, date de moştenirea genetică, de spaţiul şi timpul în care ne naşte.... Asumarea acestor limite, asumarea acestei condiţii date, a epocii tale, a părinţilor tăi, a crizei în care te afli, a neamului tău, a stării în care ai fost aruncat de un eveniment sau altul, o boală sau o suferinţă, înseamnă lepădare de sine şi luarea crucii proprii şi urmarea lui Hristos. Să ţi le asumi aşa cum sunt, nu să încerci obsesiv să te emancipezi de ele, oricum fără nici un succes, şi să urmezi lui Hristos, cu speranţa că suportarea limitelor sau chiar depăşirea lor poate veni din urmarea lui Hristos, din aşezarea pe calea parcursă de El. Cel mai adevărat, mângâietor şi eficient îndemn. Aceasta mi se pare a fi o atitudine, o stare care îl aşează pe om într-o vrednicie, în consens cu statutul lui de făptură a lui Dumnezeu. Demnitatea pentru mine are anumite rezonanţe care ţin mai curând de statutul emancipat de Dumnezeu al omului, de

suficienţa de sine a omului, de râvna sau dorinţa lui de a fi ceva prin sine, prin strădaniile, prin atitudinile lui. O asociez un pic şi orgoliului, mândriei, chiar dacă orgoliul este naţional sau mândria este naţională, ortodoxă sau de orice altă natură. Tot orgoliu se cheamă. Zilele acestea cred că mă susţin în această erminie, pentru că Mântuitorul Hristos - dumneavoastră voastră Îl prezentaţi ca atare - este dezbrăcat, deşertat şi de cea mai firavă demnitate umană, privind lucrurile lumeşte. Privind lucrurile dumnezeieşte, însă, El era tocmai la nivelul cel mai înalt al condiţiei umane. Pentru că şi noi dacă am face un efort, un exerciţiu de logică, am înţelege că este mult mai puternic cel care poate îndura o asemenea batjocură, decât cel care poate gestiona cu succes anumite oportunităţi ale vieţii şi ajunge să fie demn, să aibă un statut social recunoscut - aristocrat, boier - sau alte astfel de condiţii. Acestea sunt confirmate de cei care pentru noi reprezintă mult mai mult decât o facem noi în lume, anume pustnicii, care se leapădă de lume şi se duc spre condiţia umilită, în care nici haine nu mai au ca lumea pe ei, nici hrană, nici cinstea din partea oamenilor, nici vreo bucurie din partea acestei lumi. Se leapădă exact cum Se leapădă Mântuitorul Hristos de propria dumnezeire.

Da, este adevărat. Dar, ştiţi, există atâtea modele de oameni care au fost condamnaţi la moarte şi modul cum au murit este foarte diferit de la caz la caz. Mi-l amintesc, de exemplu, pe mareşalul Antonescu, despre care se spune că în momentul execuţiei a stat drept şi a comandat el însuşi plutonul de soldaţi care l-a împuşcat. Nu pot să nu-l admir pentru aceasta. Nu este o atitudine creştină, cu siguranţă.

Dintr-o perspectivă omenească, este o atitudine demnă. Vă puteţi închipui că Hristos Însuşi ar fi putut recurge la un astfel de gest, sau martirii Bisericii peste veacuri?

Da, exact!

Îmi aduc aminte, din păcate nu foarte bine, o descriere a monahului de la Rohia, Nicolae Steinhardt, o comparaţie între moartea lui Socrate şi moartea Mântuitorului Hristos. Moartea lui Socrate pare mult mai demnă, felul în care îşi ia otrava cu demnitate, în timp ce moartea Mântuitorului Hristos pare una nedemnă, într-o lectură omenească. În iconografia noastră avem o icoană care se cheamă chiar aşa: „Ultima umilinţă" - Mântuitorul Hristos cu coroana de spini pe cap. Nu vi se pare că este foarte discrepant acest chip faţă starea trufaşă a lumii de astăzi? Nu vi se pare că lumea şi civilizaţia noastră merg şi oferă omului un alt model, care este antihristic, nu în sensul eshatologic, apocaliptic, ci în sensul de contrar, la polul opus de cel al Mântuitorului Hristos? Nimeni, nici părinţii pe copii, nici conducătorii pe supuşi, nici marii învăţători ai lumii pe discipoli nu îi mai învaţă această cale, calea ultimei umilinţe şi a Curcii. Suntem învăţaţi, pe toate canalele, să ne asumăm bătălia cu adversarii noştri, bătălia pentru imagine, competiţia cu ceilalţi, să fim cei mai buni, dacă se poate să ştim cel mai mult, să realizăm profilul de succes, pe care îl urmăreşte toată lumea - în şcoală, uneori mă tem că şi în Biserică. Chipul acesta este la antipodul chipului Mântuitorului Hristos, care este umilinţa cea mai de pe urmă. Iată, pentru asumarea stării de umilinţă pledează şi *Spălarea picioarelor*, eveniment memorabil pe care-l prăznuim chiar astăzi, în Joia cea Mare. Cu acest prilej El îi îndeamnă pe toţi să facă aşa, adică să se facă slujitori celor mai mici. Cine vrea să fie mare, puternic, să se facă slujitor celorlalţi. Răstoarnă radical ierarhia lucrurilor. Ierarhia noastră lumească este ca subalternul să slujească pe superior; ierarhia Mântuitorului Hristos este ca superiorul să-l slujească pe subaltern, până la a-i spăla picioarele.

Da, dar şi atunci când speli pe cineva pe picioare poţi s-o faci cu mândrie.

Evident! Nu cred însă că Îl suspectaţi pe Mântuitorul Hristos de un astfel de sentiment?

Nu! Doar încerc să îmi dau seama ce chip avea Mântuitorul, cum era El în momentul în care trăia aceste umilinţe. Nu am făcut o comparaţie, ci l-am amintit numai pe Antonescu, care în clipa morţii stătea drept, cu capul sus, unii ar spune, cu demnitate. Mă întreb, oare Mântuitorul cum a stat atunci când era pălmuit, când era scuipat, când era lovit?

Ne-o arată şi ezitarea pe care aţi citat-o d-voastră în rugăciunea: „Părinte, de este cu putinţă să treacă de la Mine paharul acesta, dar nu cum voiesc Eu, ci precum voieşti Tu!" Deci confruntat, ca om, cu o situaţie la limită, probabil cu temerea că Îl poate birui - este posibil, la nivelul firii omeneşti, să fi avut această temere (Sfântul Ioan Hrisostom ne aminteşte să nu uităm de Dumnezeu şi să luăm aminte că toate acestea au un evident caracter pedagogic, pentru ca noi să vedem cum merg lucrurile cu adevărat). Omul, în faţa lui Dumnezeu, trebuie să se desfiinţeze complet, trebuie să renunţe la orice încredere în propriile sale puteri, la orice întemeiere în sine, tocmai pentru că n-a fost făcut să se întemeieze pe sine, să izvorască din sine, să se clădească din sine, ci omul a fost făcut de Dumnezeu ca să-şi tragă continuu existenţa din Dumnezeu Însuşi. Deci Dumnezeu, aşa cum ne spune Mântuitorul Hristos în repetate rânduri în Evanghelia Sa, ne spune să nu ne purtăm de grijă, căci aceasta este grija Sa. Singura noastră grijă este de a fi cu Dumnezeu, să tânjim la Dumnezeu, să căutăm Împărăţia Cerurilor. Vă amintiţi cuvântul Mântuitorului Hristos: „Căutaţi mai întâi Împărăţia

Cerurilor şi dreptatea ei şi toate celelalte vi se vor adăuga vouă". Dar omul nu are suficientă încredere şi atunci începe să se întemeieze pe sine, să-şi construiască el viaţa, să se asigure pe sine. Postura Mântuitorului Hristos este însă aceea în care omul nu mai are niciun reazem pe sine, este anulat, desfiinţat în faţa acelei sălbăticii omeneşti de ultimă speţă, a batjocurii. Şi tocmai pentru că ajunge la adâncul umilinţei şi al renunţării de sine este răsplătit, cum spune Sfântul Apostol Pavel, dăruindu-I-Se de către Dumnezeu „un nume mai presus de orice nume şi fiind preaslăvit", adică încununat cu slavă dumnezeiască.

Mi-aţi amintit de un cuvânt al Sfântului Apostol Pavel, din Epistola I către Corinteni, text ce se citeşte la Sfântul Maslu: „Fraţilor, vrem să vă spunem ce am păţit noi în Asia, când ne-am considerat ca nişte osândiţi la moarte, ca să nu ne mai punem încrederea în noi, ci în Dumnezeu".

Iată ce ilustrare frumoasă a acestui adevăr!

Da, dar ce formulă verbală găseşte Sfântul Pavel – „ne-am făcut pe noi înşine ca pe nişte osândiţi la moarte". Sigur, în faţa morţii nu mai contează cum mori, ci ce te aşteaptă după aceea.

Da, dar există alternativa evitării, a fugii de moarte, prin tertipuri, prin compromisuri. Există tentativa pe care noi de cele mai multe ori o îmbrăţişăm, a evitării Crucii. Când simţim că în calea noastră vine o suferinţă, o durere, o împrejurare grea, cei mai mulţi vrem să evităm acest lucru. Sfântul Pavel ne spune, tocmai, că nu a evitat acest lucru, ci şi l-a asumat în împrejurări aducătoare de moarte. Tocmai acest lucru îl aşează lângă Mântuitorul Hristos, pentru că nu se mai întemeiază pe sine. Părinţii, pustnicii din munţii noştri ilustrează exact această atitudine prin lepădarea lor totală de lume şi asumare a tuturor riscurilor aferente. Sunt

pustnici în munţii noştri şi în alţi munţi. Aud de o maică, singură, retrasă într-o chiliuţă, în vârf de munte, care nu se poate sprijini nici pe sine, nici pe vreun vecin. Acolo sunt pericole majore, fiare sălbatice şi altele. Numai într-o astfel de situaţie te sprijini cu adevărat în Dumnezeu şi nădăjduieşti exclusiv la El. Odată i-am spus unui părinte de la Muntele Athos: „De ce nu ţineţi un telefon cu dumneavoastră?" Mi-a răspuns: „Părinte, asta mi-ar arunca în aer toată aşezarea mea, căci m-aş nădăjdui în el şi în ajutorul oamenilor pe care l-aş dobândi prin el când aş fi la ananghie, când m-aş rătăci sau aş avea o stare de slăbiciune. Nu, nădejdea mea este la Dumnezeu şi la Maica Domnului!" Aceasta este aşezarea şi aceasta este condiţia pe care noi trebuie să o recuperăm. Am în faţa mea o paremie din Iov, care se citeşte la Vecernia din Joia Mare, de la Liturghia Sfântului Vasile, din care vreau să citesc câteva cuvinte. Este un cuvânt atât de frumos, care îi aduce aminte omului că este făptura lui Dumnezeu, omului care revendică pentru sine multă ştiinţă, care revendică suficienţa de sine, cum că ar fi el în stare să-şi rezolve multe probleme, acum sau în veacurile viitoare, că ar fi el în stare să dea soluţii, care frizează chiar şi veşnicia. Omul speră că poate să descopere el însuşi izvorul vieţii perpetue.

Iată ce-i spune, într-un dialog, Dumnezeu lui Iov: „Unde erai tu, când am întemeiat pământul? Spune-Mi dacă ştii! Ştii tu cine a hotărât măsurile pământului, sau cine a întins deasupra lui lanţul de măsurat? În ce au fost temeliile lui şi cine a pus piatra lui cea din capul unghiului, atunci când stelele cântau laolaltă şi toţi îngerii lui Dumnezeu mă sărbătoreau? Cine a închis marea cu porţi, când ea ieşea năvalnică din sânul firii, şi când i-am dat ca veşmânt negura şi norii drept scutece, apoi am hotărnicit hotarul meu şi i-am pus porţi şi zăvoare şi am zis: «Până aici vei veni şi nu te vei întinde. Aici se va sfărâma trufia valurilor tale?» Ai poruncit tu dimineţii vreodată în viaţa ta şi i-ai arătat aurorei

care este locul ei, ca să apuce pământul de colţuri şi să scuture pe nelegiuiţi de pe pământ? În revărsatul zorilor, pământul se face roşu ca roşiile peceţi şi ia culori ca de veşmânt. Cei răi rămân fără noapte şi braţul ridicat este frânt. Ai fost tu până la izvoarele mării sau te-ai plimbat pe fundul prăpastiei? Ţi s-au arătat oare porţile morţii şi porţile umbrei le-ai văzut? Ai cugetat oare cât e pământul de lung şi cât e de lat? Spune-mi, ştii toate acestea? Care drum duce la palatul luminii şi care este sălaşul întunericului, ca să ştii să-l călăuzeşti în cuprinsul lui, să poţi să nimereşti potecile care duc la el acasă?" Este un text absolut extraordinar, care ne cheamă să ne asumăm condiţia de făptură, reflectând numai şi contemplând creaţia. Dar când avem în faţă imaginea umilitoare a Mântuitorului Hristos batjocorit, cum este posibil să mai fim trufaşi, să ne mai încredem în noi înşine, să mai construim turnuri Babel, cum este posibil să ne imaginăm că noi vom da soluţii acestei lumi?

Am făcut şi eu experienţa, în entuziasmul vârstei mele tinere, a amăgirii că pot da soluţii crizelor, în zonele în care m-am mişcat ş.a.m.d. Abia acum înţeleg ce nebunie era în capul meu! Cum să îndrăzneşti să dai tu soluţii, când soluţia este în mâna lui Dumnezeu? Soluţia este Dumnezeu Însuşi, este la îndemâna tuturor – tu numai să te aşezi să primeşti, dar să-ţi recuperezi condiţia de făptură şi să te smereşti şi să te minunezi, pe de-o parte contemplând lumea lui Dumnezeu, iar pe de altă parte această smerenie a Mântuitorului, această deşertare de Sine, până la moartea pe Cruce.

Să reflectăm mai departe. Toată această umilinţă a Mântuitorului Hristos, până la moartea pe Cruce, este asumată din iubire pentru noi, deci este un semn al iubirii pentru noi, şi mă tem că sub presiunea unei mentalităţi uşor colectiviste, de masă, transformăm pe acest noi într-o abstracţiune, şi nu concretizăm, asumând destinaţia ca pe o adresare personală. Eu încerc să fac

acest exerciţiu şi aşa îi îndemn şi pe credincioşii mei: când zicem „Hristos S-a răstignit pentru noi" nu înţelegeţi o masă abstractă, ci înţelegeţi pe fiecare în parte, ca semn şi ca declaraţie a iubirii Lui. Hristos S-a răstignit pentru mine, ca dovadă a iubirii Sale pentru mine! Aşa cum spune: „Cine iubeşte pe cineva îşi dă viaţa pentru acela". Aceea este măsura iubirii dumnezeieşti. Dumnezeu ne-a iubit înainte de toate. Dacă privim la spectacolul acestei lumi, care este dincolo de studioul dumneavoastră din Bucureşti, în această clipă, pe toate meridianele lumii - care este unul strălucitor, semeţ, cu multe izbânzi, cu foarte mari succese tehnologice, şi punem acest spectacol alături de chipul Mântuitorului Hristos în ultima Lui umilinţă, suferinţă şi batjocură, evident trebuie să recuperăm contrastul dintre ele, care ne condamnă, condamnă lumea aceasta şi cultura şi civilizaţia întreagă.

Da, dar avem o problemă, Părinte. Mântuitorul Se jertfeşte o săptămână, este sub semnul acesta al jertfei în Săptămâna Mare. După aceea suntem sub semnul Învierii. Îl avem pe Hristos triumfător, Îl avem pe Hristos cu mesajul de bucurie, şi probabil că ar trebui să fim mai atenţi la Hristos Cel înviat decât la Hristos Cel răstignit.

Daţi-mi voie să continui comparaţia dumneavoastră, închipuindu-mi ce parcurs are această lume după această fază spectaculară şi spectaculoasă. Îmi închipui că este cel pe care îl descriu cărţile noastre la slujba înmormântării, adică putreziciune şi moarte. Deci continuarea acestei lumi care se adulează pe sine, care trăieşte din propriile resurse şi din propriile succese, care nu Îl are pe Dumnezeu, care deseori Îl batjocoreşte pe Dumnezeu, finalitatea acestei lumi este evident stricăciunea şi putreziciunea. Simţim acest lucru pe propria noastră piele. În timp ce iată, cum aţi spus dumneavoastră, continuarea umilinţei Mântuitorului Hristos şi a răstignirii este slava dumnezeiască de necuprins cu

mintea şi veşnică. Învierea este un lucru îmbucurător pentru noi dar în egală măsură şi mustrător, pentru că dacă nu urmăm drumul Crucii Mântuitorului Hristos avem soarta acestei lumi trufaşe şi suficientă sieşi. Este adevărat că după Cruce vine Învierea şi bucuria Învierii. Dar să nu ne grăbim să contemplăm Învierea fără simţul adânc al Crucii. Nu există înviere unde nu este Cruce, adică asumarea umilinţei ultime, a suferinţelor şi a morţii.

Nu trebuie să ne fie teamă să ne osândim pe noi înşine, dacă ne asumăm această condiţie. Să ne amintim de îndemnul Cuviosului Siluan, al marelui Părinte din veacul nostru, care spune: „Ţine-ţi mintea în iad şi nu deznădăjdui!" Ar fi mult mai trist să încercăm ca, prin de speculaţii teoretice sau compromisuri de logică, să fim blânzi cu noi şi cu lumea. Nu, este foarte clar! Singura condiţie, singura soluţie este crucea. Cine nu acceptă crucea acceptă finalul, sfârşitul dramatic al chinului veşnic, cum ne spune în Evanghelia Mântuitorul Hristos. Cine acceptă crucea, fie şi în cea mai firavă formă, are şansa învierii şi a preaslăvirii. Lucrul acesta trebuie spus. În toate cărţile Vechiului şi Noului Testament se vorbeşte despre slava dumnezeiască. Noi contrapropunem slavei dumnezeieşti slava acestei lumi, care ştim cu toţii cât este de amară. Toate succesele noastre reale, dar lumeşti, sunt urmate de amărăciune, nu sunt urmate de bucurie reală. Oamenii de mare succes din toate domeniile sfârşesc uneori lamentabil, sfârşesc uneori în absurd. Însă cei care urmează calea Crucii, a Mântuitorului Hristos, nu au această atitudine şi perspectivă, ci au nădejde, au nădejde multă şi reală. Nădejdea este o condiţie, un semn. Acolo unde este nădejdea reală este semnul unei raportări minimale la Dumnezeu. Unde este deznădejde, şi trebuie să recunoaştem că este multă deznădejde în această lume - recursul la psihologi şi la psihiatri ne spune foarte mult - acolo nu este raportare şi nu este încredinţare la Dumnezeu, ci este mai curând încredinţare în puterile omeneşti.

Aţi vorbit foarte convingător mai devreme despre spectacolul lumii, care are dimensiuni planetare. Probabil că spectacolul lumii în căutare de tot felul de plăceri, de distracţii, de momente de voioşie, motivate sau nu, de multe ori nesăbuite, este întrerupt, din când în când, de vestea că unul dintre actorii principali ai spectacolului a mai trecut dincolo, fie că a fost bolnav, că a avut un accident sau a îmbătrânit. Ce surpriză, că un actor a ajuns la 80 de ani şi a murit! Credeam oare că el va rămâne tot timpul ca în rolul ce l-a consacrat? Şi probabil că toţi oamenii care se concentrează pe spectacol, pe partea de aparenţă zgomotoasă, viu colorată, sunt foarte nedumeriţi atunci când întâlnesc câte un şoc de felul acesta, atunci când îşi dau seama că şi cei mai veseli oameni de pe planetă până la urmă tot închid ochii pentru totdeauna. Partea care mă întristează foarte mult şi cred că orice om cu capul pe umeri simte la fel, este că spectacolul la care asistăm a căpătat autonomie, el trăieşte prin sine, are dimensiuni atât de mari, încât se întreţine pe sine, nemaiţinând cont de cei care altădată îl iniţiau, îl desfăşurau, îl şi închideau. Este un spectacol permanent, televizorul este suficient de generos încât să îţi ofere la orice oră fel de fel de desfătări vizuale, industria divertismentului este uriaşă, şi am intrat într-o roată fără de sfârşit. Este o descriere care te dezamăgeşte.

Am putea crede că este o inerţie. Este şi o inerţie foarte puternică, un val care ne duce nemilos înainte pe această pantă a căderii, dar este şi o contribuţie masivă a răutăţilor noastre, contribuţie obştească a răului. Este şi o lucrare a vrăjmaşului, lucru pe care nu trebuie să-l uităm. Despre vrăjmaş noi vorbim personalizat, diavolul, satana există. Cei care fac experienţa vieţii duhovniceşti au şi experienţa acestei potrivnicii. Trebuie să luăm în seamă aceste forţe. Tot Sfântul Apostol Pavel spune că lupta noastră este cu duhurile, ceea ce este foarte important. Dar este momentul să vorbim despre o responsabilitate a fiecăruia dintre

noi faţă de propria experienţă, care este un dar nepreţuit al Bunului Dumnezeu şi care responsabilitate se întemeiază tocmai în capacitatea unică pe care o are omul de a contempla sensul ultim al existenţei şi al lucrurilor. Omul se ascunde foarte mult în spatele neştiinţei. Nu mai face nici măcar efortul să pătrundă lucrurile mărunte, dar să pătrundă sensul ultim al lucrurilor, al existenţei lumii, a oamenilor şi al întregii creaţii! Şi totuşi, omul a fost chemat la acea măsură, să ajungă să contemple, să vadă foarte clar în propria sa minte şi simţire, raţiunile ultime ale lucrurilor, raţiunea ultimă a propriei sale existenţe, spre ce mergem. Mergem deseori ca nişte bezmetici, drumurile noastre sunt foarte confuze. Părinţii vorbesc de amăgire, de înşelăciune; nu mai vorbim că noi înşine folosim ca pe un instrument foarte la îndemână amăgirea, minciuna şi toate celelalte. Este o foarte mare responsabilitate, dar care vine tocmai din darul absolut, de nepreţuit, care este existenţa umană în sine şi existenţa personală. Eu sunt zdrobit de momentele mele, poate rare, când conştientizez că sunt o existenţă unică. Nu a mai fost ca mine nimeni nici înainte, nici acum nu este, nici nu va mai fii. Sunt unic şi sunt chemat la un dialog personal şi unic, de dragoste, cu Dumnezeu, dialog în care se cuprinde şi căruia i se subsumează toată istoria, toată creaţia, culminând cu evenimentele din aceste zile, pe care le actualizează dramatic, sacramental şi liturgic Biserica. Toată această istorie este subsumată propriei mele relaţii de dragoste cu Dumnezeu. Mă copleşeşte şi îmi dau seama că încerc să fug şi eu, ca şi semenii mei, în spatele neputinţei de a le cuprinde. Şi totuşi, omului i s-a dat şansa să le cuprindă, nu numai cu mintea lui, ci cu mintea lui potenţată, îmbogăţită de prezenţa Duhului lui Dumnezeu. Darul şi mai mare a lui Dumnezeu, este că nu-l lasă pe om la condiţia sa umană, ci îi oferă accesul la resursele dumnezeieşti - împărtăşirea de Duhul lui Dumnezeu -, ceea ce înseamnă să vezi lucrurile, să pătrunzi tainele lucrurilor cu perspectiva dumnezeiască.

Ce lucru mare!

Copleşitor, şi totuşi aceea este condiţia noastră. Este condiţia Mântuitorului Hristos, pe care aţi evocat-o în mod repetat, ca pe un laitmotiv - Mântuitorul Hristos batjocorit, scuipat, pălmuit, doborât de greutatea crucii. Condiţia aceasta consună cu vocaţia noastră de a pătrunde vocaţia ultimă a lucrurilor, este conformă acestei raţiuni, în timp ce spectacolul acesta care nouă ne convine, al unei lumi zgomotoase, bucuroase, pline de succes, este cu totul potrivnic şi neconform.

Părinte Profesor, aş vrea să vă provoc să discutăm la final despre o imagine foarte frumoasă, asupra căreia sper să aveţi aceeaşi viziune. Stăteam şi mă uitam în biserica la care slujesc, la oamenii care aşteaptă să se spovedească. Este rău că au amânat atât de mult timp, dar este bine că totuşi au găsit drumul către Biserică, pentru Taina Mărturisirii. Mă gândeam că sunt 300 de biserici în Bucureşti, sunt sute de biserici în oraşele mari, avem câte o biserică în fiecare sat, foarte multe biserici în România. În fiecare dintre ele sunt mulţi oameni care aşteaptă să-şi mărturisească păcatele şi să primească iertare. Mă gândeam: ce lucru miraculos! Trăim într-o ţară care, cel puţin săptămâna aceasta, este mai curată. Dintr-o dată, o mare de oameni îşi curăţă conştiinţele. Ar trebui să respirăm mai în voie, ar trebui să fie viaţa mai senină?

V-aş propune să fim mai optimişti după Înviere, acum să rămânem tot în tonul de căinţă. Se vorbeşte despre faptul că dintre cei care vin la spovedit şi dintre preoţii care spovedesc, sunt puţini cei care ajung la o anumită intensitate a evenimentului. Slavă Domnului că se fac şi astfel lucrurile, dar adesea se fac oarecum superficial. Este adevărat că este bine, oricând chipul lumii din biserică este mai curat decât chipul dinafara bisericii,

pentru că oricine vine la biserică, vine cu un strop de reevaluare a propriei persoane, se leapădă un pic de sinele căzut, necurat, și atunci iată că în biserică realizăm un chip mai bun al aceleiași lumi. Nu punem Biserica în contrast cu lumea; este aceeași lume, de aceea eu vorbesc de poporul român ca Biserică. Nu Biserica și societatea românească, ci poporul român ca ne-Biserică și poporul român ca Biserică. Este o tensiune între ele. Poporul acesta, când iese în afara Bisericii, mi se pare că este mai puțin curat, în timp ce același popor este un pic mai curat în Biserică, lucru îmbucurător. Eu am 30 de ani de preoție și am experiența acestui lucru. Este îmbucurător că oamenii vin, dar exigența mea este să ne adâncim în sensul lucrurilor, să nu rămânem la executarea exterioară a lor. Este bine că ne deplasăm. Dumnezeu nu rămâne dator! Își va revărsa darul Său când cineva face și cel mai firav gest de a se îndrepta spre El, iar a merge la spovedanie este un astfel de gest hotărât, și va fi primit. Dar acolo se pot împlini lucruri mult mai profunde: omul poate pleca de acolo schimbat, înnoit, descoperind adâncimile propriei sale firi și ființe, ale relației cu ceilalți, dobândind o vedere mai clară. Ceea ce spuneați este foarte adevărat, iar eu, ca toți ceilalți preoți, am mângâierea că, în aceste zile, lumea, confrații, compatrioții noștri, vin la biserică pentru a se spovedi și, slavă Domnului, sunt numeroși. Mai rămâne ca și noi, preoții, să adâncim lucrarea noastră preoțească. Mă tem că și noi suntem adeseori furați de superficialitate, de oboseală, de nepregătire și am putea să-i ajutăm mult mai mult pe frații noștri care vin spre scaunul spovedaniei. Sunt șanse uneori unice, sunt tineri care se îndreaptă, purtați de Dumnezeu spre biserică, în aceste momente, dar noi suntem foarte obosiți pentru că, într-adevăr, este o săptămână foarte solicitantă. Dar dacă am compara ostenelile noastre cu Crucea Mântuitorului Hristos, ne-am ruși**na** tare!

Atunci vor găsi telespectatorii noştri mai multă speranţă sau mai mult pesimism în cuvintele dumneavoastră de astăzi? Aveţi o atitudine critică, mai potrivit realistă, asupra contextului în care trăim.

N-aş folosi cuvântul pesimism. Pesimismul este un concept care ţine tot de chipul acestei lumi. Eu aş îndrăzni, ceea ce propun de altfel, în temeiul Dumnezeieştilor Evanghelii şi al vieţuirii Bisericii, asumarea unei stări de pocăinţă, de umilinţă, de conştientizare a unei condiţii căzute. Aceasta este porunca iniţială a Mântuitorului Hristos: „Pocăiţi-vă, căci s-a apropiat Împărăţia Cerurilor". Şi descriu această pocăinţă prin asumarea condiţiei dependente total de Bunul Dumnezeu. Ei bine, dacă nu de la noi, de la cine să înveţe lumea dinafară pocăinţa? De aceea mă tem că reuşitele lumeşti sunt înşelătoare. Pesimismul pe care l-ar da acestea, mă tem că ar fi mai de folos, dar nu în cheia pesimismului ca atare, ci în cea a unei umilinţe, în cheia asumării. Şi cine se adânceşte un pic în sine şi încearcă să se lepede de sine şi să se apropie de Dumnezeu, atunci va vedea cât de departe este de ceea ce ar trebui să fie.

Este vremea pocăinţei acum. Se încheie ea la Sfânta Înviere?

Prin excelenţă! Până în noaptea de Paşti, când, prin cuvântul Sfântului Ioan Gură de Aur, sunt chemaţi la împărtăşire toţi, şi cei care nu au postit, şi cei care au postit, şi cei care au venit din ceasul întâi, şi cei care au venit în ceasul al doisprezecelea. Este o graţiere totală. Dar până atunci, suntem chemaţi să ne asumăm, cât putem, starea de părere de rău, de căinţă, să ne cercetăm conştiinţele, adâncurile noastre, pentru a ne aşeza într-un fel anume pe calea Crucii Mântuitorului.

Vă mulţumesc pentru acest sfat, Părinte Profesor!

Şi eu vă mulţumesc!

Oamenii de astăzi se fac pe ei înşişi măsura tuturor lucrurilor şi chiar măsura dumnezeirii. Ei, de fapt, neagă un dumnezeu făcut de propria lor minte, nu pe Dumnezeu cel Viu şi Adevărat. Îşi creează o imagine falsă, superficială despre Dumnezeu şi apoi se războiesc cu ea toata viaţa.
Despre limba de lemn din Biserici.

Radio România Actualităţi, 2011,
Realizator: Cristian Curte

Limba de lemn, este un termen care pe vremuri era folosit doar pentru cancelariile politicii, dar treptat s-a extins şi la alte domenii. Astă seară vorbim despre limba de lemn din biserici. Invitat este Părintele Profesor doctor Constantin Coman, căruia-i spun bună seara şi bine aţi venit alături de noi!

Bună seara, Hristos a înviat!

Adevărat a înviat, Părinte! Predaţi Noul Testament, carte care, de orice ar putea fi acuzată, numai de limbă de lemn nu. Este chiar, zic eu un monument literar. De ce atunci preoţii ajung să vorbească o limbă de lemn şi nu folosesc un limbaj actual, modern?

Nu numai preoţii folosesc limbajul de lemn, sau limba de lemn, sau nu ei în primul rând. Se întâmplă şi printre ei pentru că, iată, limba de lemn a devenit un instrument foarte frecventat în lumea de astăzi şi nu numai în România, ci mai peste tot. Şi dacă se întâmplă şi unde se întâmplă ca şi preoţii să folosească limbajul de lemn, limba de lemn cum îi spuneţi dumneavoastră, se întâmplă în contextul acesta generalizat după părerea mea. Sigur este cu atât mai grav, cu atât mai nepotrivit, atunci când se întâmplă lucrul acesta vorbind despre Dumnezeu, vorbind despre Mântuitorul Hristos, vorbind despre Biserică, despre Evanghelie, despre viaţă în ansamblu.

Aştept întrebările dumneavoastră. Vorbim astăzi despre limbajul bisericii în actualitate, mesajul ei către societatea contemporană şi bineînţeles limbajul de lemn care vine să înăbuşe ceea ce este viu, actual, contemporan. Părinte, spuneţi că nu numai Biserica este contaminată de limbajul de lemn, iniţial sintagma desemna exclusiv registrul politic, acum într-adevăr s-a răspândit. De ce credeţi?

Este o foarte mare discrepanţă între viul vieţii să spun aşa, între realitatea însăşi şi discurs, pentru că oamenii, nu acum, de mult bineînţeles, descoperind acest instrument, cuvântul, descoperind şi funcţia lui de a deturna, de a minţi, de a ascunde, oamenii ajung să folosească acest instrument extraordinar, darul acesta mare, să spună lucruri paralele cu viaţa însăşi. Deci nu mai există o concordanţă între eveniment şi raportarea la eveniment sau descrierea evenimentului. Vorbeaţi despre Sfintele Evanghelii, Noul Testament în principal care are un limbaj foarte viu. Aceasta pentru că el este în general un limbaj, un discurs mărturisitor.

Ce înseamnă un discurs mărturisitor?

Un discurs mărturisitor înseamnă a da mărturie despre ceva ce trăieşti, înseamnă a da mărturie despre o realitate la care eşti martor sau ai fost martor. S-a dezvoltat pe parcurs limbajul, aşa zis speculativ, din care omul poate să-şi construiască foarte multe amăgeli pentru sine şi pentru semenii săi. Cred că întâi de toate pentru sine, pentru că omul fuge de asumarea foarte directă a provocării vieţii şi se ascunde în fel de fel de faceri ale minţii, ale cuvântului şi ale discursului.

S-a extins evident şi la Biserică. Este o diferenţă între ceea ce ar trebui să trăiască un preot şi ceea ce spune.

Atunci când vorbim despre Biserică trebuie să avem foarte clar noţiunea sau proprietatea termenului, a sensului şi a înţelesului lucrului.

Adică?

Adică, Biserica are o anumită percepţie dinspre lume, dinspre societate şi o anumită percepţie dinlăuntrul ei.

Şi dumneavoastră cum o percepeţi dinlăuntrul ei?

Eu dinlăuntru, desigur, o percep întâi de toate în dimensiunea ei ca eveniment, care presupune întâlnirea, adunarea în faţa lui Dumnezeu a tuturor celor care, crezând în Dumnezeu, în Preasfânta Treime şi în Mântuitorul Hristos s-au botezat şi au primit Duhul lui Dumnezeu şi mărturisesc acest lucru şi au conştiinţa că formează o comunitate care are la temelie o bază duhovnicească, adică Duhul lui Dumnezeu. Aceasta este percepţia atunci când o abordăm din perspectiva evenimentului. Este un eveniment; faptul adunării la un loc a credincioşilor în faţa lui Dumnezeu, care se întâmplă în biserică, ca locaş. Este şi o percepţie instituţională. Pentru ca această comunitate să funcţioneze a avut nevoie dintotdeauna, şi are nevoie de o anumită organizare, de o anumită ierarhizare a lucrurilor, de un sistem administrativ. Sigur că există o tensiune între sistem ca atare şi eveniment. Aceasta nu numai în Biserică, ci oriunde. Dacă nu se păstrează un echilibru foarte delicat, riscăm ca atunci când se îngroaşă sistemul, când se supralicitează funcţiile lui organizatorice, administrative, să sufoce evenimentul. Când evenimentul nu este destul de bine gestionat, riscă să o ia pe alături, să alunece, să deraieze. Este o tensiune foarte delicată, cum spuneam, între aceste două perspective, dar trebuie să spunem că în general în

societatea românească, şi nu numai, se operează cu noţiunea de Biserică-instituţie şi asta nu numai din vina societăţii, ci poate şi din vina Bisericii ca atare, care a propagat o astfel de imagine sau nu a corectat-o pe cea greşită. Mai mult, când foloseşte cuvântul de Biserică lumea se referă la administraţia bisericească, la episcopi, la preoţi, la dealul patriarhiei, la catedrală, la servicii, la Sfântul Sinod.

Uitaţi ce ne spune chiar un monah: că în ultimul timp, se observă două fenomene care pot ridica semne de întrebare. Primul ar fi că în biserică la predici se folosesc expresii şi cuvinte care nu sunt înţelese, spune el, 90% din auditoriu nu le pricep. Al doilea aspect este faptul că predicile se lungesc suficient de mult, astfel încât oamenii se duc acasă fără să mai înţeleagă nimic din cauza oboselii.

N-aş face consideraţiuni aşa de generalizante sau absolute.

Fenomene care se întâmplă.

Una este să se întâmple acest lucru într-o biserică, două sau zece din 15 000, şi alta să generalizăm că se întâmplă în toate bisericile. Este o boală a românilor de a generaliza totul. Nu este adevărat. Sunt biserici în care nu se predică deloc de exemplu, sunt biserici în care se predică 5 minute, 15 minute, sunt biserici în care se predică o oră, foarte pe înţelesul oamenilor. Părintele Galeriu, unul dintre marii predicatori ai vremii, predica o oră şi jumătate - două, şi nu se supăra nimeni, ci dimpotrivă se supărau oamenii când termina prea repede. Deci trebuie luate în seamă şi aceste aspecte. Sigur, dacă este să ne facem o autocritică, dar nu ştiu dacă este cazul să o facem public şi la Radio România Actualităţi?! Dacă este o problemă publică într-adevăr cea a nereuşitei predicii, a lungimii predicii sau a neînţelesului ei, atunci

sigur este important să vorbim şi la radio!

De unde începe o predică lungă să devină prea lungă?

Cei care au experienţa predicii ştiu lucrul acesta.

Aveţi!

Am experienţa predicii şi ştiu foarte bine.

Adică, cât ar trebui să ţină o predică?

Atâta timp cât cei care sunt în faţa ta te urmăresc, te ascultă într-un oarecare dialog, din priviri. Simţi că cei care te urmăresc sunt interesaţi, gustă dacă vreţi, se folosesc, în privirile lor, pe feţele lor simţi acest lucru. Sigur, se mai exagerează uneori. Ca şi profesorul, şi preotul are această deformare profesională, a vorbei.

Sunteţi şi una şi alta.

Da, sper să nu se dubleze defecţiunea.

Un ascultător spune: un limbaj de lemn de tip politicianist este şi tendinţa de a-i înşira unui arhiereu titlurile, care uneori sunt multe şi lungi. Ce rost au?

Ce să spun? În anumite condiţii este posibil. Lucrurile ţin de un anumit instrumentar profesional, care la început a avut sensurile lui. Acest apelativ era o cinstire care venea dinspre credincioşii care aveau mai mult simţul lucrării ce se săvârşeşte prin intermediul unui arhiereu. Cinstirea care se duce înspre arhiereu, înspre episcop nu priveşte în mod special persoana respectivului, ci priveşte lucrarea dumnezeiască care se săvârşeşte

prin dânsul, ca de altfel şi prin preot. De aceea, cine pleacă din biserică lăudând pe preot, nu-i aduce un serviciu acestuia şi nu este un semn pozitiv pentru preotul respectiv. Cine pleacă din biserică lăudând pe Dumnezeu după predica preotului, preotul acela a reuşit să transmită ceva. La fel şi arhiereul: cine întâlnindu-se sau participând la o slujbă arhierească, plecă cu simţământul apropierii de Dumnezeu, de Mântuitorul Hristos, înseamnă că arhiereul respectiv dar şi credinciosul respectiv s-au aşezat într-o înţelegere corectă a lucrurilor. Sigur, nu putem judeca tainele mari care se petrec în biserică cu o înţelegere foarte lumească şi exterioară, cu mintea care judecă evenimentele din fotbal de exemplu. Nu poţi judeca evenimentele care se întâmplă în biserică, Taina Dumnezeieştii Euharistii, prefacerea pâinii în Trupul şi a vinului în Sângele Mântuitorului Hristos. Lucrurile astea nu se judecă, nici nu se estimează, nu se consideră într-un limbaj de stradă. Lucrul acesta trebuie să-l ştim, măcar cei care nu au suficient timp sau dispoziţie ca să cerceteze, să respecte aceste zone în care nu au pătruns. Există riscul să dăm verdicte foarte uşoare prin asociere cu ceea ce ştim noi şi experienţa pe care o facem noi.

Trebuie să afle lumea că adevărul pe care-l proclamă Biserica, adevărul care stă la temelia Bisericii este tocmai această însoţire a dumnezeiescului cu omenescul. Şi în preot există această funcţionare, şi în arhiereu de asemenea. Noi credem şi mărturisim că lucrarea pe care o săvârşeşte preotul, Taina Sfântului Botez, Taina Sfintei Liturghii, a Sfintei Euharistii, Taina Nunţii, Sfeştania, toate slujbele nu sunt săvârşite în mod exclusiv, să spun aşa, prin gestica şi cuvântul preotului. Ci Dumnezeu Însuşi este coparticipant, este autorul principal al lucrării respective. Aceasta este credinţa noastră. Cei care văd altfel lucrurile, este treaba dânşilor. Dacă ne critică în vreun fel, trebuie să cunoască credinţa pe care vor să o critice. Şi arhiereul are conştiinţa că hirotonia pe care o slujeşte nu este lucrarea sa, ci este lucrarea

care se săvârşeşte prin cuvântul, gestul dânsului de către Dumnezeu însuşi. Pentru că tot ceea ce se întâmplă în biserică se întâmplă prin invocarea la propriu, prin chemarea Duhului lui Dumnezeu care este săvârşitorul. Lucrul acesta trebuie să-l înţeleagă oamenii, dacă vor să judece şi să se preocupe de ceea ce se întâmplă în biserică. De aceea, dacă cineva acceptă acest prim pas, că lucrarea săvârşită de preot sau de arhiereu în biserică Îl aduce prezent pe Dumnezeu însuşi, ca săvârşitor, atunci trebuie să se raporteze la arhiereu ca la o persoană care este asociată într-un mod foarte direct, imediat şi nemijlocit cu lucrarea dumnezeiască. Din această perspectivă trebuie să ştim ce înseamnă Dumnezeu, ce distanţă este între un om şi Dumnezeu. Se înţelege că şi eu l-aş ferici pe acela care este cu Dumnezeu mână în mână, care este îmbrăţişat cu Dumnezeu! Dumneata nu l-ai ferici? Eu l-aş ferici! I-aş spune şi prea, prea, preafericit, de o mie de ori! Să nu-şi spună dânsul numai pentru că este şeful unei biserici, sau preasfinţit fiindcă conduce o eparhie! Oamenii nu ştiu de ce spunem Înaltpreasfinţit... Preoţii şi credincioşii care aveau acest simţ nu puteau să se adreseze simplu preotului, nici arhiereului nu se puteau adresa simplu pentru că aveau conştiinţa acestui fapt. Noi sigur, vorbim despre Dumnezeu, dar Dumnezeu nu este un simplu concept. Cine are cea mai elementară şi firavă percepţie a dumnezeirii, îşi dă seama ce distanţă este între noi şi Dânsul, Cel care a făcut cerul şi pământul, universul acesta, Cel căruia îi datorăm totul, existenţa, măreţia aceasta fantastică, înţelepciunea pe care nu o putem pricepe nici măcar cât un vârf de ac, taina fantastică a omului şi a vieţii şi nici toate strădaniile oamenilor. Ascultam astăzi la un post de radio discuţii despre începutul universului. Nu a pătruns nimeni ştiinţific până acuma taina lui, absolut nimeni!

Sunt nişte teorii!

Bine, teorii, mulţumesc! Nu-i prea puţin pentru trufia

prea mare a omului, care de mii de ani nu a putut pătrunde taina începutului lumii? Dacă Dumnezeu este Făcătorul cerului şi al pământului şi al acestui univers, atunci în ce termeni trebuie să I ne adresăm acestui Dumnezeu? În ce termeni trebuie să I ne adresăm celui care ales, chemat de Bunul Dumnezeu şi rânduit de Bunul Dumnezeu slujeşte la propriu, împreună cu El, permanenta recreere a lumii, care este Euharistia şi îmbisericirea lumii? Aceasta înseamnă Biserica? Aceluia ce calificative I se pun? De aici a plecat modul de adresare, de la credincioşi. Cum să nu faci nici o distincţie între omul de rând şi cel care este chemat la aşa o apropiere de Dumnezeu? Lumea nu mai are acum simţul îndumnezeirii, nu mai are simţul sfinţeniei, nu mai are simţul adâncimii, profunzimii Dumnezeieştii Liturghii şi atunci nu mai cinsteşte nici preoţia, nu mai cinsteşte nici arhieria, nici pe episcopi şi evident consideră ca bombastice şi nelalocul lor toate aceste apelative.

Da, şi cumva orgolioase, mândre, mai degrabă contrariul virtuţilor pe care le propovăduiesc. Dar n-ar trebui Părinte, Biserica să iasă în întâmpinarea lumii acesteia, aşa cum este ea? Oricum ar fi, este lumea pe care Biserica trebuie să o ducă la Dumnezeu. N-ar fi bine să mai lase din expresiile respective, pentru că au fost odinioară şi acum lumea nu le mai înţelege? Să fie mai simplă, mai directă, mai smerită, dacă vreţi, adresarea?

Da, de ce nu. Cred că se şi întâmplă. Nu cred că avem o Biserică trufaşă de la A la Z. Sunt căderi, unde sunt oameni, sunt şi neputinţe.

Dacă am numi preotul simplu preot, nu preacucernic sau preacuvios?

Poporul nu spune preacucernice. I se şi încurcă limba poporului simplu, nu nimereşte să spună preacucernice. El spune *Părinte!*

Şi să-i spunem episcopului doar episcop. Este greşit?

Nu, nu este greşit. Pentru o generaţie de oameni ca noi care suntem foarte depărtaţi de Dumnezeu şi nu avem simţul dumnezeirii, nu este greşit. Nici nu putem să strigăm la dânsul Episcope! Trebuie să adăugăm ceva. Şi portarului, îi spunem Domnule portar...! Putem să-i spunem Părinte Episcop, să ne raportăm la episcop ca la un părinte, ceea ce este foarte corect.

Părinteşte ne gândim doar din punct de vedere afectiv, emoţional?

Nu dintr-o perspectivă emoţională, ci din perspectiva relaţiei care se constituie între preot şi credincios sau între episcop şi credincios, şi anume relaţia duhovnicească care este asimilată relaţiei paternale, de paternitate duhovnicească. De aceea îi spunem *părinte* preotului, pentru că este o relaţie între părinte şi fiu dar pe plan duhovnicesc.

Părinte, dar limbajul modern îl poate folosi Biserica?

În ceea ce priveşte raportarea Bisericii la limbaj, dacă cineva are răbdare să cerceteze, poate să constate că Biserica a păstrat o anumită distanţă în ceea ce priveşte limba prin care se exprimă. Între limba folosită de Biserică în Liturghie, în cărţile sfinte şi limba contemporană - limba presei, limba de pe stradă - este o distanţă menită tocmai să marcheze diferenţa dintre Biserică şi lume. Limbajul bisericesc refuză asimilarea grăbită a neologismelor, de exemplu, tocmai pentru a nu se identifica cu dinamica lumii. Va asimila un cuvânt nou, după ce acela se aşează stabil în limbaj, nemaifiind semn al grabei sau al superficialităţii sau al uşurătăţii. Este o tensiune între Biserică şi lume. Biserica nu există pentru sine, Biserica există pentru lume,

Biserica este o realitate deschisă lumii, care îmbrăţişează lumea, nu este un club. Dar totuşi, există o diferenţă între lumea devenită Biserica şi lumea nedevenită încă Biserică. Graniţele nu sunt atât fizice şi exterioare, ci sunt mai curând lăuntrice şi calitative. Există însă şi jaloane exterioare ale vieţuirii bisericeşti, care marchează spaţiul şi timpul şi atitudinea bisericească în contrast cu spaţiul şi timpul şi atitudinea sau aşezarea nebisericească. Când spun calitate nu mă refer la ierarhii valorice, ci mai curând la diferenţa de conţinut. Biserica se manifestă sau se actualizează dinamic la nivelul persoanei şi în prelungire la nivelul comunităţii de persoane. Persoana umană într-o anume aşezare a ei în viaţă, faţă de sine, faţă de semeni, faţă de lume şi, desigur, faţă de Dumnezeu este fiinţă eclezială, este existenţă bisericească, este Biserică, iar în altă aşezare nu este sau este într-o măsură mai confuză, mai neîmplinită. Condiţia umană de fiinţă bisericească este supusă fluctuaţiilor calitative şi de intensitate. Aşadar, deşi există jaloane exterioare care marchează sau însemnează calitatea bisericească - faptul de a fi botezat, de a merge la biserică, de a te împărtăşi, de a te ruga -, şi prin urmare limitele care despart lumea-Biserică de lumea-ne-Biserică. Trebuie să luăm în calcul şi faptul că aceste graniţe nu pot fi absolutizate, datorită calităţii lăuntrice umane sau a atitudinii lăuntrice, care pot să te scoată din starea de fiinţă bisericească, deşi semnele exterioare te prezintă ca fiind în Biserică. Dar acesta este un alt subiect, foarte important, totuşi! Putem vorbi, deci de o creştere a condiţiei şi a calităţii noastre bisericeşti, după cum putem vorbi şi de o scădere, uneori dramatică a acestei condiţii. Cu cât intensitatea relaţiei mele cu Bunul Dumnezeu este mai mare, cu atât creşte calitatea mea de fiinţă eclezială, dacă vreţi. Aşa încât graniţele Bisericii sunt foarte greu de delimitat. Graniţele exterioare, formale nu delimitează în mod obligatoriu şi calitativ. Există graniţa Bisericii care este delimitată de faptul botezului în

numele Preasfintei Treimi. Un credincios trebuie să aibă un altar la care merge. Faptul Bisericii este să ne adunăm toţi cei botezaţi în faţa lui Dumnezeu. Biserica are, deci un aspect personal-individual, indicator al calităţii fiecăruia, dar este prin excelenţă o realitate comunitară, pentru că presupune adunarea creştinilor împreună în acelaşi loc în faţa lui Dumnezeu.

Aşadar, în limbajul de lemn există o stavilă şi nu trebuie să o treci pentru că altminteri cazi în profan.

Aveţi un pic obsesia limbajului de lemn, mă iertaţi că spun. Aţi plecat cu această obsesie în discuţia noastră. Eu n-am venit pregătit să discutăm despre limbajul de lemn, dar mă rog, discutăm dacă vreţi dumneavoastră.

Dacă este să ne coborâm în actualitate trebuie să ne punem o stavilă, altfel cădem în profan.

Nu! Trebuie să menţinem o anumită tensiune, zic eu, o anumită distanţare, pentru că Biserica este o realitate la care lumea este chemată. Biserica Răsăritului în mod special, în toată tradiţia ei şi în toată istoria ei, ca o intuiţie de sorginte şi cu suport dumnezeiesc, a păstrat inerţia chemării omului la măsura bisericească, şi nu a cedat ispitei coborârii Bisericii la măsura omului. Omul nu poate fi criteriu, decât într-o anumită situaţie, adică în situaţia în care ajunge la măsura desăvârşirii, în care se împlineşte, atunci poate deveni măsură şi criteriu. Dar nu poate fi orice om criteriu, şi atunci noi coborând discursul şi standardele de calitate la măsura oricărui om, sau la măsura străzii, evident că afectăm măsura care ar trebui să fie etalon. Biserica la nivelul ei calitativ, intensiv este un etalon, nu se coboară. Atunci şi limbajul nostru, şi formele noastre de exprimare se străduiesc să

se menţină la un anume nivel. De ce Liturghia noastră de 1400-1500 de ani nu se schimbă. De ce rămâne aceeaşi?

Chiar, de ce nu se schimbă? La vremea la care a fost creată era nouă, nu?

De ce nu se schimbă? Din acelaşi motiv pentru care nu se schimbă declaraţia de dragoste şi dintotdeauna spunem *te iubesc*. De ce nu se schimbă îmbrăţişarea ca gest profund de dragoste dintre oameni, dintre mamă şi prunci, dintre părinţi şi copii, dintre prieteni?

S-a mai schimbat!

Nu cred că s-a mai schimbat! Când o anume stare sau atitudine ajunge la cea mai completă şi mai reuşită şi mai convingătoare formă de exprimare, de comunicare, nimeni nu doreşte să o, ci toţi tind să o folosească. S-au schimbat când starea lucrurilor a decăzut. Decadenţa aduce pervertirea formelor autentice, depline de exprimare a stărilor vitale: iubirea, durerea, speranţa, credinţa etc. De ce de mii de ani oamenii plâng în faţa durerii, a suferinţei? De ce plângem la fel? Există în lume o dorinţă de schimbare. Dar există şi o forţă care conservă anumite lucruri în forma lor dobândită de veacuri!

Aceste forme nu golesc de sens lucrurile?

Golirea de sens vine dinlăuntru. Când gestul nu mai are acoperire, oricare ar fi el, fie că este nou sau vechi de mii de ani, va fi lipsit de sens. Lumea îşi manifestă dragostea tot îmbrăţişându-se, tot sărutându-se, de atâta vreme, tot întemeind familii. Dacă aceste gesturi nu mai au acoperire în realitate, înlăuntrul nostru, atunci

devin goale de sens. Mai există o situaţie în care se poate renunţa la o formă exterioară de exprimare, anume atunci când omul descoperă o formă superioară, mai plină, mai consistentă, care-l urcă, nu care-l coboară. Acestea de obicei marchează epoci sau momente de mare efervescenţă duhovnicească şi creatoare. Când se ajunge la o formă autentică, plină, consistentă, omul nu renunţă la ea! Forma arhitecturală a bisericilor noastre, odăjdiile preoţilor sunt relativ aceleaşi de multe veacuri. De ce? Pentru că au ajuns la o formă care exprimă foarte fidel realitatea care se întâmplă acolo, chiar dacă ea nu mai este înţeleasă uneori acum. Dacă nu mai înţelegem o anume exprimare exterioară, de orice natură ar fi aceasta, nu înseamnă că trebuie să ne lepădăm de ea. Dacă nu mai înţelegem raţiunea de a fi a veşmintelor preoţeşti sau uneori chiar o răstălmăcim, nu înseamnă că ar trebui să renunţăm la ele. Acelaşi lucru poate fi spus şi despre Sfânta Liturghie şi despre multe altele din instrumentarul extrem de complex şi funcţional încă al spaţiului şi al vieţii bisericeşti. Este mult mai ziditor ca oamenii să facă efortul să înţeleagă, să urce la nivelul respectiv. Şi, slavă Domnului, acuma avem o literatură bogată care explică ce se întâmplă în biserică. Numai să nu vrei să afli. Apeşi pe o tastă şi afli ce funcţie au toate lucrurile din biserică, de ce sunt aşa şi nu sunt altfel, etc.

Un ascultător spune că de multe ori îl mulţumeşte să i se citească de la strană Cazania, decât să-l asculte pe preot la predică repetând ceea ce de fapt a citit în Evanghelie.

Discutăm de faptul că sunt forme decadente ale predicii!? Bineînţeles că sunt, bineînţeles că dorim să nu mai fie, bineînţeles că dorim ca toată lumea să predice aşa cum trebuie. Dar să nu uităm că ne aflăm în România anului 2013 unde şi medicii mai greşesc, unde şi profesorii mai greşesc, unde toată lumea mai

greşeşte. E o marjă foarte largă de eroare, calitativ vorbind, nu suntem toţi oamenii la un anume nivel. Eu ştiu!? M-aş bucura ca domnul care ne critică să se plaseze la vârful profesiunii pe care o practică. Unii dintre noi sunt la vârf, dar aceia nu prea critică.

Ascultător: *Vă rugăm să ne daţi un text din Scriptură cu privire la arhierei şi preafericiţi. I-aţi enumerat, pe ce vă bazaţi, sunteţi profesor de Noul Testament?*

Eu sunt profesor ortodox. Întrebătorul nu este ortodox, după cum întreabă. Preot ortodox şi profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă şi noi nu ne fundamentăm exclusiv pe Sfintele Scripturi, noi credem că există o legătură vie, permanentă şi continuă cu Bunul Dumnezeu din care ne extragem şi ne verificăm adevărul vieţuirii şi al credinţei noastre. Nu ne limităm la Sfintele Scripturi. Biserica, ca şi omul, este un organism viu care creşte. Nu ne întoarcem mereu la copilărie ca să ne legitimăm adevărul existenţei noastre umane. Dacă avem 2000 de ani de experienţă nemijlocită a vieţuirii cu Dumnezeu nu ne permitem luxul să renunţăm la această experienţă şi să recurgem exclusiv la Sfintele Scripturi şi la Biserica primară. Eu sunt profesor de Noul Testament şi ştiu foarte bine că este o evoluţie de la predica iniţială a Bisericii până la cea care este consemnată în cărţile Noului Testament, şi care ca timp nu încorporează decât 30-40 de ani, dar există o evoluţie serioasă. Nu avem dintru început nişte formule bine închegate ale credinţei noastre. Nu avem imne de la început. Ele vin mai târziu. Nu avem structuri. Nu avem de la început preoţi aşa cum avem astăzi, nu avem nici organizarea de astăzi, nu avem nici episcopii. La vremea respectivă se adresau oamenii episcopului şi preotului aşa cum se adresau în lumea iudaică a epocii respective. Există un timp în care lucrurile se nasc, se formează şi capătă forme din ce în ce mai consistente.

Cum se adresau la început?

Învăţătorule, era cea mai cunoscută formulă. *Părinte*, a fost apelativul la care s-a ajuns foarte repede, pentru că preotul şi episcopul sunt chipul prezenţei lui Dumnezeu. Ori, raportarea la Dumnezeu este prin asemuirea preotului cu Dumnezeu Tatăl, şi de aceea, şi Mântuitorul Hristos Îl numeşte pe Dumnezeu Tată în chip repetat, cum aflăm în mod special din Evanghelia după Ioan. Îi cheamă pe ucenici să se raporteze la Dumnezeu Tatăl aşa cum se raportează Dânsul, să-L numească Tată asumându-şi filiaţia, să-i ceară în rugăciune ca unui tată.

Un alt ascultător spune că dacă cineva aude în fiecare zi cuvinte de preamărire la adresa funcţiei sale, cum poate să le audă un preot, un episcop sau un patriarh, nu-l poate acest fapt conduce în cele din urmă la mândrie?

Nu ştiu unde aude dânsul aceste cuvinte de preamărire, eu nu le aud. Poate rostite de către consilieri, de către secretari... Nu ştiu, nu am fost în astfel de posturi. Se mai întâmplă, mai sunt oameni care mai laudă. Şi noi ne mai lăudăm unii pe alţii, ne mai mângâiem unii pe alţii, ca prieteni. Există acest risc, nu mă feresc să-l recunosc, dar nu este definitoriu. Este o zonă de decadenţă. Să arunce cu pietre cine nu are aceste defecţiuni. Există şi va exista întotdeauna. Nu ne preocupăm de formele decadente, ci ne ocupăm de formele împlinite ale lui. Pentru a defini medicina, numim medicină malpraxisurile? Pentru a defini educaţia facem analiza eşecurilor sistemului românesc de educaţie? Nici vorbă! Aşa şi aici. Unde există om există foarte multă neputinţă, se strecoară multe slăbiciuni. Şi în Biserică la fel. Tot oameni sunt acolo, oameni născuţi tot din pântecele mamelor noastre.

Dacă Biserica ar coborî limbajul ei la nivelul modernităţii şi l-ar adapta, l-ar desacraliza.

Întocmai! Au fost tradiţii creştine care au făcut această experienţă şi acum regretă.

Adică, există confesiuni care au făcut?

Exact! Biserica romano-catolică, nu este nici un secret, după Sinodul II Vatican, a făcut o reformă foarte puternică liturgică şi de limbaj arhitectural, toate în direcţia deschiderii şi asumării limbajului mai uman, mai lumesc. Reforma nu a condus, după estimările dânşilor, la obiectivele scontate. Aceasta, pentru că atunci când merg la biserică oamenii nu vor să găsească acolo tot ceva exclusiv lumesc, ci vor ceva care să depăşească condiţia aceasta lumească, vor ceva dumnezeiesc. Sigur că acest ceva dumnezeiesc nu vine neapărat prin cuvinte sau prin gesturi, dar se asociază acestora. Ca semn, ca icoană, ca şi chip al lucrurilor se distanţează un pic de celălalt limbaj, este dacă vreţi ceva asemănător cu faptul că preotul poartă pe el o uniformă specifică sau barbă, de exemplu. În vechime se purta o barbă mai serioasă, acum se poartă o barbă mai subţirică.

De ce trebuie preotul să aibă barbă şi reverendă?

Din aceste raţiuni, să puncteze misiunea şi slujirea lui foarte specifică în lume, ca oamenii să-l diferenţieze de şofer, de medic, nu în sens peiorativ, ferească Dumnezeu, ci ca specific de lucrare. Se şi întâmplă. Ne întâlnim cu oameni pe stradă, noi îmbrăcaţi ca preoţi, şi oamenii fac gesturi diverse, deci îl recunosc ca fiind ceva specific, unii de cinstire, alţii de necinstire a preotului. Deci lucrurile acestea se verifică în practică.

Ana spune că nu limbajul este de lemn, ci mintea şi inima omului.

Bineînţeles, din care izvorăşte acest limbaj de lemn, mintea si inima sunt împietrite, spunem noi.

Părinte, există la cei care sunt aproape de Dumnezeu, pentru că aţi cunoscut, aţi citit din ei, oameni înduhovniciţi, mulţi monahi. Există vreodată limbaj de lemn în scrierile lor?

Nu ştiu dacă există un barometru cu care să măsurăm limbajul de lemn.

Dar aţi simţit?

Lucru foarte sigur este că oamenii înduhovniciţi preferă tăcerea şi limbajul tăcerii care este mult mai eficient. Vorbesc foarte puţin, nu dezvoltă, nu speculează lucrurile, nu se agaţă de logica lumească de nici un fel, ci dau mărturie unor lucruri. Frate, apropie-te de Dumnezeu cu căinţă, plânge-ţi păcatele, acesta este limbajul dânşilor.

Lucruri extrem de simple.

Lucruri foarte simple. Fă metanii, îngenunchează, fă bătături la genunchi, plânge-ţi rătăcirea, plânge-ţi împietrirea, plângeţi nesimţirea. Acesta este limbajul părinţilor duhovniceşti.

Un alt ascultător spune că uneori slaba pregătire a preoţilor poate genera un hău de netrecut între ei şi aşteptările credincioşilor.

Credincioşii nu aşteaptă de la preot marea ştiinţă.

Da?

Merg la biserică cu nădejdea la Dumnezeu, nu la preot. Necredincioşii, cei care îi judecă pe preoţi aşteaptă totul de la preoţi. Şi se dovedesc astfel a fi neştiutori. Credincioşii nu vin la biserică pentru preot, ci pentru Bunul Dumnezeu. Vin să soarbă cuvânt dumnezeiesc, să se împărtăşească de binecuvântare dumnezeiască, să se împărtăşească de sfinţenie dumnezeiască.

Interesant ce spune Doru din Reşiţa: „Doamne fereşte, să se introducă în limbajul bisericesc neologismele, jargonul, şi de ce nu argoul pentru a fi pe placul noii generaţii! Limbajul bisericesc trebuie să rămână cel arhaic. Încet, el va rămâne singura punte între trecutul şi prezentul nostru.

Şi între cer şi pământ, aş spune, pentru că oamenii de astăzi se fac pe ei, cu mintea lor, măsura lucrurilor şi chiar măsura dumnezeirii. Ei neagă un dumnezeu făcut de propria lor minte, nu pe Dumnezeul cel adevărat. Oamenii îşi creează o imagine despre Dumnezeu, una falsă, şi apoi toată viaţa se războiesc cu ea. O neagă de cele mai multe ori, şi fug de ea. Dar ca să vorbeşti despre Dumnezeu în cunoştinţă de cauză, trebuie să fi făcut efortul, să te fi zbătut suficient ca să-L cunoşti. Pentru că, iată, din toate direcţiile se spune că pe Dumnezeu Îl poţi întâlni! Cine vrea să vorbească despre Dumnezeu cu oarecare responsabilitate, trebuie să facă acest efort. Nimeni nu vorbeşte despre un lucru, despre o realitate, despre o problemă ştiinţifică până nu o experimentează, nu?

Cum ar putea fi Biserica actuală şi atentă la problemele vremii?

Rămânând credincioasă misiunii ei esenţiale, anume aceea de a-L împărtăşii pe Dumnezeu oamenilor, de a răspunde obiectivului

sau sensului ultim al vieţii. Funcţia esenţială a Bisericii este de a-i deschide omului accesul la resursele dumnezeieşti, la harul dumnezeiesc, la puterea dumnezeiască, şi prin aceasta perspectiva veşniciei, a învierii.

Adică, nu numai întoarsă către actualitate, ci întoarsă către Dumnezeu.

Biserica asumă, nu neagă actualitatea, dar asumă actualitatea şi lumea şi istoria spre a o deschide veşniciei, care veşnicie este gustată de aici, este o întrepătrundere între lumea aceasta şi lumea lui Dumnezeu. Noi percepem veşnicia ca fiind realitatea de după sfârşitul lumii şi al istoriei sau ceea ce se întâmplă după moartea fiecăruia. Nu! Ceea ce numim veşnicie, şi chiar literatura şi poezia uneori, este realitatea de dincolo de graniţele, de limitele acestei lumi. Viaţa noastră este perisabilă, se degradează. Ei bine, mărturia Bunului Dumnezeu este că omul are acces la resurse de viaţă dumnezeiască neperisabilă. Aceasta este marea ofertă a Bisericii. Nu este oferta culturală în primul rând, nici oferta socială. Sigur, vin şi acestea dar ca o consecinţă a primei oferte. Oferta primordială este una teologică. Biserica Îl oferă lumii pe Dumnezeu, pe Dumnezeu la modul cel mai propriu.

Mulţi acuză Biserica Ortodoxă că ar fi mai învechită faţă de celelalte culte. De exemplu, Biserica Catolică este foarte atentă la problemele de etică, la problemele sociale, la implicarea în activitatea caritativă, etc.

Este o provocare a veacului, a timpului nostru, a epocii, a momentului dacă vreţi. Noi suntem sub presiunea unei tendinţe majore, a unei culturii şi a unei civilizaţii. Biserica refuză să se plieze în mod necesar pe toate aceste tendinţe, care de cele mai

multe ori nu sunt unele edificatoare, ziditoare şi izbăvitoare, ci, dimpotrivă, sunt pierzătoare de suflet. Ce vreţi, pentru ca Biserica să fie actuală? Să îmbrăţişeze provocarea maximă din ultimul timp de a oficializa căsătoriile între homosexuali, de exemplu?

Nu, nu cred că merge nimeni atât de departe.

Bun, dar în logica pe care o invocă respectivii, aici se va ajunge! În aceeaşi logică s-a spus: „Dar de ce să nu se cânte muzică care place tineretului în biserică?"

Da, asta da.

Iată, vedeţi?

De ce să nu se cânte?

Pentru că am confunda discoteca cu Biserica. Biserica este altceva, nu este discotecă. Este foarte clar. Şi tinerii înţeleg lucrul acesta. Când vor muzică de discotecă, se duc la discotecă, iar când vor muzică bisericească, merg la biserică. Ce-ar fi să găsească şi la biserică tot muzică de discotecă?!

Cred că unora le-ar plăcea!

Nu, nici vorbă. Criticilor le-ar plăcea, atât.

Şi nu vin la biserică criticii?

Nu, aceia rămân întotdeauna afară, dincolo de gard.

Un ascultător din Buzău spune aşa: „tehnologia modernă, de care se foloseşte şi Biserica, este o provocare a demonului sau aşa a

vrut Dumnezeu ca acest internet să distrugă tineretul?". Eu nu sunt convins că internetul distruge neapărat tineretul, dar întrebarea rămâne.

Eu sunt convins! Ca preot duhovnic sunt convins că internetul dăunează foarte mult. Nu în sine, ci prin posibilităţile pe care le deschide tânărului de a accesa de exemplu, în mod direct şi în intimitatea lui, cele mai mari provocări sexuale, pornografice, dar nu numai acestea. Nu sunt acestea cele mai dăunătoare, sunt multe altele, cu care tânărul nu se poate lupta la o anumită vârstă, nu este suficient de matur, de întărit. El se predă acestor tentaţii. Există cineva cu anumită măsură a responsabilităţii, în această lume, care să nu recunoască că sunt limite ale comportamentului sexual, limite normale şi limite care depăşesc normalitatea? Recunoaştem cu toţii că este o degradare a relaţiei trupeşti de exemplu? Ei bine, ce facem ca să protejăm tinerii şi copiii de această degradare, care aduce cu sine degradarea relaţiei dintre bărbat şi femeie, aduce cu sine degradarea copiilor care se nasc? Trebuie să recunoaştem lucrurile acestea.

Şi atunci, tehnologia este o provocare de la demon sau...?

Răspunsul de lemn, dacă vrea, este că în sine lucrul nu este rău, ci este folosit rău. În fapt, Mântuitorul Hristos nu cred că ar fi folosit limbajul de lemn, aşa cum nu foloseşte limbajul de lemn în problema considerării sau a judecăţii bogăţiei. Mântuitorul Hristos nu spune, aşa cum spun preoţii în ziua de astăzi, că bogăţia în sine este rea, ci este foarte păguboasă, atunci când este folosită rău. Nu invocă nici un fel de clauză, ci spune foarte clar, că mai uşor intră cămila prin urechile acului, decât un bogat în Împărăţia Cerurilor. Fără niciun fel de clauză. Şansa bogatului de a se izbăvi, este să devină sărac, adică să se lepede de toată bogăţia. La fel şi cu celelalte ispite asemănătoare.

Adică, să nu mai fie bogat. Deci, bogaţii nu se pot mântui!

Deci, bogaţii nu se mântuiesc! Decât în situaţia în care devin săraci.

Dar de la ce nivel devii bogat? Aceasta cred că este o mare întrebare!

Pot şi săracii să fie bogaţi, când tânjesc la bogăţie. Şi nu este o vorbă aruncată în vânt. Pentru că atunci când omul îşi pune speranţele sale într-o bogăţie existentă sau într-o bogăţie virtuală, la care aspiră, chiar dacă nu ajunge niciodată la ea, atunci se îndepărtează de Dumnezeu.

Un ascultător spune că: iubirea pentru a rezista timpului trebuie mereu revizuită, reconstruită. Nefiind ipocriţi, vedem foarte rar iubiri definitive. Preotul care predică fără interes este ca profesorul care predă din datorie fără să-şi pună sufletul pe masă. Aş vrea preoţi care să spele picioare, răni, suflete... De fapt, este prea multă infatuare, aur, smirnă şi tămâie în Biserică şi prea puţin misionarism.

Dar de ce nu se face dânsul preot, ca să avem şi noi un preot cumsecade? Văd că ştie foarte bine ce trebuie să facă un preot!

Este fată!

Este fată? A scăpat! Paradoxul este că cei din biserică, cei care vin la biserică nu se plâng de aceste lucruri, nu sunt izbiţi de aurul şi de smirna din biserică.

Un alt ascultător spune că nu mergi la biserică pentru preot, că se tot vorbeşte de slaba pregătire a preoţilor, dar şi preoţii ar trebui să atragă oamenii prin buna lor pregătire, prin explicarea mai pe îndelete a Sfintelor Taine, a icoanelor, a tot ceea ce ţine de credinţă.

O să-mi daţi voie să răspund tot în tonul acesta, un pic mai supărat, pentru că am o experienţă foarte îndelungată în biserică. Sunt de la 14 ani în biserică, în şcolile bisericeşti mai întâi, apoi ca slujitor şi profesor, şi m-am confruntat cu toate aceste critici şi acuze tot timpul. Toate se încadrează, dacă vreţi, într-o fugă a omului de Dumnezeu şi în încercarea lui de a căuta justificarea acestei fugi în afara sa şi de a o pune în cârca celuilalt. Oamenii stau departe de Dumnezeu şi de Biserică din motive mai mult sau mai puţin conştientizate, dar invocă pretexte, care mută responsabilitatea de pe umerii lor, pe umerii altora. Mi-aduc aminte de unul dintre fraţii mei, pe când era student, a venit la mine cu un coleg al dânsului şi mi-au spus: „Ce faci tu ca student teolog, ce faceţi voi să ne aduceţi pe noi la Dumnezeu?" Iar eu i-am întrebat: „Dar voi ce faceţi ca să veniţi la Dumnezeu? Noi ne facem datoria: batem clopotul şi toaca duminica la biserică. Ele vă cheamă la Dumnezeu. De ce nu vă ridicaţi din pat, să veniţi la Liturghie?"

Românii, astăzi, în marea lui majoritate, sunt primii în critica la adresa celorlalţi. Drama este că majoritatea chiar cred că lucrurile nu merg bine din cauza celorlalţi. Dar uită că ceilalţi suntem tot noi înşine. Fiecare dintre noi arată cu degetul la toţi ceilalţi, prin urmare toţi ne arătăm cu degetul unii pe alţii. Ceilalţi sunt medicii, ceilalţi sunt preoţii, ceilalţi sunt inginerii, ceilalţi sunt politicienii, ceilalţi sunt parlamentul, ceilalţi sunt ţăranii, ceilalţi sunt muncitorii, ceilalţi suntem, de fapt, noi toţi. Bun, nimeni nu face nimic la măsura deplinătăţii, dar ne-am învăţat să arătăm cu degetul la celălalt!

Vorbind despre muzică, este un fapt dovedit că mulţi au plecat din Biserica Ortodoxă şi au mers la cultele neoprotestante, doar pentru că le plăcea cum se cântă acolo.

Să mă ierte fraţii neoprotestanţi, dar este o muzică de foarte proastă calitate muzicală. Nu o spun eu, o spun specialiştii în muzică.

Aici n-aş vrea să intrăm.

Nu intrăm deloc, dar pot să spun şi vreau să spun că acele cântece romanţate care sunt la neoprotestanţi nu cred că sunt la aşa înălţime muzicală, încât să cucerească pe tineri!

Cu nişte instrumente de rock poate..., cu o chitară electrică, da.

E posibil!

Un alt ascultător spune: „Totuşi, cum s-ar putea adapta în Biserică limbajul arhaic, pentru a fi pe înţelesul generaţiei tinere, generaţia Like and Share, pe Facebook?

Îmi vine în minte să spun un lucru foarte interesant, de altfel, anume, că Biserica românească este cea care are Biblia, Evanghelia, slujba în limba poporului de 400 de ani.

Mie mi se pare uimitor că ceilalţi nu le au!

Este uimitor. Ceilalţi nu o au. Slavii încă mai au slujba în limba slavă, pe care nu o înţelege mai nimeni, grecii au slujba în limba veche, pe care o înţeleg 50-70%, şi aşa mai departe. Noi suntem cei mai deschişi şi, iată, ne criticăm limbajul bisericesc.

Noi am făcut, de fapt, Conciliul Vatican II, acum 400 de ani, am luat-o înaintea celorlalţi.

N-aş zice, pentru că păstrăm distanţa, totuşi. Dar a existat întotdeauna deschiderea necesară, nu însă şi deschiderea fără discernământ, hazardată.

Un alt ascultător spune că vorbiţi frumos, dar biserica şi predica ar fi mult mai interesante, dacă n-ar exista, partea aceea comercială, care face ca biserica să nu mai fie biserică.

Dar unde este partea aceea comercială?

Probabil se referă la colecta de bani, la diferite lucruri din biserică, mă rog...!

Dar pentru aceea trebuie să se plângă credincioşii care vin la biserică, nu cei care nu vin. Pentru ca o biserică să subziste, să fie curată şi frumoasă, trebuie întreţinută de cineva. O întreţin credincioşii. Noi, ca să schimbăm mocheta din biserica noastră, care are mai bine de 20 de ani şi s-a degradat, a trebuit să facem o colectă, pentru că, să acoperi cu o mochetă bună o biserică, îţi trebuiesc 200 de milioane. Ca să aduni 200 de milioane de lei vechi, acum este foarte greu într-o biserică mică. Atunci, am făcut pe forumul nostru o cerere şi, încet-încet s-au adunat banii, dar nu de la cei care nu vor sau de la cei care cred că biserica în felul acesta exploatează, ci de la cei care sunt credincioşi ai bisericii, care se folosesc, care se bucură să aibă în biserica în care merg o mochetă nouă, în casa lor, de fapt.

Probabil că cei care sunt la biserica dumneavoastră, au înţeles pentru că au văzut mocheta stricată şi au văzut-o şi pe cea nouă?!

Dacă râvneşte cineva la averea bisericii sau la averea preotului sau la banii care vin la altar este o dezinformare crasă.

La biserică vin bani foarte puţini, bani cu leuţul, un leu. Se mai duce cineva undeva doar cu un leu, în afara cerşetorilor? Ei bine aflaţi că la biserică vin oamenii cu un leu, dar nu se supără şi nu se ofensează nimeni. Cei care au imaginea că se strâng bani fabuloşi în biserică, să afle că omul vine cu pomelnicul şi cu lumânarea şi aduce un leu, înţelegeţi? Mai sunt şi de 10 lei şi foarte rar bani mai mari, care sunt aduşi cu multă credincioşie, cu multă dragoste, pentru ca să funcţioneze biserica. Nu ştiu unde văd dânşii marele comerţ bisericesc! Este mai curând o literatură facilă care trece din gură în gură, la cei care caută pricini neîncetat.

O întrebare care ridică o problemă interesantă. Se tot vorbeşte despre preoţi mai buni, preoţi mai puţin buni...! Un ascultător ne atrage atenţia să facem diferenţă. Eu vă întreb dacă trebuie să facem diferenţa care există în popor, între ceea ce numesc preoţi de rând şi preoţi cu har? Şi dă şi două exemple: părintele Teofil Pârâian şi părintele Constantin Galeriu. Există sau nu există diferenţa aceasta, din punctul de vedere al teologului?

Evident că există o diferenţă!

Nu au toţi preoţii har?

Bineînţeles! Există o diferenţă dacă vreţi, a măsurii în care îşi împlineşte cineva slujba lui. Ceea ce credem noi şi mărturisim este că lucrarea tuturor preoţilor, cu harul şi cu mila lui Dumnezeu se săvârşeşte, adică lucrarea bisericească prin preot se săvârşeşte. Evident că unii sunt la o măsură, şi alţii sunt la altă măsură. Nu toţi sunt la măsura părintelui Teofil, nici toţi la măsura părintelui Galeriu. Ce-am fi fost, să fi fost toată România Brâncuşi, Enescu, Eminescu? Eram departe! Acest lucru se întâmplă,

ca prestare umană dacă vreţi, şi în biserică, doar criteriile sunt un pic diferite. S-ar putea ca să existe oameni mult mai smeriţi, foarte puţin vizibili sau anonimi, care în faţa lui Dumnezeu şi în taina lucrurilor să fie mai mari decât părintele Teofil şi decât părintele Galeriu, cu mai mult har dacă vreţi, iar lucrarea lor să fie mai primită, mai consistentă şi mai intensivă.

Iar oamenii să nu-şi dea seama, pentru că nu au atâtea daruri ca acei părinţi.

Pentru că judecă după anumite criterii exterioare, uneori superficiale sau chiar frivole.

Vă răspunde un ascultător, nu ştiu dacă neoprotestant sau nu, spune el „muzica gospel este foarte frumoasă"!

N-am auzit-o în România prea des, la români!

Dar în America este şi este foarte frumoasă.

În America da, noi vorbeam de muzica fraţilor noştri români.

Un ascultător spune că limbajul s-ar îndulci în biserică dacă preoţii ar explica, după predică, în câteva cuvinte ceea ce au vrut să spună în cadrul ei. Adică să vină cu o erminie a predicii. Sfinţia voastră aţi spus că există şi biserici în care nu se predică. Unde există biserici în care nu se predică, în România?

În biserica Sfântul Grigorie Palama, din Politehnică. Când este părintele Maricel de rând, nu se predică.

Ucenic al sfinţiei voastre, l-aţi îndemnat la asta?

Nu, el s-a îndemnat. Eu l-am îndemnat să predice, dar îi apreciez din ce în ce mai mult gestul.

De ce?

Pentru că dânsul este un preot foarte aşezat, foarte discret, foarte smerit şi a simţit că poate să tacă. Şi este ziditor. Fie citeşte strana, în timpul respectiv, fie o predică a părintelui Cleopa sau a altui părinte.

Deci un cuvânt de învăţătură se aude, totuşi?

Da.

O ultimă întrebare. Există o critică generală la adresa Bisericii şi este cuprinsă în întrebarea aceasta, de aceea încheiu cu ea: „cum explicaţi că ţările ortodoxe sunt unde sunt, din punct de vedere economic, faţă de celelalte care sunt foarte departe.

Este foarte simplu, dacă cel care pune întrebarea cunoaşte miezul ortodoxiei, specificul ortodoxiei, ar înţelege că în spaţiul răsăritean nu se mizează pe realitatea de aici sută la sută, ci suntem orientaţi spre lumea lui Dumnezeu. Şi nu ne preocupă la modul ultim, absolut, eficienţa acestei lumi, eficienţa economică, eficienţa politică. Când stai cu ochii spre Dumnezeu şi spre cer şi nădăjduieşti împlinirea acolo, lucrurile acestea nu mai sunt în ton absolut, considerate şi abordate, nici banul, nici economia, nici sistemul politic, etc. La noi, nici sistemul politic nu funcţionează cine ştie ce.

Grecia trece acum printr-o criză, dar ea nu este atât de departe de ţările din Europa, există destulă bogăţie şi prosperitate acolo. Aşadar, cred că există foarte multă sărăcie în ţările ortodoxe care fac parte din fostul lagăr comunist.

Este o diferenţă a modului foarte aplicat, foarte angajat, foarte mobilizat, în care alte popoare îşi asumă gestionarea lucrurilor lumeşti. Acolo este mai serioasă, la noi este mai puţin serioasă. Acest lucru, după estimările mele care pot fi greşite bineînţeles, se datorează orientării eshatologice, spunem noi, care este mai accentuată la ortodocşi. Creştinul ortodox, cât ar fi el de neinstruit, cât ar fi el de needucat, are în suflet adânc înrădăcinat că nu se epuizează totul la limita acestei lumi şi la limita acestei vieţi. Atunci nu este logic şi corect să investeşti totul şi exclusiv pentru aici.

Părinte vă mulţumesc!

Şi eu vă mulţumesc.

Întâlnirea şi unirea a două trupuri ar trebui să echivaleze cu întâlnirea şi unirea a două persoane, dar lucrul acesta se întâmplă numai dacă şi în măsura în care respectivele persoane au anume grad de conştiinţă de sine, de luciditate sau trezvie.

Despre sexualitate

Radio România Actualităţi, 2013,
Realizator: Remus Rădulescu

Bună seara! Creştinismul şi sexualitatea este tema pe care v-o propun în această seară. Ce este permis şi ce nu este permis în viaţa sexuală a unui om care se consideră credincios. Invitat este Părintele Constantin Coman, profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureşti şi duhovnic. În calitatea sa de duhovnic, mai precis, este acum cu noi. Părinte Profesor, bine aţi venit!

Bună seara!

Este o temă delicată, recunoaşteţi?

Este foarte delicată! Dar îmi asum riscul!

Dar care nu trebuie totuşi ocolită, pentru că este viaţa omului. Vă întreb pentru început, plăcerea sexuală, din punct de vedere al creştinismului, al Bisericii, este o plăcere vinovată?

Da, este o întrebare foarte provocatoare. Ca să încerc să dau un răspuns, aşa în principiu, voi articula această plăcere plăcerilor omeneşti în general. Plăcerea este vinovată sau negativă sau păguboasă, atunci când funcţionează egocentric, egoist, pentru sine. Sau când vine de la sine, pentru sine, dacă vreţi. Mi-e greu să spun acum dacă există vreo plăcere neegoistă, sau dacă nu cumva o astfel de plăcere n-ar trebui să o denumim altfel.

Şi ca să nu fie aşa?

Ca să nu fie aşa, trebuie să vină de la celălalt sau să fie pentru celălalt, să aibă o adresare foarte puternică şi foarte evidentă în afara sinelui. În această relaţie trupească - să definesc lucrul despre care discutăm cu un cuvânt pe care îl poate rosti preotul mai uşor - se întâlnesc două persoane: un bărbat şi o femeie. Există varianta ca fiecare să-şi găsească plăcerea sa în această întâlnire sau chiar să o urmărească, dar există şi alternativa ca fiecare să urmărească plăcerea şi bucuria celuilalt. Sau, există alternativa ca cineva să-şi furnizeze plăcere prin celălalt sau există varianta să se bucure de celălalt sau să se bucure, pentru că bucură pe celălalt.

Cu nişte cuvinte mai profane, autosatisfacerea sau căutarea satisfacţiei celuilalt.

Pe parcursul emisiunii vom nuanţa, este nevoie de un discurs foarte nuanţat, ca oamenii să nu înţeleagă greşit, să nu răstălmăcească răspunsurile noastre, dat fiind că este vorba despre un subiect atât de delicat, atât de discret, atât de intim. Pe de altă parte este o explozie de informaţie credibilă sau mai puţin credibilă, legitimă sau mai puţin legitimă pe acest subiect, care circulă de seara până a doua zi dimineaţă pe toate canalele.

Este o explozie, Părinte Profesor, de tentaţii în domeniul acesta, pentru că relaţia de cuplu nu mai este atât de intimă precum era, ci este foarte expusă astăzi, te întâlneşti la tot pasul cu trimiteri spre problema sexualităţii.

Da, a devenit un subiect public, din păcate. Un subiect care este prin excelenţă unul de intimitate maximă, a devenit

public, un subiect care ocupă atenţia mijloacelor de comunicare în masă, a presei în special, a presei scrise, dar şi a presei virtuale, un subiect care mai mult decât orice este exploatat extraordinar de mult de oamenii de afaceri.

De ce credeţi că există exploatarea acestui instinct al omului? De ce tocmai acesta?

Evident, nu trebuie să fii un specialist să constaţi acest lucru. Este cel mai vulnerabil instinct al omului, care poate fi exploatat de ceilalţi foarte uşor şi foarte profitabil.

Şi îl poate face pe om dependent şi uşor de dus într-o direcţie sau alta.

Lupta cu acest instinct este una foarte grea, foarte anevoioasă şi de lungă durată. Noi ca duhovnici - vreau să spun dintru început - ne confruntăm cu această problemă în întâlnirea noastră la spovedanie cu credincioşii, în special cu credincioşii tineri. Deşi iniţial am ocolit subiectul un timp, pentru a-l proteja în intimitatea şi în taina lui, pentru că acolo, în stricta intimitate, ar trebui să se discute acest subiect, ulterior am fost nevoit să-l includ în sfera preocupărilor mele pastorale şi chiar teologice. Preocupat fiind de familie în general, de relaţia dintre soţ şi soţie, am constatat ceea ce nu este greu de constatat că, datorită contextului, subiectul a devenit unul extrem de problematic pentru toată lumea, inclusiv pentru oamenii credincioşi, pentru tinerii credincioşi, care vor să-şi croiască o viaţă conform Evangheliei Mântuitorului Hristos. Sunt multe întrebări privind acest subiect care-i preocupă pe tinerii creştini care urmează să se căsătorească sau pe cei deja căsătoriţi. Fiind posesorii unei conştiinţe morale mai riguroase, dornici să nu-şi încarce sufletul cu lucruri păguboase,

vătămătoare, ei se întreabă în ce măsură relaţia trupească propriu-zisă este conformă, sau în ce limite şi în ce condiţii nu vine în contradicţie cu credinţa lor. Sau în ce condiţii relaţia trupească vine în tensiune sau în conflict cu această calitatea de om credincios, de om care îngenunchează în faţa lui Dumnezeu, de om care se închină, care posteşte, care merge la biserică.

Aş dori, în primul rând, să afirm un adevăr fundamental ce se poate constitui într-o premisă solidă pentru abordarea creştină a acestei probleme, acela că Biserica Răsăriteană Ortodoxă are o atitudine foarte pozitivă faţă de trup, în principiu. Biserica noastră şi teologia ei îmbrăţişează pozitiv lumea materială în ansamblul ei. Biserica a condamnat ferm orice tendinţă de dispreţ faţă de trup şi faţă de materie. Sunt binecunoscute ereziile condamnate de Biserică pentru că profesau doctrine dochetiste, gnostice sau maniheice. În Biserica Ortodoxă materia este foarte prezentă. Alimentele, pâinea şi vinul sunt în centrul vieţii noastre liturgice, pâinea şi vinul sunt aduse ca jertfă lui Dumnezeu, şi iată ne sunt întoarse ca Sânge şi Trup ale Mântuitorului Hristos. Aici, pâinea şi vinul recapitulează toate roadele pământului, sunt percepute în termeni recapitulativi, nu în termeni exclusivi. Evenimentul euharistic ne arată nu numai că Biserica este departe de orice devalorizare, subestimare sau dispreţuire a materiei, ci dimpotrivă o valorizează la maximum realităţii materiale, transformându-le în vehicule concrete ale dumnezeirii. Materia creată devine purtătoare a dumnezeirii necreate.

În egală măsură este valorizat trupul omenesc. Aş vrea să se reţină foarte bine acest lucru. Argumentul cel mai puternic este acela al întrupării reale a Fiului lui Dumnezeu, care a luat trup omenesc adevărat din Preasfânta Fecioară Maria. În Biserica şi în credinţa noastră nu există nici un fel de tendinţă de demonizare a trupului.

De trup ţinând şi acest instinct sexual.

Să reţinem şi acest lucru, că trupul omenesc este vârful ierarhic, vârful valoric al materiei. Cea mai avansată formă a materiei este trupul omenesc. Trupul omenesc este viu, nu este impersonal. Ca profesor, îngăduiţi-mi să fac un pic de introducere. Trupul nu este disociat de persoana-subiect conştient. Trupul nu este ceva, cum deseori alunecăm noi în a crede, în virtutea unor inerţii şi în virtutea unor deprinderi de a vieţui impersonal, fără conştiinţă de sine personală. Uneori ne neglijăm şi pe noi ca persoane, uităm că suntem cineva şi ne comportăm ca şi când am fi lucruri impersonale şi inconştiente, funcţionând mai mult sau mai puţin automat, adică sub presiunea instinctelor, a împrejurărilor, a presiunilor lăuntrice sau a factorilor externi. În virtutea aceleiaşi mentalităţi sau inerţii îi depersonalizăm şi pe ceilalţi şi ne folosim de ei ca de nişte lucruri, plăcute şi utile sau numai utile. De cele mai multe ori sunt în confuzie tocmai datorită faptului că aceste lucruri sunt foarte drăguţe, îmbietoare. Trupul omenesc este frumos, plăcut vederii, te îmbie la a-l îmbrăţişa, a-l mângâia, etc. Dar trupul acesta nu este *un ceva*, ci este *un cineva*! De la cea mai mică componentă moleculară, trupul poartă amprenta unei persoane. Întâlnirea cu trupul este întâlnirea cu cineva, nu cu ceva. Nu există trup separat de identitatea personală. Întâlnirea şi unirea a două trupuri ar trebui să echivaleze cu întâlnirea şi unirea a două persoane. Dar lucrul acesta se întâmplă în măsura în care respectivele persoane au un înalt grad de conştiinţă de sine şi de luciditate sau trezvie. Dacă funcţionează purtate de instinctul orb, mişcate numai de plăcerea instinctuală, atunci nivelul de întâlnire personală este extrem de atenuat sau lipseşte desăvârşit. Acest aspect dacă l-am avea în vedere când discutăm problema sexualităţii, am reconsidera substanţial abordarea problemei. Aşadar, în relaţia trupească nu

se întâlnesc două trupuri impersonale, amorfe, care funcţionează instinctual, ci se întâlnesc două persoane purtate de dragoste reciprocă. Iar gradul de împlinire este dat de procentul de întâlnire personal a celor doi. Mă întâlnesc cu cineva, nu cu trupul cuiva. Nu consum o mâncare gustoasă! Deşi, chiar şi pe aceea o putem personaliza dacă ne gândim că vine de la cineva, este darul cuiva şi ne aşezăm într-o relaţie. Dar când mă întâlnesc în trup, mă întâlnesc de fapt cu cineva. Nici nu există persoană umană în afară de trup! Nu există! Numai în mintea unor visători există. Nici trup fără identitate personală vie nu există. Tensiunea dintre trup şi identitatea personală este una determinantă. La unii dintre noi este mai vizibil trupul sau chiar numai trupul, iar la alţii este mai vizibil chiar în trup posesorul trupului, eul personal, subiectul conştient al trupului. Unii dintre noi văd mai mult trupul celuilalt sau numai trupul, alţii văd mai puţin trupul şi mai mult pe cel care trăieşte în trupul respectiv. Noi nu existăm în afară de trup, suntem întrupaţi, dar nici nu ne limităm la materie, la trup, ci recapitulăm trupul foarte personalizat şi unic, de altfel, la nivelul conştiinţei de sine, la nivelul eului. Omul treaz are simţul existenţei în trup, dar are şi simţul depăşirii trupului.

Un alt aspect, extrem de important pentru tema noastră, este tensiunea dintre modul de existenţă trupesc şi modul de existenţă duhovnicesc, pe care l-am anticipat în cele spuse mai sus. Sfântul Apostol Pavel vorbeşte insistent (în Romani, cap. 8, mai ales) despre modul de viaţă *după trup* şi modul de viaţă *după duh*. Omul este chemat să vieţuiască *după duh*, adică având motivaţii şi finalităţi duhovniceşti, la nivelul duhului, al conştiinţei de sine, nu fiind motivat şi urmărind motivaţii şi finalităţi trupeşti. A fi mişcat spre celălalt de un instinct trupesc şi urmărind dobândirea unei plăceri trupeşti este a vieţui după trup. A fi mişcat spre trupul celuilalt de dorul sau dragul şi dragostea

pentru el şi urmărind bucuria întâlnirii cu el, înseamnă a vieţui după duh. Aceasta pentru a simplifica lucrurile la maximum.

În fine, un ultim aspect pe care aş dori să-l aduc în discuţie, cu titlu preliminar discuţiei noastre despre acest subiect sensibil, priveşte obligaţia noastră, a oamenilor, de a ne comporta conform raţiunii noastre de a fi, conform finalităţii noastre existenţiale. Omul nu s-a făcut el pe sine, ci este făcut de Cineva, care a pus în el un sens, o finalitate, un capăt de drum. Cred că suntem cu toţii de acord că omul este dator să se aşeze pe o traiectorie existenţială, într-un mod de viaţă care să-l conducă la împlinirea acestui scop, care să-l conducă la finalul pus în el de Creator. Orice componentă a vieţii noastre, inclusiv cea a relaţiei trupeşti, trebuie, în cele din urmă, estimată din această perspectivă a sensului ultim. Aici intră, desigur, şi perspectiva eshatologică, adică perspectiva veşniciei, a existenţei noastre după moarte. Lucrurile sunt mult mai complicate decât ar părea la prima vedere. Omul este chemat la un nivel de existenţă mult superior celui marcat de supravieţuirea materială şi instinctuală. Dacă eliminăm toate aceste lucruri, cu bună ştiinţă sau în virtutea valului orb care împinge lucrurile înainte, atunci avem altă perspectivă asupra trupului şi a relaţiei trupeşti. Dacă, însă, ţinem seama de ele, suntem obligaţi să ne plasăm mult mai sus decât ne plasăm noi când vorbim despre relaţia trupească sau când o înfăptuim. Îmi vine în minte începutul rugăciunii pe care o rosteşte preotul în timpul Heruvicului, la Dumnezeiasca Liturghie: Nimeni din cei legaţi cu pofte sau desfătări trupeşti nu este vrednic să vină să se apropie sau să-Ţi slujească Ţie!

Dacă spuneţi aşa, atunci vă întreb, de ce spunem, atunci când vorbim de mântuire, doar de mântuirea sufletului?

Nu este o exprimare greşită, dar poate să cultive mentalităţi şi opinii greşite. Sunt lucruri foarte complexe şi sensibile, ce ţin de o antropologie încă insuficient elaborată. Din Dumnezeieştile Scripturi şi din credinţa Bisericii noi ştim că inclusiv la înviere vom avea trupuri. E drept, într-un anume fel, alte trupuri. Vă amintiţi cuvântul acela extraordinar al Sfântului Apostol Pavel din prima Epistolă către Corinteni, capitolul XV: *Se seamănă trup firesc, înviază trup duhovnicesc. Dacă este trup firesc, este şi trup duhovnicesc... Carnea şi sângele nu pot să moştenească Împărăţia lui Dumnezeu, nici stricăciunea nu moşteneşte nestricăciunea... Nu toţi vom muri, dar toţi ne vom schimba. Căci trâmbiţa va suna şi morţii vor învia nestricăcioşi, iar noi ne vom schimba. Căci trebuie ca acest trup stricăcios să se îmbrace în nestricăciune şi acest (trup) muritor să se îmbrace în nemurire.* (1 Cor. 15, 44, 50, 51-53). Există o despărţire a sufletului de trup, de acest trup pământesc. În virtutea acestei proiecţii eshatologice obişnuim să spunem că sufletul se desparte de trup.

Rămâne aici!

Este o taină mare, cum spune şi Pavel. Trupul rămâne şi se topeşte în pământ. Dar vom învia cu trupul, numai că trupul acela nu va mai fi pământesc, nu va mai fi de carne, cum spune Sfântul Apostol Pavel. Va fi o entitate duhovnicească, un trup duhovnicesc care poartă memoria deplină şi deplin conştientă a întregii noastre persoane şi a întregii noastre existenţe.

Trebuie afirmat, cu multă fermitate, un lucru pe care îl putem verifica cu toţii: Biserica nu este spaţiul constrângerilor. Biserica este spaţiul libertăţii prin excelenţă. De unde această percepţie cum că Biserica este o instituţie a constrângerilor de tot felul? Aceasta este o proiecţie subiectivă în conştiinţa oamenilor care stau departe de Biserică sau departe de adevărul şi calea

propovăduite de Biserică. Biserica nu spune întâi de toate: Să nu faci cutare sau cutare lucru, ci spune, întâi de toate: Iată o cale care duce la împlinirea sensului existenţei umane! Iată adevărul despre viaţa omului! Din acest adevăr decurge consecvenţa sau inconsecvenţa unor lucruri sau atitudini faţă de el. Orice om trebuie să accepte că are în faţă libertatea opţiunii libere între mai multe alternative de viaţă şi că unele lucruri sunt folositoare, edificatoare, iar altele sunt distrugătoare, demolatoare. Biserica este aceea care proclamă prin cuvintele Dumnezeieştilor Scripturi libertatea deplină a omului: *Iată, ai înainte binecuvântarea şi blestemul, viaţa şi moartea!* (Deuteronom 11, 26) Sau: *Toate îmi sunt în putere, dar nu toate mă zidesc! Toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos! Toate îmi sunt slobode, dar nu mă voi lăsa stăpânit de ceva!* (1 Cor. 6,12; 10,2). Omul trebuie să aibă deplină conştiinţă a libertăţii sale totale, dar şi a riscurilor sau mai curând a responsabilităţii care decurge tocmai din această libertate fără de margini. Dacă este deplin liber şi dacă îi stă în putere să facă orice, omul trebuie să ştie că unele lucruri îi fac bine, iar altele îi fac rău şi să opteze, evident, pentru cele bune. Libertatea este marele dar al existenţei şi premisă absolut necesară pentru viaţă şi pentru dragoste, sau mai corect spus pentru viaţă la nivelul de sus, cel al iubirii. Dar pentru a beneficia de acest dar, omul trebuie să se ridice la un nivel înalt de cunoştinţă şi de stăpânire de sine. Este evident pentru noi toţi, că cei mai mulţi dintre noi nu folosim cum trebuie această libertate, în sensul că, fără un discernământ sau fără o luciditate pe măsură sau fără o anume capacitate de stăpânire de sine săvârşim lucruri care ne fac rău, care ne demolează existenţial. Ei bine, Biserica este spaţiul în care sunt chemaţi şi primiţi cu braţele deschise cei care greşesc, înfăptuind lucruri cu consecinţe nefaste asupra sănătăţii lor sufleteşti şi trupeşti. Biserica este spaţiul în care este chemat să vină în mod special cel căzut, în mod special cel cu

probleme, în mod special cel vulnerabil. Biserica este *terapevtirion*, spun Părinţii, adică, loc de vindecare. Nu este locul dreptilor în biserică, ci este locul păcătoşilor.

Aşadar, acest clişeu care se propagă, cum că Biserica operează cu obstacole, cu privaţiuni, nu este adevărat. Biserica, însă, indică o cale, face o ofertă existenţială la care sunt chemaţi oamenii. Nu impune nimic, ci indică şi cheamă. E drept, cheamă stăruitor, dar aşa cum ar face o mamă cu copilul său când îl vede pe acela că rătăceşte drumul. Aţi văzut vreodată Biserica Ortodoxă înfierând public pe cineva, excomunicând pe cineva pentru un păcat moral, sexual, infidelitate? Aţi auzit undeva aceste lucruri? Nicăieri! Sau dând verdicte colective? Nici măcar acum, în acest marasm moral, în care minciuna şi hoţia au devenit a doua natură a multora, în care pansexualismul este o plagă de proporţii cosmice, Biserica Ortodoxă nu iese în public să dea verdicte, anateme, să condamne definitiv pe cineva.

Aceasta ar fi o sentinţă radicală! Dar are nişte măsuri...

Îngăduiţi-mi să vă vorbesc despre un clişeu pe care îl propagă mai ales necunoscătorii, că Biserica este potrivnică, pune restricţii, ca o instituţie jandarm. Biserica nu este jandarm! Unii părinţi de copii, chiar mulţi se transformă în jandarmi, dar Biserica niciodată. Poate unii preoţi, din neînţelegere sau din exces de zel, să mai cadă în această ispită. Iertaţi-mă că fac observaţia chiar prin mijloacele de comunicare în masă. Eu ca preot, în scaunul spovedaniei de treizeci de ani, constat cu multă convingere că Biserica este cea mai tolerantă instituţie! Vin la noi oameni care au făcut lucruri grave, căderi de neînchipuit. Vin, şi nu sunt alungaţi, nici anatematizaţi, nici pedepsiţi în vreun **fel anume, ci sunt îmbrăţişaţi.** Cum poţi să spui că Biserica este necruţătoare, respingătoare, impune restricţii? Dar să nu

creadă cineva că Biserica tolerează păcatul, devierile, rătăcirile. Nu poate fi toleranţă cu eşecul existenţial, în sine, cu păcatul, cu devierile de la adevărul existenţei. Biserica nu poate îmbrăţişa şi legitima păcatul, devierile de orice fel, dar îl îmbrăţişează pe păcătos, pe cel rătăcit.

De exemplu, Biserica întotdeauna va proclama adevărul conform căruia, relaţiile sexuale înainte de căsătorie nu sunt benefice, nu sunt sănătoase, nu sunt în regulă, nu sunt în rânduială. Dar, paradoxal - cu părere de rău, desigur însă cu înţelegere faţă de slăbiciunea omului - îi primeşte pe cei care trec prin astfel de experienţe la cununie în faţa Sfântului Altar. Nu va înceta, însă, în ciuda opiniei din ce în ce mai răspândite, să spună că a trăi băiatul cu fata înainte de cununie nu este sănătos, din multiple motive. Eu spun respectivilor, atunci când am prilejul, întrebarea, foarte legitimă: „Ce calitate ai tu ca fată, în braţele unui băiat oarecare? Soţie nu-i eşti! Nu eşti a lui ca să i te tai plenar, cu trup şi suflet? În ce calitate te dai? Îţi convine calitatea de femeie care oferă plăceri unui bărbat, pur şi simplu? Ştim că se întâmplă lucrul acesta sub presiune. Aceşti flăcăi lăudăroşi se dau mari şi grozavi şi iubitori, dar dacă ar iubi cu adevărat fata respectivă ar respecta-o şi ar aştepta-o, s-ar birui pe sine, şi-ar stăpâni impulsul trupesc puternic. Cunoaştem foarte bine ce este în mintea şi în trupul unui băiat la 18-20 ani. Ştim lupta, imboldurile, presiunile care nu pot fi stăpânite, care provoacă vulnerabilitate foarte mare. Îi mai păzeşte şi Bunul Dumnezeu, condiţiile, contextul în care trăiesc ca să nu alunece într-o viaţă desfrânată, cum spunem noi, în sensul de viaţă necontrolată, nestăpânită. Există pericolul ca pornirea aceasta trupească, legitimă în fond şi cu rostul ei binedeterminat în iconomia întâlnirii şi însoţirii bărbatului cu femeia, să devină patimă. Cine doreşte să fie robul instinctului sexual? Cine doreşte să fie dependent fatalmente de instinctul sexual? Cine doreşte să aibă un astfel de bărbat sau o astfel de

femeie? Sunt nişte limite până la care ne păstrăm în spaţiul funcţionării normale şi dincolo de care cădem în spaţiul bolnăvicios, decadent! Dacă nu suntem atenţi cu aceste limite, ne putem compromite orice şansă de aşezare în spaţiul firescului şi adevărului însoţirii bărbatului cu femeia.

Cine doreşte să fie rob?

Nimeni! Şi totuşi ne lăsăm prea uşor purtaţi de inerţia care ne face robi. Robi ai firii, ai trupului, ai instinctului. Existenţa la nivelul instinctului nu cred că face cinste cuiva şi nici nu cred că este dorită de cineva cu tot dinadinsul. Majoritatea dintre noi cădem, măcar parţial, la acest nivel de existenţă. Eu le spun tinerilor: Condiţia esenţială a întâlnirii trupeşti dintre bărbat şi femeie este ca, întâi de a se întâlni trupeşte, să fie unul al celuilalt să poată spune: Este bărbatul meu! Este femeia mea! Păi, dacă este al meu, este legitim să-l am şi trupeşte! Dacă nu este al meu, în ce temei să-l am?

Şi acest lucru când se întâmplă? Vă spun ce ne întreabă un ascultător: „Când eşti sigur şi ai hotărât împreună cu cineva să fi împreună şi trupeşte, este considerat păcat? De ce unii nu avem sentimentul că suntem în păcat?

Unii nu au sentimentul că sunt în păcat nici când încep viaţa sexuală la doisprezece ani, la cincisprezece ani, când trăiesc cu mai multe femei! Întrebarea vine deseori şi la preot: „Părinte, ne iubim, ne vom căsători şi aşa mai departe". Şi totuşi nu sunt încă soţ şi soţie. Deci anticipează. Eu le răspund cu o vorbă simplă: „Măi, voi puneţi căruţa înaintea boilor. Se întâmplă ceva care nu ar trebui să se întâmple acuma, ar trebui să se întâmple după ce vă căsătoriţi!". Este o rânduială a lucrurilor, este o lege, este

un mecanism al vieţii. Chiar şi al legilor fizicii trupeşti, dar în mod special al metabolismului lăuntric, cum zice domnul Pleşu, al metabolismului sufletesc. Eu simt aceasta la fete. Fata se dăruieşte, dacă este un pic neatentă, sub presiunea factorilor externi, dar trăieşte o foarte mare amărăciune, pentru că nu are certitudinea că este a celui căruia se dăruieşte. Nu are certitudinea că este femeia acelui bărbat, sau că va fi pentru totdeauna, şi nici că dânsul este al ei, iar acest lucru consemnează nefirescul.

De ce este nevoie să ne căsătorim? Este nevoie să ne căsătorim pentru ca să se pronunţe făgăduinţa deplină a celor doi. Bărbatul să spună: „Vrei să fi soţia mea?" Şi ea să spună: „Da"! Şi nu numai să spună, ci, mai ales, să înţeleagă şi să-şi asume ce spune. Iar acest lucru să primească şi confirmare formală, pentru că nu ne putem proteja altfel de caracterele noastre foarte labile, dacă nu avem şi o pecetluire formală a făgăduinţei reciproce. Nu mai vorbesc de cununia religioasă în biserică, de Taina Cununiei, unde invităm pe Bunul Dumnezeu să fie garant şi să furnizeze ajutor acestei însoţiri. Deci, dacă lucrurile acestea nu sunt în rânduială, consecinţele sunt pe măsură. Noi avem o rânduială, avem o anume filosofie de a trăi, o filosofie foarte coerentă, care poate să ne spună şi ce este trupul şi ce este relaţia trupească şi ce este căsătoria. Toate sunt legate într-un tot. Când lucrurile se petrec în afara acestei filosofii de viaţă, consacrată şi certificată de veacuri, atunci, dacă suntem oneşti trebuie să consemnăm eşecul, alunecarea, devierea, căderea, păcatul, de fapt. Eu nu folosesc prea mult acest cuvânt, aţi văzut? *Păcatul* este un cuvânt uzat de prea deasa folosire a teologilor şi a preoţilor, demonizat însă şi de prea deasa folosire în sens uşuratic de către ceilalţi. Ce este, însă, păcatul? Este o deviere de la firesc, este un eşec existenţial, este un eşec al firii umane, este păşirea pe alături cum spune poporul.

O nereuşită.

Este o nereuşită! Acesta este păcatul. Şi dacă agonisim nereuşită după nereuşită, eşec după eşec, mai ales la vârste fragede, edificiul nostru psihosomatic are mult de suferit, persoana noastră devine o sumă de nereuşite. Această persoană care devine la un moment dat un receptacul, un depozit de eşecuri, de deşeuri existenţiale, cum se va mai duce dânsa la întâlnire cu soţul sau cu soţia? Una este să te întâlneşti, să ai relaţie trupească, ca soţ şi soţie, cu un om împăcat sufleteşte, curat, mulţumit de sine, optimist şi altceva este să se întâmple acest lucru cu un om copleşit de eşecuri la vârsta de 24 de ani sau 25 sau 30 de ani. Şi nu există numai riscul păcatului trupesc. Se adaugă o întreagă sumă de alte nereuşite sau scăpări: mâncare peste măsură, dezordine, dormit peste măsură, lene, călcarea făgăduinţelor de tot felul, accese de ură, de invidie, de minciună, de înşelăciune şi toate celelalte eşecuri care se adună şi care ne împietresc. Un om copleşit încă de tânăr de păcate îşi pierde sensibilitatea, simţirea lucrurilor, se împietreşte, cum spunem. Nu mai are foarte clară conştiinţa propriei sale persoane, nu mai are vigilenţă, nu mai are luciditate, motive pentru care funcţionează în întâlnirea trupească mai curând absent, la un nivel semiconştient, impersonal, inhibat, deseori confuz chiar la nivel instinctual. Omul este conceput ca un mecanism psihosomatic foarte complex, extrem de complex, în care sunt articulate rotiţe extrem de sensibile, de rafinate. Dacă acest mecanism nu-l funcţionăm, nu-l activăm conform logicii sale de funcţionare, este de la sine înţeles că se defectează, se perverteşte, uneori iremediabil. De unde atâtea probleme şi crize în cuplu, în familie? Din aceea că intrăm în familie, ne însoţim bărbat cu femeie, deja nefuncţionali sau funcţionând defectuos, pervertiţi, inclusiv la nivelul relaţiei trupeşti. Multe din problemele cuplului vin de aici. Nici eu nu-

mi închipuiam, dar am fost nevoit să constat realitatea tristă că acest capitol, gestionat foarte greşit, mai ales înainte de căsnicie, este buturuga, mai mică sau mai mare, care răstoarnă deseori carul.

Părinte, uitaţi ce vă întreabă cineva care nu se semnează.

Eu zic să nu răspundem celor care nu se semnează. Eu mi-am dat numele. Cum să stau de vorbă cu cineva care nu se prezintă?!

Fac un apel să semnaţi mesajele, pentru că avem impresia că vorbim cu nimeni. Pavel spunea: „să răstignim firea pământească cu poftele ei. Cum comentaţi?

Acesta este un nivel foarte înalt de înţelegere şi aşezare. Mă bucur că ascultătorul nostru este preocupat de tema noastră la un nivel atât de înalt. Noi, din păcate, ne zbatem la nivelul foarte de jos, atunci când suntem stăpâniţi de pofte. Ca să ajungem să le răstignim, este un drum foarte lung, dar aceasta este calea. Întâi de toate să le stăpânim şi după aceea să le răstignim!

Răstignire însemnând să le jertfim, sa le sacrificăm?

Da, să le sacrificăm, să renunţăm la ele. Există un nivel de existenţă superior, sublim dacă vreţi, când persoana este eliberată de presiunea poftelor, a plăcerilor mai mult sau mai puţin trupeşti, care la un nivel anume de existenţă funcţionează firesc, să spun aşa. Firesc atunci când nu ne fac sclavi, nu ne fac robii lor. Pântecele ne pot face sclavi, mâncarea, băutura ne pot face sclavi. Inclusiv, cum spuneam mai devreme, instinctul trupesc. Dar răstignirea poftelor, sacrificiul trebuie să aibă un destinatar. Nu putem vorbi de sacrificiu decât în spaţiul relaţiei dintre două

sau mai multe persoane. Nu vorbim de sacrificiul cuiva pentru sine - acesta ar fi forma extremă a egoismului - ci de sacrificiul cuiva pentru altcineva - aceasta este dragoste. Răstignirea poftelor, a firii pământeşti, cum spune Sfântul Pavel, înseamnă depăşirea acestora în aspiraţia noastră spre lucruri superioare, concret, spre relaţia de dragoste cu semenii şi cu Dumnezeu Însuşi, Creatorul şi Părintele nostru Ceresc.

O altă părere: abstinenţa poate duce la aberaţii sexuale? Sau la pedofilie? Vezi ce se întâmplă cu preoţii catolici.

Eu vorbesc din perspectiva spiritualităţii răsăritene ortodoxe, unde nu se foloseşte cuvântul abstinenţă, ci se foloseşte predilect cuvântul înfrânare, care are cu totul alt conţinut. Înfrânare înseamnă să ţii sub control lucrurile, instinctul, pofta. Înfrânarea poate fi parţială sau totală. Pentru că sunt preocupat de ani de zile de tema înfrânării, am constatat că, într-adevăr, în viaţa de cuplu, în ce priveşte relaţia trupească, cheia succesului, dacă permiteţi acest barbarism din partea unui preot, este înfrânarea!

Chiar şi în cuplu?

Chiar şi în cuplu. Ce înseamnă înfrânare? Să nu mergi spre celălalt împins de pofta, pentru că trupul o cere, ci să controlezi ca persoană conştientă, suverană asupra ta şi să spui: Nu oricând, nu oricum! Nu acum pentru că este nepotrivit, nu acum pentru că este zi de praznic mare, nu acum pentru că este post, nu acum pentru că celălalt este obosit, nu acum pentru că celălalt nu este dispus, etc. Deci, mă înfrânez, mă stăpânesc, mă strunesc pe mine însumi. Să spun: Mai târziu. Ei bine, înfrânarea, acest exerciţiu de autocontrol, care pentru noi este cheia abordării tuturor presiunilor, generează o creştere a preţuirii pentru celălalt.

Ceea ce amâni să guşti devine mai gustos, mai dorit. Ceea ce guşti fără nici o oprelişte, la discreţie, te satură repede şi devine foarte ieftin. Calitatea întâlnirii trupeşti depinde de cât de mult îl preţuieşti pe celălalt. Dacă nu-l preţuieşti pe celălalt, atunci lucrurile cad la un nivel despre care nu se cade să vorbim. Iar înfrânarea este o cheie esenţială în acest sens. Dacă ne ascultă cineva şi doreşte să reţină un sfat de la un preot pe acest subiect, acel sfat este cuprins în cuvântul *înfrânare*. Să se înfrâneze cât mai mult, cât mai mult. Dar mă tem că nu voi fi luat în serios! Poate, totuşi, cineva doreşte măcar să experimenteze!

Iată ce spune Claudiu din Oradea: „Ce părere aveţi de expresia că între soţi nu trebuie să fie nici abuz, nici refuz, referitor la relaţiile intime? Şi plecând de la această idee, cum rămâne cu faptul că între soţi trebuie să fie relaţii doar pentru a da naştere la copii, aşa cum ne învaţă Biserica Ortodoxă?

Nu ştiu unde învaţă Biserica Ortodoxă că întâlnirea dintre soţi este numai pentru naştere de prunci. Nu mă erijez în Biserica Ortodoxă. Eu sunt un preot şi un teolog al Bisericii Ortodoxe. Sunt voci şi între preoţi şi între teologi care susţin acest lucru, dar firea lucrurilor pare a ne contrazice.

Dar există familii care nu rodesc, nu au copii.

Sigur, există familii care nu rodesc prunci, din nefericire. Acest capitol nu avem timp să-l elaborăm suficient acum, este foarte riscant doar să fac nişte enunţuri, pe care să nu le argumentez. Copiii sunt rod al însoţiri dintre bărbat şi femeie. Copiii reprezintă una din datoriile sacre incluse în datul nostru genetic, fără de care nici părinţii noştri, nici noi şi nici copiii noştri n-ar exista, fără de care s-ar sfârşi lumea. Copiii reprezintă scopul

sacru al familiei. Dar însoţirea bărbatului cu femeia în căsnicie nu se epuizează în acest scop. Cei doi soţi rămân singuri, după ce copii se desprind de ei şi mai au uneori mulţi ani de trăit împreună, fără copii. După scopul unirii omului cu Dumnezeu, copiii reprezintă cel mai înalt scop dat la nivelul lumii create. La unirea omului cu Dumnezeu tânjesc monahii.

Deci, Părinte, scopul relaţiei intime dintre bărbat şi femeie nu este naşterea de prunci, în primul rând?

Nu este exclusiv în primul rând, îndrăznesc să spun acest lucru.

Dar ce este, o manifestare a iubirii?

Despre unirea dintre bărbat şi femeie vorbeşte Dumnezeu: „Se va uni bărbatul cu femeia sa şi vor fi amândoi un trup". De aici deducem că finalitatea însoţirii celor doi este realizarea unirii desăvârşite dintre ei, prin iubire! Dumnezeu cheamă pe bărbat şi pe femeie la unire, dar să fie unire cum spuneam a două persoane care se străduiesc să trăiască la un nivel personal foarte ridicat. Însoţirea bărbatului cu femeia este o consecinţă a iubirii şi o manifestare a iubirii, care trebuie să accepte, în mod obligatoriu, consecinţa naşterii de prunci, dacă vin. Nu ne întâlnim doar pentru a naşte prunci, dar dacă ne întâlnim să acceptăm că în întâlnirea noastră se poate concepe un prunc. Aceasta este cu totul altă viziune. Ştim foarte bine că Dumnezeu a rânduit mecanismele biologice, cu o foarte înţeleaptă logică, care au în vedere acest lucru.

În ce priveşte abuzul şi refuzul, vreau să spun ceva! Este un cuvânt al Sfântului Apostol Pavel care abordează frontal acest subiect în prima Epistolă către Corinteni, capitolul al VII-lea. După discursul din a doua jumătate a capitolului al VI-lea,

despre preţiozitatea şi valoare trupului - în care îi îndeamnă pe destinatarii epistolei să nu facă trupul vas al desfrânării, pentru că este destinat să fie vas al Duhului lui Dumnezeu - după acest discurs vorbeşte despre relaţia dintre soţi, chiar despre relaţia lor trupească. Şi spune următoarele: *Bărbatul să-i dea femeii iubirea datorată, asemenea şi femeia bărbatului. Femeia nu este stăpână pe trupul său, ci bărbatul; asemenea nici bărbatul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia.(7,3-4)* Ce înseamnă aceasta? Că celălalt îţi este măsură. Nu-ţi eşti tu însuţi măsură. Fiecare dintre cei doi este măsură pentru celălalt. Cred că este limpede de ce. Dacă fiecare dintre cei doi soţi se aşează în această postură, atunci mişcarea devine una de dragoste. Dacă fiecare se are pe sine măsură atunci întâlnirea se desfăşoară în termeni egoişti, deci nu este o mişcare de dragoste. Prin urmare, când vine celălalt spre tine să-i răspunzi pe măsura lui. Aceasta presupune deseori un anume grad de sacrificiu sau jertfire de sine. Lucrul acesta presupune şi evitarea abuzului şi evitarea refuzului. Celălalt să-ţi fie măsură. Când tu ai imboldul să mergi spre celălalt să-l iei în calcul pe el, dispoziţia lui, starea lui, etc. şi să ai puterea să te înfrânezi. Să faci efortul, să te depăşeşti, să-ţi biruieşti chiar indispoziţiile când vine celălalt spre tine. Trebuie, însă, atenţie mare, căci la principiul acesta paulin nu funcţionează reciproca. Nu poate să spună bărbatul: Iată, ce spune Sfântul Apostol Pavel că eu sunt stăpân pe trupul tău. Nu! Acest lucru nu îl spune bărbatului, ci femeii, bărbatului îi spune că femeia este stăpână pe trupul lui. Nu poţi spune, plecând de la cuvintele Sfântului Pavel: Eu sunt stăpân pe trupul celuilalt! Aceasta ar fi o răsturnare a cuvintelor pauline.

Alexandra din Dorohoi întreabă: Biserica este de acord cu relaţia trupească protejată?

Biserica Răsăriteană Ortodoxă nu proclamă nişte adevăruri teoretice, în abstract - nu ştiu cum să spun - ci ţine seamă de firea lucrurilor. Biserica Ortodoxă nu are doctrine articulate pe anumite subiecte sociale sau morale. Unii spun că aceasta este o lipsă, alţii, printre care mă aflu şi eu, spun că este foarte înţelept ca Biserica să nu emită poziţii tranşante cu privire la probleme sau provocări punctuale, cum este cea pe care mi-o adresaţi dumneavoastră mie acum. Aceasta pentru că, poziţia principială prinsă într-un discurs teoretic nu poate corespunde realităţii care este mişcătoare, dinamică şi care are multe variabile: timpul, contextul extrem de personalizat, motivaţia, scopul etc.

Dacă cineva are puterea să le înţeleagă este foarte bine. Biserica funcţionează cu două măsuri, cea a deplinătăţii, a acriviei şi cea a pogorământului, a iconomiei. Din perspectiva măsurii deplinătăţi se poate da un răspuns ferm negativ, la întrebarea dumneavoastră. Măsura deplinătăţii reprezintă modul ideal de cum ar trebui lucrurile să se desfăşoare, iar măsura pogorământului corespunde putinţei la care se ridică omul. Dacă omul se ridică la glezna, să zic, suişului său existenţial, nu poţi să-i ceri măsura deplinătăţii, este foarte greu. Biserica este extrem de înţelegătoare, dar nu putem spune că ea permite sau îngăduie păcatul! Nu îngăduie sau permite păcatul, dar primeşte pe cel care vine şi spune cu părere de rău: Iată, n-am putut să mă ridic la nivelul măsurii desăvârşite, ci am trăit numai la acest nivel. Sigur, această abordare pare o ocolire a răspunsului. Eu le spun tinerilor căsătoriţi când ridică acest subiect: Vreţi să vă dau eu binecuvântare să folosiţi metode contraceptive!? Nu este posibil aşa ceva! La mine veţi veni şi veţi mărturisi că le-aţi folosit, recunoscând că aţi greşit prin raportare la măsura deplinătăţii, sau la măsura minimalei rigori. Nu ştiu dacă înţelege cineva această nuanţă. Trebuie înţeles bine că Biserica nu este o instanţă morală, care vânează pe cei care încalcă standardele ei morale şi-i pedepseşte.

Biserica nu se opreşte la evaluarea morală, ci merge la evaluare existenţială, ontologică, dacă vreţi. Nu se formalizează pur şi simplu în faţa încălcării unor precepte morale, unor legi, ci se îngrijorează şi se preocupă de alunecările şi eşecurile care au consecinţe dramatice asupra existenţei omului. Biserica este probabil singura instituţie care proclamă ferm şi consecvent că nu este om fără de păcat! Desigur că este preocupată nu numai de vindecare, ci şi de prevenire. Şi prevenţia este lucrată prin proclamarea adevărului lucrurilor şi prin măsuri pedagogice dintre cele mai diverse. Noi, oamenii Bisericii, vom spune că protecţia, în relaţia trupească, are un impact foarte negativ asupra celor doi soţi, tocmai pentru faptul că, în mod conştient şi repetat, îi suspendă sau îi lipseşte de posibilitatea de a rodi. Sublimă posibilitate! În anumite măsuri, aceasta este o aşezare împotriva firii, şi perpetuarea acestei situaţii generează frustrări fiinţiale adânci. Constituţia umană aşa este făcută, ca din întâlnirea trupească să poată rezulta, când vrea Dumnezeu, şi pruncul. Dacă eu întotdeauna, întotdeauna pun oprelişte acestui lucru, mă fac adversar propriei mele firi.

Trebuie să ştiţi că există un planning familial pe care eu şi Biserica îl acceptăm. Sigur, din moment ce eu am libertatea asupra acestui lucru, de a zămisli sau de a nu zămisli, şi corpul îmi permite, la nivelul firesc - sunt lucruri care depăşesc firea - firea îmi permite oarecare control, oarecare planning, atunci am putea fi de acord cu planningul. Dar în ce condiţii, când, pentru ce motivaţii etc.? În vremea când noi eram tineri, fata pleca de acasă cu sfaturi foarte importante de la mama. Îi spunea: Ai grijă, fata mamii, ca întâlnirea trupească cu soţul tău să nu se întâmple duminica, în zilele de praznic, în posturile mari, în posturile de peste săptămână, şi aşa mai departe. Şi dacă scădem zilele acestea, cam jumătate din zilele anului se duc. Iată 50% de planning familial, într-o rânduială foarte interesantă.

Numai că, Părinte, ştia fata lucrul acesta, dar poate băiatul nu ştia.

Fata dacă nu vrea să decadă la nivel de obiect, trebuie să se respecte foarte mult, să se preţuiască. Le spun: Voi trebuie să vă preţuiţi! Nu aşteptaţi să vă preţuiască altcineva! Dacă vă preţuiţi voi, vă va preţui şi bărbatul. Pe cine preţuieşte bărbatul domnule Rădulescu, fata uşuratică sau fata care-şi protejează cinstea? De fata uşuratică va profita şi o va desconsidera. Va preţui fata care se preţuieşte ea însăşi şi care are puterea de a-şi păstra cinstea.

Vin multe mesaje, îmi pare rău că nu le pot citi. Este interesant ce ne spuneţi şi cred că prevalează faţă de problemele fiecăruia. Vă expun problema unui ascultător care ne ascultă dintr-o cabină de tir din Germania, Părinte Profesor, un şofer de tir. Sunt la a treia căsătorie spune, am două fetiţe, soţia a avut o legătură 5-6 luni cu altcineva. Infidelitate deci. Suntem în divorţ, ce să fac? Mă doare, am vrut o familie şi nu am avut parte. Am crescut singur şi am fost înfiat de doi bătrâni?!

Da, este o cruce foarte grea. Este şi un aspect care ţine un pic şi de riscurile acestei profesiuni care presupune plecarea foarte mult departe de casă. Iată apar aceste neputinţe. Oamenii sunt vulnerabili. Şi bărbatul şi femeia sunt vulnerabili. Astfel de situaţii nu le putem noi rezolva aici, dar să-şi asume un pic crucea şi să meargă la un duhovnic, pentru că neorânduielile - sunt multe neorânduieli - neatenţia noastră la detalii poate să genereze tragedii.

Părinte Profesor, Rodica din Bihor întreabă: De ce Biserica îi primeşte la altar pe acei tineri care trăiesc în păcat 2-3 ani şi apoi vin şi cer binecuvântarea preotului şi a lui Dumnezeu? Nu credeţi că Biserica ar trebui să intervină mai strict în această problemă?

Cred că Biserica ar trebui să intervină mai ferm în pedagogia lucrului, în catehează cum spunem, în învăţarea lucrului. Dar când omul vine la tine cu dorinţa de a se însoţi, de a pune capăt perioadei aceleia de cădere, cum am putea să-l respingem? Nu-l respingem, dar îl punem într-o anumită rânduială, în nişte rigori, în nişte exigenţe care nu sunt ale noastre, ale Bisericii, ci sunt exigenţe care privesc viaţa rânduită, viaţa normală, viaţa la nivel firesc, pe care Biserica o propovăduieşte şi o protejează. Ar trebui poate să-i primească pe aceşti tineri în condiţii mai exigente care să atragă atenţia şi lor şi celorlalţi că Biserica nu tolerează starea de concubinaj. Uneori se întâmplă ca ei să fie chemaţi să împlinească un anume canon de pocăinţă.

Nelu din Suceava: Părinte, ce este rău în a se iubi doi tineri?

Nu este rău să se iubească doi tineri, desigur, este chiar de dorit. Din cele spuse de mine până acum nu cred că a reieşit un dezacord al meu cu această firească aspiraţie a omului. Am spus numai atât că există limite de la care, în jos, iubirea nu mai este iubire. Există tentaţii! Dar ce vom face, ne vom lăsa purtaţi de aceste tentaţii? Nu trebuie să avem un control al nostru? Nu trebuie să avem un filtru al nostru? Nimeni dintre oameni, cu un minimal simţ al răspunderii nu poate spune că omul trebuie să răspundă tuturor impulsurilor sale interne, ale gândului, ale simţiri.

O întrebare din perspectivă feminină: Mă iertaţi, dar de obicei bărbaţii abuzează de „dreptul" lor...

Da, este adevărat, şi eu cunosc lucrurile acestea pentru că le aud la spovedanie şi mult mai grave dacă vreţi. Este o decadenţă cumplită. Nu mai vorbim de o perspectivă teologică a lucrurilor, ci vorbim de o minimală educaţie, pe care oamenii nu o mai au. Se spune că atunci când se trăieşte în captivitate, se

decade de la statura firească şi devin dominante instinctele primare: foamea, somnul, reproducerea. Poate perioada aceasta prin care am trecut noi, perioada comunistă, a avut ca efect negativ, între multe altele, şi această lipsă de respect a bărbatului faţă de femeie. Dacă celălalt este lângă tine, nu înseamnă că ieste proprietatea ta. Este al tău dacă ţi se dăruieşte, nu dacă-l iei tu, fără să ceri măcar. Este aceeaşi lipsă de educaţie pe care o întâlneşti la cel care îşi însuşeşte un lucru care nu este al lui, sustrăgându-l cu tupeu sau obrăznicie. Lucrurile decad foarte mult. Pe domnul acela de care se plânge doamna, cine l-a luat de bărbat? Ea însăşi, nu? Trebuia să deschidă ochii bine când l-a luat sau să fie foarte atentă în evoluţia relaţiei, pentru că cei doi sunt la fel de responsabili pentru evoluţia relaţiei. Bărbatul are, să spunem, dreptul la iniţiativă, dar femeia are dreptul de a răspunde iniţiativei bărbatului. Este la fel de egal dreptul unuia cu al celuilalt. Mă refer la felul cum răspunde. Acest mod determină o anume atitudine a celuilalt. Şi iniţiativa poate fi uneori sub orice nivel, brutală şi abuzivă, dar şi replica, alteori poate fi la fel de brutală şi abuzivă. Iată, dacă atitudinea din partea femeii nu este foarte delicată, în bărbat se pot naşte mari frustrări care, din păcate, la o fire bărbătească slabă, pot genera atitudini grosolane. Bărbatul frustrat poate fi mai dezechilibrat decât femeia abuzată într-un fel sau altul. Discuţia noastră aici, este, desigur teoretică. Fiecare caz în parte are datele lui, cauzele lui şi soluţiile lui. Sunt însă unele chestiuni generale, de care este bine să ţinem seamă.

Divorţul, Părinte Profesor, este şi bisericesc? Divorţul este o dezlegare legală.

Biserica recunoaşte hotărârea de despărţire a celor doi soţi, consfinţită de instanţa civilă. Biserica nu mai consideră căsătorite

două persoane care au divorţat de bună voie sau în orice alt context şi au pecetluit divorţul lor formal.

Printr-un act social?

Printr-un act social formal şi definitiv. De aceea şi purcede spre a doua căsătorie, dacă este cazul. Dacă respectivii sunt căsătoriţi cu altcineva, atunci căderea este foarte gravă. Pentru că este o promiscuitate cumplită care ţine nu de perspectiva bisericească, ci de perspectiva umană, pur şi simplu.

De ce Biserica Ortodoxă îngăduie chiar şi a doua şi a treia căsătorie?

Pentru că este foarte realistă. Nu le propovăduieşte, nu le promovează, ci le acceptă. Acceptă o stare de fapt. Când vine la tine cineva în starea de eşec, după prima şi după a doua căsătorie ce-i faci? Îl laşi să trăiască într-o stare de neorânduială? Nu! Dar trebuie ştiut că slujba la cea de a doua sau a treia căsătorie care se îngăduie, este diferită de prima căsătorie, şi ca slujbă, şi ca abordare, este un pogorământ, este un compromis.

Ne spune Nae din Bucureşti: Biserica arată păcatul, omul greşeşte, în acest caz familia nu se ocupă de educaţie, iar mass media încurajează acest fapt.

Este o complicitate cvasigenerală, mai ales la acest subiect. Dar să îi spun domnului Nae că aşa a făcut Dumnezeu pe om încât în această complicitate fiecare dintre noi se poate salva, poate ieşi din ea şi mai mult decât atât, este responsabil. Fiecare dintre noi, şi eu ca preot, şi dumneavoastră ca realizator media, şi dânsul, în postură de soţ sau tată sau părinte... Toţi avem

responsabilităţi, şi vom da seamă, nu numai pentru propria noastră conştiinţă, vom da seamă faţă de darul extraordinar al existenţei şi al vieţii. Şi putem s-o facem, Avem în noi resursele şi resorturile emancipării de sub presiunea răului, indiferent de ce chip ar avea el.

O ultimă întrebare, deşi mai sunt, dar timpul se apropie de final. Mihai din Arad: Bună seara, în sfânta Biblie se spune că trupul nostru este templu al Duhului Sfânt. Ce înseamnă Părinte?

Înseamnă cu adevărat că prin botez şi după aceea prin participarea consecventă la viaţa Bisericii, la Tainele Bisericii, în noi, se revarsă ca într-un vas, dacă vreţi să folosesc un limbaj foarte propriu, energia dumnezeiască căreia îi spunem har. Îi spunem har pentru că vine în dar prin Duhul Sfânt. Şi unde este harul Duhului Sfânt, este Duhul Sfânt Însuşi, conform credinţei noastre că persoana este prezentă în energia sa. Dar lucrurile acestea sunt foarte complexe şi nu cred că avem timpul necesar să dezvoltăm acest subiect. Este o energie dumnezeiască care se revarsă şi sălăşluieşte în noi în anumite condiţii, desigur. Aşa cum - dacă vreţi să fac o asemănare, cu limitele unei comparaţii care nu acoperă în întregime realitatea - cum o energie pozitivă din mine, dragostea mea sau bucuria mea sau entuziasmul meu se revarsă în celălalt. Dacă celălalt se deschide, dacă este treaz primeşte energia mea la propriu, devine receptacol al energiei mele, care este purtătoare a duhului meu. Tot aşa şi Duhul dumnezeiesc coboară în noi. Dar nu în orice condiţii. Trebuie ca vasul să fie curat. Duhul lui Dumnezeu nu se poate învecina, în acelaşi trup, cu pofta desfrânării, aşa spune Sfântul Apostol Pavel, care este templu al Duhului Sfânt, cu pofta cea mai decadentă a desfrânării. *Fugiţi de desfrânare! Orice păcat pe care-l va săvârşi omul este în afară de trup. Cine se dedă însă desfrânării păcătuieşte în însuşi trupul său. Sau nu ştiţi că*

trupul vostru este templu al Duhului Sfânt care este în voi, pe care-L aveţi de la Dumnezeu şi că voi nu sunteţi ai voştri? (1 Cor. 18-19)

Părinte Profesor vă mulţumesc!

Acum înţeleg mai clar ce înseamnă fiu duhovnicesc şi cred că nu se epuizează condiţia de fiu duhovnicesc în aceea că te spovedeşti la cineva, ci în aceea că eşti în ascultare de cineva, aşa cum este Fiul lui Dumnezeu ascultător de Dumnezeu-Tatăl. Despre părintele duhovnicesc.

Revista Familia Ortodoxă, 2012,
Realizator: Virgil Vlăescu

Părinte Coman, aproape 20 de ani v-aţi spovedit la Părintele Sofian. Vă consideraţi ucenic al Părintelui?

Mi-ar fi plăcut foarte mult. Deşi formal am fost, nu mi-am asumat cu foarte multă responsabilitate postura de fiu duhovnicesc, în sensul că ar fi trebuit să intru într-o desăvârşită ascultare şi să mă supun voinţei dânsului în toate, lucru care nu s-a întâmplat. Am avut, să spun aşa, un demers autonom, întemeiat pe propria-mi voinţă. Acum înţeleg mai clar ce înseamnă fiu duhovnicesc şi cred că nu se epuizează condiţia de fiu duhovnicesc în aceea că te spovedeşti la cineva, ci în aceea că eşti în ascultare de cineva, aşa cum este Fiul lui Dumnezeu ascultător de Dumnezeu-Tatăl. Adică, îţi asumi filiaţia duhovnicească. Sigur, mă mângâie faptul că am fost sub epitrahilul Părintelui Sofian atâţia ani. A fost un foarte mare dar, poate cel mai mare dar duhovnicesc... Nu l-am folosit, aşa cum suntem ingraţi şi netrebnici în viaţa aceasta. Ne dă Dumnezeu foarte multe, dar n-avem suficientă trezvie şi aşezare duhovnicească ca să ne folosim cum trebuie. Dar am rămas cu acest dar, rămân şi cu amintirea frumoasă în continuare şi îl pomenesc la fiecare Liturghie cu acest sentiment, că am ucenicit în jurul dânsului.

Care este portretul Părintelui Sofian, aşa cum s-a zugrăvit în memoria sfinţiei voastre?

Dacă ar fi să-l descriu absolut într-o singură frază, aş spune că: „este chipul, este reflexul bunătăţii lui Dumnezeu". În viaţa mea au fost două persoane în care am citit bunătatea lui Dumnezeu, adică felul cum este Dumnezeu bun fără să fie dependent în vreun fel anume de „prestaţia" noastră. Este bun, pur şi simplu, cu toată lumea. Primul a fost tatăl meu după trup, iar al doilea a fost Părintele Sofian. Foarte îngăduitor, foarte blând, foarte răbdător, nemustrător, încăpea sub epitrahilul dânsului toată lumea. Din pricina acestui reflex dumnezeiesc de a-i cuprinde pe toţi, eu chiar mă necăjeam deseori. Spuneam: „Un duhovnic atât de mare să-şi piardă timpul cu copiii şi cu bătrânele, în loc să ne acorde nouă timpul, care suntem complicaţi, suntem cu probleme, ierarhi, profesori de teologie!". Dânsul se aşeza şi se raporta după chipul lui Dumnezeu, fără astfel de „discriminări". Toată lumea, indiferent de ce chip smerit avea - un copil, un om fără de carte, un sărac, o bătrână, aveau în faţa lui aceeaşi greutate cum avea un ierarh, un patriarh poate, un mitropolit sau un profesor universitar. Deci, chipul bunătăţii şi cuprinderii dumnezeieşti, necondiţionate de starea ta, sau de starea socială, de starea culturală sau de starea bisericească. Aceasta a fost extraordinar! Câtă răbdare, câtă bunătate...! Mă mângâie foarte mult lucrul acesta, pentru că m-am aşezat şi eu cât am putut după aceea, în starea mea de preot şi de duhovnic, cu răbdare şi cu această înţelegere. Nu este simplu să stai la spovedit, cum stătea dânsul, ore întregi: cinci ore, şapte ore, zece ore...

Vorbeaţi despre atenţia pe care o acorda fiecărui om. Oare nu ar trebui să fie acesta unul dintre scopurile relaţiei între duhovnic şi ucenic, să simţi că eşti unic şi important pentru celălalt, aşa cum fiecare este important şi unic în faţa lui Dumnezeu?

Indiscutabil. Sigur, Părintele era în duhul Scripturilor, în duhul Evangheliilor şi în duhul Mântuitorului Hristos, care are în centru persoana umană. Şi nu persoana umană evaluată în funcţie de coordonate morale: că e bun sau că e rău sau păcătos sau virtuos. Nici vorbă! Persoana umană. Şi eu am înţeles lucrul acesta, poate prea târziu, că persoana umană – eu, tu, el – este mult deasupra bagajului de virtuţi sau de păcate, sau complexului de probleme în care este cineva implicat. Dacă nu se ridică fiecare persoană deasupra sau tu ca duhovnic nu-l percepi deasupra acestor trăsături, atunci lucrurile sunt foarte confuze. Aici cred că se întemeia îmbrăţişarea şi cuprinderea Părintelui Sofian, fără discriminare faţă de nimeni. Avea foarte multă dragoste, dar cu simţul unicităţii persoanei.

Prin ce s-ar deosebi Părintele Sofian de ceilalţi mari duhovnici ai vremii noastre pe care i-aţi cunoscut?

Discreţia. Pe mine m-a mişcat faptul că, în anii de după 1989, în mod special (eu l-am cunoscut şi înainte), când noi am tras de marii duhovnici să iasă la suprafaţă – şi îi chemam la interviuri, la conferinţe, la televiziuni, la radio – toţi au ieşit în faţă, au fost foarte vizibili, inclusiv Părintele Cleopa. Fiind prezenţi erau şi foarte vizibili. Dânsul a fost prezent, dar nu a rămas foarte vizibil. Nimeni nu-l păstrează în memorie pe Părintele Sofian, decât în postura sa de duhovnic la Antim şi slujitor. Nu-l văd, eu nu mi-l pot închipui conferenţiind, deşi a mai făcut-o, nu mi-l pot închipui vorbind la radio, deşi a fost la radio şi la televiziune. Avea o forţă fantastică a discreţiei prezenţei sale. Aceasta am regăsit-o în paginile Părintelui Stăniloae, unde descrie chipul sfinţeniei, spunând că discreţia este caracteristica fundamentală a sfinţeniei. Discreţia şi delicateţea. Discreţie şi în sensul că nu te poţi împiedica de dânsul. Nu este un reper material care

impune, care cere, care are exigenţe. Te simţi bine. Toată lumea merge spre dânsul, pentru că dinspre dânsul nu vin semnale de respingere de niciun fel. Iar discreţia şi delicateţea nu pot să izvorască decât dintr-o mare smerenie şi dintr-o foarte autentică dragoste de oameni. Pentru că şi Dumnezeu este foarte discret şi delicat. Nu ne-mpiedicăm de Dânsul.

Ştim că Părintele Sofian l-a cunoscut pe preotul isihast Ioan Kulîghin şi s-a împărtăşit cumva din lucrarea aceasta a rugăciunii. Din ce ştiţi, Părintele Sofian dobândise Rugăciunea lui Iisus?

Indiscutabil. Dar dânsul n-a mărturisit lucrul acesta niciodată. Nici nu avea cum să o facă, însă dintr-o serie de circumstanţe şi de informaţii, este evident. Iată, ne pregătim să publicăm corespondenţa Părintelui şi avem scrisorile pe care i le-a trimis unei doamne foarte înaintată duhovniceşte, care i-a fost ucenică vreme de 40-50 de ani. Am cunoscut-o şi noi, mai ales soţia mea, cu care a fost într-o relaţie apropiată. Dânsa ajunsese la o foarte avansată stare de rugăciune duhovnicească, ca să nu spun de împreună-petrecere cu Dumnezeu şi cu Sfinţii. În ultimii 20-30 de ani (a murit după 90 de ani), nu-şi mai pierdea timpul cu nimic altceva, era într-o permanentă vorbire cu Dumnezeu şi cu Sfinţii. Şi acest lucru venea dintr-o relaţie duhovnicească foarte îndelungată cu Părintele Sofian.

De altfel, experienţa isihastă, Rugăciunea lui Iisus, trezvia, sunt coordonate fundamentale ale spiritualităţii răsăritene, dar au fost într-o oarecare marginalizare, s-o spunem foarte direct, datorită unei alienări a teologiei academice răsăritene. Renaşterea duhovnicească pe care o trăim astăzi, a venit dinspre monahism. Şi nu teoretizăm pe marginea rugăciunii şi pe marginea vederii lui Dumnezeu, ci contemporani ai noştri vorbesc despre faptul că au făcut experienţa vederii lui Dumnezeu – chiar dânşii!

Gheron Iosif, Cuviosul Siluan, Părintele Paisie, Părintele Porfirie... Şi cartea Părintelui Sofian, predicile lui, micile lui comentarii şi note se hrănesc evident din această experienţă isihastă.

Vorbind despre Părintele Sofian, este un foarte bun prilej să aducem în discuţie rolul părintelui duhovnicesc în viaţa Bisericii. Ce înseamnă să fii părinte duhovnicesc?

Lucrarea părintelui duhovnicesc este distinctă de lucrarea preotului. Ea se întâlneşte în preot, dar este foarte important faptul că niciun preot nu poate să-şi fie sieşi duhovnic. Deci nu poate să funcţioneze ca izvor de voinţă pentru sine, ci trebuie să apeleze la un alt duhovnic, pentru a se raporta la voinţa altcuiva – şi, prin duhovnic, la voinţa lui Dumnezeu. Dar de ce să nu se raporteze prin sine la voinţa lui Dumnezeu (aşa cum gândesc mulţi preoţi care nu se mai spovedesc, pe acest temei, nedezvoltat şi neclarificat, spunând: „Şi eu sunt preot, ce să mă mai spovedesc? Leg şi dezleg")? Tocmai datorită faptului că slujirea părintelui duhovnicesc este distinctă de lucrarea sacramentală, liturgică a preoţiei.

Este nevoie să facem o reconsiderare ecleziologică a slujirii părintelui duhovnicesc. Spun lucrul acesta nu numai pentru că Părintele Sofian a fost prin excelenţă un părinte duhovnicesc a mii de credincioşi – a fost duhovnicul Bucureştiului şi nu numai al Bucureştiului, de la mari ierarhi până la preoţi, profesori şi credincioşi simpli – ci şi pentru că, în plus, a aparţinut unei generaţii de mari duhovnici (români şi de alte naţionalităţi ortodoxe), contemporan aşadar cu Părintele Paisie de la Sihla, cu Părintele Cleopa, Părintele Iachint, Părintele Dometie, Părintele Dosoftei Moraru, Părintele Arsenie, Părintele Teofil şi alţii. Nu cred că vom mai beneficia curând de un aşa mare dar ca Biserică – să avem o pleiadă de mari părinţi duhovniceşti cum au fost dânşii.

Prilej, spun, ca să luăm în discuţie foarte serios lucrarea *ca părinte duhovnicesc* a acestor oameni în Biserică, pe care eu o plasez într-o considerare triadologică, o plasez ca fiind chipul şi reflexul prezenţei şi lucrării lui Dumnezeu-Tatăl în Biserică. Avem în lucrarea preoţească sacramentală liturgică chipul şi lucrarea Fiului, iar în lucrarea părintelui duhovnicesc avem reflexul prezenţei Tatălui. Şi, aşa cum Fiul este într-o totală, desăvârşită ascultare de Tatăl, la fel şi, ecleziologic vorbind, preoţia slujitoare se raportează la părintele duhovnic. Şi este confirmat de practica Bisericii noastre, pentru că toţi preoţii şi ierarhii noştri, până la cel mai mare, la Întâi-stătătorul Bisericii, au duhovnic. Dar numai că, deseori, duhovnicul este confundat cu preotul care săvârşeşte Taina Sfintei Spovedanii şi nu se ia în calcul condiţia duhovnicească de *părinte*, de *tată* duhovnicesc, faţă de care tu – ca preot, episcop, mitropolit, patriarh – te raportezi ca *fiu* duhovnicesc, după cum Fiul lui Dumnezeu se raportează la Dumnezeu-Tatăl. Şi care este trăsătura esenţială a acestei raportări?

Că te lepezi de voia ta şi te supui voii Tatălui.

În aceasta se cunoaşte fiul că este fiu faţă de tată; prin faptul că se aşează în ascultare faţă de tatăl. Ori, lucrul acesta devine foarte concret şi aplicat în eclesiologia răsăriteană ortodoxă în momentul în care preotul liturghisitor, ierarhul liturghisitor, deci deţinătorul preoţiei sacramentale, nu se guvernează cu voinţa proprie, ci se guvernează prin raportare la voia lui Dumnezeu pe care o exprimă duhovnicul. Lucrul acesta, din păcate, nu se regăseşte în teologia noastră, şi cred că realitatea contrazice această situaţie din teologie. În realitate vedem că aceşti mari duhovnici joacă un rol foarte important în viaţa Bisericii. Cu ce-l joacă? Iată, de ce alergăm noi la duhovnici? Că

de spovedit, ne putem spovedi pentru iertarea păcatelor la orice preot care, prin taina hirotesirii în duhovnic, are puterea de a lega şi dezlega. La duhovnic alergăm fiindcă-l intuim a fi mai aproape de Dumnezeu şi a fi ecoul voii lui Dumnezeu. Ne ducem la el să auzim voia lui Dumnezeu, cuvântul lui Dumnezeu pentru noi. Deci părintele duhovnicesc care, sigur, poate să se întâlnească în aceeaşi persoană cu preotul săvârşitor al Tainei Sfintei Spovedanii, nu este pentru sine părintele duhovnicesc, ci este pentru celălalt. Şi el, la rândul lui, recurge la un părinte duhovnicesc.

Cred cu adevărat că bunul Dumnezeu - singurul Izvor de voinţă, Care guvernează şi Care Şi-a exprimat voinţa prin facerea lumii şi Şi-o exprimă în continuare prin susţinerea ei şi prin conducerea ei la plinire - deţine monopolul de voinţă şi monopolul de adevăr. Dacă l-ar da unei structuri instituţionale, fie ea chiar şi preoţia sacramentală, n-ar mai deţine monopolul. De aceea, în Biserica noastră răsăriteană nu există o instituţie care să revendice pentru sine condiţia de infailibilitate. Într-o altă biserică există. După părerea mea, acest lucru confirmă faptul că Dumnezeu Îşi rezervă posibilitatea de a-Şi manifesta şi de a „monitoriza" (cum spunem astăzi) problema adevărului, prin „instituţia" neconvenţională a marilor părinţi duhovniceşti, pe care eu o asimilez „instituţiei" la fel de neconvenţionale a profeţilor vechi-testamentari, care erau fie cioban, fie rege, dar nu proveneau din nicio instituţie, nici nu se articulau vreunei instituţii, ci *adhoc* îi lua Dumnezeu din somn sau de la oi şi-i trimitea în Numele Lui. Este o harismă, cum spunem în termeni bisericeşti, foarte importantă. Aceste două considerări ar putea fi un mare prilej de a medita asupra acestor lucruri, mai ales că anul acesta se împlinesc 100 de ani de la naşterea Părintelui Sofian, 100 de ani de la naşterea Părintelui Cleopa, 100 de ani de la naşterea Părintelui Petroniu, toţi mari duhovnici...

Viaţa duhovnicească nu este doar un capitol sau un aspect al vieţii, ci este viaţa întemeiată pe criterii duhovniceşti sau dumnezeieşti, motivată duhovniceşte sau dumnezeieşte, în contrast cu întemeierea materială şi lumească. Despre viaţa duhovnicească în societatea postmodernă.

Revista Ortodoxia, 2013,
Realizator: Nicuşor Deciu

Interviul de faţă abordează o tema de mare actualitate în viaţa Bisericii şi anume viaţa duhovnicească, încercând să o distingă de falsuri şi denaturări. Aşadar, se poate spune că viaţa duhovnicească este viaţa omului cu adevărat credincios, care are o foarte sănătoasă, corectă înţelegere a credinţei, cel care a descoperit sau se străduieşte să descopere că există o prioritate absolută existenţială, aceea de a trăi cu Dumnezeu, de a te aşeza efectiv în relaţie activă şi continuă cu Dumnezeu, din care aşezare decurg celelalte atitudini de viaţă, care privesc familia, societatea, natura etc. Înaintarea sau sporirea în viaţa duhovnicească echivalează cu înaintarea pe traiectoria spre Dumnezeu cel viu şi personal.

Înclin să cred, fără să minimalizez cu această ocazie niciuna dintre laturile vieţii Bisericii, că pentru creştinul ortodox viaţa duhovnicească reprezintă elementul cel mai important al existenţei sale în această lume, de autenticitatea căreia depinde nu numai buna nădejde a mântuirii sale, dar şi necesara sănătate sufletească, care să-i poată permite pe de-o parte deosebirea duhurilor, iar pe de alta putinţa afirmării unor idei ziditore în spaţiul bisericesc, dar şi în acela, oarecum diferit, al societăţii în care trăieşte. Aş aminti foarte pe scurt că desfăşurarea vieţii duhovniceşti este descrisă cu multă acrivie de Părinţii filocalici mai vechi şi mai noi, ca fiind un proces destul de îndelungat, care implică nevoinţe şi sfaturi ale duhovnicilor, în stare să îndrume şi să regleze anumite scăpări inerente pe această cale. Aşadar, putem constata, consultând tradiţia Bisericii, dar şi observând viaţa noastră de zi cu zi, că simpla prezenţă în spaţiul bisericesc nu ne asigură automat şi o viaţă duhovnicească autentică, ci aceasta trebuie dobândită.

Părinte Profesor Constantin Coman, aş începe prin a vă întreba dacă este necesară şi îndreptăţită o astfel de preocupare despre viaţa duhovnicească pentru un creştin vieţuitor într-o lume diferită de cea a Părinţilor filocalici, sau lipsită de liniştea şi rânduiala unei mânăstiri? Iar atunci când aduc în discuţie societatea noastră postmodernă doresc să iau în calcul anumite elemente noi, cum ar fi la nivel material supra-tehnologizarea, fluxul uriaş de informaţii, viteza foarte mare de desfăşurare a evenimentelor şi a lucrurilor, comunicarea, internetul şi condiţionările pe care acestea le implică, iar la nivel spiritual nu putem ignora cel puţin două aspecte globale de mare impact cum sunt: secularizarea şi duhul sincretist al spiritualităţii new age?

Ar trebui, mai întâi, să lămurim ce înţelegem prin duhovnicesc şi prin viaţă duhovnicească. Există o înţelegere superficială, ca să nu spun uşor denaturată, a termenului. Şi din întrebarea dumneavoastră ar reieşi că viaţa duhovnicească constituie un anume capitol din viaţa noastră. Este o perspectivă extrapolată a noţiunii de viaţă religioasă. Astăzi, mare parte dintre contemporanii noştri când spun viaţă religioasă se gândesc la un capitol al vieţii, în care ne ocupăm cu Dumnezeu şi lucrurile aferente. Cel religios ar fi un capitol al vieţii, pe lângă cel social, familial, cultural, economic etc. Ori, aşa cum cunoaşteţi şi dumneavoastră, perspectiva religioasă acoperă toată existenţa unui om. Un om este religios şi, din această perspectivă, vede şi înţelege ansamblul existenţei sale, sau nu este religios şi, de asemenea, din această perspectivă de om nereligios vede şi gestionează ansamblul existenţei sale.

La fel şi viaţa duhovnicească. Există o perspectivă duhovnicească asupra lucrurilor, a tuturor lucrurilor sau asupra vieţii în ansamblul ei şi o perspectivă neduhovnicească. Adjectivul duhovnicesc şi-a pervertit un pic înţelesul, mergând mai curând

spre evlavios. Ori, iniţial, în literatura biblică noutestamentară, de exemplu, duhovnicesc este sinonim cu netrupesc, nematerial şi, în cele din urmă, cu dumnezeiesc, pentru că, nu-i aşa, Dumnezeu este Duh, după cuvântul Dumnezeieştilor Evanghelii.

Aşadar, când vorbim despre viaţă duhovnicească în sensul strict al cuvântului, înţelegem o viaţă întemeiată pe criterii duhovniceşti sau dumnezeieşti, motivată duhovniceşte sau dumnezeieşte, în contrast cu întemeierea materială şi lumească. Adjectivul *duhovnicesc* exprimă, dacă vreţi, o stare în contrast cu ceea ce exprimă adjectivul lumesc, secular. Atunci când invocaţi pe Părinţii *Filocaliei,* ca exprimând viaţa duhovnicească prin excelenţă, vă referiţi la faptul că dânşii reprezintă un fel de avangardă, un fel de lot experimental, pentru că în tensiunea dintre viaţa aceasta lumească şi viaţa cu Dumnezeu, viaţa duhovnicească, aceştia sunt într-o luptă declarată de a se lepăda de vieţuirea lumească şi a se aşeza deplin în vieţuirea duhovnicească. Viaţa duhovnicească este viaţa omului cu adevărat credincios, care are o foarte sănătoasă, corectă înţelegere a credinţei, cel care a descoperit sau se străduieşte să descopere că există o prioritate absolută existenţială, aceea de a trăi cu Dumnezeu, de a te aşeza efectiv în relaţie activă şi continuă cu Dumnezeu, din care aşezare decurg celelalte atitudini de viaţă, ce privesc familia, societatea, natura etc. Înaintarea sau sporirea în viaţa duhovnicească echivalează cu înaintarea pe traiectoria spre Dumnezeu cel viu şi personal. Înţelege ce înseamnă viaţă duhovnicească cel care a descoperit într-o împrejurare sau alta şi s-a convins fără tăgadă, crede că trebuie să facă tot ce-i stă în putinţă să activeze relaţia personală şi prezentă cu Dumnezeu, pentru că acesta este sensul prioritar, major, absolut al propriei existenţe. Acela va descoperi că nu este uşor să-L întâlneşti pe Dumnezeu, nu este uşor să vorbeşti cu Dumnezeu, nu este uşor să-ţi menţii dorinţa şi voinţa de a-L căuta continuu şi de a investi din ce în ce mai mult

în intensificarea relaţiei cu El. Acela va descoperi că sunt multe obstacole, că s-au ridicat de-a lungul vieţii multe şi serioase obstacole în calea comunicării lui cu Dumnezeu: i s-a îngroşat simţirea uneori până la împietrire, i s-a opacizat mintea din pricina exersării ei numai în spaţiul material, exterior, neduhovnicesc, secular, este aproape iremediabil rob al unui mod de viaţă fără Dumnezeu. Este rob plăcerilor trupeşti sau sufleteşti, dar lumeşti, care nu-L includ pe Dumnezeu, se epuizează ca existenţă în limitele existenţei create, ale acestei lumi. S-a aşezat într-însul sentimentul suficienţei de sine, este convins până în cele mai ascunse unghere ale fiinţei lui că el poate să-şi împlinească viaţa şi cerinţele vieţii cu puterile lui, că dacă nu a reuşit până acum, din pricina neatenţiei sau rătăcirilor sau căderilor sau lenevirii, va reuşi atunci când se va concentra, când îşi va aduna puterile etc. Cu cât este cineva mai tânăr, cu atât sunt mai puternice aceste amăgiri. Ori, a trăi cu Dumnezeu, a-L include pe Dumnezeu în existenţa ta, înseamnă tocmai ieşirea din suficienţa de sine, din implacabilul unei vieţi autonome. Dacă-L luăm în calcul pe Dumnezeu, este o blasfemie să-L anexăm pur şi simplu existenţei noastre, ca pe un instrument util, plăcut, etc. Este o mare rătăcire să-I alocăm limitele unui capitol din viaţă şi atât, fie el şi cel mai important din viaţa noastră, adică, un timp de rugăciune, un timp de post, un timp de slujbă la Biserică şi orice altceva ar mai intra în datoriile care decurg din identitatea noastră de credincioşi. Dacă-L iei în calcul pe Dumnezeu, trebuie să înţelegi că El este totul, este începutul şi sfârşitul, alfa şi omega, motivaţia, suportul şi finalitatea întregii tale existenţe. Cine L-a descoperit cu adevărat pe Dumnezeu îşi schimbă radical perspectiva asupra vieţii şi a morţii, asupra bucuriei şi a suferinţei, asupra lucrării şi asupra nelucrării etc. Relaţia cu Dumnezeu este o poveste de iubire, în care orice micşorare, orice relativizare, orice uitare, orice nebăgare de seamă aduce celuilalt iubit durere.

Paralela pe care o faceţi între participarea noastră la slujbele Bisericii şi viaţa duhovnicească, punând un semn de neegalitate între ele, se datorează faptului că viaţa noastră bisericească este supusă unei foarte păguboase, uneori ucigătoare rutine şi unei tragice răstălmăciri a motivaţiei şi finalităţii acesteia. Nu mergem la biserică pentru a ne rezolva problemele, pentru a ne face datoria de credincioşi, pentru a ne simţi bine, ci mergem la biserică pentru a ne întâlni cu Dumnezeu şi pentru a ne întâlni nu de unul singur, ci împreună cu ceilalţi. Cred că este esenţial faptul recuperării motivaţiei fundamentale a vieţii noastre bisericeşti, duhovniceşti. Sub presiunea neputinţelor omeneşti şi mai ales sub presiunea inerţiei extrem de puternice a îndepărtării omului de Dumnezeu înspre o existenţă de sine, autonomă, ne-am îndepărtat de adevărata motivaţie a vieţii noastre bisericeşti şi duhovniceşti. Toată diversitatea, complexitatea şi bogăţia vieţuirii omului credincios, a vieţuirii ecleziale şi individuale, este subsumată relaţiei personale cu Dumnezeu. Tot ceea ce se întâmplă în biserică şi în afara ei se subsumează şi slujeşte relaţia mea personală cu Dumnezeu. Dacă nu recuperăm această înţelegere a lucrurilor, atunci pervertim lucrurile, uneori foarte grav, tocmai prin scoaterea lor din sensul lor iniţial şi firesc care este întâlnirea noastră cu Dumnezeu şi aşezarea lor pe o traiectorie vicioasă şi nefirească ce nu slujeşte o relaţie, un dialog, ci se centrează păgubos pe eul uman, plecând de la el şi întorcându-se la el, ca într-un cerc vicios.

Să fiu mai clar! Ca şi în relaţiile interumane, tot aşa se întâmplă şi în relaţia cu Dumnezeu: omul se hrăneşte nu cu ce face şi oferă el, ci cu ceea ce primeşte ca răspuns de la celălalt, la ce a făcut el pentru acela. Ori, atunci când, mergând la biserică sau postind, se naşte în tine sentimentul de mulţumire că ai făcut un lucru bun, că eşti cum se cuvine, că eşti virtuos, că îţi faci datoria, acela este semnul că lucrul tău nu a fost adresat lui

Dumnezeu sau semenilor, ci l-ai făcut pentru tine însuţi. Dacă iubirea este sensul ultim al existenţei şi iubirea înseamnă dialog, relaţie, înseamnă aşezarea întregii tale existenţe în spaţiul şi în conţinutul relaţiei tale cu ceilalţi şi cu Dumnezeu, când lucrul acesta nu se întâmplă, ai deraiat păgubos şi poate chiar mortal de la traiectoria existenţială imprimată de Creator creaturii. Noi vorbim de păcate – uneori poate prea mult – dar nu mai înţelegem că păcat înseamnă tocmai eşuarea, rătăcirea drumului sau întreruperea drumului existenţial care te duce spre aproapele şi spre Dumnezeu. Înţelegem păcatul ca pe un rău făcut de noi, care ne afectează pe noi înşine, acum, şi care mai ales ne afectează la Judecată. Înţelegem păcatele în contrapondere cu faptele bune, şi pe unele şi pe altele trecându-le într-un fel de portofoliu personal, pozitiv sau negativ, în funcţie de care ne simţim bine sau rău, ne considerăm buni sau răi etc. Nu le mai vedem, decât foarte rar, ca fiind stângăcii sau împiedicări sau grosolănii sau ofense sau chiar crime în relaţia noastră cu omenii şi cu Dumnezeu. De aceea este foarte păgubos atât bilanţul faptelor bune în sine, cât şi bilanţul faptelor rele în sine. Adevărul lucrurilor sau morala noastră creştină, morala Evangheliei Mântuitorului Hristos, nu este morala faptelor bune şi a păcatelor, nici a binelui şi a răului în sine, ci este morala motivaţiei, suportului şi finalităţii pe care le dăm faptelor noastre bune sau rele şi, mai ales motivaţia, suportul şi finalitatea în funcţie de care ne evaluăm faptele noastre bune sau rele. Mă tem că suntem prinşi pur şi simplu, pe nesimţite, de nevoia de a face lucruri bune şi de a evita lucrurile rele şi de mentalitatea de a fi buni sau răi pentru noi înşine. Şi nu mai luăm seama că, de fapt, faptele noastre, toate lucrurile noastre, de la cel mai mic şi neînsemnat gest, cuvânt, până la cele mai consistente, trebuie destinate cuiva, altcuiva, pentru ca să lucreze şi să dea conţinut relaţiei dintre noi şi ceilalţi şi dintre noi şi Dumnezeu.

Mă iertaţi că am lungit atât de mult cuvântul, dar nu am făcut-o fără legătură cu întrebarea dumneavoastră, ci pentru că, în opinia mea, care poate fi greşită, în parte sau în totalitate, începutul oricărei vorbiri despre viaţa creştinească, bisericească sau duhovnicească – despre care mă provocaţi să vorbesc – este recuperarea conştiinţei depline a faptului că totul se desfăşoară, totul funcţionează în cadrul şi slujeşte relaţiei noastră cu Bunul Dumnezeu şi cu semenii. Acesta este reperul esenţial de la care trebuie să pornească orice discuţie şi la care trebuie să conducă orice discuţie referitoare la subiecte sau teme de natura celor propuse de dumneavoastră.

Cât priveşte caracteristicele timpurilor noastre, ale lumii de astăzi, enumerate de dumneavoastră, ele nu fac decât să puncteze, să sublinieze cu multă claritate discrepanţa dintre lumea credincioasă şi lumea necredincioasă, distanţa la care se află şi care creşte continuu dintre lumea autonomizată, suficientă sieşi, întemeiată pe resurse şi criterii exclusiv imanente şi lumea care trăieşte cu Dumnezeu. Şi supra-tehnologizarea şi internetul şi fluxul asfixiant de informaţie şi toate celelalte sunt semnalmentele unei lumi fără Dumnezeu, sau ale unei lumii care s-a îndepărtat mult de Dumnezeu, ale unei culturi mondializate fără Dumnezeu, ale unei civilizaţii la opusul civilizaţiei duhovniceşti, filocalice, bisericeşti. Putem uşor să descifrăm pârghiile esenţiale ale acesteia: individualismul, închiderea omului şi a lumii în sine, deşi cele mai elementare estimări ne demonstrează la nivel indiscutabil că nici o componentă a lumii create şi nici lumea creată în ansamblul ei nu-şi au raţiunea de a fi şi sensul în sine. Iar mişcările de tip *New Age* sunt surogate oferite unei lumii în care lipsa raportării la Dumnezeu cel Viu şi Adevărat este demolatoare. Poate mai revenim, pe parcursul dialogului nostru la aceste mişcări, pentru că ele se plasează la antipodul demersului duhovnicesc propus de Biserica noastră.

Încercând să precizăm un pic lucrurile, care ar fi temelia vieţii duhovniceşti şi specificul ei în vremurile noastră?

Consecvent cu cele spuse mai sus, consider că începutul, temeiul oricărui demers duhovnicesc, al vieţii duhovniceşti în ansamblul ei, este recuperarea conştiinţei relaţiei personale, reale şi vii cu Dumnezeu şi articularea voinţei de a da conţinut acestei relaţii, de a înainta în ea. După opinia mea, omul de astăzi dă foarte puţină atenţie hotărârii, determinării, voinţei de a face ceva şi, mai ales, ignoră importanţa faptului de a articula cu claritate şi fermitate această voinţă, de a o exprima mai întâi faţă de sine însuşi, şi apoi faţă de Dumnezeu. Primul şi cel mai duhovnicesc demers este activarea mecanismului lăuntric care declanşează hotărârea şi voinţa şi care o susţine. Voinţa proprie este expresia libertăţii. Relaţia noastră cu oamenii şi cu Dumnezeu este chemată să fie sau să se îndrepte spre a fi o relaţie de dragoste. Ori, condiţia iniţială – fără de care nu se poate – a oricărei relaţii de dragoste este libertatea, mişcarea liberă a cuiva spre altcineva şi răspunsul liber. Voinţa de a face ceva, voia liberă, libertatea este darul fundamental al omului, care-l face capabil de iubire. Este şi indiciul cel mai evident al faptului că omul este făcut după chipul lui Dumnezeu. Iubirea – cea despre care vorbeşte Evanghelia lui Hristos – nu este o mişcare instinctuală, necontrolată, ci este un demers întemeiat pe voinţă, pe determinare, pe iniţiativă liberă. Trebuie să vrei să iubeşti. Şi nu să iubeşti în abstract, ci trebuie să vrei să iubeşti pe cel de lângă tine, pe soţul sau soţia ta, pe părinţi, pe copii, pe coleg şi pe prieteni. Trebuie să vrei să-L iubeşti pe Dumnezeu. Tinerii sau adulţii cărora le pun întrebarea: „Tu vrei să iubeşti pe soţul sau soţia ta...?", sunt surprinşi de această întrebare. Cei mai mulţi constată, examinându-se ad-hoc, că vor, desigur! Dar, îi surprind că nu şi-au exprimat niciodată măcar lor înşişi această voinţă, cu claritate

şi mai ales cu hotărâre, din toată inima.

Aşadar, începutul este voinţa. Urmează să constatăm că nu este suficientă voinţa, ci avem nevoie şi de putinţă. Ei bine, abia acum îşi are locul prezentarea şi dezvoltarea întregului instrumentar care se constituie în mecanismul complet al nevoinţelor duhovniceşti: îndepărtarea de păcat, adunarea din risipirea minţii şi a trupului, culegerea sinelui nostru din peregrinările exterioare şi aducerea lui cu stăruinţă înlăuntru, rugăciunea, privegherea, postul şi orice altă nevoinţă etc. Acestea toate au rolul recuperării sau restaurării unei stări de normalitate. Dar pentru a o râvni, omul trebuie să se citească pe sine şi să recunoască, fie prin propriile investigaţii, fie în urma investigărilor specialiştilor, starea de cădere de la normalitate, starea de boală, starea de disfuncţionalitate în care se află. Aceasta este pocăinţa, care are un rol esenţial pentru aşezarea omului pe traiectoria sănătoasă a vieţii. Pocăinţa nu este numai un regret dat de constatarea unor greşeli sau fapte rele. Pocăinţa dusă până la capăt este cea care rezultă din evaluarea vieţuirii noastre din prisma relaţiei noastre efective cu Dumnezeu şi cu semenii noştri. Pocăinţa este un proces extrem de complex şi anevoios. Marii pustnici ai tuturor vremurilor şi cei de astăzi, dacă îi vei întreba cu ce se ocupă, fie şi după o viaţă întreagă de pustnicie, îţi vor spune că se pocăiesc sau că lucrează pocăinţa. Pocăinţa adevărată este un demers care însoţeşte continuu şi are măsura apropierii noastre reale de oameni şi de Dumnezeu. Cu cât te apropii mai mult sufleteşte, din inimă, cu luciditate, cu fiinţa ta de celălalt, cu atât înţelegi mai bine şi mai adânc cât ai greşit înainte faţă de el şi faţă de tine, stând departe sau îndepărtându-te.

Nu va fi cu putinţă să descriem aici amănunţit mecanismele vieţii duhovniceşti. Ele se găsesc descrise cu multă claritate şi în toată complexitatea lor de cei care au parcurs drumul acesta, uzând de acest instrumentar şi funcţionând mecanismul vieţuirii

duhovniceşti. Toată literatura creştină are în centru calea vieţuirii duhovniceşti. Dar în mod special, vom descoperi aceste lucruri în *Filocalie*, în *Vieţile Sfinţilor*, în *Paterice*, în textele liturgice. Aş adăuga şi ceea ce eu numesc literatura duhovnicească mărturisitoare, contemporană nouă şi care este foarte bogată, coerentă şi consecventă tradiţiei spiritualităţii Răsăritului ortodox.

Cine s-a hotărât să pună rânduială în viaţa sa, să acceseze calea vieţuirii cu Dumnezeu şi va afla multe despre această cale, va afla de la alţii sau chiar prin propria sa experienţă, că el, omul, cu toate puterile lui, nu-şi este suficient pentru a duce acest drum. Nu-şi este suficient prin construcţie. Omul nu este făcut să funcţioneze de sine, ci este un mecanism extrem de elaborat, desăvârşit, dar conceput să funcţioneze sinergic cu exteriorul. Şi nu avem în vedere numai lumea exterioară persoanei ca atare, resursele naturale etc., ci lumea de dinafară de lumea creată, lumea lui Dumnezeu. Omul are nevoie de conlucrarea lui Dumnezeu, care nu întârzie să-şi aducă aportul Său, oricărui demers al omului. Fără darul sau harul lui Dumnezeu nu putem să înaintăm în viaţa duhovnicească. Părinţii Bisericii, dintotdeauna, până la cei contemporani cu noi, dau nevoinţelor noastre şi obiectivul dobândirii harului lui Dumnezeu. Atenţie, harul lui Dumnezeu ne cercetează de îndată ce ni s-a închegat şi exprimat liber voinţa de a face ceva în această direcţie. Dar mă tem că vorbind prea uşor despre lucruri prea mari, arunc totul în speculaţie şi păcătuiesc greu. Să recapitulăm, aşadar: voinţă articulată, pocăinţă, râvnirea harului lui Dumnezeu.

Desigur, chiar dacă ne aplecăm să vorbim în primul rând despre viaţa duhovnicească personală, nu aş dori să se subînţeleagă o oarecare predilecţie spre o perspectivă individualistă asupra temei, ci dimpotrivă cred că putem întâlni o viaţă duhovnicească personală autentică acolo unde există o conştiinţă comunitară, o dimensiune

sobornicească a lucrurilor. De aceea, chiar vă rog să ne spuneţi cum vedeţi relaţia dintre viaţa duhovnicească şi conştiinţa comunitară în cadrul Bisericii?

Este un subiect foarte important, dar, personal consider că este mai curând o dilemă şi o tensiune falsă, localizate şi promovate de o perspectivă teoretică asupra lucrurilor. Cred că cele spuse de mine mai sus demonstrează acest lucru. Din moment ce demersul nevoinţelor tale sunt dedicate celuilalt şi lui Dumnezeu, au în vedere aşezarea ta în relaţie cu semenii şi cu Dumnezeu şi înaintarea ta în aceste relaţii, reiese cu evidenţă că nu poate veni în contradicţie cu conştiinţa eclezială sau comunitară. Numai teoreticienii, cei care văd lucrurile din afară, ajung să pună tensiune între viaţa personal-individuală şi cea eclezial-comunitară a omului. Nevoinţele şi strădaniile care alcătuiesc viaţa duhovnicească individuală nu sunt legitimate decât de orientarea lor înspre ceilalţi, nu sunt legitimate decât de o motivaţie interioară, de un suport şi o finalitatea care-i au în vedere pe ceilalţi oameni şi pe Dumnezeu Însuşi. O viaţă duhovnicească închisă în individ este un non sens, o absurditate! Dar aceasta nu există, decât numai în cazuri extreme, în care cineva, complet robit egoismului şi închis oricărei cunoaşteri din afară, se întunecă la minte şi se împietreşte la inimă atât de mult încât pervertesc instrumentele iubirii celorlalţi în instrumente ale iubirii de sine. Este adevărat că, privite din afară, viaţa duhovnicească personală – pravila, rugăciunea, nevoinţele de tot felul – şi viaţa bisericească – participarea la Dumnezeiasca Liturghie şi la celelalte slujbe sau activităţi ale Bisericii – par a fi şi chiar sunt distincte. Dar ele se regăsesc unite în motivaţia şi finalitatea lor. Cine îşi aşează nevoinţele sale pe temelie sănătoasă, acela nu simte niciun fel de tensiune între rugăciunea sa de acasă şi rugăciunea comună de la biserică, ci, dimpotrivă, simte că cele

două sunt în desăvârşită unitate. Încă un lucru mai doresc să spun, care cred că limpezeşte lucrurile şi mai mult. Calitatea comunităţii bisericeşti este dată de calitatea fiecăruia în parte, a membrilor care formează comunitatea. Dacă cei care se reunesc duminica la biserică sunt într-o susţinută viaţă duhovnicească, vom avea în faţa lui Dumnezeu o comunitate vie, trează, atentă, dăruită. Dacă, dimpotrivă, sunt risipiţi, răvăşiţi, contrariaţi, dilematici, tributari unor stări meschine, josnice etc., alta va fi şi calitatea comunităţii. De fapt, nu vreau să mă las prins în capcana moralistă, pe care o evit cu multă hotărâre, de aceea simt nevoia să fac precizarea că indicatorul de calitate, cel mai important, când vorbim de prezenţa la biserică - deci, în faţa celorlalţi şi a lui Dumnezeu - este starea de pocăinţă, adică conştiinţa trează a neputinţelor şi căderilor noastre. Să nu înţeleagă cineva că bisericile sunt pline de oameni nepăcătoşi. Nu! Bisericile sunt pline de oameni cu păcate, uneori cu păcate mult mai multe şi mai mari decât ale altora care nu sunt la biserică. Diferenţa este că cei care vin la biserică au fie şi o cât de firavă conştiinţă a păcatelor, pe care şi le asumă cu părere de rău şi cu nădejde de izbăvire.

Una din caracteristicile duhovniciei autentice este plinătatea vieţii, a sensului, care vine de la Dumnezeul nostru cel viu. Într-un plan opus acesteia se află falsul, înşelarea. M-aş opri în continuare la o formă teribilă de fals, care în opinia mea este ideologia. Întrucât există în mod evident o ispită a ideologiilor, atât în spaţiul eclezial, cât şi în afara lui, consideraţi că acum ideologiile reprezintă un pericol major pentru viaţa duhovnicească a creştinului, sau că, nefiind înţelese şi asumate de popor, sunt simple mode sau accente trecătoare în desfăşurarea istoriei Bisericii?

Din fericire, ne aflăm, după o opinie majoritară, la sfârşitul epocii ideologiilor, de orice fel, politice, sociale etc. Dar cu atât mai grav este să fim prinşi în Biserica lui Hristos de ideologii. Riscul este major datorită mai multor factori, între care şi acela al conservatorismului care caracterizează spaţiul bisericesc. Adică, există riscul ca să asistăm la sfârşitul ideologiilor în lumea din afară şi să constatăm că perspectiva ideologică se perpetuează în Biserică şi în teologia Bisericii. Nu este niciun secret că marii teologi ortodocşi ai veacului trecut, Părintele Dumitru Stăniloae, Cuviosul Justin Popovici şi George Florovsky au proclamat infestarea teologiei răsăritene de scolasticism. Scolasticismul este reflexul ideologic în teologie şi în viaţa Bisericii. Schema este simplă: în loc să te revendici prioritar de la realitatea propriu-zisă, te revendici de la un discurs, de la un sistem teoretic, de la o învăţătură. Pasul următor, aproape inevitabil, este dezvoltarea unui sistem teoretic rupt de raportarea continuă la realitatea propriu-zisă, în temeiul elaborării şi dezvoltării logice. Am să invoc primul principiu gnoseologic care funcţionează la Părinţii Bisericii, anume acela conform căruia adevărul nu este în cuvinte, ci în lucruri. Acesta este prima premisă favorizantă a scolasticismului, a discursului speculativ, a ideologizării Evangheliei şi a credinţei Bisericii. Cea de-a doua premisă este legată de prima şi are în vedere ieşirea din discuţie a însuşi subiectului teologhisirii sau al elaborării teoretice. Să mă explic: odată rupt discursul de realitatea însăşi, vine aproape automat şi distanţarea lui de propria persoană şi de viaţa celui care dezvoltă discursul. Persoana teologului sau a vorbitorului nu mai funcţionează şi nu mai apare ca un reper esenţial şi constant în funcţie de care se dezvoltă discursul. Aşa s-a inventat cercetarea obiectivă şi neutră care, de fapt, este impersonală. Noi credem şi mărturisim că nu există cunoaştere şi nici ştiinţă decât în spaţiul unei relaţii interpersonale. Paradigma gnoseologică

aproape generalizată care se limitează la a pune faţă în faţă un subiect cunoscător cu un obiect de cunoscut este vicioasă din perspectivă teologică. Şi aceasta pentru că, din perspectiva noastră, lumea în întregimea ei şi toate componentele ei în parte, istoria în ansamblul ei şi toate componentele ei, slujesc dialogul de dragoste dintre oameni întreolaltă şi dintre oameni şi Dumnezeu, cum spunea Părintele Dumitru Stăniloae.

Obiectivizarea discursului în sine, excesul de conceptualizare şi abstractizare, pe de o parte, şi depersonalizarea procesului de cunoaştere şi de învăţare, pe de alta, sunt, după părerea mea, două premize favorizante în direcţia ideologizării credinţei. Mai sunt şi indicatori după care putem identifica ideologizarea, oriunde ar fi aceasta: evsevismul (pietismul), triumfalismul, populismul, retorica lozincardă, dochetismul teologic, reflexul îndreptăţirii de sine, atitudinea defensivă, setea după bilanţuri pozitive, stereotipia, limbajul de lemn, tensiunea şi lupta cu alte ideologii etc.

Ideologizarea credinţei este vizibilă la fariseii din epoca Mântuitorului Hristos şi la credincioşii radicali din vremurile noastre, la ultra-ortodocşi, cei care, fără să aibă nici cea mai elementară experienţă a lucrurilor, se fac apărători ai Bisericii, ai Ortodoxiei, luptându-se cu conspiraţii mondiale şi cu „trădători ai credinţei".

Din această perspectivă aş dori să vă întreb, ce atitudine ar trebui să avem în faţa provocărilor ideologice? Una de implicare activă, de misiune, sau una discretă, potrivit îndemnului Sfântului Isaac Sirul care spune: „Taci tu şi să vorbească faptele tale"?

Tocmai spuneam că ideologiile apun. Ceea ce mulţi numim ideologie acum nu este decât o din ce în ce mai evidentă aşezarea a omului şi a lumii împotriva lui Dumnezeu. Sau ca să fiu mai blând şi poate mai aproape de adevăr, o tot mai evidentă lepădare a lumii de Dumnezeu. Aşa încât, bătălia nu mai este între

credinţe, ci între vieţuiri: a vieţui cu Dumnezeu şi după Dumnezeu, pe de o parte, şi a vieţui fără Dumnezeu, pe de altă parte. Este o maximă provocare la adresa Bisericii şi a credincioşilor. Este aşa o demonetizare şi o epuizare, o decredibilizare a cuvântului purtător de idei, încât cine mai crede acum că poate să convingă sau să amăgească prin îndoctrinare şi prin propagandă, se amăgeşte cumplit şi nu a aterizat încă în epoca noastră, a greşit epoca, cum îmi place să spun. Singura şansă a Bisericii este să arate în viul vieţii semnele adevărului ei. Cuvântul Sfântului Isac Sirul este într-adevăr foarte actual. Ideologiile au murit sau sunt pe cale să dispară, pentru că răul şi industria răului se întemeiază nu în discurs şi în idei, ci în adevărul lucrurilor. Industria pornografică se întemeiază pe adevărul înclinări firi omului spre desfrâu, pe adevărul crud al celui mai teribil război, pe care – vai! – noi teologii în special îl ignorăm complet, captivi discursurilor noastre plicticoase, care se dă pe câmpul de luptă al sufletului fiecăruia dintre noi, în cea mai adâncă intimitate. Întemeiat pe adevărul lucrurilor, vrăjmaşul a reuşit să dea poate cea mai cruntă lovitură omenirii, oferindu-i, prin intermediul internetului, hrană îmbelşugată pentru hrănirea ispitei trupeşti. Nicio abordare ideologică şi exterioară nu va reuşi să biruiască această nemaiîntâlnită ofensivă a răului. Pe de altă parte, cred că Dumnezeu a îngăduit această ofensivă, pentru a ne trezi la realitate, pe noi teologii în special, care ne mai amăgim că putem convinge pe cineva cu discursul raţional, argumentat. Nu mai avem nicio şansă. Singura şansă este să ne întoarcem grabnic cu toată încrederea şi masiv la rugăciune, la sfeştanii, la tot ceea ce înseamnă la propriu şi direct împărtăşirea lumii cu sfinţenia lui Dumnezeu, cu harul lui Dumnezeu, singur în măsură să biruie răul. La acest capitol, socotesc – mereu cu conştiinţa că pot exagera şi greşi – că poartă o mare responsabilitate şi teologia de şcoală şi cei care o slujesc. Am impresia că nu putem cu niciun chip să aterizăm în realitate, propunând discursuri

extraordinar de captivante, dar fără raportare imediată şi aplicată la realitatea concretă a zilelor şi a lumii noastre.

Este foarte interesantă precizarea sfinţiei voastre, cu privire la faptul că spiritualitatea new age *se află la antipodul vieţii duhovniceşti autentice, mai ales că sunt astăzi persoane, chiar la noi, care identifică spiritul* new age *cu o „altă cale" spre Dumnezeu, mai accesibilă şi chiar mai fascinantă. Vă dau câteva exemple de noţiuni cheie din acest cadru, emblematice pentru orizontul de aşteptare postmodernist: inexistenţa păcatului, renunţarea la dogmă, primatul experienţei, descătuşarea creativităţii, gnoza, caracterul integrator, experienţele transpersonale, trezirea esenţei divine din om prin psihotehnici, schimbarea de paradigmă, dezvoltarea în reţea, identificarea cu cosmosul, epoca post-creştină etc., etc. Cum se vede, aşadar, lumea noastră din perspectiva dialecticii între viaţa duhovnicească ortodoxă şi* New Age*?*

Din critica lucrurilor eu obişnuiesc să trag învăţăminte pentru mine însumi şi pentru lucrarea pe care o reprezint şi o slujesc. Nu mă preocupă să arăt cu degetul pericolul care vine din afară şi mai ales mă feresc să cad în amăgirea în care mi se pare că se lasă mulţi confraţi, echivalând identificarea pericolelor care vin din afară cu descărcarea de responsabilitatea proprie şi mai ales cu ignorarea riscurilor care vin dinlăuntrul fiecăruia dintre noi. Cred că toate atitudinile extremiste pe care le-aţi enumerat ca fiind reprezentative pentru mişcarea *New Age* vin să contrabalanseze extreme în care am căzut noi şi la care m-am referit mai sus, între care recursul aproape exclusiv la izvoare scrise, la dogme, la canoane, la autorităţi exterioare şi ignorarea aproape completă a realităţii însăşi, a vieţii, a experienţei personale, a istoriei. Noi va trebui să dovedim în fapt că avem o viziune adevărată cuprinzătoare, atotcuprinzătoare, care nu lasă afară nimic din

ceea ce înseamnă viaţă. Mişcarea *New Age* este mai curând o reacţie spontană, confiscată şi ajutată, desigur, de factori interesaţi, care vine în întâmpinarea unor mega-tendinţe negative. Ea se aseamănă mult cu gnosticismul din perioada Bisericii primare. Apare tot la apusul unei civilizaţii, unei culturi, ca şi gnosticismul, şi operează cu două componente esenţiale: individualismul şi sincretismul, ambele indicatori ai decadenţei. Pe de o parte emanciparea individului de sub presiunea instituţională şi autoritativă, îl atrage pe om cu iluzia de a fi centrul şi criteriul vieţii şi al lumii. Dar ca să ajungă la această atitudine, individul a simţit presiunea până la asfixiere a instituţiilor şi a autorităţilor (familie, şcoală, stat, imperiu, etc.). Pe de altă parte, relativismul şi sincretismul în câmpul credinţelor, al filosofiilor şi al ideologiilor. Radicalismul ideologic al credinţelor religioase, fără suport în adevărul nemijlocit al lucrurilor sau al ideologiilor politice, care au atins şi unele şi altele expresia cea mai de sus, adică forma totalitară, provoacă reacţii adverse, care tind spre cealaltă extremă, a relativizării adevărului şi a înglobării tuturor adevărurilor într-un amestec arbitrar sau la discreţia fiecărui individ în parte. Cred că este mare nevoie să se facă o analiză a acestor aspecte şi să extragem din această analiză perspectiva critică asupra propriului nostru parcurs şi a propriilor noastre devieri, rătăciri şi căderi. Întoarcerea la o vieţuire duhovnicească ar face posibilă mai întâi dobândirea stării de pocăinţă şi în consecinţă şansa vederii sănătoase, a discernerii duhurilor şi apoi o mărturie puternică şi credibilă dată lumii, care să includă, în variantă coerentă şi consecventă credinţei noastre, „ofertele!" revendicate exclusiv de mişcările despre care vorbim. Biserica Mântuitorului Hristos este un spaţiu al libertăţii, al afirmării persoanei, în care instituţiile dumnezeieşti slujesc persoana umană. Acest lucru încă mai este vizibil la o analiză pertinentă şi insistentă, dar deseori, accentele instituţionaliste, autoritariste lasă urme adânci

în noi şi între noi. Biserica propovăduieşte dreapta credinţă, invocând monopolul adevărului. Dacă acest aspect rămâne în spaţiul teoretic, ideologic, nu poate fi acceptat de nimeni. Va trebui să apărăm dreapta credinţă trimiţând la argumentul experienţei personale şi vii a singurului Dumnezeu adevărat şi viu. Biserica lui Hristos va trebui să convingă prin viaţa sa proprie de adevărul valorilor duhovniceşti: jertfa, iertarea, lepădarea de cele lumeşti, înfrânarea, pocăinţa etc. Discrepanţa dintre discursul şi viaţa noastră mă tem că ne face mari deservicii şi nouă şi adevărului.

Aş dori să vă mai pun o ultimă întrebare, care se impune chiar şi după o concisă evaluare a vieţii duhovniceşti în această epocă postmodernă, a problemelor, a ispitelor de tot felul, a vădirii unui rău din ce in ce mai prezent în viaţa omenirii. Aţi amintit de teribila modalitate de propagare, fără precedent, a ispitei trupeşti prin mijlocirea internetului, la care aş adăuga şi ofensiva homosexuală în general în Europa, dar şi la noi, la modul în care încearcă să se impună ca realitate „normală" nu doar prin sine, ci mai ales printr-o susţinere politică. Un exemplu evident în acest sens este recenta legiferare a căsătoriilor homosexuale din Anglia si Franţa. Aşadar, putem spune că aceste lucruri care sunt expresia apostaziei aproape generale şi a deteriorării iubirii dintre oameni, pot constitui semne ale apropierii sfârşitului lumii şi a Înfricoşatei Judecăţi a lui Hristos?

Este, fără îndoială semnul unei profunde confuzii, la care a ajuns lumea, depărtându-se de Dumnezeu. Ceea ce se întâmplă acum este dovada maximă a unei lumi ipocrite. Este evident că se trece peste una dintre cele mai evidente şi clare distincţii care stau la baza lumii vii, aceea între bărbătesc şi femeiesc. Este cu atât mai condamnabilă această atitudine, cu cât progresul cunoaşterii umane a atins culmi nebănuite în multe domenii. Te

întrebi cum este posibil ca o lume care gestionează de o manieră spectaculoasă informaţia la nivelul ei cel mai performant – am în vedere tehnologia digitală – să poată cădea într-o asemenea întunecime a minţii. Sfântul Apostol Pavel, făcând analiza unei lumi păgâne, aflate la vremea aceea în declin, spune în *Epistola către Romani* că această confuzie între cele două firi este dată de Dumnezeu ca o consecinţă a confuziei pe care omul o face între Creator şi creatură, închinându-se creaturii în locul Creatorului. A se cerceta acest discurs al Sfântului Apostol Pavel din primul capitol al *Epistolei către Romani*. Ceea ce se întâmplă acum în Apus este semnul maxim al secularizării Bisericii la nivelul de bază, al dezcreştinării popoarelor respective, din moment ce nu a mai putut fi o masă critică suficient de puternică în populaţiile ţărilor respective, care să impună respectarea acestui adevăr fundamental la nivelul proclamării lui. Politica, astăzi, nu este garantul adevărului, ci garantul punctului de vedere exprimat şi susţinut de majoritate. Cât despre întrebarea dacă acestea pot fi semne ale apropierii sfârşitului lumii, nu mă aventurez în a răspunde în vreun fel. Eu cred că lumea şi-a adus demult „contribuţia" ei la apropierea sfârşitului. Mai rămâne să vedem limitele răbdării lui Dumnezeu şi ale milostivirii Lui. Dar nu aş rămâne nici măcar la această întrebare, cu privirea numai la ceilalţi şi m-aş uita şi în curtea proprie, în ţara noastră, unde lucrurile sunt destule de „avansate". Ca să nu mai spun de reacţia noastră, ca europeni ce suntem, la măsurile luate în Anglia şi în Franţa! Mă întreb ce vom face atunci când, în numele unităţii europene, ni se va cere uniformizarea legislativă şi în acest domeniu!? În fine, eu m-aş întreba de unde ne vine slăbiciunea, neputinţa de a ne lupta cu sorţi de izbândă împotriva acestor anomalii? Şi sunt obligat să constat adeverirea unui cuvânt al Sfântului Ioan Gură de Aur, care spunea că „unde este sfinţenie este îndrăzneală multă!". Prin urmare lipsa îndrăznelii este semn al lipsei sfinţeniei!

Vă mulţumim din suflet pentru răgazul acordat acestui interviu, o veritabilă radiografie a fundamentelor vieţii duhovniceşti, precum şi o sinceră evaluare a relaţiei noaste cu Dumnezeu şi cu aproapele, în care fiecare poate afla cel puţin un aspect care să-i trezească „neliniştea cea bună", aşa cum zice Cuviosul Paisie Aghioritul, motorul râvnei şi doririi după Dumnezeu.

Nu există înţelegerea Dumnezeieştilor Scripturi, după cum nu există nici posibilitatea de a înţelege istoria, creaţia sau pe tine însuţi, fără experienţa nemijlocită a Duhului Dumnezeiesc. Despre înţelegerea duhovnicească a Sfintelor Scripturi

Trinitas Tv, 2013,
Realizator: Diacon Cosmin Pricop

Cum aţi caracteriza pe scurt situaţia studiilor biblice în spaţiul ortodox?

Aş pleca de la următoarea constatare. Între felul în care se raportează poporul dreptcredincios simplu împreună cu monahii la Sfintele Scripturi şi felul în care se raportează segmentul pregătit, cultivat, cel al preoţiei, al teologilor, există o anumită diferenţă, şi aş îndrăzni să spun de la început că noi cei care ne ocupăm cu studiul sistematic al Sfintelor Scripturi ar trebui să armonizăm cele două perspective. Punctul meu de vedere este că teologia academică, cea de şcoală, care la rândul ei a influenţat preoţimea şi pe cei care au o oarecare educaţie teologică, este un pic alienată în spaţiul răsăritean în ceea ce priveşte înţelegerea Sfintelor Scripturi. Prin urmare dacă vorbim de o recuperare a înţelegerii Sfintelor Scripturi aceasta trebuie să se întâmple în spaţiul teologiei academice, şi ea trebuie să recupereze prin studiu şi analiză foarte temeinice funcţionarea Sfintelor Scripturi în Biserică ca atare. Şi când zic Biserică mă gândesc la viaţa liturgică a Bisericii, la spiritualitatea Bisericii, la spiritualitatea populară, ş.a. Este o părere care se tot vehiculează cum că în Biserica Ortodoxă nu se citesc Sfintele Scripturi. Pe de o parte este adevărat, dar numai din perspectiva pe care tocmai o invocam, aceea pe care a adoptat-o teologia academică cu referire la Sfintele Scripturi, că este nevoie de un studiu biblic, de o lectură pentru informare, de o lectură pentru satisfacerea unor

curiozităţi ştiinţifice. Aceste componente nu se regăsesc în atitudinea poporului dreptcredincios faţă de Sfintele Scripturi. Poporul, monahii, nu citesc Sfintele Scripturi pentru a se informa, pentru a-şi satisface setea de cunoaştere ştiinţifică, pentru a răspunde la întrebări care ne frământă, care se constituie în curiozitatea omului de cunoaştere, ci ei citesc Sfintele Scripturi din o cu totul altă perspectivă, aceea de a se hrăni cu cuvântul lui Dumnezeu, de a se întări cu puterea pe care acesta o are. Dânşii au credinţa, intuiţia că există în cuvântul Sfintei Scripturi puterea de a se mângâia, de a-şi ostoi dorul de Dumnezeu. Aşa cum citim şi recitim scrisorile unei persoane dragi când respectiva persoană nu este lângă noi. Şi simţim că în cuvintele scrisorii este prezentă persoana de care ne este dor. Există această aşezare a poporului nostru care din păcate nu se regăseşte preluată în discursul sistematic, ştiinţific al studiilor biblice despre Sfintele Scripturi. Studiile biblice mai au foarte mult până la a-şi recupera propria identitate, înţelegând prin aceasta extragerea lor, aşezarea lor, elaborarea lor, definirea lor, pe temei, pe spaţiul specific al Bisericii Ortodoxe. Noi ştim foarte bine că studiile noastre biblice s-au dezvoltat în cadrul şcolilor de teologie, în mod special în universităţi şi mai ştim că acestea au fost introduse după modelul universitar apusean care aveau o foarte mare vechime. Nu am simţit foarte clar şi presant nevoia să ne definim prin raportare la modelul apusean şi revendicarea propriului model. Am fost şi eu o perioadă atras de perspectiva ştiinţifică. Te închizi în bibliotecă şi ai zeci şi sute de comentarii la cărţile biblice, cu un volum extraordinar de informaţii care îţi satisfac setea de cunoaştere istorică, filologică, culturală, teologică în sensul teoretic şi scolastic al lucrurilor. La un moment dat mi-am dat seama că nu mă regăsesc, ca unul care crescusem într-o familie simplă de oameni credincioşi de la ţară, în biserica de la ţară, în fluxul acela foarte consecvent şi foarte coerent al vieţii bisericeşti, al

anului liturgic, al tradiţiilor şi mai ales nu mă regăseam în felul în care tatăl meu şi mama mea se raportau la Sfânta Scriptură. Exista o Scriptură în casă care era din când în când deschisă şi citită. Nu exista nicio dispoziţie de a căuta în Sfintele Scripturi ca să se întemeieze un adevăr sau ca să se explice ceva sau ca să limpezească pe altcineva. Lucru care consemna o aşezare foarte cuviincioasă şi foarte smerită faţă de Dumnezeieştile Scripturi. Evident că există diferenţe teologice între Răsărit şi Apus, evident există diferenţe care privesc capitole fundamentale ale vieţii noastre. Eu nu propun o elaborare în dialog critic şi polemic cu ceilalţi, ci simt nevoia unei definiri sau recuperări, dacă este posibil, a identităţii proprii a studiilor biblice. Aş spune că noi avem o tradiţie extraordinar de bogată, consecventă, coerentă, care merge de la cărţile biblice vechi-testamentare până la părinţii mărturisitori din veacul XXI. Există o istorie a literaturii creştine răsăritene pe care mi-aş dori, la un moment dat, să o elaborăm ca metodă, să ne convingem pe noi înşine că există o literatură foarte unitară care are la început şi la temelie cărţile Dumnezeieştilor Scripturi, şi într-o continuitate de duh şi de viaţă şi de credinţă se aşează corpusuri importante. Avem literatura liturgică care formează un corpus aproape canonic, din moment ce funcţionează viaţa Bisericii pe temeiul acelor texte. Avem literatura aghiologică, *Sinaxarele, Vieţile sfinţilor, Proloagele* care iarăşi formează un corpus important. Avem literatura sapienţială, *Patericele*; avem *Filocalia*, care este o carte de vizită a noastră. În jurul ei ne putem defini, inclusiv noi bibliştii. Marea parte a bibliştilor ne reproşează faptul că aceste scrieri, literatura aceasta, ajungând până la literatura foarte bogată a părinţilor duhovniceşti contemporani mari, nu face exegeză biblică, şi suntem invitaţi să recurgem numai la părinţii exegeţi prin excelenţă. Noi deschizând toate cărţile pe care le-am pomenit, regăsim în ele filonul de spiritualitate, de viaţă care

este miezul Dumnezeieştilor Scripturi. Nu numai când face cineva exegeză propriu-zisă se află în contact cu Dumnezeieştile Scripturi. Eu am făcut studii particulare pe Sfântul Grigorie Palama, pe Sfântul Maxim Mărturisitorul, pe Calist Patriarhul, pe Nicodim Aghioritul şi venind la zi până la Avva Siluan, Gheron Iosif, Părintele Paisie de la Sihla, Părintele Cleopa, şi constat că ei reprezintă o comoară fantastică pentru exegeza noastră care nu este ştiinţifică. Nu rezultă din studiul la bibliotecă, ci din recursul pe care aceşti părinţi îl fac asupra Sfintelor Scripturi în recapitularea teologică a vieţii. Toate corpusurile literare pe care le-am invocat sunt funcţionale, sunt liturgice. În viaţa Bisericii ele funcţionează, însă nesatisfăcând nevoia de cunoaştere istorică a oamenilor sau de o anumită spiritualitate într-o anumită perioadă. Astăzi la o obşte din Sfântul Munte se citea din noua ediţie a *Everghetinosului* la trapeză, şi stareţul respectivei obşti a făcut o retrospectivă arătând că toată istoria din secolul XI, de când este *Everghetinosul,* şi până astăzi a funcţionat ca fiind propriu vieţii monahilor. În Răsărit când s-au format aceste corpusuri literare foarte coerente nu au existat demersuri foarte ştiinţifice, ci s-au născut din viaţa Bisericii şi s-au coagulat în practica Bisericii, iar caracteristica fundamentală a lor este respectarea caracterului ortodox. Nu a fost inclus nimic care ar putea afecta dreapta credinţă, spre deosebire de colecţiile de literatură creştină care sunt foarte elaborate, dar care au refuzat criteriul dreptei credinţe, invocând obiectivitatea ştiinţifică şi au aşezat din nou pe eretici laolaltă cu Părinţii Bisericii, fapt pe care Biserica îl limpezise.

Este firesc, de fapt, ca şcoala să se hrănească din viaţă şi respectiv constatările pe care le face un studiu teologic la nivel academic să se conecteze la realitatea concretă a vieţii duhovniceşti.

Aţi adus discuţia la un punct esenţial. Eu fiind în mediul teologiei academice de la 14 ani, ca elev la seminarul din Buzău şi cu grija şi cu voia lui Dumnezeu până astăzi, la nivel de profesor universitar (45 de ani), constat această lipsă: studiile noastre teologice se hrănesc aproape exclusiv din cărţi şi ignorăm ceea ce ne este foarte la îndemână - recursul la viaţa prezentă a Bisericii; recursul la experienţa actuală a persoanei care studiază. Teologia nu ne-a învăţat niciodată că propria noastră experienţă poate fi un reper gnoseologic, hermeneutic, fundamental. Este fundamentală experienţa mea, a aceluia care cercetează, dar în mod esenţial şi a întreg corpusului eclesial al comunităţii Bisericii.

Noi în duminici şi în sărbători săvârşim sute şi mii de Liturghii în ţara noastră. Parte din poporul dreptmăritor este în Sfânta Liturghie. Ar fi normal ca experienţa pe care o face acest popor în Dumnezeiasca Liturghie, şi noi ca preoţi slujitori, să se constituie ea însăşi într-un reper esenţial gnoseologic şi teologic, iar prin raportare să verificăm înţelegerea Scripturilor, înţelegerea cărţilor sfinte, înţelegerea literaturii creştine, inclusiv înţelegerea tratatelor teologice ştiinţifice.

În ciuda faptului că lucrurile acestea au fost semnalate la începutul secolului XX de titani ai teologiei răsăritene care au chemat la întoarcerea la Părinţi, dar după părerea mea întoarcerea la Părinţi s-a făcut tot dintr-o perspectivă scripturistică („Sola Scriptura"), pentru că s-a mers la Părinţi pentru a căuta argumente teoretice în plus, pentru a explica Dumnezeieştile Scripturi. Comandamentul de atunci - *Întoarcerea la Părinţi* - nu însemna întoarcerea la cărţile Părinţilor ca atare, ci însemna întoarcerea la atitudinea Părinţilor, la a teologhisi aşa cum au teologhisit Părinţii. Nu găsim o scriere a marilor Părinţi în care ei să nu fie prezenţi cu propria lor experienţă şi în care să nu se regăsească experienţa comunităţii eclesiale. După cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur: „Şi precum copiii care văd cărţile nu cunosc puterea

literelor, ... la fel şi bărbatul fără experienţă nu se lasă convins de acestea. ... Cel ce are experienţă descoperă însă puterea multă care se ascunde în scrieri şi vieţi întregi şi istorii. Cel care nu are experienţă, primind o scrisoare, crede că nu este altceva decât hârtie şi cerneală. Cel cu experienţă, însă, aude şi vocea şi stă de vorbă cu cel absent... La fel se întâmplă şi cu tainele. Cei necredincioşi, deşi aud, nu vor să audă. Iar credincioşii, având experienţa cea prin Duhul, văd puterea cea ascunsă în lucruri."

Am citat acest text ca să-mi întăresc convingerea că trebuie să recuperăm urgent experienţa lucrului, experienţa celor dumnezeieşti, experienţa Bisericii, experienţa personală şi cea a comunităţii ca reper fundamental al demersului teologic. Altfel, recurgând doar la cărţi, riscăm să plonjăm într-o zonă teoretică speculativă şi în cele din urmă să devenim sclavi ai unor clişee teoretice care nu ne spun nici nouă nimic şi nici celorlalţi.

Sfântul Ioan Gură de Aur, pe care l-aţi citat, şi mi se pare extraordinar de important şi de interesant cum cel mai mare exeget al Sfintelor Scripturi din Răsăritul ortodox, care toată viaţa lui s-a preocupat de aceasta şi a iubit Sfânta Scriptură, la începutul unei opere fundamentale, Omiliile la Matei, spune că Sfânta Scriptură este a doua cale. Adică, este recuperarea unei viziuni.

Adică, este un compromis, şi nu este cea mai bună (cale, n. r.). Trebuie să limpezim aceste lucruri, ca nu cumva să producem nelămuriri.

Vorbeaţi, Părinte, despre această recuperare a experienţei, această aşezare, şi în argumentarea Sfinţiei Voastre, la nivel academic, termeni, sintagme precum recuperare, reaşezare, articulare revin foarte des în atenţie. Pe de altă parte, există o separare care se face, pe filieră occidentală, între metodică, exegeza în sine şi ermineutică

sau cea care furnizează principiile după care noi putem interpreta un text biblic. Există la noi această diferenţă? Credeţi că în spaţiul ortodox, s-a insistat mai mult pe ermineutică în detrimentul exegezei, în sensul de metodă? Vorbim de experienţă, şi vorbim de metodă în sens academic şi în cadru academic.

Mă provocaţi să spun lucruri foarte critice, pe care sper să vi le asumaţi. Spaţiul răsăritean, nu numai cel românesc, ci şi cel grecesc, şi cel sârbesc, şi cel bulgăresc, a avansat foarte puţin în ceea ce priveşte o ermineutică biblică proprie. Eu m-am ocupat cu această problematică, am studiat foarte bine lucrurile, şi există o etapă care se prelungeşte până la jumătatea secolului XX, când nu face nimeni nimic altceva decât să copieze ermineutica apuseană - Scribanii, la sfârşitul secolului XIX, şi mai departe, până la Ioan Constantinescu, un biblist foarte bun de altfel, care introduce o ermineutică, prin anii '70, într-un manual de seminar, de studiul Noului Testament. Până în acest moment se reproduce numai perspectiva apuseană a ermineuticii - nimic în discuţie din ceea ce ar fi putut să constituie specificul sau particularitatea Răsăritului ortodox. Primul care introduce şi ia în calcul componente care ţin exclusiv de Răsărit este Savvas Agouridis, profesorul grec de la Atena, care a fost cel mai mare biblist, indiscutabil, al întregii lumi ortodoxe din veacul XX şi, în egală măsură, un savant acceptat de lumea biblică mondială. El are un tratat de *Ermineutică biblică* în care, pentru prima oară, recuperează perspectiva patristică a Sfântului Ioan Gură de Aur, dar nu numai, ci a tuturor Părinţilor, care refuză exclusivismul biblic. Noi operăm, fără să ne dăm seama, în spaţiul teologiei noastre academice, cu *Sola Scriptura*, pentru că investim Scriptura cu autoritate în sine, izolată de orice altă realitate. Este un aspect al acestui exclusivism biblic, şi refuzăm totodată celălalt aspect, care înseamnă că numai Scriptura este

autoritate. Acolo noi adăugăm şi Sfânta Tradiţie, dar mă tem că nu facem decât să prelungim, să extindem *Sola Scriptura* la două corpuri. Bineînţeles, această afirmaţie are nevoie de multă nuanţare. Profesorul Agouridis recuperează, în primul rând, istoria universală, care din punct de vedere hermeneutic, fundamental, aşa cum spune şi Sfântul Ioan Gură de Aur, Scripturile sunt ulterioare. Cum a vorbit Dumnezeu cu oamenii până la Scripturi?, se întreabă. Prin creaţie! Prin soare, prin lună, prin zi, prin noapte, prin natură. Dar spune, cum vorbesc acelea, căci nu au glas? Nu se adresează urechii, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, ci se adresează vederii. Acesta este principiul fundamental, pe care ar trebui să-l recuperăm. Şi simţul vederii, spune Sfântul Ioan, este mai credibil decât simţul auzului, care răspunde la cuvânt. Deci, vorbirea lui Dumnezeu prin creaţie nu se adresează exclusiv creştinilor, ci tuturor. Este extrem de cuprinzătoare, şi noi o ignorăm. Toţi oamenii de sub soare fac experienţa acestei vorbiri. Profesorul Agouridis spunea: „Nu putem ignora că Dumnezeu Cel sigur şi viu şi adevărat este singurul Stăpân şi Domn al istoriei!" Prin urmare, dacă nu există alt stăpân şi nu Îşi împarte puterea cu nimeni, tot ceea ce înseamnă istorie în componenta ei structurală şi dinamică, mersul ei înainte, este o vorbire a lui Dumnezeu. Şi atunci, recuperând tradiţia patristică, Savvas Agouridis readuce în discuţie aceasta, chiar dacă noi nu teologhisim raportându-ne la mersul istoriei, deşi aceasta este în mâna lui Dumnezeu.

Iar o a doua componentă extraordinar de importantă pe care o introduce Savvas Agouridis este comunitatea euharistică, Dumnezeiasca Liturghie, atrăgându-ne atenţia asupra faptului că Dumnezeieştile Scripturi nu fac decât să se raporteze la o istorie foarte coerentă, care este istoria poporului lui Dumnezeu, Israelul vechi şi nou, care este mult mai complexă decât consemnează Scripturile, iar în cadrul istoriei acestui popor ales se naşte însăşi Scriptura, consemnând şi comentând de o manieră

autentică viaţa poporului lui Dumnezeu. Astăzi viaţa poporului lui Dumnezeu se recapitulează în Dumnezeiasca Liturghie. În Dumnezeiasca Liturghie noi putem să găsim un reper ermineutic biblic fundamental, deoarece ceea ce Biblia consemnează, se actualizează dramatic în Dumnezeiasca Liturghie, iar noi înşine, care suntem unitari, consecvenţi cu poporul lui Dumnezeu dintotdeauna, suntem eroii acestei actualizări. Iată, aşadar, un reper fundamental, pe care nu-l putem ignora.

Ceea ce-i scapă profesorului Agouridis - şi am îndrăznit, cu foarte mare sfială, de mai multe ori, să-i propun, dar fără să-l conving, deşi cred că s-a deschis spre această perspectivă -, este experienţa nemijlocită a vieţii în Dumnezeu. Eu am recuperat de la Sfântul Ioan Gură de Aur, de la Sfinţii Părinţi şi din *Filocalie*, de la părinţii secolelor XX şi XXI componenta esenţială, care este experienţa nemijlocită a vieţii în Dumnezeu, ca reper fundamental, ceea ce înseamnă accesul nemijlocit al omului, a subiectului exegetic, la cunoaşterea realităţii dumnezeieşti, nu prin studiu, ci prin experienţă nemijlocită. Şi de la Sfântul Apostol Pavel, de la Mântuitorul Hristos de fapt, în Evanghelia după Ioan, se regăseşte consecvent, coerent, unitar, în toată literatura creştină, acest principiu ermineutic al Răsăritului. Nu există înţelegere a Dumnezeieştilor Scripturi, după cum nu există posibilitatea de a înţelege nici istoria, nici creaţia, nici pe tine însuţi, fără experienţa nemijlocită a Duhului Sfânt. Eu spun experienţă pentru că s-a vorbit despre iluminarea Duhului, dar s-a înţeles foarte diferit - s-a înţeles ca fiind o iluminare de la distanţă, ca un fel de interferenţă a Duhului, ceea ce probabil aţi învăţat şi dumneavoastră, că inspiraţia este iluminarea Duhului care ne fereşte de greşeli şi aşa mai departe. Ori Părinţii nu vorbesc de iluminare în aceşti termeni. Eu am găsit la Sfântul Ioan Gură de Aur, cel mai mare biblist, conceptul de experienţă a Duhului şi a lui Dumnezeu. De 2000 de ori în scrierile sale se

regăseşte acest concept, cu relevanţă ermineutică şi misiologică. Şi spune Sfântul Ioan Gură de Aur că nu este suficient cuvântul pentru a exprima lucrurile şi pentru a cunoaşte şi a înţelege, ci este nevoie de cunoaşterea prin experienţă. De la un moment dat mintea, cu funcţia ei raţională, nu poate pătrunde lucrurile, afirmând ceea ce teologia noastră afirmă, caracterul apofatic, limitat, al posibilităţilor noastre de a cunoaşte, în comparaţie cu caracterul nelimitat al realităţii dumnezeieşti, ca să nu vorbim şi de realitatea omenească.

Aceasta ar fi, după părerea mea, componenta sau coordonata sau trăsătura care se regăseşte în miezul vieţii şi experienţei Răsăritului ortodox şi care face şi diferenţa: noi credem şi mărturisim. Lucrul acesta a constituit zbatere şi luptă teologică, concretizată în hotărârile Sinoadelor ecumenice şi a celor de mai târziu; Sfântul Grigorie Palama, care limpezeşte odată pentru totdeauna, confirmat de sinoade, faptul că noi credem şi mărturisim în posibilitatea omului de a se împărtăşi de Dumnezeu. Împărtăşirea de Dumnezeu înseamnă posibilitatea reală ca Duhul dumnezeiesc, energia, harul dumnezeiesc să se contopească de o anumită manieră, să se lipească, la modul cel mai intim, cu omul, în spaţiul său duhovnicesc. Dacă acest lucru este posibil, atunci el este cel mai important reper al cunoaşterii şi al înţelegerii. Şi faptul este explicat de Mântuitorul Hristos când spune ucenicilor că le va trimite Duhul. Până la a avea Duhul în ei, erau fricoşi, deşi Îl ascultaseră pe cel mai mare şi mai luminat Învăţător care a existat vreodată, iar ei au fost ucenici şi studenţi ai Mântuitorului mai bine de trei ani, continuu. Şi totuşi, la final, au căzut examenul, pentru că nu au putut să se pătrundă de adevărul Persoanei dumnezeieşti a Mântuitorului Hristos şi au fugit când a fost răstignit, îndoindu-se şi dând proba necunoaşterii şi a neînţelegerii. Când s-au împărtăşit de Duhul, au biruit lumea, ei, nişte pescari, cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur, nişte

neînvăţaţi, nişte agramaţi. Au cucerit lumea, evident nu prin puterea argumentelor şi prin volumul cunoştinţelor lor, ci prin puterea Duhului Sfânt. De altfel, Sfântul Apostol Pavel are un discurs, el însuşi, un mic tratat de ermineutică biblică, în Epistola I către Corinteni, în care se apără pe sine, că unii credeau că el este învăţat şi face caz de ştiinţa lui, şi spune: „Nu am venit la voi cu meşteşugul cuvintelor, nu am venit să vă conving, ci am venit să dau mărturie de puterea Duhului". Acolo este şansa noastră de a cunoaşte cele dumnezeieşti, în niciun caz în spaţiul prelucrării informaţiei teoretice.

Aceasta este părerea mea, şi este confirmată nu numai de mărturia Părinţilor, ci de felul în care noi ne raportăm la Dumnezeieştile Scripturi în Sfânta Liturghie. Preotul, înainte de a citi Dumnezeiasca Scriptură, Sfânta Evanghelie, se roagă la Dumnezeu ca să-i dea puterea de a înţelege cele dumnezeieşti, care sunt cuprinse acolo; este o rugăciune specială înainte. După aceea, poporul nostru credincios se apropie cu sfială, nicidecum cu suficienţa de sine că ar putea înţelege, ori că ar putea să-i înveţe şi pe alţii din Scripturi. Monahii noştri, spiritualitatea monahală este un filon continuu, unde se experimentează la un nivel foarte avansat experienţa Duhului. Astăzi, în mănăstirile athonite în special, dar şi în mănăstirile noastre, la marii duhovnici de care tocmai ne-am despărţit - Părintele Cleopa, Părintele Paisie, Părintele Sofian, Părintele Arsenie, Părintele Teofil, Părintele Iachint, Părintele Dometie, Părintele Iustin, Părintele Dosoftei Moraru şi mulţi alţii - a funcţionat această raportare, credinţa că adevărata înţelegere a lucrurilor este dată de experienţa nemijlocită a Duhului lui Dumnezeu, care se uneşte cu tine dinlăuntru. Tu nu eşti destinatarul unei informaţii de la distanţă de la Duhul, ci devii, împreună cu El, subiect al cunoaşterii celor dumnezeieşti. Este o însoţire, cum spune George Florovski, după modelul însoţirii celor două firi în Persoana Mântuitorului Hristos,

păstrând desigur proporţiile, căci cele dumnezeieşti la noi sunt după har, şi nu după fire. Dar lucrurile acestea ne reprezintă, şi dacă am analiza toate capitolele vieţii noastre bisericeşti, care ne şi deosebesc de ceilalţi: viaţa liturgică, cinstirea sfinţilor şi a moaştelor, spiritualitatea monahală, nevoinţele, postul, toate acestea dacă le-am analiza, am ajunge uşor la concluziile pe care am încercat să le prezint în ceea ce priveşte ermineutica biblică.

O dimensiune fundamentală a ermineuticii biblice ortodoxe, este recursul la Sfinţii Părinţi, la operele Sfinţilor Părinţi. Există însă, cel puţin din perspectiva mea, o raportare oarecum nefidelă, care nu respectă întru totul dinamica lucrurilor în Ortodoxie, în sensul că de fiecare dată, aşa cum aţi spus, în momentul în care citim sau avem de făcut o predică sau avem de făcut o exegeză, primul lucru pe care îl facem este să deschidem o lucrare a unui Sfânt Părinte cu privire la textul respectiv şi apoi, pe baza informaţiilor pe care le primim de acolo, să construim propria noastră argumentare. În sensul acesta, credeţi că recursul imediat la operele Sfinţilor Părinţi ar anula într-o anumită măsură libertatea proprie? Credeţi că acest lucru denotă o oarecare teamă pe care am avea-o faţă de Sfânta Scriptură? Nu este vorba neapărat de sfiala despre care vorbeaţi la începutul emisiunii, care este un lucru de apreciat, lăudabil, ci este un soi de lipsă de experienţă.

După opinia mea, care poate fi greşită în parte sau în totalitate, avem de-a face cu o extrem de vătămătoare depersonalizare a subiectului care purcede să cunoască sau să explice. Noi - nu ştiu sub presiunea căror fenomene, dar cu siguranţă sub presiunea colectivismului din perioada comunistă şi sub presiunea autorităţii exclusiviste a cărţilor, autoritate abstractă, impersonală -, ne-am desfiinţat şansa recursului personal la a cunoaşte lucrul pe care îl avem în faţă. Ne descurajăm pe noi înşine, deşi avem

în faţă o anumită realitate, o vedem cu ochii noştri, o simţim cu simţurile noastre, eventual avem şi o emoţie profundă sufletească la adresa respectivului lucru, refuzăm însă să ne întemeiem pe această experienţă cunoaşterea şi alergăm la altcineva. Refuzăm să consemnăm propria experienţă şi să o exprimăm. Nu avem îndrăzneală, pentru că, după părerea mea, avem o foarte acută depersonalizare pe care trebuie să o recuperăm. Eu când am înţeles, de la Părintele Stăniloae, că nu trebuie să mă tem în a-mi exprima opiniile personale, pentru că lui Dumnezeu Îi place persoana, autenticitatea, vioiciunea persoanei, am prins curaj. Duhul nu se manifestă în colectiv, în mase, ci în persoană, de aceea persoana trebuie să aibă curajul să recunoască uneori chiar descoperirea lăuntrică a Duhului. Eu, de la un moment dat, mi-am forţat deprinderile foarte colectiviste, foarte impersonale, foarte descurajante, înspre încrederea că chiar şi în mine poate fi prezent şi lucrător Duhul lui Dumnezeu şi trebuie să iau aminte, nu cumva îmi dă minţii şi simţirii mele nişte semnale pe care eu numai trebuie să le consemnez! Şi am început să cred, aşa cum spunea Părintele Dumitru Stăniloae. De unde îmi vin mie aceste gânduri? De unde îmi vin mie aceste lucruri despre Hristos, despre Dumnezeu şi despre Biserică, dacă nu de la Dumnezeu! Deci noi avem de recuperat, de la vlădică până la opincă, curajul de a crede că fiecăruia poate să-i dea Dumnezeu prin, scuzaţi-mi barbarismul, infuzie dumnezeiască, capacitatea de a înţelege mai bine decât ceilalţi realitatea pe care o avem în faţă. Cum ne refuzăm noi înşine minunăţia care este omul - ce capacitate de vedere, de auzire, de simţire, de măsurare, de asociere -, cum ne refuzăm şansa de a ne cunoaşte personal? Eu nu mai cred cărţile, ci le verific prin experienţă. Am descoperit la Părinţii *Filocaliei* acest principiu prin raportare nu la tratatele ştiinţifice de teologie, ci la Dumnezeieştile Scripturi. Isihie Presbiterul spune în *Filocalie* următorul lucru: constată minunându-se, că experienţele

sale sunt confirmate de Dumnezeieştile Scripturi. Că vorbirea, întemeiată pe propriile experienţe, este în raport cu ceea ce citeşte în Dumnezeieştile Scripturi, prin urmare, eu prin experienţa mea devin criteriu de înţelegere a Dumnezeieştilor Scripturi. Nu vorbesc despre mine, dar despre unii ca mine. Căci şi Părinţii au fost ceea ce suntem şi noi: oameni botezaţi, slujitori ai lui Dumnezeu, mai râvnitori sau mai puţin râvnitori, mai nevoitori sau mai puţin nevoitori, dar au beneficiat de prezenţa şi lucrarea lui Dumnezeu. Din această perspectivă, dacă ne aşezăm cu curaj, ne recuperăm măreţia cu care Dumnezeu ne-a înzestrat, unicitatea. De aceea, din perspectivă bisericească, nu este îmbucurătoare aşezarea omului în mase impersonale, ci este frumoasă perspectiva omului smerit, dar care se exprimă personal. Sfântul Grigorie Palama limpezeşte foarte bine aceste lucruri. De ce invocăm noi autoritatea Sfinţilor Părinţi? Sigur că toţi ne sprijinim pe ei, dar care este temeiul acestei autorităţi a lor? Ştiinţa lor de carte? Nici vorbă! Faptul că au scris tratate de teologie, pentru că au fost culţi? Nici vorbă! Este experienţa lor duhovnicească! În *Tomul aghioritic*, care rezumă pe înţeles teologia Sfântului Grigorie Palama, semnat de stareţii Sfântului Munte, el spune care este temelia discursului său. Zice: „Acestea le-am luat din Scripturi, acestea le-am învăţat de la Părinţi şi acestea le-am probat şi prin puţina noastră încercare!" Iar în debutul *Tomului*, se adresează celor care, din lipsă de înţelegere proprie şi din neascultare de Sfinţii Părinţi, „nu cunosc şi răstălmăcesc lucrările tainice ale Duhului". Deci, iată cele două căi: experienţa nemijlocită a lucrurilor şi recursul la cei care au făcut experienţă, adică la Sfinţii Părinţi. De aceea poporul binecredincios astăzi, paradoxal şi frustrant pentru teologi, nu aleargă la marii teologi pentru a se învrednici, ci aleargă la marii părinţi duhovniceşti. Noi aveam aici un congres mare, în sala mare a acestui palat, prin 2003, participau 20 de teologi mari din toată lumea, iar sala era aproape goală.

Un părinte duhovnicesc ţinea, în acelaşi timp, o conferinţă la o mare sală din Universitate, care era înţesată. De ce erau atraşi oamenii? Mizau pe suportul unei experienţe nemijlocite dumnezeieşti, la baza discursului respectivului părinte, în timp ce pe noi ne suspectau că speculăm informaţii teoretice, pe care nu le întemeiem pe propria noastră experienţă. Aceasta este marea problemă a teologiei! Dacă nu există un conţinut personal, dacă autorul nu se include în problematica pe care o dezbate, nu recurge la propria sa experienţă şi nu se raportează continuu şi consecvent nici la realitatea Bisericii, nici la viaţa comunităţii, atunci este o chestiune care se desfăşoară în cea mai mare parte în exteriorul conţinutului Sfintelor Scripturi. Dar să nu radicalizăm. Discursul se desfăşoară, de cele mai multe ori, pe o orizontală logică, a raţionamentelor logice, care este cea mai riscantă, pentru că tocmai logica aceasta care ne cucereşte pe noi, demonstrează că este foarte strâmtă şi incapabilă de a prinde şi de a exprima cele dumnezeieşti şi cele omeneşti şi lumeşti chiar.

Părinte Profesor, aş vrea, chiar dacă la începutul emisiunii noastre am discutat despre impulsurile care vin la nivelul experienţei sau al curajului personal pe care trebuie să-l afişăm faţă de cercetare, cum vedeţi impulsurile care vin din partea celor care nu sunt, cel puţin la nivel oficial, parte a unei facultăţi de teologie, a Bisericii, care nu sunt clerici şi vin să umple cumva un gol, o lipsă a unei experienţe?

Vreţi să fiţi mai concert?

Da, este vorba despre apariţia unei cărţi, a domnului Andrei Pleşu, Parabolele lui Iisus - Adevărul ca poveste, care din punctul meu de vedere este o provocare, şi cred că am avea un folos mare dacă am recepta ca atare, noi, cei din Biserică, acest demers.

Am să îndrăznesc să vă corectez. Andrei Pleşu este în Biserică.

Vorbeam de nivelul instituţionalizat.

Vorbeam de cei care se ocupă în mod special cu teologia. Pentru că iată, încet-încet, operăm cu o alterare a experienţei ecleziale, mergând spre un fel de clericalizare a Bisericii care este ispititoare, pentru că preoţii se ocupă de obicei de cele bisericeşti: administrează, elaborează, teologhisesc ş.a.m.d. Dar Biserica nu este preoţimea, ci este poporul lui Dumnezeu, iar noi ar trebui să fim foarte atenţi la ecourile care vin de aici. Eu sunt foarte încântat de demersul Domnului Pleşu, deoarece cred că ne poate servi ca o mostră pozitivă în sprijinul lucrurilor pe care le-am spus până acum. Dânsul este un cercetător foarte onest, cu o capacitate de analiză extraordinară, întemeiată pe o cultură foarte vastă, şi tocmai această capacitate de analiză a dânsului şi faptul că nu a fost viciat de o cultură de specialitate, teologică, biblistă ş.a.m.d., cred că i-a dat şansa unei perspective deosebit de sănătoase. Eu am studiat cartea cu amănuntul, pentru că am participat la o prezentare a acesteia, împreună cu dânsul, şi am avut curajul atunci şi acum să spun că regăsesc în această carte, spre deosebire de alte cărţi ieşite din pana unor specialişti de la noi, trăsături ortodoxe foarte clare, pârghii ermineutice fundamentale, între care prima şi cea mai importantă este ieşirea din exclusivismul biblic, deschiderea spre realitate, în ansamblul ei. A doua este simţul apofatic, din fire, adică niciodată nu cade în ispita discursului suficient şi absolut, nu se ajunge la definiţii, nu se ajunge la discurs care să închidă în sine realitatea, ci este un discurs deschis, aşa cum sunt Scripturile şi literatura despre care vorbeam. Ca să poţi să ai această capacitate, să rămâi într-un discurs deschis, să faci apologia, pagini întregi, a riscului supralicitării spiritului critic, de exemplu, în cazul dânsului, care vine dintr-o zonă a inteligheţiei româneşti, unde se cultivă foarte mult spiritul critic şi există deschidere spre o anumită „naivitate",

cum spune dânsul, dar care, tradusă în limbaj bisericesc, este simplitate şi smerenie în faţa lucrurilor. Nu se propune criteriu pe sine, ca logică, ca ştiinţă, ca informaţii, nu impune paradigma culturală ca măsură a înţelegerii lucrurilor. Dânsul recurge la Scriptură cu foarte mare deschidere şi lepădare de sine şi are şansa să desprindă cele ale Scripturii, spre deosebire de cei ce se duc spre aceasta foarte plini de ei, cu foarte multă informaţie, şi încearcă să impună Scripturii şi să o folosească la întemeierea propriului discurs.

Părinte Profesor, din păcate timpul emisiunii noastre s-a scurs.

Aş fi vrut să nu încheiem cu Andrei Pleşu, ci să încheiem cu Sfântul Ioan Gură de Aur, pentru că sub egida lui duhovnicească am pus această discuţie, şi să amintesc un cuvânt foarte frumos, pe care eu îl am la suflet. Spune Sfântul Ioan Gură de Aur: *Nu prin cuvinte, ci prin lucruri a vrut Dumnezeu să înveţe firea oamenilor de la început.*"

Vă mulţumim pentru prezenţa în studioul emisiunii noastre şi pentru frumoasa discuţie . Vă mai aşteptăm şi cu altă ocazie, poate vom avea o discuţie mai pe larg asupra temei abordate la sfârşitul emisiunii de astăzi, a receptării unui semnal foarte clar care vine din partea laicatului, care se ancorează concret, onest şi conştient în viaţa Bisericii.

Între iluzia împlinirii şi certitudinea eşecului.

TVR 1, 2006
Realizator: Eugenia Vodă

Profesiunea invitatului nostru este aceea de preot. Părintele Constantin Coman, preot la biserica Sfinţii Voievozi din Bucureşti, un preot cu o foarte bună reputaţie, prodecan la Teologie, care a studiat patru ani în Grecia, care a fost de mai multe ori la Muntele Athos şi care are o „presă" bună.

Pentru un preot nu este o notă foarte bună atunci când are o „presă" foarte bună.

De ce?

În biserică, în lumea monahală în special, simplitatea este cea care este de dorit, simplitatea, anonimatul, smerenia, şi nu presa foarte bună. De foarte multe ori constatăm că preoţi foarte simpli, dar cu o inimă poate mai puţin complicată, reuşesc mai multe ca preoţi decât cei care sunt profesional foarte bine pregătiţi.

E mai eficient, în ordinea acestei profesiuni, un om cu o inimă bună, un bulgăre de bunătate, chiar dacă e şcolit mai puţin, decât un părinte tobă de carte şi care are meschinării în zona umanului?

Absolut. Sigur că de dorit ar fi ca cele două să meargă împreună, dar sunt rare situaţiile.

Pledaţi pentru modestie, pentru smerenie. Cum aţi defini-o?

Conştiinţă a limitelor, trăire a limitelor cât mai adâncă, pentru că există grade diferite de smerenie, există un adânc al smereniei, pe care nu-l întâlnim decât la oamenii care s-au apropiat foarte mult de Dumnezeu.

Când v-am invitat la emisiune mi-aţi spus că nu aveţi nimic spectaculos, ei tocmai, marele spectaculos al biografiei dumneavoastră mi s-a părut exemplara ei normalitate.

Dacă nu s-ar lua în calcul numai aceste date oarecum exterioare ale prezenţei mele, dacă s-ar lua în calcul şi zbaterea mea lăuntrică, eşecurile mele, dacă vreţi, pe plan profesional, duhovnicesc, în relaţiile mele cu credincioşii, cu tinerii, ezitările mele de ordin foarte intim! Atunci când merge un preot la Dumnezeiasca Liturghie trebuie să fie într-o anumită stare, nu se poate aşeza oricum în faţa Sfintei Mese. Ca să realizezi acea stare de fiecare dată este enorm de greu.

Adică nu trebuie să mergi la Slujbă ca la "slujbă", ca la serviciu. Sunteţi un preot care iradiază o stare bună în parohia lui, care face ceva - scoateţi nişte cărţi care se găsesc în librării şi sunt interesante, deci un om care construieşte ceva. Există profesionişti excepţionali care fac meseria pe care o fac cu un teribil orgoliu. E un păcat aici?

Este foarte importantă motivaţia lucrului. Vă dau un exemplu: un tânăr pianist care este într-o relaţie duhovnicească cu mine, se spovedeşte la mine, cum se spune, este foarte talentat, are ani buni de când s-a lansat oarecum cu profesiunea dânsului şi nu e deloc satisfăcut de faptul că motivaţia care îl

mână este cea a celebrității, este cea a orgoliului profesional, cum îl numiți dumneavoastră, și atunci eu încerc, împreună cu dânsul, să clădim alt suport demersului acesta care este unul foarte frumos și binecuvântat.

Alt suport, ca să ajungeți la alt țel?

Alt suport, pentru ca să ajungem la altă finalitate. Și îi spun mereu: gândește-te că prin această cântare, prin pianul tău, dacă este foarte viu și nu este prea tehnic, e posibil să dai multă bucurie celor din jur, e posibil ca unii să gândească: Iată ce dar a așezat Dumnezeu în mâinile acestui copil.

Sunteți și duhovnic, sunteți și implicat oarecum în administrație, ați făcut și gazetărie, interviuri cu atâtea fețe bisericești, deci sunteți un om care întruniți fațetele acestea diverse. Privind cu un ochi critic ceea ce înseamnă astăzi Biserică în România, care credeți că sunt zonele cele mai vulnerabile?

Vă spun un lucru care poate o să fie foarte aspru sancționat de colegii mei. Preoțimea, astăzi, a României, este una foarte neputincioasă. Dar îmi spuneți ce este putincios în România? Preoțimea care deservește bisericile, toate bisericile din România, sunt fiii mamelor acestui neam și ceea ce a dat acest popor Bisericii sau acestui neam, bun sau rău. Preoții nu sunt trimiși de Dumnezeu din cer, ci sunt ceea ce noi încredințăm lui Dumnezeu, slujirii lui Dumnezeu.

Deci preoții sunt opera noastră?

Calitatea umană a preoților este opera noastră.

Trebuie să înţeleg că avem nu numai politicienii pe care îi meritãm, ci şi preoţii pe care îi meritãm.

Exact. Cred că întâi de toate ar trebui să-i învăţăm pe români ceea ce în limbaj lumesc sau laic numim spiritul critic, iar în limbajul bisericesc, căinţă. Acest popor trebuie să înveţe de la noi, de la preoţi, de la ierarhi, recunoaşterea greşelii. Şi trebuie să înveţe tot de la noi să arunce, cu orice chip, cu orice preţ, masca ipocriziei şi a făţărniciei.

Ce părere aveţi când vă uitaţi la televizor, când se apropie sărbătorile, cum începe să plouă cu feţe bisericeşti pe micile ecrane, brusc, toată lumea îşi aduce aminte că există preoţi, inflaţie de vorbe şi atât.

Nu sunt foarte mulţumit de acest spectacol, dacă vreţi, dar vă spun care este reacţia mamei mele, un credincios foarte simplu: mă bucur mult să văd preoţi şi biserici la televizor în aceste zile, abia aştept! Vede cu alţi ochi lucrurile.

Din perspectiva meseriei dumneavoastră, spoviediţi atâta lume, vine la dumneavoastră atâta lume...

Tineri în special.

Care sunt cele mai mari dureri, cele mai mari handicapuri?

Conştiinţa că nu pot fi foarte plini în existenţa lor, că nu trăiesc foarte viu, de exemplu. Acestea sunt frământările lor. Ce să fac părinte ca să îmi fie drag cineva, ce să fac părinte ca să-mi iubesc lucrul, pentru că vreau... ce să fac ca să nu-i mai judec pe ceilalţi. Acestea sunt frământările lor, pentru că omul se îmbună-

tăţeşte foarte greu, iar ei sunt dornici de îmbunătăţire. Oamenii care vin la preot, care vin la biserică, au preocupări care ţintesc miezul lucrurilor, sensul existenţei, şi atunci sigur că au foarte multe probleme. Atunci când te raportezi la Dumnezeu, atunci când Îl cauţi pe Dumnezeu, atunci când L-ai simţit un pic pe Dumnezeu, lucrurile se complică, foarte frumos, e adevărat, dar se complică foarte mult pentru că eşti într-o luptă permanentă cu provocările acestei lumi care pare a fi uitat de Dumnezeu sau pare a-L exclude pe Dumnezeu din calcule.

E vorba de o altă dimensiune, la care unii au acces şi alţii nu au acces.

Trebuie să vrei. Omul trebuie să vrea să fie provocat, trebuie să vrea să ajungă la Dumnezeu.

Deci după dumneavoastră e de-ajuns să ai voinţă ca să descoperi dimensiunea asta în plus?

Este premiza absolut necesară.

Este premiza necesară, dar şi suficientă?

Nu suficientă. Omul nu vrea cu tot dinadinsul. Iscodeşte un pic spaţiul, ar vrea să aibă anumite informaţii pentru că dă bine acest lucru, să ştie câte ceva despre teologie, despre viaţa Bisericii, cultură generală, dar sunt foarte puţini cei care, la modul foarte conştient, doresc să facă aventura sau experienţa întâlnirii cu Dumnezeu.

Exerciţiul duhovnicesc, cum îi spuneţi dumneavoastră, nu-l poate face orice preot, nu? Sunt preoţi cu vocaţie de duhovnic şi sunt preoţi care nu au vocaţie de duhovnic.

Măsura vocaţiei este foarte greu de cuantificat. Orice preot, prin actul hirotonirii lui are puterea bisericească, sacramentală, dacă vreţi, să primească duhovnicia, dialogul acesta duhovnicesc şi, în numele lui Dumnezeu, să dea iertare şi dezlegare. Într-o cântare foarte frumoasă a bisericii noastre, a Sfântului Andrei Criteanul, un canon spune "dezleagă lanţul păcatelor".

Dumneavoastră cine vă dă dezlegare?

Alt duhovnic.

Pe ce criterii l-aţi ales?

O oarecare frecvenţă comună de comunicare.

Şi ce stabileşte frecvenţa comună, până la urmă?

De exemplu, nu cartea-i importantă, şi litera, ci viaţa este importantă. Relaţia dintre mine şi duhovnicul meu este vitală pentru mine. Eu l-am avut pentru o lungă perioadă de timp duhovnic pe părintele Sofian de la Mănăstirea Antim. Dânsul, de exemplu, mi-a fost foarte potrivit mie pentru că era foarte îngăduitor, foarte blând cu neputinţele omeneşti. Eu n-aş fi putut accepta un duhovnic foarte aspru. Sunt astfel de duhovnici, care impun rigori, care se disciplinează printr-o rigoare. Eu nu mă disciplinez prin rigoare, ci mă disciplinez prin libertate.

Am înţeles că orice aţi fi făcut, părintele Sofian vă iertа.

Da, la nesfârşit.

Făceaţi lucruri pe care el avea de ce să le ierte cu adevărat?

Lucruri de care mă ruşinez şi în acest moment, m-am ruşinat şi mă voi ruşina în continuare. Să vă spun o întâmplare cu Patriarhul Alexandriei, Partenie. Îl însoţeam ca traducător. Eram la Mănăstirea dintr-un Lemn, împreună cu părintele Patriarh al nostru, într-o vizită oficială, vizitasem mănăstirile şi ne-am adunat cu toţii pe un pridvor cu măicuţele. Era un moment de odihnă şi de tăcere, nu vorbea nimeni şi Patriarhul Alexandriei spune la un moment dat, văzând că este privit cu o oarecare admiraţie de măicuţe: „Măicuţelor, dacă aţi vedea ce este înlăuntrul meu, tare m-aş ruşina!" Un suspans, după care tot dânsul spune: „Dar şi eu cred că dacă aş vedea ce este înlăuntrul dumneavoastră, tare v-aţi ruşina!" Măicuţele ascultau fără replică, bineînţeles. „Va veni însă o zi când şi eu şi dumneavoastră vom vedea ce este înlăuntrul nostru, când se va lua vălul, cum spune Mântuitorul Hristos, de pe inimile noastre. Tare ne vom ruşina, şi unii, şi ceilalţi. Mai rămâne însă un lucru: mila lui Dumnezeu!" Mântuitorul spune, întrebat fiind, de câte ori să iertăm celui care ne greşeşte: de 70 de ori câte şapte. Adică la nesfârşit.

Daţi-mi un exemplu concret din care să înţelegem cum un duhovnic percepe limpede propriile limite.

Am foarte multe, dar vă dau unul care este pentru mine extraordinar de important, pentru că m-a aşezat la zid, într-un fel anume. Este vorba despre un tânăr, foarte instruit, preocupat de calculatoare, cu cap de matematician, care suferă de o boală necruţătoare, care se manifestă printr-o durere la nivelul întregului organism. Acest tânăr a ajuns la mine, gândind...

Aţi ştiut că există o asemenea boală înainte de a-l cunoaşte pe el?

Nu, nu am ştiut, nici dânsului nu-i este foarte clar, deşi a făcut foarte multe investigaţii. E un diagnostic foarte, foarte sofisticat. O durere continuă la nivelul întregului trup. Nici noaptea, nici în somn, nici după somn, nici odihnit, nici la cald, nici la rece, în nici un fel... A venit la mine la biserică, am încercat să discut, să-i spun sensul crucii, sensul suferinţei.

Ce păcate avea el, păcatul propriei dureri pe care nu putea să o accepte?

Acesta era marele scandal, sminteala dânsului era de ce să îngăduie Dumnezeu aşa o suferinţă? Ce rău mare a făcut el? Nu făcuse nici un rău atât de important.

Pe când alţi oameni care fac rele importante sunt bine, sănătoşi.

Bine, sănătoşi, dar nu ştim unde ajung în cele din urmă. Pentru că aceasta este cheia care dezleagă marea enigmă a dreptăţii lui Dumnezeu sau a nedreptăţii lui Dumnezeu, care-i intrigă, de când există, pe oameni.

Care-i cheia?

Cheia este că nu poate fi citită suferinţa în limitele acestei vieţi, ci ea trebuie citită cu deschidere spre veşnicie. Sigur că acest lucru i l-am spus şi băiatului, că tu vei suferi acum, dar o veşnicie vei fi bucuros. E foarte greu să convingi un tânăr cu astfel de cuvinte, şi mi-a şi reproşat.

A venit de mai multe ori la dumneavoastră?

Ani de zile. Tensiunea dintre noi, pentru că s-a ajuns la o oarecare tensiune, în sensul în care a avut mai multe momente

de răzvrătire, dialogul dintre noi era unul foarte aprins. Eu nu pentru a mă apăra pe mine, ci pentru a apăra, dacă vreţi, statutul duhovnicului şi al Bisericii. Pe mine nu m-am apărat absolut deloc, i-am şi vorbit despre puţinătatea credinţei mele. I-am spus: Mihai, dacă eu aş fi avut o credinţă mai puternică, poate m-aş fi ridicat într-o bună zi, când tu erai sub epitrahilul meu, şi aş fi înălţat, aidoma Mântuitorului Iisus Hristos, mâinile la cer şi aş fi spus: "Doamne, pentru neputinţa sau slăbiciunea firii noastre, pune capăt acestei suferinţe! Te rog, în momentul acesta!" Dar nu am avut această putere.

Uitaţi ce spune părintele Rafail Noica în interviul pe care l-aţi făcut dumneavoastră: „N-am fost eu martor de minuni, dar am cunoscut un păstor a cărui rugăciune a făcut minuni, şi când l-am întrebat pe el îmi vorbea de acele tămăduiri cu o smerenie şi cu o uimire copilărească care mă fac până acum să cred că sunt autentice".

Şi eu am citit despre foarte mulţi preoţi sau duhovnici foarte mari care au săvârşit astfel de minuni, am fost şi martor de la o oarecare distanţă al unei astfel de minuni. Un alt tânăr care este într-o relaţie duhovnicească cu mine, care era foarte prins de jocurile de noroc, cu o patimă care l-a marginalizat socialmente, l-a scos din serviciu, intelectual fiind.

Şi-a pierdut serviciul din cauza jocurilor de noroc? De ce?

Se împrumutase foarte mult, sume imense de bani, şi nu mai putea ieşi din acest vârtej absolut cumplit. Mergea la cazinouri şi pierdea tot. A fost adus de un prieten al lui la mine şi m-am speriat, bineînţeles, pentru că omul când nu mai găseşte alte soluţii vine la preot şi vă daţi seama că sunt presiuni foarte mari pe capul preotului.

Presiuni mari pe capul preotului, acestea sunt riscurile meseriei de preot.

Am avut gândul, de la Dumnezeu cred, să-l trimit la Sfântul Munte Athos, cu mici grupuri de studenţi de la noi care merg din când în când acolo. N-am mai comentat deloc, m-am îngrozit la gândul că încă un caz foarte greu îmi revine şi i-am spus celuilalt prieten să-l trimitem la Sfântul Munte. L-am trimis la Sfântul Munte, într-o excursie tematică, cu o invitaţie de experienţă de viaţă monahală, cu rigori foarte mari.

Ce rigori?

Rigori foarte mari, care încep cu deşteptarea la ora 3 şi jumătate dimineaţa.

Excursioniştii trăiesc şi ei aşa?

Absolut toţi. Aceia nu se cheamă excursionişti, se cheamă închinători, pelerini. Pelerinii sunt invitaţi să participe la programul mănăstirii pentru că se consideră că de aceea merg, nu numai să vadă, ci să se împărtăşească de darurile vieţuirii monahale. Şi marea mea uşurare, pentru că mă gândeam cum am să procedez cu dânsul să-l ajut, pentru că ştiam că această patimă este extraordinar de grea, ca şi patima băuturii, alt risc extraordinar de mare, sau patima drogurilor. Am avut două astfel de cazuri şi mărturisesc că unul dintre ei pare-se că a scăpat, e într-o perioadă oarecum uşurată, celălalt, după un timp de discuţii cu dânsul, de rugăciune, de spovedanie mi-a mărturisit că pentru toată viaţa lui va lupta împotriva drogurilor. Dar e atât de mare acest rău, cumplit, încât după o perioadă de câteva luni, când credeam că este vindecat, că este angajat deja să-i scoată şi pe

ceilalți, l-am pierdut, a dispărut. Și am aflat după mult timp că a recăzut. Nu am mai dat de el. Îl pomenesc în continuare, dar cred că este un an și ceva de când nu mai știu nimic de el.

Îl pomeniți în continuare?

Îl pomenesc în continuare, și el e tot Mihai, întâmplător.

Cei care luau droguri v-au spus că atunci când iau droguri sunt fericiți?

Când vin la preot și spun, ei deja au conștiința că lucrul acela este o amăgire, o foarte mare amăgire. Cel de-al doilea copil cu experiența drogurilor, care pare-se că a scăpat, are o soră foarte devotată rugăciunii, care s-a rugat foarte mult și nu numai că s-a rugat foarte mult, a fost aproape de el, cu multă îngăduință, cu foarte multă dragoste și cred că l-a ajutat foarte mult acest lucru. Rugăciunea este extraordinar de puternică, poate face foarte mult bine.

E mai importantă rugăciunea eroului, ca să zic așa, sau rugăciunea altuia pentru el?

Cred că e mai importantă rugăciunea altuia pentru el, pentru că de obicei, eroul negativ nu prea se poate ruga.

Credeți că există o forță energetică a rugăciunii, ați văzut-o cu ochii dumneavoastră?

O forță pe care noi o numim bisericește har. Se revarsă harul lui Dumnezeu. Nu se vede, pentru că este duh, este energie.

Ştiu că mama Sfântului Augustin, când el avea o viaţă tulbure, eufemistic spus, cale de ani de zile s-a rugat pentru el.

Acest caz nu e singurul, sunt foarte multe mame de oameni mari, de sfinţi, care au contribuit esenţial la recuperarea unor destine.

Şi cum s-a întors de la muntele Athos jucătorul?

A venit la mine la biserică şi mi-a spus: „părinte, cred că m-am vindecat de această patimă". Nu te grăbi, i-am spus eu, să vedem, patimile sunt foarte înşelătoare, revin, par că s-au retras, dar nu se retrag aşa de uşor, ar fi bine să se retragă.

Nu l-aţi crezut.

N-am vrut să-l las să se amăgească, dacă era amăgire, dar după un timp am început şi eu să constat, de fapt să mă conving, că era o vindecare reală. S-a schimbat complet. Un om care, în trei săptămâni, cât a stat la Sfântul Munte, a început să se roage, să fie foarte cuviincios, foarte atent, să fie foarte iritat de necuviinţele celorlalţi, să-i mustre pe toţi atât de mult, încât la un moment dat i-am impus o oarecare restrângere a influenţei asupra celorlalţi.

Adică ce i-aţi spus mai exact?

I-am spus: „Te faci prea repede învăţător, aşteaptă, că nu se ştie încă dacă ai scăpat de patimă". Acum şi-a reluat serviciul, îşi plăteşte datoriile foarte mari cu foarte multă meticulozitate şi cu iertare pe care o cere de la ceilalţi.

Şi nu jinduieşte după masa de joc?

Nu. Îl întreb deseori, pentru că ne întâlnim foarte des. Îl întreb deseori dacă mai are această ispită, dar mi-a spus că nu, fără nici un fel de urmă.

Nu-i lipseşte.

Absolut.

Şi tânărul cu durerea?

Tânărul cu durerea este marea mea durere, marea mea suferinţă. Duminica trecută l-am văzut la biserică, nu am reuşit să stau de vorbă cu el pentru că vorbeam cu altcineva.

V-a evitat? N-a venit la dumneavoastră?

Nu m-a evitat. Nu a venit. M-a salutat şi şi-a văzut de drum. Atunci când predicam în faţa Sfântului Altar şi el era în biserică, mă inhibam complet, pentru că discursul meu trebuia să facă faţă exigenţelor lui. Îi scăpa un singur lucru, esenţialul. El mi-a spus, mi-a mărturisit că a venit lângă mine pentru că s-a simţit bine în relaţie cu mine, pentru că l-a mângâiat foarte mult, l-a consolat, într-un fel anume, dialogul cu mine.

Aveţi un tonus şi probabil transmiteţi un tonus celuilalt.

Eu i-am spus să nu se amăgească sprijinindu-se în această relaţie numai cu persoana care sunt eu, părintele Constantin, pentru că nu există nicio şansă ca eu să îl pot ajuta.

Ştiaţi că n-o să-l puteţi ajuta?

Absolut. Pentru că misiunea mea nu este aceea a psihologului sau a psihiatrului, ci a duhovnicului, care trebuie să mijlocesc lucrarea lui Dumnezeu.

Şi care concret ce ar fi? O stare bună pe care un om să o aibă în sufletul lui?

Care nu echivalează în mod necesar cu vindecarea, ci cu o creştere fantastică a capacităţii de a duce crucea, de a înţelege durerea şi de a duce suferinţa.

Acest tânăr cu mintea brici şi cu tot trupul o rană, în fond, v-aţi gândit vreodată cum simte el durerea aceasta continuă?

Exact aşa îmi spunea şi el, ce îmi spuneţi dumneavoastră: vă închipuiţi ce înseamnă durere 24 de ore din 24, nu numai la o măsea, ci la întreg corpul? Mihai, nu ştiu, dar îmi închipui, încerc să-mi închipui. Am încercat să-i demonstrez solidaritatea mea, compasiunea mea, atât cât eram în măsură. I-am spus, Mihai, dacă pentru tine înseamnă ceva faptul că în fiecare seară, atunci când eu mă rog pentru tata, mama, soţia mea, copiii mei, tu eşti primul pentru care mă rog, spunându-i lui Dumnezeu: Doamne, fă ceva cu acest om, pentru că eu nu pot face nimic, îmblânzeşte-l sau dă-i tăria să suporte, să înţeleagă, pentru că cea mai mare consolare este înţelegerea sensului lucrului prin care trecem, încercării prin care trecem.

Şi ce v-a spus?

Mi-a spus că discursul meu este susţinut de faptul că nu mă priveşte pe mine suferinţa ci îl priveşte pe el şi că îmi este străină această suferinţă, pentru că eu am o familie frumoasă,

am copiii bine, am o carieră frumoasă, sunt mulţumit pe toată linia, sunt sănătos bineînţeles, întâi de toate, în timp ce dânsul nu are nici o clipă de răgaz de la această suferinţă a lui.

Avea dreptate în felul lui, nu?

Avea foarte multă dreptate, bineînţeles, dar cum să ies eu, ca preot, din acest impas, din această tensiune? Mi-a spus: „Părinte, nu mă ajutaţi, nu mă consolaţi cu acest discurs despre suferinţă, despre cruce, despre rolul izbăvitor al suferinţei, despre faptul că suferinţa de acum poate să fie urmată de o fericire veşnică şi aşa mai departe. Nu mă mai interesează", ceea ce pentru un preot este foarte greu de purtat. I-am şi spus: ce cauţi atunci sub epitrahilul meu dacă nu te interesează? Eu sunt preot şi acest lucru ţi-l spun, nu în numele meu, ci în numele lui Hristos.

De şapte ani, seară de seara, vă gândiţi o clipă şi la tânărul acesta şi la durerea lui?

Absolut. Poate că Dumnezeu se va milostivi într-o bună zi tocmai pentru că el nu-şi poate duce suferinţa şi-i va pune capăt. Dar eu cred că această suferinţă îl poate duce la un nivel mult deasupra mea şi a multora ca mine, nu într-o perspectivă care se limitează la această lume, ci într-o perspectivă a veşniciei. Pentru că dacă nădăjduim în Hristos numai pentru această viaţă, spune Sf. Apostol Pavel, suntem mai de plâns decât toţi oamenii.

Un om care vă priveşte acum, cum ar putea înţelege care e folosul suferinţei?

Oamenii simpli înţeleg mai uşor, oamenii instruiţi înţeleg mai greu, pentru că întreabă foarte mult. Oamenii simpli nu întreabă foarte mult, ci spun: a fost voia lui Dumnezeu, ştie

Dumnezeu de ce, a vrut Dumnezeu aşa, şi în felul acesta prind esenţa suferinţei. Este o cruce pe care o dă Dumnezeu sau pe care o îngăduie Dumnezeu unei persoane sau alteia, paradoxal, ca expresie a iubirii lui.

Aţi studiat în Grecia, aţi fost la Muntele Athos, spuneţi-ne, cum este la Muntele Athos?

Muntele Athos este o altă lume. Este o lume plină de linişte şi de pace. Este o lume exclusiv monahală. Statutul Sfântului Munte este acela de Republică Monahală. Are o anumită graniţă pe unde nu se poate pătrunde decât cu un permis special. Există, ca orice trecere într-o republică nouă, poliţie, o vamă.

O vamă şi vameşi care sunt feţe bisericeşti?

Nu, civili.

Posibil să fie vameşi necredincioşi?

Este posibil.

Dar preoţi necredincioşi aţi cunoscut?

Nu, nu personal, dar dacă există, e cea mai mare drama posibilă, pentru dânsul, nu pentru ceilalţi. Nu cred că există totuşi, pentru că... doar o oarecare inconştienţă, posibil, o oarecare foarte atenuată conştiinţă a propriei preoţii, posibil şi acest lucru, dar nu necredincios, adică să fie un fel de figurant, un fel de actor.

Figurant sau actor într-un ritual...

Nu, nu cred că-şi poate permite. Nu cred că poate suporta firea umană aşa ceva, pentru că preotul, de la început, cu

deosebire când este în slujbă, vorbeşte cu Dumnezeu la persoana a II-a, Îi spune Tu, Doamne! Eu şi Tu, Doamne. Eu, credincioşii şi Tu, Doamne. Ca un om să-I spună o viaţă întreagă tu cuiva în care nu crede...de aceea nu cred că există astfel de preoţi.

Legendarul Munte Athos este înconjurat de un zid?

Nu, zidul acesta este marea. Sigur, e o peninsulă cu o lungime de aproximativ 40 de kilometri. Se pleacă din Tesalonic, se ajunge într-un mic port. De acolo se merge numai cu un vaporaş. Nu întâlneşti decât monahi şi închinători. Nu mai este grijă foarte multă, toţi cei de pe vaporaş merg ca într-o eliberare. Este o mică experienţă a ceea ce este în mare raiul, dacă vreţi.

Femeile au voie pe vaporaş?

Da, sunt vaporaşe speciale care fac croazieră în jurul Sfântului Munte, chiar în capătul Muntelui este schitul românesc, Prodromu, un schit de foarte mare rezonanţă duhovnicească, ca să spun aşa, pentru români, cel mai important aşezământ românesc, pentru că în Sfântul Munte sunt reprezentate cam toate naţiunile sau popoarele ortodoxe. Este un munte cu un vârf de peste 2000 de metri, care este în majoritatea timpului acoperit de nori, vârful acesta al Athonului, unde există o mică bisericuţă, a Schimbării la Faţă, care este reprezentativă pentru sărbătoarea ca atare pentru Sfântul Munte.

La ce altitudine este bisericuţa?

La aproximativ 2000 de metri.

Câte mănăstiri sunt la Muntele Athos?

Funcţionează 20 de mănăstiri cu statutul de mănăstire, deci obşti foarte mari, incinte spectaculoase, dacă vreţi, ca nişte cetăţi. Pe lângă aceste mănăstiri însă, funcţionează un număr foarte mare de mici aşezăminte monahale, schituri sau chilii, cum le spun dânşii. Este o puzderie, risipite prin munţi, prin păduri.

Şi există şi grote?

Sigur, peşteri şi grote.

Şi călugări care locuiesc în grote?

Absolut. Care se retrag în pustiu.

Şi *în total cam câţi călugări sunt pe Muntele Athos?*

În jur de 2000 de călugări.

Şi care e regimul de viaţă la Muntele Athos?

Regimul la schitul românesc şi la Sfântul Munte este foarte aspru. Călugării încearcă prin această asprime şi prin această asceză a lor să intre într-un alt ritm de viaţă. Atunci când somnul e mai dulce, pentru a nu te lăsa prins de mrejele somnului şi ale odihnei, te trezeşti. La schitul românesc deşteptarea este la ora 2 şi jumătate. Slujba ţine până dimineaţa în zori la 6.30 - 7.30. după aceasta urmează masa principală la 8.30, care nu este o masă foarte bogată dar este suficient de consistentă, după care toţi merg la ascultările lor, fiecare având o anumită preocupare, ocupaţie în mănăstire.

Există televizoare, vin ziare?

Televizoare nu există, sunt excluse. Vin ziare, dar dânşii se educă să-şi refuze această comunicare la nivelul curiozităţii cu lumea. Dânşii ştiu ce se întâmplă în lume dar nu au această curiozitate care ne hrăneşte pe noi în fiecare zi, care ne împinge pe noi să vedem ştirile, să citim ziarele, să ascultăm radioul.

Calculatoarele au pătruns?

La birouri, nu la chilii. Acolo unde este secretariatul mănăstirii funcţionează calculatoare. Important este ce face monahul cu calculatorul nu accesul la acesta. Nu i se interzice, ci este o anumită pedagogie a vieţii monahale, pentru că sunt foarte riscante. Îţi pierzi marşul spre înainte, spre Împărăţia lui Dumnezeu, spre Dumnezeu însuşi. Legătura cu exteriorul nu este un păcat, este un risc, riscul de a te scoate din ritm. Sfântul Munte Athos este un spaţiu în care toată lumea vibrează, trăieşte concentrată pe rugăciune, pe relaţia directă cu Dumnezeu. Eu ultima dată am stat trei săptămâni tocmai pentru a înţelege mai mult ce se întâmplă acolo şi am intrat în ritmul dânşilor de viaţă. E foarte greu, dar încet, încet intri în ritm. Totul te ajută, nu este nevoie decât să te predai rânduielilor, totul te ajută să intri într-un timp record în acel ritm, iar beneficiile sunt enorme. La mănăstirea Vatoped din obştea de 100 de monahi, 12 sunt monahi români. Aproape 95 din această obşte tânără sunt absolvenţi de facultăţi. Media de vârstă este de 35-40 de ani, părintele stareţ are 50 de ani.

Aţi cunoscut figuri interesante acolo? Cineva mi-a povestit la această masă de fiul Valeriei Seciu şi a lui Octavian Cotescu.

Părintele Daniel este unul dintre cei 12 români. Dânsul are un chip ascetic, are o frumuseţe deja duhovnicească, care arată că s-a împărtăşit de darul dumnezeiesc, de darul sfinţeniei. E bucuros, povesteşte frumos, dar face ascultare până la ultimul amănunt. Am mers odată cu maşina până la Schitul românesc Colciu şi întorcându-ne l-am rugat să mergem şi la altă colibă românească şi mi-a răspuns că nu putem pentru că nu avem binecuvântare de la părintele stareţ. Atunci am insistat şi am zis totuşi, o să iau binecuvântare . Deşi nu a vrut, a cedat la insistenţele mele. Când ne-am întors maşina avea pană la o roată. Atunci m-a mustrat: Vedeţi părinte profesor ce am păţit din cauza neascultării.

Cum vă explicaţi că un băiat foarte deştept, fiul unor artişti celebri, a ales calea aceasta?

Există o singură explicaţie: chemarea lui Dumnezeu.

Nu aţi avut vocaţie monahală?

Nu, nu am avut. Îmi place foarte mult lumea, din păcate. Sunt într-o lupta cu mine însumi, îmi place lumea, îmi place natura. Nu este un păcat să-ţi placă lumea, natura, dar este riscul foarte mare să te blochezi în ea, să simţi că e capătul, că e totul.

Fără teama de a cădea în ridicol, spuneţi-mi cum vă imaginaţi raiul?

Fiecare şi-l poate închipui dacă a avut în viaţa lui momente în care ar putea spune să se oprească timpul în loc, momente în care nu-i păsa cum este mobila, cum suntem îmbrăcaţi, nu-i păsa dacă este muzică sau lipseşte, nu-i păsa dacă este mâncare sau lipseşte. Este un ocean de dragoste.

Aţi văzut şi dumneavoastră feţele călugărilor sau ale călugăriţelor, ale oamenilor branşaţi pe rugăciune şi pe dimensiunea aceasta? Au o altă seninătate şi o altă lumină?

Eu îmi explic foarte simplu dar nu ştiu dacă îi pot convinge pe ceilalţi. Este împărtăşirea de sfinţenia şi de slava lui Dumnezeu. Rugăciunea nu este un exerciţiu psihologic. Nu pentru faptul că stăm într-un exerciţiu de nevoinţă suntem luminoşi la faţă, ci pentru că suntem într-un dialog de dragoste cu Dumnezeu însuşi. În rugăciunile lor monahii îi poartă pe toţi ceilalţi. Pentru planeta noastră acest lucru înseamnă foarte mult. Înseamnă un suport dumnezeiesc al acestei lumi.

Cum îl vedeţi pe Dumnezeu?

Îl văd întâi de toate mijlocit prin minunea propriei mele existenţe, întrebându-mă de la un timp încoace, de la o vârstă, câţi factori trebuie să concure ca eu să exist. Eu, Constantin Coman, din mila lui Dumnezeu, preot. A trebuit ca mama mea, încă în viaţă, şi tatăl meu, încă în viaţă, să se întâlnească. Dacă unul dintre ei nu era acelaşi, eu nu mă mai năşteam niciodată.

Ce meserii au făcut părinţii?

Ţărani simpli.

Câţi copii aţi fost acasă?

Cinci fraţi.

Şi ceilalţi patru?

Doi ingineri, o profesoară şi o soră cu studii tehnice.

Cum ajunge un copil dintr-un sat - Albeşti, Buzău - să studieze teologia?

După ce am terminat opt clase, deşi eram foarte bun elev, nu am reuşit la un liceu industrial din Ploieşti. Am picat la admitere pentru că îmi dăduse un subiect pe care nu-l făcusem la şcoala respectivă. Pe vremea aceea nu erau meditatori. Profesorul nu mai făcuse şi ultimul capitol. Şi acum ştiu despre ce este vorba. Este vorba despre un semn care înseamnă aparţine. O mulţime aparţine altei mulţimi, iar eu nu am ştiut ce înseamnă acel semn. Şi m-a întrebat profesorul, după ce rezolvasem o problemă de nota 10, cum este posibil să mă descurc atât de bine şi să nu ştiu semnul acela - nu l-am văzut niciodată, am spus eu. Atunci concurenţa era mai mare la liceu. M-am întors acasă şi până toamna a fost o conspiraţie a familiei de a mi se propune să merg la seminar, o mătuşă a mamei mele fiind călugăriţă. Cred că a fost cel mai mare dar al părinţilor mei, dar atunci nu ştiam, am suferit pentru că eram o fire lumească, dinamică, îmi plăcea foarte mult să aspir la gloriile acestei lumi.

Am înţeles că sunteţi un copil de ţărani care a studiat teologia în epoca Ceauşescu, în care, a face teologia era într-un fel automarginalizare socială?

Am şi încercat să evadez din această marginalizare. La vremea aceea, studiile teologice nu erau echivalate în stat de nici un fel. Noi eram consideraţi, studenţi fiind, absolvenţi a opt clase. Şi aceasta, sigur, pe nişte tineri de 20 de ani îi apăsa foarte mult. Am încercat cu un coleg al meu să facem liceul la fără frecvenţă, în paralel. Nu mă felicit. Am făcut 3 ani din patru.

Deci sunteţi doctor în teologie, cu patru ani de studii în Grecia, şi cu doar trei ani de liceu românesc. Totuşi, cu luciditate vă daţi seama că recolta de creiere şi de oameni care s-au îndreptat spre teologie, care au avut curajul să se îndrepte spre teologie în comunism, a fost o recoltă săracă, nu?

Foarte săracă. Cel puţin până la un moment dat, două-trei promoţii înainte de a ajunge eu la seminar, pentru a-şi completa numărul de candidaţi, profesorii erau nevoiţi să umble prin sate, să-i găsească pe cei care nu intraseră la licee şi să-i convingă să meargă la seminar.

Aţi putea să-mi decupaţi momentul în care nu v-aţi mai simţit o victimă şi v-aţi dat seama că vi s-a făcut un cadou, trimis fiind la seminar?

Înţelesul, ca o vocaţie, a fost foarte târziu. După facultate, cred, când făceam doctoratul deja, după ce ezitasem în urma facultăţii să merg să mă preoţesc şi mă căsătoream imediat după facultate.

Iată, sunteţi o familie împlinită, cu patru copii, care ce meserii fac?

Mihai, cel mai mare, a terminat Universitatea de Arte Grigorescu din Bucureşti şi este pictor bisericesc, a făcut restaurare. Alexandru, al doilea, termină anul acesta Facultatea de Teologie la Tesalonic. Maria, singura fată din patru copii, termină şi ea anul acesta Facultatea de Grafică de la Universitatea Grigorescu, iar cel mic, Tudor, studiază anul de limbă în Germania, pentru a continua cu studiile de teologie, filosofie, limbi clasice.

Iată, aveţi doi copii teologi şi doi artişti, unul artist bisericesc. E un lucru frumos.

Foarte frumos. După terminarea facultăţii aş fi vrut să fac orice altceva, numai să nu merg să mă preoţesc, fiindcă nu mă consideram matur pentru aşa ceva. Am vrut să continui studiile, deşi mă săturasem oarecum de carte, deoarece nu am fost un iubitor de carte, ceea ce poate să surprindă pe foarte mulţi. Nu iubesc nici acum foarte mult cartea, pentru că iubesc foarte mult viaţa. Am fost foarte vinovat de faptul că nu iubeam cărţile, până la un moment dat, când tot studiind, paradoxal, am aflat că unul din principiile fundamentale ale teologiei noastre este acela conform căruia adevărul nu este în cuvinte, ci este în lucruri. Aceasta mă confirma şi mi-a dat o eliberare şi o bucurie fantastice.

Limbajul faptelor...

Limbajul faptelor, viul vieţii, cum spunea părintele Galeriu.

E o diferenţă între o biserică plină şi o biserică goală?

Ar trebui să ne simţim mai bine cu biserica plină, dar din păcate, date fiind neputinţele noastre, ne simţim uneori mai bine când este biserica goală. Este o taină foarte mare, Dumnezeu. Este o vecinătate pentru mulţi dintre noi, pentru cei care n-au făcut experienţa apropierii palpabile de Dumnezeu.

Şi dumneavoastră aţi făcut-o?

Nu cred că pot spune că am făcut-o.

Ați avut vreun moment, vreodată, în care să simțiți o prezență?

Este riscant să descrii asemenea lucruri, chiar dacă s-au întâmplat într-un fel anume, pentru că există riscul să fie convertite în altceva, răstălmăcite. Aș putea invoca, cu orice risc, două momente: unul, când se ridica biserica Sfântului Grigorie Palama, mă aflam odata singur și m-am dus cu gândul insistent la Sfântul Grigorie Palama și am avut pentru o clipită senzația vecinătății lui, dar am alungat-o foarte repede, nu am îndrăznit. Am avut senzația aproape fizică, spun pentru prima dată acest lucru și cred că singura dată, chiar nu ar fi trebuit să spun. A doua oară, bucuria apropierii de cele dumnezeiești am trăit-o la Sfântul Munte Athos după ce m-am închinat la mormântul părintelui Dionisie, un român care a trăit până la 90 și ceva de ani și care a plecat în Sfântul Munte înainte de a împlini 20 de ani. Aproape 70 de ani de stat în Sfântul Munte fără să fi vizitat vreodată după aceea România. Patriarhul Sfântului Munte i se spunea. După ce am plecat de la mormântul părintelui Dionisie la Mănăstirea Vatoped, în timpul Slujbei am simțit o bucurie foarte mare și o liniște care mă inunda dinlăuntrul, din adânc, cum nu mai simțisem. Aveam în mână și un metanier, primit acolo, și am început să mă gândesc, să investighez de unde poate fi această bucurie. M-am gândit mai întâi la metanier, dar nu eram convins. Apoi m-am gândit că a fost de la o comunicare anume cu mormântul părintelui Dionisie. O bucurie negrăită cum spun părinții, greu de descris. Cred, presupun că aceasta înseamnă comunicare cu Dumnezeu, foarte palpabilă, pentru că beneficiem de foarte multe alte daruri de la Dumnezeu, dar care sunt foarte discrete.

Practic descifrați toată lumea ca un păienjeniș de semne pe care nu știm să le citim?

Din nefericire. Şi limbajul acestor semne este unul al simţirii nu al minţii şi simţirea este foarte puţin dezvoltată pentru că trăim, din păcate, un timp dominat de scheme raţionale, de dictatura raţiunii. Oamenii cred că dacă au puţină minte cunosc totul şi au rezolvat totul. Nu este aşa şi din păcate vin aici în dimensiunea religioasă cu aceleaşi clişee. Îmi aduc aminte, după 90, o doamnă intelectual, inginer care a venit la mine şi mi-a spus foarte categoric: „Părinte, vreau să vin la biserică şi să mă apropii de Dumnezeu, dar cu o condiţie - nu accept decât ceea ce încape în mintea mea". I-am spus: „Nu aveţi nicio şansă să vă apropiaţi nici de biserică, nici de Dumnezeu dacă mintea dumneavoastră este criteriul ultim".

Dar aţi spus mai înainte că voinţa de a crede este cel mai important pas!

Voinţa este primul pas sigur, dar al doilea este să te lepezi de modelul care ţi-a ghidat viaţa până atunci. Dacă modelul existenţial de până atunci a fost unul fără Dumnezeu, cum îl poţi impune ca şi criteriu pentru viaţa cu Dumnezeu?!

Care ar trebui să fie după dumneavoastră prima problemă în atenţia omenirii astăzi?

Întoarcerea la Dumnezeu. Sunt semne foarte clare. Renaşterea vieţii monahale de la Sfântul Munte. Tineri, sute de tineri români, studenţi care sunt angajaţi într-o relaţie foarte serioasă, personală, cu sfinţii.

Am auzit că există o biserică în incinta Politehnicii din Bucureşti. Aţi avut un rol?

Am avut un rol. Mi-a venit gândul să facem această biserică şi am făcut toate demersurile până la construirea ei, împreună cu alţi prieteni. Biserica este închinată Sfântului Grigore Palama, un mare teolog din secolul al XIV-lea, care a rezumat toată teologia de până la el. Aici este o atmosferă foarte liniştită şi foarte plăcută pentru că este plină de tineri, de chipuri frumoase şi luminoase, băieţi şi fete care vin şi participă în fiecare duminică la Liturghie. Câteva sute de studenţi cred că sunt în fiecare duminică. Biserica nu este foarte mare dar este neîncăpătoare, iar preoţii sunt tineri.

Cu paşi mici, nu foarte spectaculoşi s-a schimbat totuşi ceva după 89 în România?

Cred că s-a schimbat foarte mult.

Ce spuneaţi după 89 când vedeaţi în spectacolul politic mulţi liberi-cugetători afişându-se la slujbe, în faţa camerelor Tv şi asistând acolo...?

Mă rugam în sinea mea ca măcar să dea Dumnezeu ca o fărâmă din acest gest să aibă conţinut, să fie autentic. Este foarte vinovat cine exploatează, cine îl ataşează pe Dumnezeu sau biserica, mijloacelor electorale. Nu poate fi un lucru mai vinovat.

Ce concluzii ar trebui trase? Că în exerciţiul acesta al credinţei trebuie şi puţină discreţie?

Foarte multă discreţie.

În exerciţiul milosteniei de asemenea? Sunteţi de acord cu milostenia făcută sub privirea camerelor de filmat?

Sunt gesturi evident fățarnice, dar e posibil ca Dumnezeu să se milostivească și aceste gesturi în toată brutalitatea lor să servească drept model cuiva. Vă dau un exemplu din *Pateric*: Un bogat foarte rău nu dădea niciodată milostenie. Unul dintre săraci a spus prietenilor lui că el îl va determina pe acest bogat să-i dea ceva. Și trecând bogatul odată cu carul plin cu pâine, săracul i-a cerut și bogatul l-a refuzat. Așa de mai multe ori. Așa de mult l-a necăjit pe bogat, până ce acesta a aruncat în sărac cu o pâine. Acesta din urmă s-a întors la colegi și le-a spus că deși ei spuneau că bogatul are o inimă haină, el a dobândit de la el o pâine. La judecată toate relele din lume erau pe talerul celui bogat, iar pe talerul cu fapte bune era o pâinică, iar el a zis: „Doamne, n-am dăruit-o, ci am aruncat-o!" „Da, însă nu contează cum a fost dată, ci cum a fost primită!"

CUPRINS

Despre post. 5
Despre spovedanie 19
Despre aşezarea în propria fire 43
Despre credinţă ca zestre a românilor 57
Credibilitatea Bisericii 67
Ura de aproapele 79
Biserica, între promovarea propriei imagini şi prezenţa discretă 93
Despre Cruce 119
Despre limba de lemn din Biserici 143
Despre sexualitate 175
Despre părintele duhovnicesc 205
Despre viaţa duhovnicească în societatea postmodernă 215
Despre înţelegerea duhovnicească a Sfintelor Scripturi 237
Între iluzia împlinirii şi certitudinea eşecului 257

EDITURA BIZANTINĂ
Str. Sf. Voievozi nr. 2 ap. 2 sector 1
Bucureşti Tel./Fax 021/310.86.07
E-mail: editura@editurabizantina.ro
www.editurabizantina.ro

LIBRĂRIA BIZANTINĂ
Strada Bibescu Vodă, nr. 20
Bucureşti, sector 4
. Tel. 0751.166.116
E-mail: librarie@librariabizantina.ro
www.librariabizantina.ro

Tipărit la Gutenberg
021.345.09.26

Biserica, în dimensiunea ei omenească, este o oglindă a societății. Eu, personal, mi-aș asuma - nu pot să o fac în numele tuturor preoților și cu atât mai puțin în numele autorității bisericești - o responsabilitate majoră pentru starea lucrurilor din țara noastră. Noi, preoții, slujim și ne rugăm lui Dumnezeu, atât cât poate fiecare, pentru acest popor, predicăm și învățăm poporul și nu putem să ne eschivăm de la responsabilitatea pe care o avem față de neputințele si eșecurile lui. Ar trebui să ne plecăm genunchii, să ne plecăm capetele pentru că suntem responsabili, în ultimă instanță, de ceea ce se întâmplă, de căderile morale ale românilor, de minciuna quasi-generalizată din România, de corupție și de toate celelalte. Starea morală a poporului este o mustrare legitimă la adresa preoțimii, față de care nu avem cuvânt de răspuns.

EDITURA BIZANTINĂ
'atât iubeşti, cât dăruieşti'